Spisy powszechne
Censuses

Urząd Statystyczny
w Gdańsku

Powszechny
Spis Rolny 2020

Powszechny Spis Rolny 2020

Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie pomorskim w 2020 r.

The Agricultural Census 2020

Characteristics of agricultural holdings in Pomorskie Voivodship in 2020

Gdańsk 2022

Spisy powszechne
Censuses

Urząd Statystyczny w Gdańsku

Powszechny Spis Rolny 2020

Powszechny Spis Rolny 2020
Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie pomorskim w 2020 r.

The Agricultural Census 2020
Characteristics of agricultural holdings in Pomorskie Voivodship in 2020

Urząd Statystyczny w Gdańsku Statistical Office in Gdańsk

Gdańsk 2022

Opracowanie merytoryczne
Content-related works

Urząd Statystyczny w Gdańsku, Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych, Wydział Badań Ankietowych
Statistical Office in Gdańsk, Pomeranian Centre for Regional Surveys, Enquiry Surveys Division

pod kierunkiem
supervised by

Jerzego Auksztola

Zespół autorski i prace redakcyjne
Editorial team and editorial work

Danuta Bielaszewska, Beata Bojarska, Anna Borkowska, Sylwia Braszczyńska,
Katarzyna Iljaszczuk-Więsek, Anna Karczewska, Iwona Kowalke, Justyna Kulewska,
Mateusz Nowakowski, Dorota Piotrowska, Magdalena Poleszuk, Małgorzata Rekowska, Alicja Smoleń

Tłumaczenie
Translation

Małgorzata Kruszewska

Skład i opracowanie graficzne
Typesetting and graphics

Małgorzata Kloz, Anna Karczewska

Opracowanie map
Maps

Anna Karczewska

Projekt okładki
Cover design

Robert Chmielewski, Beata Lipińska

ISBN 978-83-89047-85-4

Publikacja dostępna na stronie internetowej
Publication available on website

https://gdansk.stat.gov.pl

Przy publikowaniu danych GUS prosimy o podanie źródła
When publishing Statistics Poland data – please indicate the source

Przedmowa

Publikacja prezentuje wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020) przeprowadzonego w okresie od 1 września do 30 listopada 2020 r. PSR 2020 spełnia potrzeby informacyjne zarówno krajowe, jak i Unii Europejskiej. Podstawowym celem spisu było dostarczenie informacji o strukturze gospodarstw rolnych na potrzeby Wspólnej Polityki Rolnej oraz innych polityk unijnych i krajowych.

Opracowanie stanowi kontynuację publikacji „Charakterystyka gospodarstw rolnych" wydanych po Powszechnych Spisach Rolnych przeprowadzonych w roku 2002 i 2010 i reprezentacyjnych badaniach struktury gospodarstw rolnych przeprowadzonych w latach 2005, 2007, 2013 i 2016. Niniejsza edycja prezentuje grupowanie i charakterystykę gospodarstw rolnych według różnorodnych kryteriów z wykorzystaniem zbioru danych uzyskanych w PSR 2020.

Publikacja składa się z dwóch części zawierających uwagi analityczne wzbogacone prezentacją graficzną oraz tablice. Część 1 prezentuje informacje dla województwa pomorskiego i powiatów według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego, a część 2 zawiera najważniejsze dane w podziale na gminy według siedziby gospodarstwa rolnego. W uwagach metodycznych omówiono podstawowe zasady, definicje i pojęcia obowiązujące w spisie. Część tabelaryczna, która jest dostępna na stronie internetowej Urzędu Statystycznego w Gdańsku, prezentuje szeroką gamę danych liczbowych zebranych w zakresach tematycznych PSR 2020, co pozwala na dokonywanie wieloprzekrojowych analiz i dobór takich kryteriów grupowania gospodarstw, aby w jak największym stopniu zaspokoić potrzeby informacyjne odbiorców.

W opracowaniu przedstawiono również klasyfikację gospodarstw rolnych według kryteriów stosowanych w Eurostacie (tzw. typologia gospodarstw rolnych). Wzbogaca to prezentowaną charakterystykę gospodarstw rolnych i pozwala na ich porównywanie z gospodarstwami pozostałych krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Przekazując Państwu publikację, składam podziękowania wszystkim osobom i instytucjom uczestniczącym w realizacji i promocji Powszechnego Spisu Rolnego 2020, dzięki którym możliwe było opracowanie tej publikacji. Wyrażam nadzieję, że stanie się ona przydatnym źródłem wiedzy o rolnictwie w województwie pomorskim.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego w Gdańsku

Jerzy Auksztol

Gdańsk, listopad 2022 r.

Preface

The publication presents the results of the 2020 Agricultural Census conducted during the period from 1 September to 30 November 2020 in response to the needs of the European Union and for national purposes. The main purpose of the census was to provide information on the structure of agricultural holdings for the needs of the Common Agricultural Policy and other EU and national policies.

The study follows on from the "Characteristics of agricultural farms", published after the 2002 and 2010 Agricultural Censuses, and the sample surveys of the structure of agricultural holdings conducted in 2005, 2007, 2013 and 2016, and presents the grouping and characteristics of agricultural holdings according to various criteria using a set of data obtained in the Agricultural Census 2020.

The publication consists of two parts containing an analytical notes enriched with a graphical presentation and tables. Part I presents information for Pomorskie Voivodship and powiats according to the seat of the farm holder, and Part II contains the most important data broken down by gminas according to the seat of the farm. The methodological notes discuss the basic principles, definitions and terms applicable in the census. The tabular part, which is available on the website of the Statistical Office in Gdańsk, presents a wide range of numerical data collected in the thematic scopes of the Agricultural Census 2020, thus allowing for multi--sectional analyses and the selection of such criteria for grouping farms so as to fully satisfy the recipients' information needs.

The study also presents the classification of agricultural holdings according to the criteria used in Eurostat (so-called typology of agricultural holdings). This enriches the presented characteristics of farms and allows their comparability across the European Union.

Presenting this publication, I would like to thank all the people and institutions involved in the implementation and promotion of the 2020 Agricultural Census, thanks to whom it was possible to prepare this publication. I hope that it will be a useful source of knowledge about agriculture in Pomorskie Voivodship.

Director
of the Statistical Office in Gdańsk

Jerzy Auksztol

Gdańsk, November 2022

Spis treści
Contents

Przedmowa 3
Preface 4

Spis tablic 9
List of tables

Spis wykresów 11
List of charts

Spis map 15
List of maps

Spis schematów 19
List of schemes

Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty 20
Symbols. Main abbreviations

Synteza 21
Executive summary 24

Część 1 – Dane prezentowane według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego
Part 1 – Data presented according to the agricultural holding user's seat

Rozdział I. Charakterystyka gospodarstw rolnych 28
Chapter I. Characteristics of agricultural holdings

Rozdział II. Użytkowanie gruntów 34
Chapter II. Land use

Rozdział III. Powierzchnia zasiewów 39
Chapter III. Sown area

1. Zboża 41
1. Cereals

2. Kukurydza na ziarno 44
2. Grain maize

3. Strączkowe jadalne 45
3. Edible pulses

4. Strączkowe pastewne na ziarno 46
4. Fodder pulses for grain

5. Ziemniaki 47
5. Potatoes

Spis treści (cd.)
Contents (cont.)

6. Buraki cukrowe 49
6. Sugar beet

7. Rzepak i rzepik 51
7. Rape and turnip rape

8. Kukurydza na zielonkę 52
8. Maize for green forage

9. Okopowe pastewne 52
9. Fodder root crops

10. Strączkowe pastewne na zielonkę 53
10. Forage pulses for green forage

11. Motylkowe pastewne na zielonkę 53
11. Fodder legumes for green forage

12. Trawy polowe na zielonkę 54
12. Field grasses for green forage

Rozdział IV. Zwierzęta gospodarskie 55
Chapter IV. Livestock

1. Bydło 59
1. Cattle

2. Świnie 63
2. Pigs

3. Owce 68
3. Sheep

4. Drób kurzy 68
4. Chickens

Rozdział V. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze 72
Chapter V. Tractors, agricultural machinery and equipment

Rozdział VI. Nawożenie i ochrona roślin 79
Chapter VI. Fertilisation and plant protection

Rozdział VII. Źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego 85
Chapter VII. Sources of income of households with a holder of an agricultural holding

Rozdział VIII. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych 92
Chapter VIII. Labour force and labour input in agricultural holdings

Spis treści (cd.)
Contents (cont.)

Rozdział IX. Typologia gospodarstw rolnych (dane według siedziby gospodarstwa rolnego) 107
Chapter IX. Typology of agricultural holdings (data according to the seat of the agricultural holding)

1. Wielkość ekonomiczna 107
1. Economic size

2. Typy rolnicze 114
2. Types of farming

Część 2 – Dane prezentowane według siedziby gospodarstwa rolnego
Part 2 – Data presented according to the seat of the agricultural holding

Rozdział I. Charakterystyka gospodarstw rolnych 123
Chapter I. Characteristics of agricultural holdings

Rozdział II. Użytkowanie gruntów 126
Chapter II. Land use

Rozdział III. Powierzchnia zasiewów 127
Chapter III. Sown area

Rozdział IV. Zwierzęta gospodarskie 129
Chapter IV. Livestock

Rozdział V. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze 136
Chapter V. Tractors, agricultural machinery and equipment

Rozdział VI. Nawożenie 140
Chapter VI. Fertilisation

Rozdział VII. Źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego 144
Chapter VII. Sources of income of households with a holder of an agricultural holding

Rozdział VIII. Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych 147
Chapter VIII. Labour force and labour input in agricultural holdings

Rozdział IX. Typologia gospodarstw rolnych 149
Chapter IX. Typology of agricultural holdings

1. Wielkość ekonomiczna 149
1. Economic size

2. Typy rolnicze 150
2. Types of farming

Spis treści (dok.)
Contents (cont.)

Uwagi metodyczne 152
Methodological notes 167

1. Wprowadzenie 152
1. Introduction 167

2. Uwaga 152
2. Note 167

3. Ważniejsze pojęcia, definicje i zasady spisywania 153
3. Major concepts, definitions and rules of conducting the census 168

4. Użytkowanie gruntów 155
4. Land use 170

5. Powierzchnia zasiewów 157
5. Sown area 172

6. Zwierzęta gospodarskie 159
6. Livestock 174

7. Nawożenie 160
7. Fertilisation 175

8. Środki ochrony roślin 161
8. Plant protection products 175

9. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze 161
9. Tractors, agricultural machinery and equipment 175

10. Pracujący w gospodarstwach rolnych 162
10. Labour force in agricultural holdings 176

11. Typologia gospodarstw rolnych 164
11. Typology of agricultural holdings 178

12. Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych 166
12. Major groupings and the scope of published data 181

Spis tablic
List of tables

Tablica 1. Gospodarstwa rolne 28
Table 1. Agricultural holdings

Tablica 2. Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według powiatów w 2020 r. 39
Table 2. Sown area in holdings cultivating agricultural activity by powiats in 2020

Tablica 3. Gospodarstwa rolne prowadzące uprawę zbóż oraz średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach rolnych w 2020 r. 43
Table 3. Agricultural holdings cultivating cereals and average sown area of cereals in agricultural holdings in 2020

Tablica 4. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych 57
Table 4. Livestock per 100 ha of agricultural land/arable land

Tablica 5. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 73
Table 5. Tractors by area groups of agricultural land in 2020

Tablica 6. Wyposażenie gospodarstw rolnych w wybrane maszyny w 2020 r. 77
Table 6. Equipment of agricultural holdings with selected machines in 2020

Tablica 7. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych 80
Table 7. Consumption of mineral and lime fertilisers

Tablica 8. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego w 2020 r. 86
Table 8. Selected indicators for natural person's agricultural holdings (private farms) by main source of household income in 2020

Tablica 9. Gospodarstwa indywidualne korzystające przy prowadzonej działalności rolniczej z pracy różnych grup pracujących w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny 94
Table 9. Natural persons' agricultural holdings (private farms) employing various groups of workers in conducting agricultural activity during 12 months preceding the reference day

Tablica 10. Rodzinna siła robocza w gospodarstwach indywidualnych według czasu pracy i płci w 2020 r. 95
Table 10. Family labour force in natural persons' agricultural holdings (private farms) by working time and sex in 2020

Tablica 11. Pracujący i nakłady pracy rodzinnej siły roboczej w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny 98
Table 11. Employed persons and family labour input during 12 months preceding the reference day

Spis tablic (dok.)
List of tables (cont.)

Tablica 12. Nakłady pracy osób spoza rodziny użytkownika pracujących w gospodarstwach indywidualnych według rodzaju umowy o pracę w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny 99
Table 12. Labour input of persons who are not the holder's family members employed in natural persons' agricultural holdings (private farms) by type of employment contract during 12 months preceding the reference day

Tablica 13. Rodzinna siła robocza w gospodarstwach indywidualnych według płci i kategorii pracujących w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny 105
Table 13. Family labour force in natural person's agricultural holdings (private farms) by sex and categories of the employed during the 12 months preceding the reference day

Tablica 14. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach indywidualnych w tygodniu 26 maja – 1 czerwca 2020 r. (według aktywności bieżącej) 106
Table 14. Persons employed exclusively or mainly in natural persons' agricultural holdings (private farms) during the week 26 May – 1 June 2020 (by current activity)

Tablica 15. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według klas wielkości ekonomicznej w 2020 r. 108
Table 15. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by economic size classes in 2020

Tablica 16. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według typów rolniczych w 2020 r. 115
Table 16. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by types of farming in 2020

Tablica przeglądowa
Review table

Tablica I. Ważniejsze dane o rolnictwie na podstawie spisów powszechnych 182
Table I. Major data on agricultural holdings on the basis of national censuses

Dodatkowe tablice dostępne są w formie plików .xlsx do pobrania na stronie internetowej US Gdańsk: https://gdansk.stat.gov.pl/.

Additional tables are available as Excel files on the website of the Statistical Office in Gdańsk: https://gdansk.stat.gov.pl/.

Spis wykresów
List of charts

Wykres 1. Gospodarstwa rolne według rodzaju prowadzonej produkcji rolniczej 30
Chart 1. Agricultural holdings by type of agricultural production

Wykres 2. Użytkowanie użytków rolnych w dobrej kulturze w gospodarstwach rolnych w 2020 r. 34
Chart 2. Use of agricultural land in good condition in agricultural holdings in 2020

Wykres 3. Gospodarstwa rolne z użytkami rolnymi w dobrej kulturze i powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 35
Chart 3. Agricultural holdings with agricultural land in good condition and the area of agricultural land in good condition by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 4. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów 40
Chart 4. Sown area by groups of crops

Wykres 5. Powierzchnia zasiewów ogółem i gospodarstwa rolne posiadające zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 41
Chart 5. Total sown area and agricultural holdings with sown crops by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 6. Gospodarstwa rolne prowadzące uprawę zbóż i powierzchnia uprawy zbóż według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 42
Chart 6. Agricultural holdings cultivating cereals and area of cereal crops by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 7. Powierzchnia uprawy kukurydzy na ziarno oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę kukurydzy na ziarno według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 44
Chart 7. Cultivation area of grain maize and agricultural holdings cultivating grain maize by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 8. Powierzchnia uprawy strączkowych jadalnych oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 45
Chart 8. Cultivation area of edible pulses and agricultural holdings cultivating edible pulses by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 9. Powierzchnia uprawy strączkowych pastewnych na ziarno oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę strączkowych pastewnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 46
Chart 9. Cultivation area of fodder pulses for grain and agricultural holdings cultivating fodder pulses by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 10. Powierzchnia uprawy ziemniaków oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 48
Chart 10. Cultivation area of potatoes and agricultural holdings cultivating potatoes by area groups of agricultural land in 2020

Spis wykresów (cd.)
List of charts (cont.)

Wykres 11. Powierzchnia uprawy buraków cukrowych oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 50
Chart 11. Cultivation area of sugar beets and agricultural holdings cultivating sugar beets by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 12. Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 51
Chart 12. Cultivation area of rape and turnip rape and agricultural holdings cultivating rape and turnip rape by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 13. Gospodarstwa rolne według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 59
Chart 13. Agricultural holdings by cattle breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

Wykres 14. Gospodarstwa rolne i pogłowie bydła według skali chowu w 2020 r. 60
Chart 14. Agricultural holdings and cattle stock by cattle breeding scale in 2020

Wykres 15. Pogłowie bydła według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 60
Chart 15. Cattle stock by cattle breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

Wykres 16. Gospodarstwa rolne i pogłowie krów według skali chowu w 2020 r. 62
Chart 16. Agricultural holdings and cow stock by cow breeding scale in 2020

Wykres 17. Pogłowie krów według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 62
Chart 17. Cow stock by cow breeding scale and groups of agricultural land area in 2020

Wykres 18. Gospodarstwa rolne i pogłowie świń według skali chowu w 2020 r. 63
Chart 18. Agricultural holdings and pig stock by pig breeding scale in 2020

Wykres 19. Gospodarstwa rolne według skali chowu świń i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 64
Chart 19. Agricultural holdings by pig breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

Wykres 20. Pogłowie świń według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 65
Chart 20. Pig stock by pig breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

Wykres 21. Gospodarstwa rolne i pogłowie loch według skali chowu w 2020 r. 66
Chart 21. Agricultural holdings and sow stock by sow breeding scale in 2020

Wykres 22. Gospodarstwa rolne według skali chowu loch i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 67
Chart 22. Agricultural holdings by sow breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

Wykres 23. Pogłowie loch według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 67
Chart 23. Sow stock by sow breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

Spis wykresów (cd.)
List of charts (cont.)

Wykres 24. Gospodarstwa rolne i pogłowie niosek kurzych według skali chowu w 2020 r. 69
Chart 24. Agricultural holdings and laying hen stock by laying hen breeding scale in 2020

Wykres 25. Gospodarstwa rolne i pogłowie brojlerów kurzych według skali chowu w 2020 r. 71
Chart 25. Agricultural holdings and chicken broiler stock by breeding scale in 2020

Wykres 26. Ciągniki według mocy silnika 72
Chart 26. Tractors by engine power

Wykres 27. Wybrane maszyny i urządzenia rolnicze przypadające na 100 gospodarstw rolnych 75
Chart 27. Selected machines and agricultural equipment per 100 agricultural holdings

Wykres 28. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych 82
Chart 28. Consumption of mineral and lime fertilisers in terms of pure ingredient per ha of agricultural land

Wykres 29. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 83
Chart 29. Consumption of mineral and lime fertilisers in terms of pure ingredient by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 30. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła dochodów 86
Chart 30. Households with holder of an agricultural holding by the main source of income

Wykres 31. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych według głównego źródła dochodów gospodarstwa domowego 89
Chart 31. Average area of agricultural land in natural person's agricultural holdings by main source of household income

Wykres 32. Nakłady pracy nierodzinnej siły roboczej według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 100
Chart 32. Non-family labour input by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 33. Nakłady pracy w rodzinie użytkownika według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 101
Chart 33. Labour input in the holder's family by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 34. Przeciętna liczba AWU przypadająca na jedną osobę pracującą z rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 101
Chart 34. Average number of AWUs per employed person of the agricultural holding holder's family by area groups of agricultural land in 2020

Spis wykresów (dok.)
List of charts (cont.)

Wykres 35. Kategorie pracujących i nakłady pracy w ciągu badanego roku według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 102
Chart 35. Categories of employed persons and labour input during the surveyed year by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 36. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 103
Chart 36. Holders of natural person's agricultural holdings (private farms) by sex and area groups of agricultural land in 2020

Wykres 37. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w swoim gospodarstwie rolnym według płci i wieku w 2020 r. 104
Chart 37. Holders of natural person's agricultural holdings (private farms) employed in their own agricultural holdings by sex and age in 2020

Wykres 38. Gospodarstwa rolne według klasy wielkości ekonomicznej w 2020 r. 107
Chart 38. Agricultural holdings by economic size class in 2020

Wykres 39. Gospodarstwa rolne i ich wielkość ekonomiczna według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r. 110
Chart 39. Agricultural holdings and their economic size by area groups of agricultural land in 2020

Wykres 40. Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego według typów rolniczych w 2020 r. 113
Chart 40. Average economic size of agricultural holding by types of farming in 2020

Wykres 41. Gospodarstwa rolne według typu rolniczego w 2020 r. 114
Chart 41. Agricultural holding by type of farming in 2020

Wykres 42. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych w 2020 r. 118
Chart 42. Average area of agricultural land in agricultural holdings by types of farming in 2020

Spis map
List of maps

Mapa 1. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne w 2020 r. 29
Map 1. Average area of agricultural land per agricultural holding in 2020

Mapa 2. Udział osób kierujących gospodarstwem rolnym z wykształceniem rolniczym w ogólnej liczbie osób kierujących gospodarstwem rolnym w 2020 r. 32
Map 2. Share of farm managers with agricultural education in the total number of farm managers in 2020

Mapa 3. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2020 r. 35
Map 3. Average area of agricultural land in natural persons' agricultural holdings with over 1 ha of agricultural land in 2020

Mapa 4. Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze w 2020 r. 37
Map 4. Share of sown area in the area of agricultural land in good condition in 2020

Mapa 5. Udział powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w 2020 r. 42
Map 5. Share of sown area of cereals in total sown area in 2020

Mapa 6. Udział powierzchni uprawy ziemniaków w ogólnej powierzchni zasiewów w 2020 r. 49
Map 6. Share of potatoes cultivation area in the total sown area in 2020

Mapa 7. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 56
Map 7. Cattle per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 8. Obsada świń na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 56
Map 8. Pigs per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 9. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących chów lub hodowlę bydła w 2020 r. 61
Map 9. Cattle per 100 ha of agricultural land in agricultural holdings breeding or rearing cattle in 2020

Mapa 10. Obsada świń na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę świń w 2020 r. 65
Map 10. Pigs per agricultural holding breeding or rearing pigs in 2020

Mapa 11. Obsada drobiu kurzego na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę drobiu kurzego oraz obsada niosek kurzych na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę niosek kurzych w 2020 r. 70
Map 11. Chickens per agricultural holding breeding or rearing chickens and laying hens per agricultural holding breeding or rearing laying hens in 2020

Mapa 12. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r. 74
Map 12. Area of agricultural land per tractor in 2020

Spis map (cd.)
List of maps (cont.)

Mapa 13. Zużycie nawozów mineralnych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze w roku gospodarczym 2019/20 80
Map 13. Consumption of mineral fertilisers in terms of pure ingredient per ha of agricultural land in good condition in the 2019/20 farming year

Mapa 14. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w 2020 r. 123
Map 14. Average area of agricultural land in an agricultural holding in 2020

Mapa 15. Zmiana liczby gospodarstw w latach 2010-2020 124
Map 15. Change in the amount of agricultural holdings in 2010-2020

Mapa 16. Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie wyższe rolnicze w 2020 r. 125
Map 16. Holdings where the manager has tertiary agricultural education in 2020

Mapa 17. Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych w 2020 r. 128
Map 17. Sown area in agricultural holdings in 2020

Mapa 18. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 130
Map 18. Cattle per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 19. Obsada krów na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 130
Map 19. Cows per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 20. Obsada świń na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 131
Map 20. Pigs per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 21. Obsada loch na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 131
Map 21. Sows per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 22. Obsada drobiu na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 132
Map 22. Poultry per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 23. Obsada drobiu kurzego na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 132
Map 23. Chickens per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 24. Obsada niosek kurzych na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 133
Map 24. Laying hens per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 25. Obsada owiec na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 133
Map 25. Sheep per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 26. Obsada bydła na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę bydła w 2020 r. 134
Map 26. Cattle per agricultural holding breeding or rearing cattle in 2020

Mapa 27. Obsada świń na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę świń w 2020 r. 135
Map 27. Pigs per agricultural holding breeding or rearing pigs in 2020

Spis map (cd.)
List of maps (cont.)

Mapa 28. Obsada drobiu na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę drobiu w 2020 r. 135
Map 28. Poultry per agricultural holding breeding or rearing poultry in 2020

Mapa 29. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r. 136
Map 29. Area of agricultural land per tractor in 2020

Mapa 30. Gospodarstwa rolne wyposażone w ciągniki w 2020 r. 137
Map 30. Agricultural holdings with tractors in 2020

Mapa 31. Gospodarstwa rolne wyposażone w kombajny zbożowe w 2020 r. 138
Map 31. Agricultural holdings with combine harvesters in 2020

Mapa 32. Gospodarstwa rolne wyposażone w opryskiwacze polowe w 2020 r. 138
Map 32. Agricultural holdings with field sprayers in 2020

Mapa 33. Kombajny zbożowe na 100 ha powierzchni zbóż i rzepaku w 2020 r. 139
Map 33. Combine harvesters per 100 ha of cereals and rape area in 2020

Mapa 34. Gospodarstwa rolne stosujące nawożenie mineralne w roku gospodarczym 2019/20 140
Map 34. Agricultural holdings applying mineral fertilisation in the 2019/20 farming year

Mapa 35. Zużycie nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20 141
Map 35. Consumption of mineral fertilisers per ha of agricultural land in the 2019/20 farming year

Mapa 36. Gospodarstwa rolne stosujące nawożenie wapniowe i wapniowo-magnezowe w roku gospodarczym 2019/20 141
Map 36. Agricultural holdings applying lime and lime with magnesium fertilisation in the 2019/20 farming year

Mapa 37. Zużycie nawozów wapniowych i wapniowo-magnezowych na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20 142
Map 37. Consumption of lime and lime with magnesium fertilisers per ha of agricultural land in the 2019/20 farming year

Mapa 38. Gospodarstwa rolne stosujące nawożenie obornikiem w roku gospodarczym 2019/20 143
Map 38. Agricultural holdings applying manure in the 2019/20 farming year

Mapa 39. Zużycie obornika w roku gospodarczym 2019/20 143
Map 39. Consumption of manure in the 2019/20 farming year

Spis map (dok.)
List of maps (cont.)

Mapa 40. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej w 2020 r. 144
Map 40. Households where over 50% of total income accounted for the income from agricultural activity in 2020

Mapa 41. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z pracy najemnej w 2020 r. 145
Map 41. Households where over 50% of total income accounted for the income from contract work in 2020

Mapa 42. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności pozarolniczej w 2020 r. 145
Map 42. Households where over 50% of total income accounted for the income from other gainful activity in 2020

Mapa 43. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z emerytury i renty w 2020 r. 146
Map 43. Households where over 50% of total income accounted for the income from retirement and disability pension in 2020

Mapa 44. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych ogółem poniesione na produkcję rolniczą w 2020 r. 147
Map 44. Labour input in total agricultural holdings incurred on agricultural activity in 2020

Mapa 45. Nakłady pracy na 100 ha użytków rolnych w 2020 r. 148
Map 45. Labour input per 100 ha of agricultural land in 2020

Mapa 46. Nakłady pracy na 100 gospodarstw rolnych w 2020 r. 148
Map 46. Labour input per 100 agricultural holdings in 2020

Mapa 47. Gospodarstwa rolne o wielkości ekonomicznej do 2 tys. euro w 2020 r. 149
Map 47. Agricultural holdings with up to two thousand euro economic size in 2020

Mapa 48. Gospodarstwa rolne o wielkości 50 tys. euro i więcej w 2020 r. 150
Map 48. Agricultural holdings with up to 50 thousand euro economic size in 2020

Mapa 49. Gospodarstwa rolne typu „specjalizujące się w uprawach polowych” w 2020 r. 151
Map 49. Agricultural holdings of the ”specialising in field crops” type in 2020

Mapa 50. Gospodarstwa rolne typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta” w 2020 r. 151
Map 50. Agricultural holdings of the ”mixed – different crops and livestock” type in 2020

Spis schematów
List of schemes

Schemat 1. Pracujący przy działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych w tys. osób 96
Scheme 1. Employed persons in agricultural activity on agricultural holdings in thousand persons

Schemat 2. Nakłady pracy przy działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych w tys. AWU 97
Scheme 2. Labour input in agricultural activity on agricultural holdings in thousand AWUs

Objaśnienia znaków umownych
Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
Kreska (–)	zjawisko nie wystąpiło magnitude zero
Kropka (•)	oznacza: brak informacji, konieczność zachowania tajemnicy statystycznej lub że wypełnienie pozycji jest niemożliwe albo niecelowe data not available, classified data (statistical confidentiality) or providing data impossible or purposeless
Zero (0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5 magnitude not zero, but less than 0.5 of a unit
Zero (0,0)	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05 magnitude not zero, but less than 0.05 of a unit
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy indicates that not all elements of the sum are given

Ważniejsze skróty
Main abbreviations

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
ha	hektar hectare
kg	kilogram kilogramme
tys.	tysiąc
mln m.	milion million
t	tona tonne
szt. pcs	sztuka pieces
kW	kilowat kilowatt
p.proc.	punkt procentowy
cd. cont.	ciąg dalszy continued

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
dok. cont.	dokończenie continued
m.in. i.a.	między innymi inter alia
itp. etc.	i tym podobne and the like
Dz. U.	Dziennik Ustaw
PSR	Powszechny Spis Rolny
AWU	nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy labour input expressed in conventional annual work units
UE EU	Unia Europejska European Union

Synteza

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020) potwierdzają postępujące przemiany w rolnictwie oraz kontynuację zmian obserwowanych podczas poprzednich spisów rolnych. Główne czynniki wpływające na transformację polskiego rolnictwa to: wprowadzanie instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, zmiany nawyków żywieniowych społeczeństwa, przechodzenie na inne metody chowu zwierząt gospodarskich, poszukiwanie nowych źródeł energii oraz coraz bardziej widoczne zmiany klimatyczne.

W porównaniu z wynikami PSR 2010, dane uzyskane w PSR 2020 wskazują na:

- utrzymujący się spadek liczby gospodarstw rolnych przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni (z 20,90 ha do 22,27 ha) oraz średniej powierzchni użytków rolnych (z 18,23 ha do 19,86 ha),
- zmiany w strukturze gospodarstw rolnych przejawiające się m.in. wzrostem udziału gospodarstw towarowych do 1 ha użytków rolnych włącznie prowadzących w większości intensywną produkcję roślinną i zwierzęcą (np. szklarnie, fermy świń i drobiu) oraz gospodarstw największych obszarowo o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych, co przyczynia się do wzrostu znaczenia gospodarstw rolnych ukierunkowanych na produkcję rynkową,
- nieznaczny spadek liczby gospodarstw ekologicznych, których udział w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych ogółem wyniósł 1,3%. Produkcję ekologiczną prowadziły przede wszystkim gospodarstwa duże, a średnia wielkości użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji wyniosła 74,79 ha,
- utrzymujący się spadek liczby gospodarstw rolnych prowadzących działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym, przy jednoczesnym wzroście ich przeciętnej powierzchni, która była dwukrotnie większa niż średnia powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego w województwie i wyniosła 42,32 ha,
- wzrost liczby gospodarstw rolnych prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą (o 42,8%), których udział stanowił zaledwie 1,0%, a także wzrost liczby gospodarstw prowadzących wyłącznie produkcję roślinną (o 29,0%), a spadek liczby gospodarstw prowadzących produkcję roślinną i zwierzęcą (o 28,8%), co potwierdza obserwowane od lat procesy specjalizacji produkcji,
- wzrost liczby indywidualnych gospodarstw rolnych przeznaczających wytworzone produkty rolnicze głównie na samozaopatrzenie żywnościowe gospodarstwa domowego. Co dziesiąte gospodarstwo przeznaczało wytworzone produkty rolne wyłącznie na samozaopatrzenie żywieniowe, jednak w okresie międzyspisowym zmieniły się przyczyny prowadzenia nietowarowej produkcji. Dawniej w większości przypadków było to istotne uzupełnienie niskich dochodów ludności wiejskiej (szczególnie gospodarstw domowych emerytów), a obecnie są to powody natury ekologicznej, zdrowotnej lub hobbystycznej,
- efektywniejsze wykorzystanie gruntów w gospodarstwie rolnym – wzrost powierzchni użytków rolnych (o 3,1%) i spadek powierzchni użytków rolnych pozostałych (o 49,7%),
- znaczny spadek liczby gospodarstw użytkujących sady (o 54,7%), przy jednoczesnym wzroście średniej powierzchni gospodarstw sadowniczych (z 1,18 ha do 1,95 ha), co wskazuje na większą specjalizację tych gospodarstw,
- wzrost powierzchni trwałych użytków zielonych (o 1,4%) przy jednoczesnym wzroście powierzchni łąk (o 18,0%) i spadku powierzchni pastwisk (o 40,0%), co wynika ze zmiany w sposobie żywienia zwierząt gospodarskich i ograniczeniu wypasu pastwiskowego w gospodarstwach rolnych,

- wzrost powierzchni zasiewów (z 567,9 tys. ha do 613,5 tys. ha) oraz spadek powierzchni pozostałych użytków rolnych (o 49,7%), których udział w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych zmniejszył się o 1,2 p.proc.,
- zmiany nawyków żywieniowych Polaków i wzrost zainteresowania dietą wegetariańską, co wpłynęło na ponad 3,5 krotny wzrost powierzchni uprawy roślin strączkowych na ziarno,
- wzrost powierzchni uprawy roślin strączkowych pastewnych na ziarno oraz na zielonkę wynikający zarówno z większego zapotrzebowania na rośliny wysokobiałkowe wykorzystywane na paszę, jak i dopłat (w ramach systemów wsparcia bezpośredniego) do tych upraw,
- wzrost powierzchni uprawy roślin oleistych, w tym rzepaku i rzepiku (o 12,2%), wynikający z atrakcyjnych cen, jakie są osiągane zarówno na rynku krajowym, jak i międzynarodowym,
- spadek powierzchni uprawy ziemniaków (o 6,6%), związany ze zmianami w żywieniu zwierząt gospodarskich. Jednocześnie koncentracja uprawy ziemniaków wystąpiła w gospodarstwach rolnych specjalizujących się w ich uprawie i wyposażonych w specjalistyczny sprzęt do uprawy i zbiorów oraz realizujących dostawy do sieci handlowych i zakładów przemysłu skrobiowego,
- istotny wzrost zainteresowania rolników uprawą buraków cukrowych, których powierzchnia zwiększyła się o 2,3%,
- znaczny wzrost powierzchni zasiewów kukurydzy uprawianej zarówno na ziarno, jak i na zielonkę oraz liczby gospodarstw uprawiających te rośliny, co wynika z rosnącego wykorzystania kukurydzy do produkcji pasz,
- spadek zarówno liczby gospodarstw prowadzących chów lub hodowlę zwierząt gospodarskich (o 28,0%), jak i ich udziału w ogólnej liczbie gospodarstw (o 45,9%),
- spadek liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło (o 34,6%) i wzrost obsady bydła na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku (z 13,0 szt. do 23,2 szt.),
- spadek zarówno pogłowia świń (o 4,1%), jak i liczby gospodarstw rolnych je utrzymujących (o 71,4%), przy jednoczesnym wzroście obsady świń na 1 gospodarstwo utrzymujące świnie (z 65,6 szt. do 219,7 szt.),
- spadek zarówno pogłowia drobiu kurzego (o 11,0%), jak i liczby gospodarstw utrzymujących pogłowie drobiu (o 41,7%),
- wzrost pogłowia owiec (o 9,2%), który możliwy był m.in. dzięki wzrostowi produkcji produktów regionalnych, produkcji na eksport oraz dotacjom,
- wzrost liczby gospodarstw rolnych o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych wyposażonych w ciągniki oraz liczby ciągników w tych gospodarstwach. Największy wzrost dotyczył ciągników o mocy 60-100 kW (o 43,2%) oraz o mocy 100 kW i więcej (o 103,2%),
- nieznaczny spadek średniej powierzchni użytków rolnych przypadającej na 1 ciągnik (z 16,1 ha do 16,0 ha), jednak wskaźnik ten wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa rolnego i osiągnął w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych 75,5 ha,
- utrzymujące się zróżnicowanie terytorialne wyposażenia gospodarstw rolnych w ciągniki rolnicze. Udział gospodarstw z ciągnikami był najwyższy w powiatach: sztumskim, tczewskim i kartuskim, a najniższy w powiecie lęborskim i słupskim (nie uwzględniono miast na prawach powiatu),

- spadek liczby maszyn używanych do produkcji rolniczej (poza kombajnami zbożowymi), a w szczególności kombajnów buraczanych oraz silosokombajnów m.in. na skutek zmian zachodzących w strukturze użytkowania gruntów i powierzchni zasiewów, jak również na skutek częstszego korzystania z maszyn będących własnością innych gospodarstw, spółdzielni lub firm usługowych,
- poprawę efektywności produkcji roślinnej wynikającej m.in. ze wzrostu zużycia nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze (o 4,8%). Na wzrost zużycia nawozów mineralnych głównie wpływ miał wzrost zużycia nawozów potasowych, które nie tylko wpływają na lepsze wykorzystanie azotu przez roślinę, ale także na gospodarkę wodną rośliny, odgrywając ważną rolę w walce ze skutkami niedoboru opadów,
- wzrost zużycia nawozów wapniowych na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze (z 63,3 kg do 101,0 kg). Jednak pomimo wzrostu nawożenia wapniowego jest ono nadal niewystarczające z uwagi na utrzymujący się w ogólnej powierzchni użytków rolnych znaczny udział gleb o odczynie kwaśnym i bardzo kwaśnym wymagających wapnowania oraz gleb, na których wapnowanie jest wskazane,
- spadek liczby gospodarstw rolnych stosujących nawożenie naturalne (o 22,0%), co związane bezpośrednio było ze spadkiem liczby gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie,
- korzystanie przez użytkowników gospodarstw rolnych przy podejmowaniu decyzji o stosowaniu środków ochrony roślin z różnego rodzaju wsparcia, najczęściej dotyczącego progów ekonomicznej szkodliwości oraz z porad wykwalifikowanych doradców,
- wzrost liczby zabiegów środkami ochrony roślin przy jednoczesnym wzroście powierzchni użytków rolnych w gospodarstwie rolnym,
- niski udział gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza w ogólnej liczbie gospodarstw indywidualnych (38,7%). Co czwarte gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie uzyskiwało główne dochody z działalności rolniczej. Średnia powierzchnia użytków rolnych na 1 omawiane gospodarstwo była wyższa niż dla gospodarstw indywidualnych ogółem,
- spadek zarówno liczby osób stanowiących rodzinną siłę roboczą zaangażowanych w prace przy produkcji rolniczej w gospodarstwach indywidualnych w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym badania (o 23,6%), jak i ich nakładów pracy (o 23,6%),
- wzrost liczby gospodarstw indywidualnych korzystających przy produkcji rolniczej z usług firm zewnętrznych i pracowników kontraktowych (z 3,5% do 18,2%),
- wzrost udziału gospodarstw indywidualnych korzystających z najemnej (nierodzinnej) siły roboczej (o 36,7 p.proc.),
- wzrost o 3 lata średniego wieku pracującego użytkownika gospodarstwa indywidualnego. Wśród osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych 65,5% miało więcej niż 44 lata, a 12,1% pracujących to użytkownicy w wieku powyżej 65 roku życia,
- wzrost średniej wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego (z 20,5 tys. euro do 30,6 tys. euro). Gospodarstwa rolne o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych wytwarzały 77,3% wojewódzkiej wielkości ekonomicznej,
- utrzymywanie się najwyższej średniej wartość ekonomicznej w przypadku gospodarstw rolnych zaklasyfikowanych do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” oraz typu „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych”.

Executive summary

The results of the 2020 Agricultural Census confirm the ongoing changes in agriculture and the continuation of changes observed during the previous agricultural censuses. The main factors influencing the transformation of Polish agriculture are: the introduction of measures of the European Union Common Agricultural Policy, changes in the eating habits of the society, switching to other methods of rearing livestock, the search for new energy sources and increasingly visible climate changes.

Compared to the results of the 2010 Agricultural Census, the data obtained in the 2020 Agricultural Census indicate:

- a continuing decrease in the number of agricultural holdings accompanied by an increase in their average area (from 20.90 ha to 22.27 ha) and the average area of agricultural land (from 18.23 ha to 19.86 ha),
- changes in the structure of agricultural holdings manifested i.a. in an increase in the share of commercial agricultural holdings up to and including 1 ha of agricultural land, conducting mostly intensive crop and animal production (e.g. greenhouses, pig and poultry farms) and the largest holdings with an agricultural land of 50 ha and more, which contributes to the increased importance of farms focused on market production,
- a slight fall in the number of organic farms whose share in the total number of agricultural holdings reached 1.3%. Organic production was mainly carried out by large holdings. The average size of agricultural land per holding applying organic production methods was 74.79 ha,
- a continuing decrease in the number of agricultural holdings conducting other gainful activities directly related to the holding, alongside the increase in their average area which was twice the area of agricultural holdings and amounted to 42.32 ha,
- a 42.8% increase in the number of agricultural holdings conducting only animal production, a 29.0% increase in those conducting only crop production and a 28.8% decrease in the number of holdings conducting both crop and animal production, which confirms the production specialisation processes observed for years,
- an increase in the number of natural person's agricultural holdings (private farms) which allocate their agricultural production mainly for self-supply of food. Every tenth household allocated agricultural products exclusively for self-supply. However, in the period between the census, the reasons for subsistence production changed. In the past, it usually provided extra income to the rural population's low revenues (especially in the retirees' households). Currently, these are ecological, health or hobby reasons,
- more effective land use in an agricultural holding – a 3.1% increase in the area of agricultural land and a 49.7% decrease in the area of other agricultural land,
- a significant decrease in orchard farming (54.7% fewer farms) alongside the increase in the average area of fruit farms (from 1.18 ha to 1.95 ha), which indicates a greater specialisation of these farms,
- a 1.4% increase in the area of permanent grassland alongside the increase in the area of meadows (18.0%) and a decrease in the area of pastures (40.0%), which is due to a change in the livestock feeding methods and limiting grazing in agricultural holdings,

- an increase in the sown area (from 567.9 thousand ha to 613.5 thousand ha) and a 49.7% decrease in the area of other agricultural land, whose share in the total area of agricultural holdings decreased by 1.2 percentage points,
- changes in the eating habits of Poles and greater interest in a vegetarian diet, which resulted in a more than 3.5-fold increase in the area of pulse cultivation for grain,
- an increase in the area of fodder pulse cultivation for grain and green fodder which was due to both a greater demand for high-protein crops used for fodder and the subsidies (under direct support schemes) for these crops,
- an increase in the cultivation area of oilseeds, including rape and turnip rape (a 12.2% increase), influenced by attractive prices obtained on both the domestic and international markets,
- a 6.6% decrease in the potato cultivation area linked to changes in animal nutrition. At the same time, the potato cultivation concentrated on farms specialising in their cultivation and equipped with specialised cultivation and harvesting equipment and supplying retail chains and starch industry plants,
- a significant increase in farmers' interest in the cultivation of sugar beets the area of which increased by 2.3%,
- a significant increase in the area of sown maize grown both for grain and green fodder, and the number of farms cultivating these crops. This is due to the increasing use of maize for feed production,
- a 28.0% decrease in both the number of holdings keeping or breeding livestock and a 45.9% decline in their share in the total number of holdings,
- a 34.6% decrease in the number of farms keeping cattle and an increase in the livestock density per farm rearing this species (from 13.0 to 23.2 heads),
- a decrease in both the pig stock (4.1%) and the number of agricultural holdings keeping them (71.4%), alongside the increase in the pig density per farm (from 65.6 to 219.7 heads),
- a 11.0% decrease in the chicken stock and a 41.7% decline the number of farms rearing poultry,
- a 9.2% increase in the sheep stock, which was possible i.a. due to the increasing production of regional products, production for export and the subsidies,
- an increase in the number of agricultural holdings with 50 ha and more of agricultural land equipped with tractors and a rise in the number of tractors in these holdings. The largest increase concerned tractors of 60-100 kW power (43.2%) and those of 100 kW and more (103.2%),
- a slight decrease in the average area of agricultural land per tractor (from 16.1 ha to 16.0 ha). However, this indicator increased along with the increase in the area of an agricultural holding and reached 75.5 ha for the holdings with 100 ha and more,
- the continuing territorial differentiation in the equipment of farms with tractors. The share of farms with tractors was the highest in: Sztumski, Tczewski and Kartuski Powiats (excluding cities with powiat status), and the lowest in Lęborski and Słupski Powiats,

- a decrease in the number of machines used for agricultural production (except for combine harvesters), in particular beet harvesters and forage harvesters, due to changes in the structure of land use and sown area, more frequent use of machines owned by other farms, cooperatives or service companies, etc.,
- improving the efficiency of crop production resulting from i.a. the 4.8% increase in the consumption of mineral fertilisers per ha of agricultural land in good condition. The increase in the consumption of mineral fertilisers was mainly due to the increase in the consumption of potassic fertilisers which not only improve the use of nitrogen by the plant, but also the water management of the plant, playing an important role in combating the effects of rainfall deficiency,
- an increase in the consumption of lime fertilisers per ha of agricultural land in good condition (from 63.3 kg to 101.0 kg). However, despite the increase in lime fertilisation, it is still insufficient due to the significant share, in the total area of agricultural land, of acidic and very acidic soils requiring liming and soils where liming is recommended,
- a 22.0% decrease in the number of agricultural holdings applying natural fertilisation, which was directly related to a decrease in the number of farms keeping livestock,
- the use of various types of support by farm users when making decisions on the use of plant protection products, most often related to the thresholds of economic harmfulness and advice from qualified advisors,
- an increase in the number of treatments with plant protection products along with the increasing area of agricultural land in a holding,
- a low share of households whose main source of income was agricultural activity in the total number of private farms (38.7%). One in four households with a holder of a private farm with up to and including 1 ha of agricultural land obtained its main income from agricultural activity. The average area of agricultural land per analysed holding was higher than for private farms in total,
- a decrease in both the number of people constituting the family labour force engaged in agricultural production on private farms during the 12 months before the reference date of the survey (a 23.6% decrease) and their labour input (23.6%),
- an increase in the number of holdings using external services of companies and contract workers in their agricultural production (from 3.5% to 18.2%),
- a 36.7 percentage point increase in the share of private arms using the hired (non-family) labour force,
- a growth of 3 years in the average age of a working private farm holder. Among persons working in individual farms, 65.5% of the people working on private farms were over 44 years old, while 12.1% were farm holders aged over 65 years,
- an increase in the average economic size of a farm (from EUR 20.5 thousand to EUR 30.6 thousand). Agricultural holdings with 15 ha and more of agricultural land produced 77.3% of the voivodship's economic size,
- maintaining the highest average economic value for agricultural holdings classified as "specialising in rearing animals fed with concentrated feeding stuffs" and those "specialising in horticultural crops".

Część 1

Part 1

Uwaga. Dane prezentowane według siedziby użytkownika gospodarstwa rolnego – z wyjątkiem rozdziału IX „Typologia gospodarstw rolnych" zaprezentowanego według siedziby gospodarstwa rolnego.

Note. Data presented according to the agricultural holding user's seat – excluding Chapter IX "Typology of agricultural holdings" presented according to the agricultural holding seat.

Rozdział I
Chapter I

Charakterystyka gospodarstw rolnych
Characteristics of agricultural holdings

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego (PSR 2020), **liczba gospodarstw rolnych** w czerwcu 2020 r. wyniosła 38,9 tys., w tym 38,4 tys. (98,8%) stanowiły gospodarstwa indywidualne posiadające 84,6% użytków rolnych ogółem oraz 75,8% ogólnej liczby przeliczeniowych sztuk dużych zwierząt gospodarskich znajdujących się w gospodarstwach rolnych. W gospodarstwach indywidualnych pracowało 93,3% ogólnej liczby pełnozatrudnionych (liczonych w AWU) w gospodarstwach rolnych.

W 2020 r. utrzymał się obserwowany od kilku lat spadek liczby gospodarstw rolnych przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni. W porównaniu z 2010 r. liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o 2,2 tys. (o 5,4%). Największy spadek liczby gospodarstw rolnych odnotowano w gospodarstwach posiadających 1–2 ha użytków rolnych (o 15,4%) oraz 10-15 ha użytków rolnych (o 14,5%), a najmniejszy wśród gospodarstw posiadających 20–50 ha użytków rolnych (o 1,8%). Natomiast wzrost liczby gospodarstw rolnych odnotowano wśród gospodarstw o powierzchni powyżej 50 ha użytków rolnych (o 40,0%) i 2-3 ha użytków rolnych (o 5,3%).

Tablica 1. Gospodarstwa rolne
Table 1. Agricultural holdings

Lata Years	Ogółem Total	Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych w ha Agricultural holdings with the area of agricultural land in ha								
		do 1 włącznie up to 1 inclusive	1-2	2-3	3-5	5-10	10-15	15-20	20-50	50 i więcej and more
Ogółem w tysiącach Total in thousands										
2010	41,1	0,8	5,2	3,8	5,1	9,2	6,2	3,5	5,3	2,0
2020	**38,9**	**0,8**	**4,4**	**4,0**	**4,9**	**8,5**	**5,3**	**3,0**	**5,2**	**2,8**
2010=100										
2020	**94,6**	**100,0**	**84,6**	**105,3**	**96,1**	**92,4**	**85,5**	**85,7**	**98,2**	**140,0**
W tym gospodarstwa indywidualne w tysiącach Of which natural persons' agricultural holdings (private farms) in thousands										
2010	40,9	0,7	5,2	3,8	5,1	9,2	6,3	3,5	5,2	1,9
2020	**38,5**	**0,8**	**4,4**	**4,0**	**4,9**	**8,4**	**5,3**	**3,0**	**5,2**	**2,5**
2010=100										
2020	**93,8**	**14,3**	**84,6**	**105,3**	**96,1**	**91,3**	**84,1**	**85,7**	**100,0**	**131,6**

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo wzrosła z 18,23 ha w 2010 r. do 19,86 ha w 2020 r. Najwyższy wzrost odnotowano w gospodarstwach posiadających do 1 ha użytków rolnych oraz 20-30 ha (po 0,2%). Natomiast największy spadek średniej powierzchni użytków rolnych odnotowano w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej (o 22,5%).

Mapa 1. Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne w 2020 r.

Map 1. Average area of agricultural land per agricultural holding in 2020

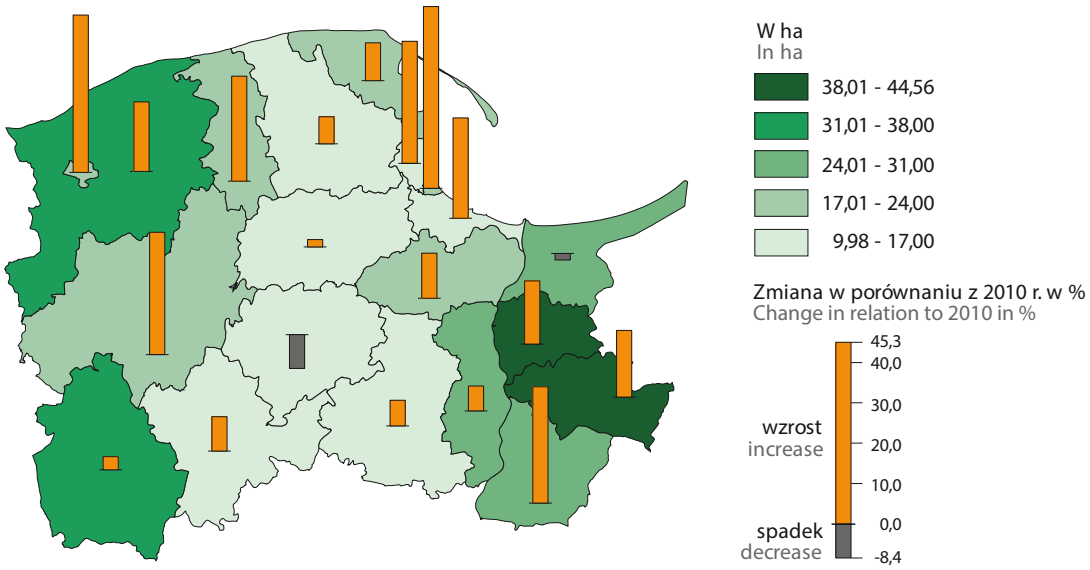

W porównaniu z wynikami PSR 2010 nastąpiły zmiany w **strukturze gospodarstw rolnych**. Wzrósł udział gospodarstw towarowych (do 1 ha użytków rolnych włącznie i w zdecydowanej większości prowadzących intensywną produkcję, np. szklarnie, fermy) o 0,2 p.proc. Największy wzrost udziału odnotowano wśród gospodarstw posiadających 50 ha i więcej użytków rolnych (o 2,3 p.proc.), a także posiadających 2-5 ha (o 1,2 p.proc.) oraz 20-50 ha (o 0,5 p.proc.). Zmniejszeniu uległ natomiast udział gospodarstw o powierzchni 5-20 ha (o 2,8 p.proc.) oraz 1-2 ha użytków rolnych (o 1,4 p.proc.).

Gospodarstwa najmniejsze (do 2 ha użytków rolnych) stanowiły 13,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych, użytkowały 0,9% powierzchni użytków rolnych ogółem w dobrej kulturze i posiadały 5,8% ogólnej liczby sztuk dużych zwierząt gospodarskich. Natomiast gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych stanowiły 28,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych, użytkowały 79,2% powierzchni użytków rolnych ogółem w dobrej kulturze i posiadały 75,9% sztuk dużych zwierząt gospodarskich.

Według danych PSR 2020 najwięcej gospodarstw rolnych odnotowano (bez miast na prawach powiatu) w powiatach: kartuskim (13,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych w województwie), bytowskim (8,9%) i starogardzkim (8,3%), a najmniej w powiecie malborskim (2,5%) i nowodworskim (2,6%).

Nadal utrzymuje się **regionalne zróżnicowanie** gospodarstw rolnych pod względem grup obszarowych. Najwyższy udział gospodarstw o powierzchni do 2 ha użytków rolnych w ogólnej liczbie gospodarstw danego powiatu (bez miast na prawach powiatu) odnotowano w powiecie lęborskim (16,7%) i chojnickim (14,7%), a najmniejszy w powiecie malborskim (9,9%) i tczewskim (10,3%). Natomiast najwyższy udział gospodarstw rolnych o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych odnotowano w powiatach: sztumskim (18,7%), malborskim (16,7%) i słupskim (15,7%), a najniższy w powiecie kartuskim (1,6%) i kościerskim (1,8%).

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych 99,4% posiadało **użytki rolne**, w tym 99,1% **użytki rolne w dobrej kulturze rolnej**, a 17,9 tys. (46,0%) utrzymywało **zwierzęta gospodarskie**.

Powierzchnię pod zasiewami posiadało 84,5% gospodarstw rolnych. Wśród upraw najbardziej popularne były zboża, które produkowało 73,4% gospodarstw rolnych. Natomiast w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych 25,3% gospodarstw utrzymywało bydło, 9,5% posiadało świnie, a 28,2% prowadziło chów drobiu.

W 54,1% gospodarstwach rolnych prowadzona była wyłącznie produkcja roślinna, w 44,9% produkcja mieszana (zarówno produkcja roślinna jak i zwierzęca), a w zaledwie 1,0% – wyłącznie produkcja zwierzęca. Należy zauważyć, że w porównaniu z 2010 r., wzrosła liczba gospodarstw rolnych prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą (o 42,8%) oraz prowadzących wyłącznie produkcję roślinną (o 29,0%), natomiast zmniejszyła się liczba gospodarstw rolnych prowadzących produkcję mieszaną (o 28,8%). Odnotowano wzrost średniej powierzchni gospodarstw rolnych prowadzących wyłącznie produkcję roślinną (o 2,5 ha do 19,7 ha) oraz produkcję mieszaną (o 1,3 ha do 20,4 ha), a zmniejszyła się średnia powierzchnia gospodarstw prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą (o 1,2 ha do 1,6 ha).

Wykres 1. Gospodarstwa rolne według rodzaju prowadzonej produkcji rolniczej
Chart 1. Agricultural holdings by type of agricultural production

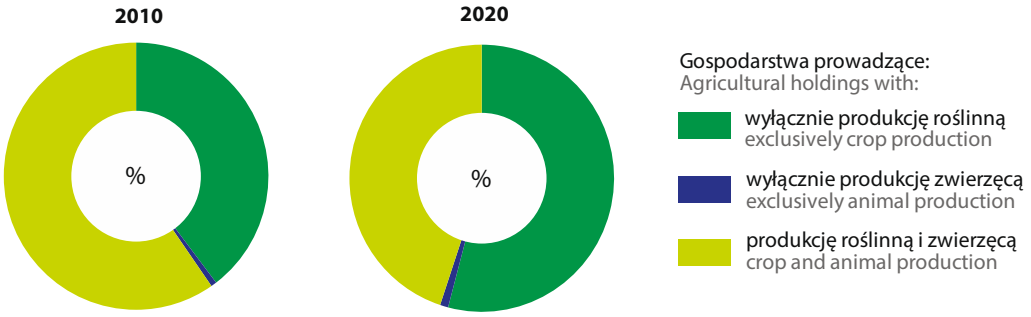

W 2020 r. **działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** prowadziło 1,3 tys. gospodarstw rolnych (3,4% ogólnej liczby gospodarstw), a ich liczba w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 50,9%. Należy podkreślić, że średnia powierzchnia tych gospodarstw była dwukrotnie większa niż średnia powierzchnia 1 gospodarstwa rolnego w województwie pomorskim i wyniosła 42,32 ha. Największe powierzchniowo gospodarstwa rolne (średnia powierzchnia 234,42 ha) produkowały energię odnawialną, a najmniejsze (7,47 ha) zajmowały się rękodziełem.

Udział gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych włącznie wyniósł 4,2%, a w przypadku gospodarstw o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych kształtował się od 2,9% w grupie 1-5 ha do 10,2% wśród gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Najwyższy udział gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza odnotowano w przypadku:

- działalności usługowej z wykorzystaniem własnego sprzętu (usługi rolnicze i nierolnicze) – w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych (77,3% ogólnej liczby gospodarstw w tej grupie obszarowej prowadzących działalność inną niż rolnicza),

- agroturystyki – w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (57,3%),
- przetwórstwa produktów rolnych – w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych (60,0%),
- rękodzieła – w grupie obszarowej 3-5 ha użytków rolnych (2,7%),
- świadczenia usług zdrowotnych, socjalnych i edukacyjnych – w grupie obszarowej 2-3 ha użytków rolnych (6,8%),
- akwakultury – w grupie obszarowej 2-3 ha użytków rolnych (5,1%),
- przetwarzania drewna – w grupie obszarowej 10-15 ha użytków rolnych (4,5%),
- wytwarzania energii odnawialnej na rynek – w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych (2,7%),
- innych działalności (np. prowadzenie sklepu, w którym są sprzedawane produkty gospodarstwa rolnego) – w grupie obszarowej 2-3 ha użytków rolnych (32,2%).

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego:

- nie przekraczał 10% w przypadku 40,1% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza (40,3% w 2010 r.),
- mieścił się w przedziale 11-50% dla 27,7% omawianych gospodarstw (26,5% w 2010 r.),
- wyniósł ponad 50% w przypadku 32,2% gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza (33,2% w 2010 r.).

Przychody z działalności innej niż rolnicza były wyższe niż z działalności rolniczej przede wszystkim w gospodarstwach najmniejszych do 5 ha użytków rolnych (36,4% ogólnej liczby gospodarstw posiadających do 5 ha). Natomiast w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych udział ten wyniósł 28,3%.

Według wyników PSR 2020 0,5 tys. gospodarstw rolnych (1,3% ogólnej liczby gospodarstw) posiadało certyfikat **rolnictwa ekologicznego** nadany przez jednostkę certyfikującą lub było w trakcie konwersji na ekologiczne metody produkcji rolniczej. Produkcję roślinną, jak i zwierzęcą prowadziło 42,0% gospodarstw ekologicznych, a 58,0% prowadziło wyłącznie produkcję roślinną. Nie odnotowano gospodarstw ekologicznych prowadzących wyłącznie produkcję zwierzęcą.

Udział gospodarstw ekologicznych wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych od 0,1% w grupie 2-3 ha do 11,6% w grupie 50-100 ha użytków rolnych. Średnia powierzchnia gospodarstwa ekologicznego wyniosła 80,4 ha i była blisko 4-krotnie wyższa niż średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego ogółem.

W przekroju terytorialnym największy udział gospodarstw ekologicznych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych odnotowano w powiecie słupskim (3,8%) i człuchowskim (3,6%), a najniższy w powiecie puckim (0,2%) oraz tczewskim i malborskim (po 0,3%).

W latach 2018-2020 ze środków wsparcia w ramach **Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich** (PROW) korzystało 74,2% użytkowników gospodarstw rolnych. Udział gospodarstw korzystających ze środków PROW był najniższy w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych (31,2%), a najwyższy w grupie obszarowej 10-15 ha użytków rolnych (82,1%). W przekroju terytorialnym największy udział gospodarstw korzystających ze środków PROW w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych odnotowano w powiecie kościerskim (94,4%) oraz w powiecie człuchowskim i chojnickim (po 93,8%), a najniższy w powiecie nowodworskim (13,0%).

Wyniki PSR 2020 wykazały, że 75,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych **produkowało na rynek**, a 70,7% – głównie (w tym wyłącznie) na sprzedaż. W przypadku gospodarstw indywidualnych 69,4% produkowało głównie na sprzedaż, a 4,9% **głównie na samozaopatrzenie** żywieniowe gospodarstwa domowego (w tym 4,7% wyłącznie na samozaopatrzenie). Dla 19,7% gospodarstw rolnych nie odnotowano ani sprzedaży ani zużycia na samozaopatrzenie, ze względu na to, że działalność rolnicza ograniczona była tylko do utrzymywania gruntów w dobrej kulturze rolnej lub produkcja rolnicza była w toku.

Według danych PSR 2020 **wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy** posiadało 47,2% **osób kierujących** gospodarstwem rolnym. W miarę wzrostu powierzchni użytków rolnych udział ten wyraźnie wzrastał z 31,6% w grupie obszarowej 1-2 ha użytków rolnych do 73,6% w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych. Wśród najmniejszych gospodarstw rolnych (do 1 ha użytków rolnych włącznie) udział ten wyniósł 38,6%.

Mapa 2. Udział osób kierujących gospodarstwem rolnym z wykształceniem rolniczym w ogólnej liczbie osób kierujących gospodarstwem rolnym w 2020 r.

Map 2. Share of farm managers with agricultural education in the total number of farm managers in 2020

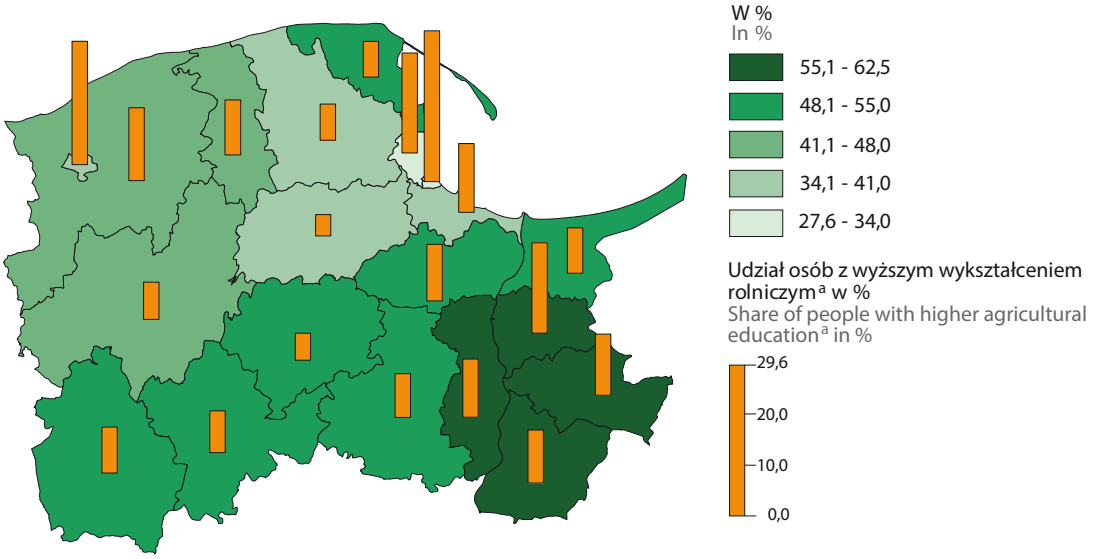

a W ogólnej liczbie osób kierujących gospodarstwem rolnym z wykształceniem rolniczym.

a In the total number of farm managers with agricultural education.

Ukończeniem kursu rolniczego legitymowało się 14,3% ogólnej liczby kierujących gospodarstwami rolnymi. Udział osób kierujących z wyższym wykształceniem rolniczym w ogólnej liczbie kierujących był niewielki i wyniósł 4,3% (najniższy był w grupie obszarowej 10-15 ha użytków rolnych – 2,6%, a najwyższy w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych – 23,8%).

Osobami kierującymi gospodarstwami rolnymi byli przede wszystkim mężczyźni, którzy stanowili 69,4% ogólnej liczby kierujących. Co piąty kierujący nie przekroczył 40 lat (22,6%), a wiek większości osób kierujących mieścił się w przedziale 40-64 lata (65,0%).

Najwięcej kierujących gospodarstwami rolniczymi w wieku poniżej 40 lat odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych (34,0% ogólnej liczby kierujących w tej grupie obszarowej). Co piąty kierujący gospodarstwem o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych miał 65 lat i więcej (20,5%). Gospodarstwa rolne o powierzchni 20 ha i więcej użytków rolnych prowadzone były głównie przez mężczyzn (76,3%). Najwyższy udział kierujących kobiet odnotowano w gospodarstwach posiadających 1-2 ha użytków rolnych (40,6%).

W zdecydowanej większości gospodarstw indywidualnych (82,2%) **użytkownik był jednocześnie osobą kierującą** gospodarstwem rolnym. W większości byli to mężczyźni (75,3%). Jeśli osobą kierującą był współmałżonek użytkownika (18,0%), to była to częściej kobieta, a jeśli inny członek rodziny (3,3%) – to najczęściej był to mężczyzna. Tylko 0,3% ogólnej liczby gospodarstw była kierowana przez pracownika najemnego.

Rozdział II
Chapter II

Użytkowanie gruntów
Land use

W 2020 r. **ogólna powierzchnia gruntów** w użytkowaniu gospodarstw rolnych wyniosła 866,0 tys. ha i zwiększyła się w porównaniu z 2010 r. o 6,3 tys. ha (o 0,7%).

Wykres 2. Użytkowanie użytków rolnych w dobrej kulturze w gospodarstwach rolnych w 2020 r.
Chart 2. Use of agricultural land in good condition in agricultural holdings in 2020

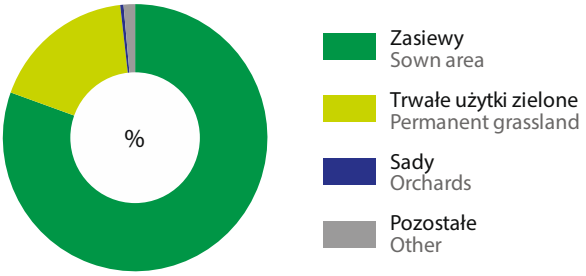

W porównaniu z wynikami poprzedniego spisu rolnego przeprowadzonego w 2010 r., zmieniła się **struktura użytkowania gruntów**. Zwiększył się udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogólnej o 2,0 p.proc., a zmniejszył się udział pozostałych gruntów o 1,6 p.proc. oraz lasów o 0,4 p.proc.

Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wyniosła 22,27 ha i była wyższa niż w 2010 r. o 6,6%. Średnia powierzchnia w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych wyniosła 22,68 ha wobec 21,00 ha w 2010 r.

Powierzchnia użytków **rolnych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 773,2 tys. ha, a liczba gospodarstw użytkujących użytki rolne to 38,6 tys., w tym 38,1 tys. gospodarstw posiadało powyżej 1 ha użytków rolnych. W okresie międzyspisowym powierzchnia użytków rolnych wzrosła o 23,0 tys. ha (o 3,1%), przy jednoczesnym spadku liczby gospodarstw rolnych posiadających użytki rolne o 2,4 tys. (o 5,7%). **Średnia powierzchnia użytków rolnych** w **gospodarstwach rolnych posiadających użytki rolne** wzrosła z 18,30 ha w 2010 r. do 20,00 ha w 2020 r.

Mapa 3. **Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych w 2020 r.**

Map 3. Average area of agricultural land in natural persons' agricultural holdings with over 1 ha of agricultural land in 2020

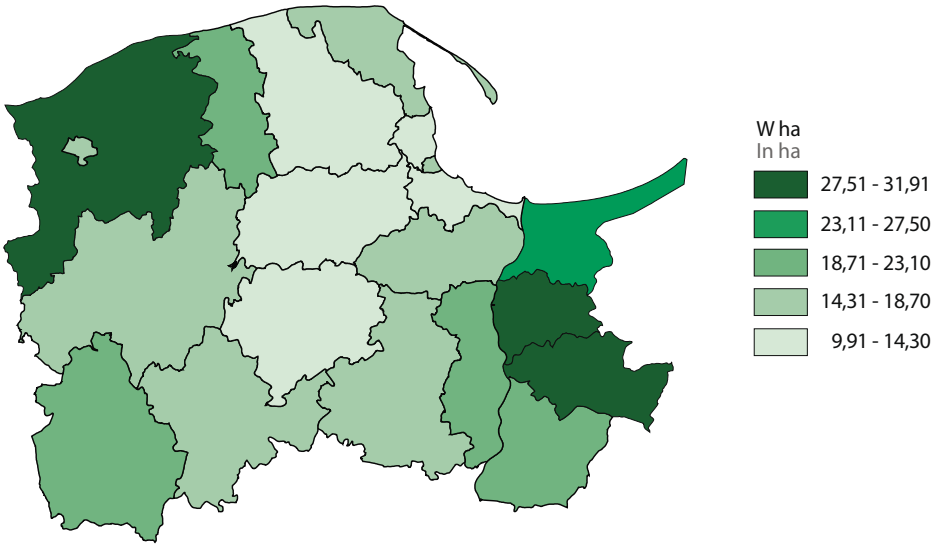

Z ogólnej powierzchni użytków rolnych ponad połowa znajdowała się w gospodarstwach rolnych o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych (51,8%), chociaż gospodarstwa te stanowiły zaledwie 7,2% ogólnej liczby gospodarstw użytkujących użytki rolne. W grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się 36,8% ogólnej powierzchni użytków rolnych i niespełna 2,8% ogólnej liczby gospodarstw z użytkami rolnymi.

Wykres 3. **Gospodarstwa rolne z użytkami rolnymi w dobrej kulturze i powierzchnia użytków rolnych w dobrej kulturze według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.**

Chart 3. Agricultural holdings with agricultural land in good condition and the area of agricultural land in good condition by area groups of agricultural land in 2020

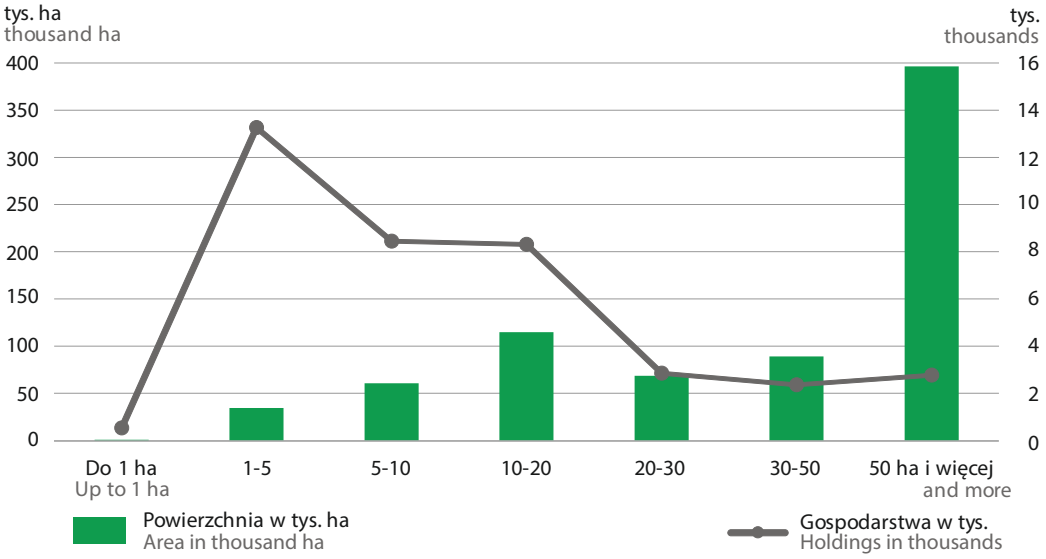

Największą powierzchnię użytków rolnych ogółem w gospodarstwach rolnych posiadających użytki rolne odnotowano w powiatach (bez miast na prawach powiatu): słupskim (89,8 tys. ha), bytowskim (61,4 tys. ha) i człuchowskim (58,8 tys. ha), a najmniejszą w powiecie puckim (21,1 tys. ha) i lęborskim (26,6 tys. ha).

Powierzchnia **użytków rolnych w dobrej kulturze** wzrosła w ciągu ostatnich 10 lat o 4,6%, a jej udział w powierzchni ogółem zwiększył się o 3,3 p.proc. Zmniejszyła się natomiast powierzchnia pozostałych użytków rolnych o 49,7% do poziomu 10,6 tys. ha.

W strukturze użytkowania gruntów dominowała **powierzchnia zasiewów**, która stanowiła 80,5% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze i wyniosła 613,5 tys. ha.

Zróżnicowanie wielkości udziału powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze w poszczególnych powiatach (bez miast na prawach powiatu) było dość znaczne. W powiecie malborskim powierzchnia zasiewów była największa i stanowiła 95,6% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze, w tym 3,9% stanowiły trwałe użytki zielone, a w powiecie tczewskim pod zasiewami było najmniej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze (91,0%), a trwałe użytki zielone zajmowały 7,1% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze.

Wyniki PSR 2020 wykazały, że 2,4 tys. (6,2%) gospodarstw rolnych z użytkami rolnymi w dobrej kulturze posiadało grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych w plonie głównym), których powierzchnia stanowiła 1,1% ogólnej powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej.

W strukturze użytków rolnych powierzchnia **trwałych użytków zielonych** stanowiła 17,5% i wyniosła 135,3 tys. ha. Udział łąk wyniósł 83,1% i był wyższy od notowanego w 2010 r. o 11,7%. Wzrost powierzchni łąk wynikał z proporcjonalnego zmniejszenia powierzchni pastwisk.

Powierzchnia **łąk trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 112,4 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 18,0%. Łąki trwałe znajdowały się w 23,7 tys. gospodarstw rolnych. W gospodarstwach rolnych posiadających 20 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się 58,5% ogólnej powierzchni łąk trwałych.

W strukturze użytkowania gruntów łąki trwałe stanowiły 14,7% powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze. W przekroju terytorialnym (bez miast na prawach powiatu) największy udział łąk trwałych odnotowano w powiecie lęborskim (31,7%) i puckim (25,9%), a najniższy w powiecie malborskim (3,2%) i tczewskim (5,9%).

Mapa 4. Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze w 2020 r.
Map 4. Share of sown area in the area of agricultural land in good condition in 2020

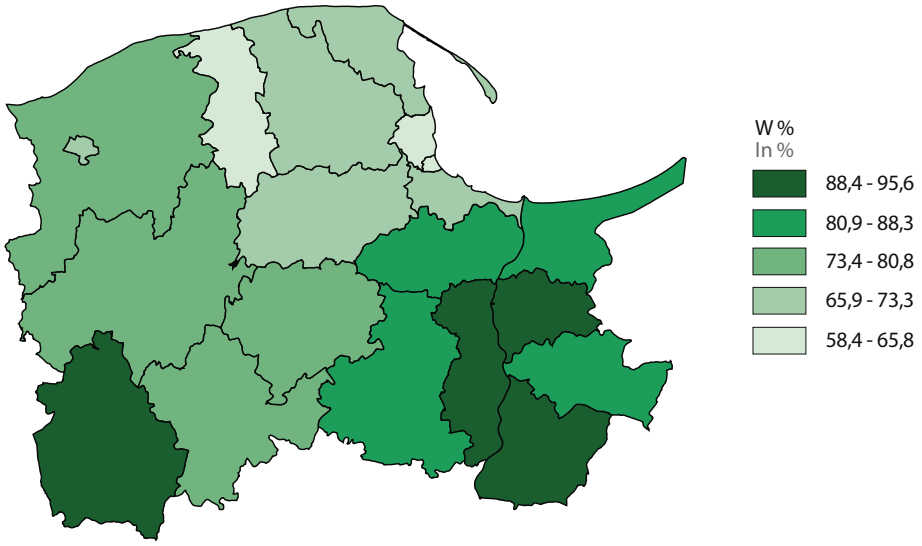

Średnia powierzchnia łąk trwałych w gospodarstwach rolnych je utrzymujących wyniosła 4,75 ha, przy czym największy areał łąk trwałych przypadł na 1 gospodarstwo (bez miast na prawach powiatu) w powiecie lęborskim (10,24 ha) i słupskim (10,22 ha), a najmniejszy w powiecie kartuskim (2,80 ha) i starogardzkim (3,08 ha).

Powierzchnia **pastwisk trwałych** wyniosła 22,9 tys. ha (3,0% ogólnej powierzchni użytków rolnych), o 40,0% mniej niż w 2010 r. Pastwiska trwałe znajdowały się w 6,0 tys. gospodarstw rolnych, a ich średnia powierzchnia wyniosła 3,82 ha. Największy areał pastwisk trwałych przypadał na 1 gospodarstwo (bez miast na prawach powiatu) w powiatach: słupskim (8,23 ha), malborskim (6,74 ha) i sztumskim (6,60 ha), a najmniejszy w powiecie nowodworskim (2,37 ha).

Najwięcej gospodarstw rolnych użytkujących pastwiska odnotowano w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych (23,0%), 10-15 ha użytków rolnych (20,0%) oraz 15-20 ha użytków rolnych (11,9%).

W strukturze użytkowania gruntów najwyższy udział powierzchni pastwisk trwałych odnotowano (bez miast na prawach powiatu) w powiatach: wejherowskim (5,9%), kartuskim (5,6%) i lęborskim (5,5%), a najniższy w powiecie malborskim (0,7%) i tczewskim (1,2%).

Łączna powierzchnia **upraw trwałych** w gospodarstwach rolnych wyniosła 5,2 tys. ha, co stanowiło 6,9% użytków rolnych w dobrej kulturze, w tym powierzchnia sadów wyniosła 3,3 tys. ha (odpowiednio 0,4%). Uprawy trwałe posiadało 2,1 tys. gospodarstw. Średnia powierzchnia upraw trwałych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne z uprawami trwałymi wyniosła 2,49 ha.

Dominująca w powierzchni upraw trwałych powierzchnia sadów zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r. o 24,7% i wyniosła 3,3 tys. ha, a liczba gospodarstw użytkujących sady zmniejszyła się o 54,7% i wyniosła 1,7 tys.

Średnia powierzchnia sadów przypadająca na 1 gospodarstwo z sadami zwiększyła się w porównaniu z 2010 r. i wyniosła 1,95 ha (w 2010 r. 1,18 ha). Od 2010 r. obserwuje się wyraźne zróżnicowanie regionalne występowania upraw sadowniczych oraz zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw. Nastąpił wzrost upraw sadowniczych w gospodarstwach o dużej powierzchni użytków rolnych utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej. 87,2% powierzchni sadów znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni 5 ha i więcej użytków rolnych.

W porównaniu z 2010 r. zwiększył się udział plantacji krzewów owocowych (o 19,1 p.proc.) oraz szkółek drzew i krzewów owocowych (o 3,1 p.proc.), a zmniejszył się udział powierzchni drzew owocowych (o 22,1 p.proc.). W porównaniu z 2010 r. powierzchnia upraw drzew owocowych w sadach zmniejszyła się o 47,2% i wyniosła 1,7 tys. ha, a powierzchnia upraw krzewów owocowych wzrosła o 53,9% i wyniosła 1,2 tys. ha.

Drzewa owocowe w sadach uprawiano w 0,9 tys. gospodarstw rolnych na powierzchni 1,7 tys. ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa sadowniczego z uprawą drzew owocowych zwiększyła się z 1,31 ha w 2010 r. do 1,95 ha w 2020 r.

Najwięcej gospodarstw, które zajmowały się uprawą drzew owocowych w sadach zanotowano (bez miast na prawach powiatu) w powiatach: bytowskim (9,8%) oraz gdańskim i tczewskim (po 8,5%), a najmniej w powiecie puckim (1,4%).

Powierzchnia uprawy krzewów owocowych w gospodarstwach rolnych wyniosła 1,2 tys. ha, co stanowiło 37,3% ogólnej powierzchni sadów. Krzewy owocowe w sadach uprawiało 0,5 tys. gospodarstw rolnych, a ich liczba, pomimo wzrostu powierzchni uprawy krzewów owocowych w sadach, zmniejszyła się w porównaniu z 2010 r. o 51,0%. Średnia powierzchnia gospodarstwa sadowniczego z uprawą krzewów owocowych zwiększyła się z 0,77 ha w 2010 r. do 2,41 ha w 2020 r.

Szkółki drzew i krzewów owocowych uprawiano na powierzchni 0,4 tys. ha w 0,5 tys. gospodarstw rolnych. W porównaniu z 2010 r. powierzchnia gospodarstw ze szkółkami wzrosła o 17,2 ha (o 5,1%).

Lasy i grunty leśne w gospodarstwach rolnych zajmowały w 2020 r. 55,2 tys. ha i w ciągu 10 lat ich powierzchnia zmniejszyła się o 3,2 tys. ha. Średnia powierzchnia lasów i gruntów leśnych przypadająca na 1 gospodarstwo rolne z lasami wyniosła 4,20 ha.

Pozostałe grunty stanowiły 4,3% ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się w użytkowaniu gospodarstw rolnych i zajmowały 37,6 tys. ha. W porównaniu z 2010 r. powierzchnia gruntów pozostałych zmniejszyła się o 13,5 tys. ha (o 26,4%), a liczba gospodarstw rolnych posiadających grunty pozostałe o 5,5%.

Średnia powierzchnia pozostałych gruntów w gospodarstwach rolnych je posiadających wyniosła 1,13 ha, przy czym w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych średnia powierzchnia gruntów pozostałych wyniosła 8,34 ha.

Rozdział III
Chapter III

Powierzchnia zasiewów
Sown area

Według wyników PSR 2020 ogólna powierzchnia zasiewów zwiększyła się z 567,9 tys. ha w 2010 r. do 613,5 tys. ha (o 45,6 tys. ha, o 8,0%).

Tablica 2. Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach prowadzących działalność rolniczą według powiatów [a] w 2020 r.

Table 2. Sown area in holdings conducting agricultural activity by powiats [a] in 2020

Wyszczególnienie Specification	Powierzchnia zasiewów ogółem w ha Total sown area in ha	Województwo=100 Voivodship=100	Udział powierzchni zasiewów w powierzchni użytków rolnych w % Share of sown area in the area of agricultural land in %
Województwo **Voivodship**	**613528**	**100,0**	**79,4**
Powiaty: Powiats:			
w tym: of which:			
bytowski	44604	7,3	72,7
chojnicki	33940	5,5	76,2
człuchowski	51697	8,4	87,9
gdański	32424	5,3	85,3
kartuski	36850	6,0	71,2
kościerski	28681	4,7	75,0
kwidzyński	42429	6,9	88,2
lęborski	15994	2,6	60,1
malborski	41174	6,7	93,6
nowodworski	24355	4,0	87,8
pucki	14175	2,3	67,2
słupski	69045	11,2	76,8
starogardzki	45092	7,3	84,6
sztumski	42055	6,9	87,4
tczewski	39640	6,5	90,4
wejherowski	30580	5,0	65,8

a Bez miast na prawach powiatu.
a Excluding cities with powiat status.

Wykres 4. Powierzchnia zasiewów według grup ziemiopłodów

Chart 4. Sown area by groups of crops

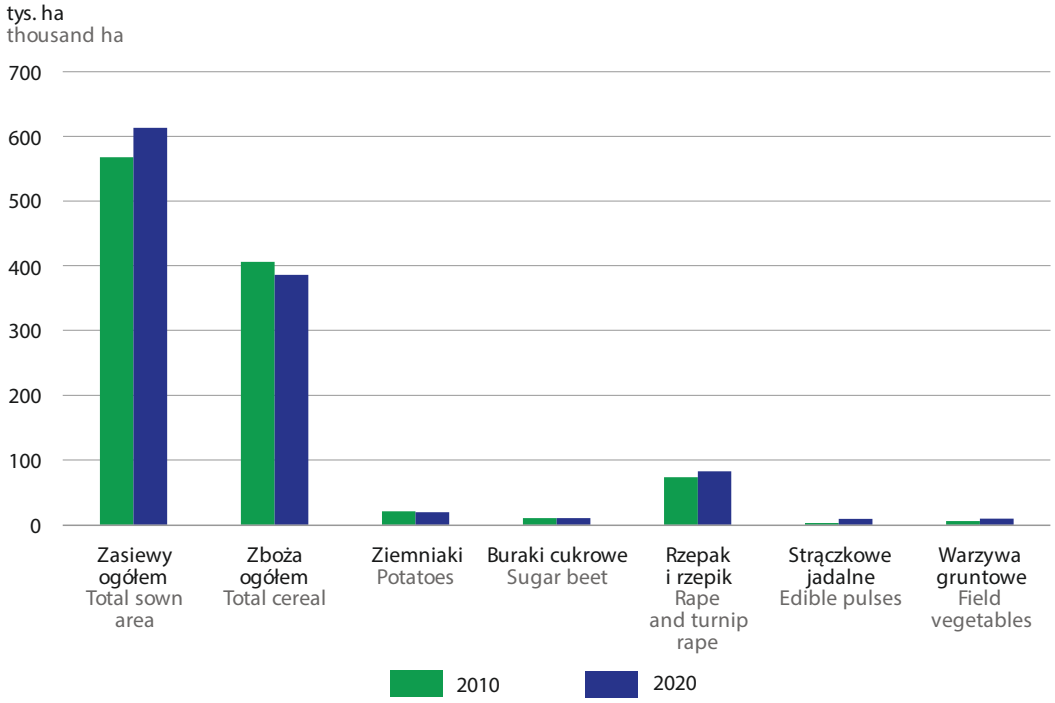

Największy wzrost powierzchni zasiewów wystąpił w gospodarstwach rolnych posiadających: od 50 do 100 ha użytków rolnych (o 34,2%), 100 ha i więcej użytków rolnych (o 16,8%), od 30 do 50 ha użytków rolnych (o 12,3%) oraz od 2 do 3 ha użytków rolnych (o 11,4%). W pozostałych grupach obszarowych powierzchnia zasiewów zmniejszyła się.

Wzrost ogólnej powierzchni pod zasiewami wynika przede wszystkim ze wzrostu liczby gospodarstw rolnych zajmujących się produkcją roślinną w grupach obszarowych: 100 ha i więcej użytków rolnych o 40,0% (z 0,7 tys. do 1,0 tys.), 50-100 ha użytków rolnych o 33,7% (z 1,2 tys. do 1,6 tys.), 30-50 ha użytków rolnych o 10,2% (z 2,0 tys. do 2,3 tys.) oraz 2-3 ha użytków rolnych o 3,1% (z 2,8 tys. do 2,9 tys.).

W porównaniu z 2010 r. wzrosła średnia powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych posiadających zasiewy – z 16,22 ha do 18,84 ha (o 16,2%), w tym w gospodarstwach indywidualnych z 13,31 ha do 15,78 ha (o 18,6%).

Struktura zasiewów w 2020 r. przedstawiała się następująco:

- zboża ogółem (zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi oraz gryka, proso i inne zbożowe łącznie z kukurydzą na ziarno) zajmowały powierzchnię 386,0 tys. ha (62,9% ogólnej powierzchni zasiewów),
- rośliny przemysłowe – odpowiednio 94,1 tys. ha (15,3%),
- rośliny pastewne łącznie z kukurydzą na zielonkę – 52,1 tys. ha (8,5%),
- ziemniaki – 19,3 tys. ha (3,2%),
- rośliny strączkowe na ziarno – 39,9 tys. ha (6,5%),
- pozostałe uprawy – 22,1 tys. ha (3,6%).

Wykres 5. Powierzchnia zasiewów ogółem i gospodarstwa rolne posiadające zasiewy według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 5 Total sown area and agricultural holdings with sown crops by area groups of agricultural land in 2020

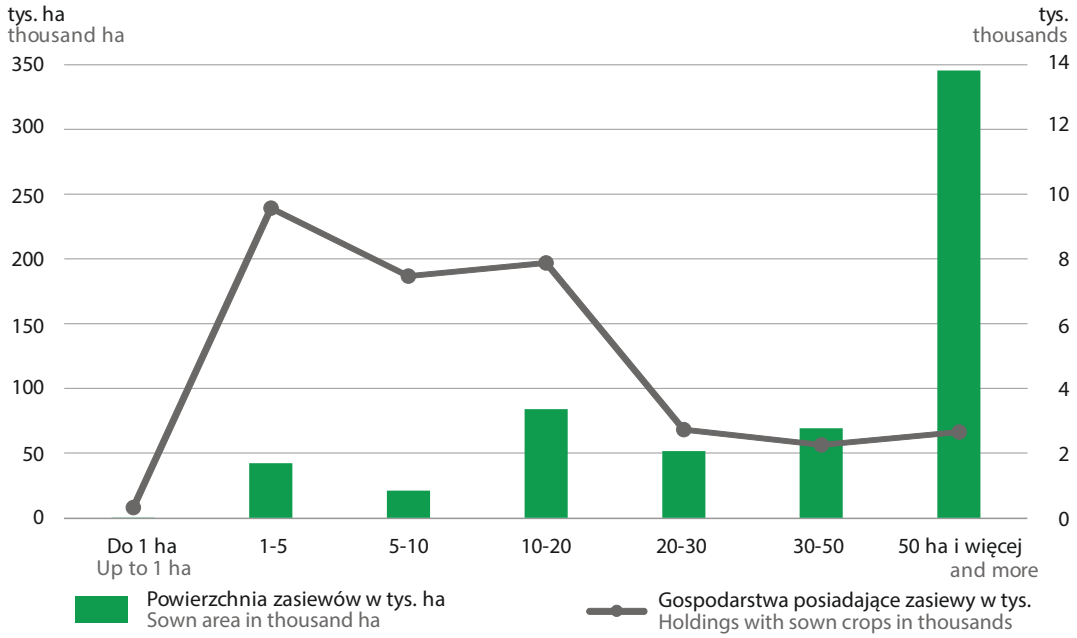

1. Zboża
1. Cereals

W 2020 r. powierzchnia zasiewów zbóż ogółem wyniosła 386,0 tys. ha (62,9% ogólnej powierzchni zasiewów). Powierzchnia uprawy zbóż podstawowych z mieszankami zbożowymi wyniosła 356,7 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się 35,0 tys. ha (o 8,9%).

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż ogółem wyniosła 28,6 tys., 86,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych, które zajmowały się uprawą ziemiopłodów. W porównaniu z 2010 r. odnotowano zmniejszenie udziału gospodarstw uprawiających zboża w ogólnej liczbie gospodarstw z uprawami (z 92,6% w 2010 r. do 86,9% w 2020 r.). Spadek nastąpił we wszystkich grupach obszarowych użytków rolnych, a największy w grupie 5-10 ha użytków rolnych (o 7,2%).

Blisko połowa ogólnej powierzchnia zasiewów zbóż ogółem przypadała na gospodarstwa rolne posiadające od 5 do 50 ha użytków rolnych (44,5%), a gospodarstwa te stanowiły 64,8% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających zboża. 26,0% gospodarstw uprawiających zboża posiadało 1-5 ha użytków rolnych, jednak w gospodarstwach tych znajdowało się tylko 4,0% powierzchni zasiewów zbóż.

Udział powierzchni zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wahał się od 57,2% w grupie 100 ha i więcej do 74,7% w grupie 5-10 ha użytków rolnych.

Średnia powierzchnia zasiewów zbóż ogółem na 1 gospodarstwo rolne zajmujące się ich uprawą wyniosła 13,52 ha.

Mapa 5. **Udział powierzchni zasiewów zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów w 2020 r.**

Map 5. Share of sown area of cereals in total sown area in 2020

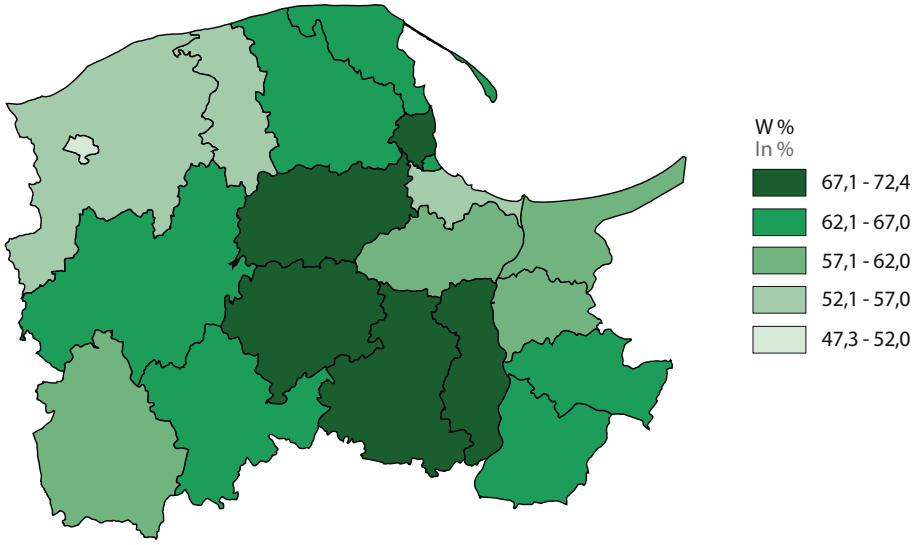

Wykres 6. **Gospodarstwa rolne prowadzące uprawę zbóż i powierzchnia uprawy zbóż według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.**

Chart 6. Agricultural holdings cultivating cereals and area of cereal crops by area groups of agricultural land in 2020

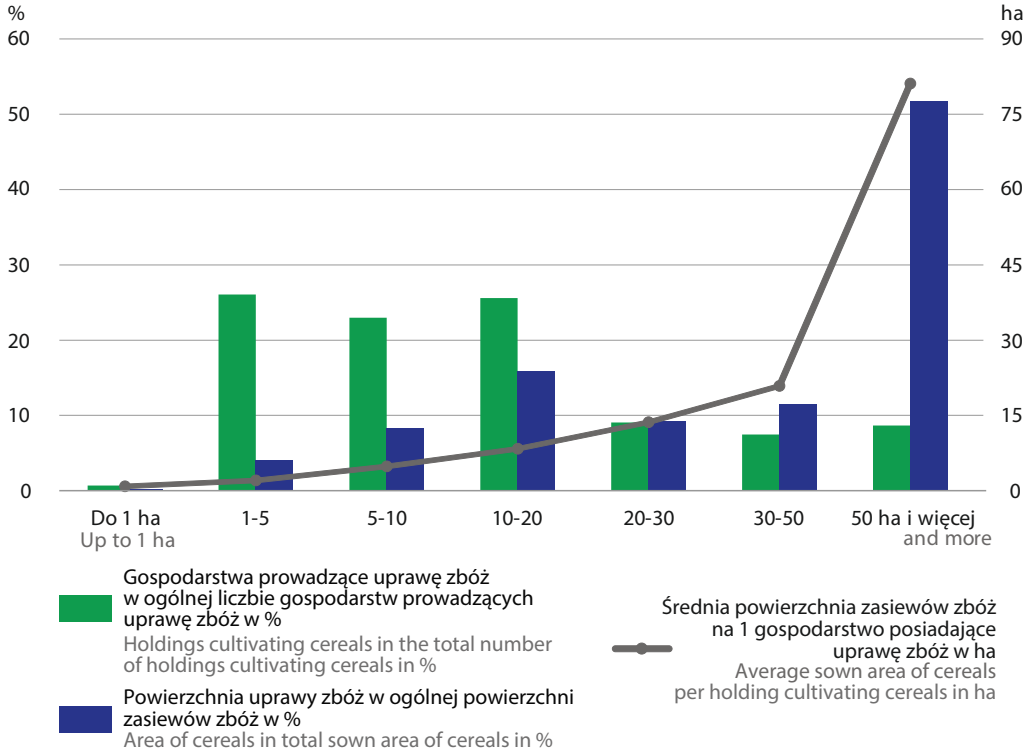

Tablica 3. Gospodarstwa rolne prowadzące uprawę zbóż oraz średnia powierzchnia zasiewów zbóż w gospodarstwach rolnych w 2020 r.

Table 3. Agricultural holdings cultivating cereals and average sown area of cereals in agricultural holdings in 2020

Grupy obszarowe użytków rolnych Area groups of agricultural land	Liczba gospodarstw prowadzących uprawę zbóż Number of agricultural holdings cultivating cereals	Udział w ogólnej liczbie gospodarstw prowadzących uprawę zbóż w % Share in the total number of agricultural holdings cultivating cereals in %	Średnia powierzchnia uprawy zbóż w 1 gospodarstwie w ha Average cultivation area of cereals in agricultural holding in ha
Ogółem	**28551**	**100,0**	**13,52**
Do 1 ha włącznie 1 ha and less	168	0,6	0,86
1– 2	2087	7,3	1,18
2– 3	2246	7,9	1,89
3– 5	3084	10,8	2,78
5– 7	2749	9,6	4,02
7–10	3785	13,3	5,39
10–15	4591	16,1	7,39
15–20	2696	9,4	9,98
20–50	4692	16,4	16,90
50 ha i więcej and more	2453	8,6	81,12

W porównaniu z 2010 r. wzrosła o 33,3% liczba wielkoobszarowych gospodarstw (100 ha i więcej użytków rolnych) uprawiających zboża oraz powierzchnia uprawy zbóż w tych gospodarstwach (o 8,2 tys. ha, o 6,0%).

W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą zbóż liczba gospodarstw prowadzących poszczególne uprawy przedstawiała się następująco:

- pszenicę ozimą uprawiało 9,2 tys. gospodarstw rolnych (32,2% ogólnej liczby gospodarstw rolnych uprawiających zboża),
- pszenicę jarą uprawiało odpowiednio 2,5 tys. (8,9%),
- żyto uprawiało 9,8 tys. (34,2%),
- jęczmień ozimy uprawiało 1,0 tys. (3,7%),
- jęczmień jary uprawiało 3,5 tys. (12,4%),
- owies uprawiało 6,9 tys. (24,0%),
- pszenżyto ozime uprawiało 8,6 tys. (30,0%),
- pszenżyto jare uprawiało 2,5 tys. (8,9%),
- mieszanki zbożowe ozime uprawiało 1,0 tys. (3,6%),
- mieszanki zbożowe jare uprawiało 6,2 tys. (21,9%),
- grykę uprawiało 1,4 tys. (5,0%),

- kukurydzę na ziarno uprawiało 1,3 tys. (4,4%),
- proso uprawiały 23 gospodarstwa (0,1%),
- pozostałe zbożowe uprawiało 7 gospodarstw.

2. Kukurydza na ziarno
2. Grain maize

Uprawa kukurydzy na ziarno zajmowała powierzchnię 20,3 tys. ha, większą niż w 2010 r. o 15,4 tys. ha.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą kukurydzy na ziarno wyniosła 1,3 tys., 3,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami. Analiza liczby gospodarstw uprawiających kukurydzę na ziarno w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 16,6% gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych, 14,4% w grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych, natomiast najmniej gospodarstw uprawiających kukurydzę na ziarno odnotowano w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie – 0,3%.

W gospodarstwach rolnych posiadających od 5 do 50 ha użytków rolnych znajdowało się 17,7% całej powierzchni uprawy kukurydzy na ziarno, a gospodarstwa te stanowiły 54,9% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących tę uprawę.

Wykres 7. Powierzchnia uprawy kukurydzy na ziarno oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę kukurydzy na ziarno według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 7. Cultivation area of grain maize and agricultural holdings cultivating grain maize by area groups of agricultural land in 2020

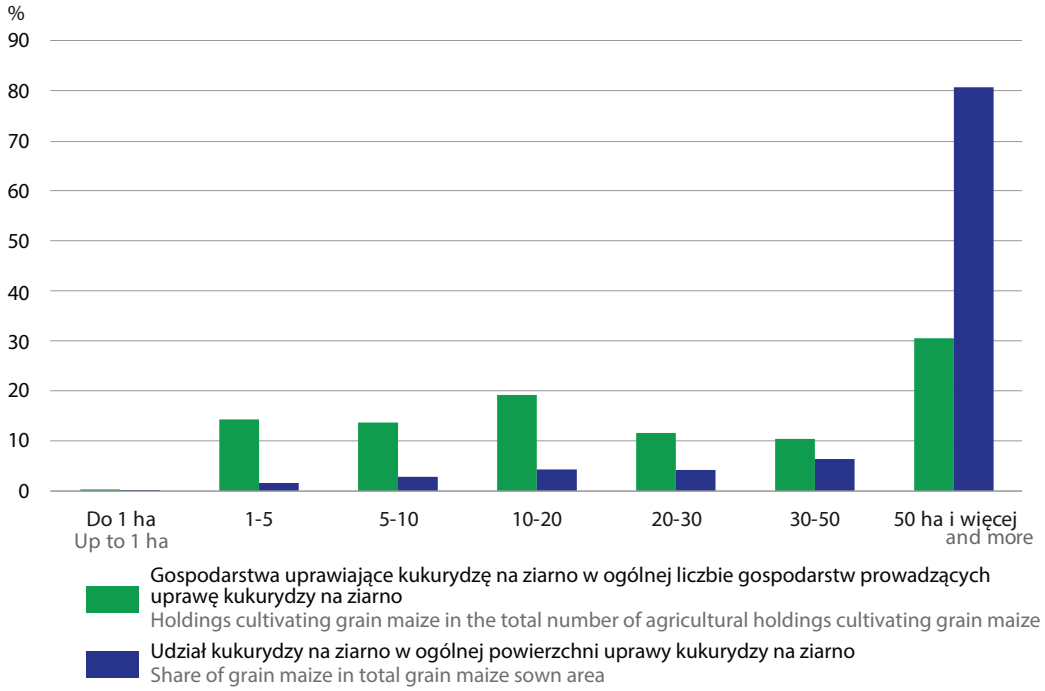

Na 1 gospodarstwo rolne posiadające uprawę kukurydzy na ziarno przypadało średnio 16,20 ha powierzchni tej uprawy.

Najwięcej gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą kukurydzy na ziarno odnotowano w powiatach: kwidzyńskim (16,4%), chojnickim (9,0%) i sztumskim (7,7%), a najmniej w powiecie lęborskim (1,0%) i puckim (1,8%).

3. Strączkowe jadalne
3. Edible pulses

Rośliny strączkowe jadalne zajmowały powierzchnię 9,0 tys. ha, o 6,5 tys. ha wyższą niż w 2010 r.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin strączkowych jadalnych wyniosła 1,0 tys., co stanowiło 2,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawy. Udział gospodarstw rolnych uprawiających rośliny strączkowe jadalne w ogólnej liczbie gospodarstw z uprawami strączkowych jadalnych wrastał od 0,1% w grupie do 1 ha użytków rolnych włącznie do 10,9% w grupie 30-50 ha użytków rolnych. W gospodarstwach największych (100 ha i więcej użytków rolnych) uprawiających rośliny strączkowe jadalne udział wyniósł 7,3%.

Wykres 8. Powierzchnia uprawy strączkowych jadalnych oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę strączkowych jadalnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 8. Cultivation area of edible pulses and agricultural holdings cultivating edible pulses by area groups of agricultural land in 2020

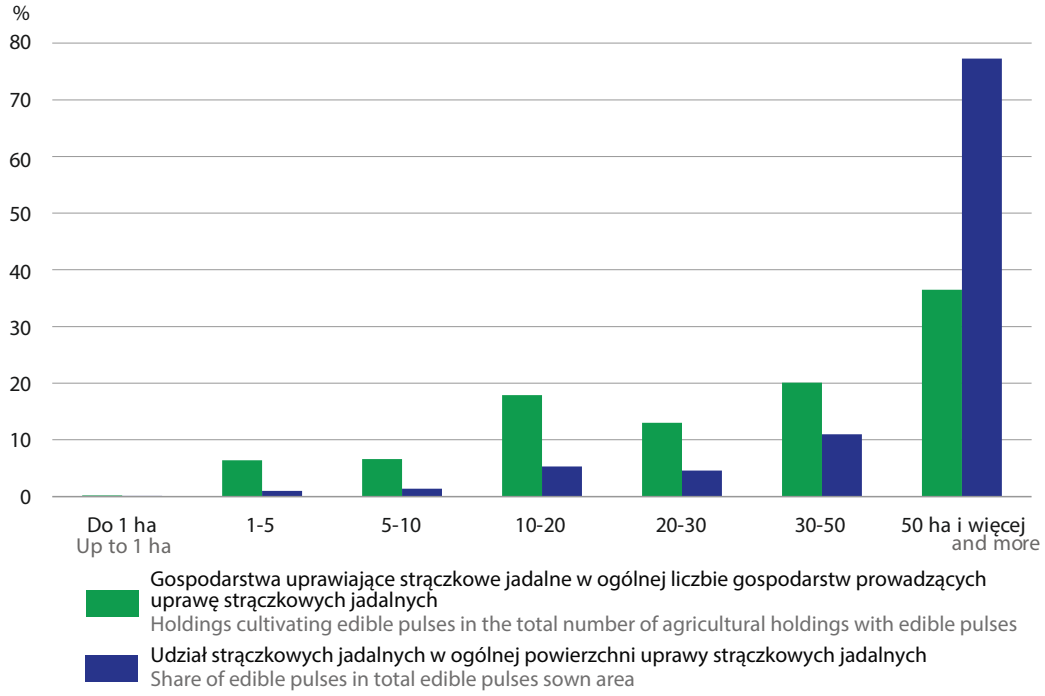

W gospodarstwach rolnych posiadających od 5 do 50 ha użytków rolnych znajdowało się 21,9% całego areału uprawy roślin strączkowych jadalnych, a gospodarstwa te stanowiły 57,2% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących tę uprawę. Najwięcej gospodarstw uprawiających strączkowe jadalne posiadało od 1 do 15 ha użytków rolnych (22,3%), jednak w gospodarstwach tych znajdowało się tylko 4,7% zasiewów.

W porównaniu z 2010 r. wzrosła zarówno liczba wielkoobszarowych gospodarstw (posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych) uprawiających rośliny strączkowe jadalne (z 43 do 159) oraz powierzchnia uprawy strączkowych jadalnych w tych gospodarstwach (z 1,0 tys. ha do 4,7 tys. ha).

Na 1 gospodarstwo posiadające strączkowe jadalne przypadało średnio 9,43 ha powierzchni tych upraw.

Najwięcej gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą strączkowych jadalnych odnotowano w powiecie nowodworskim (10,9%) i tczewskim (10,5%), a najmniej w powiecie lęborskim (2,5%) i kościerskim (2,8%).

4. Strączkowe pastewne na ziarno
4. Fodder pulses for grain

W 2020 r. rośliny strączkowe pastewne na ziarno zajmowały powierzchnię 28,6 tys. ha, o 19,8 tys. ha wyższą niż w 2010 r.

Wykres 9. Powierzchnia uprawy strączkowych pastewnych na ziarno oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę strączkowych pastewnych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 9. Cultivation area of fodder pulses for grain and agricultural holdings cultivating fodder pulses by area groups of agricultural land in 2020

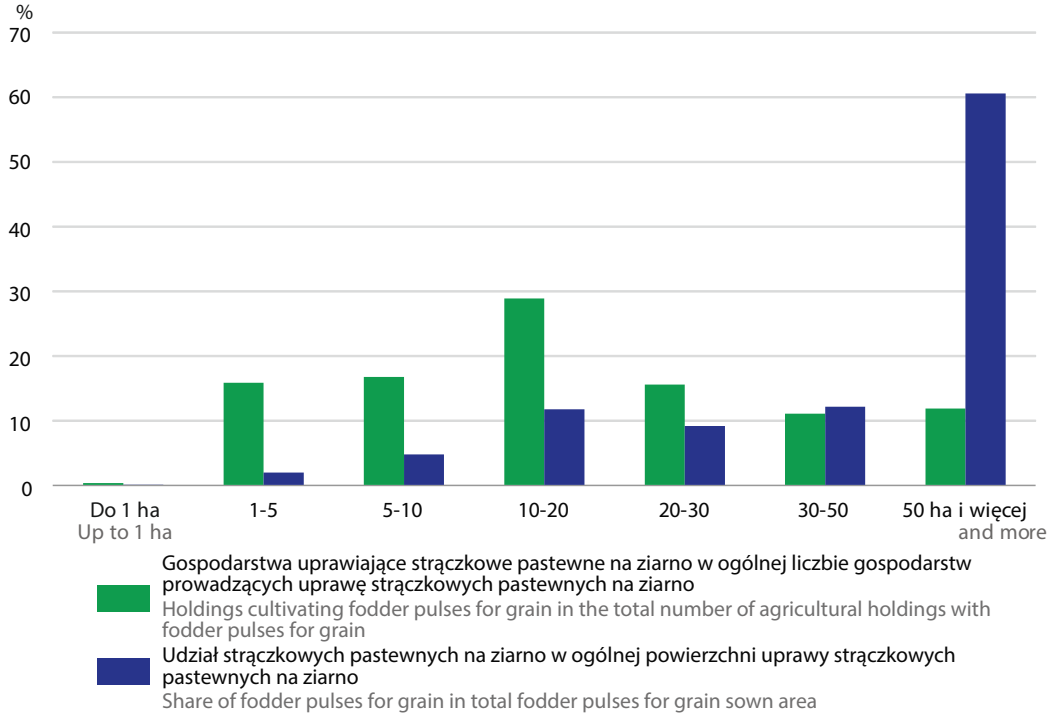

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą roślin strączkowych pastewnych na ziarno wyniosła 3,9 tys., co stanowiło 12,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych prowadzących uprawy.

Najniższy udział gospodarstw uprawiających rośliny strączkowe pastewne na ziarno w ogólnej liczbie gospodarstw z tymi uprawami odnotowano w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie – 0,1%. W grupie obszarowej 1-5 ha użytków rolnych udział ten wyniósł 8,0%, a najwyższe wartości wśród gospodarstw uprawiających rośliny strączkowe pastewne na ziarno zanotowano w grupach obszarowych o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (12,9%) oraz 20-50 ha użytków rolnych (31,2%).

W gospodarstwach rolnych posiadających 50 ha i więcej użytków rolnych znajdowało się 60,5% ogólnej powierzchni uprawy roślin strączkowych pastewnych na ziarno, a gospodarstwa te stanowiły 21,4% ogólnej liczby gospodarstw prowadzących tę uprawę.

W porównaniu z 2010 r. wzrosła zarówno liczba wielkoobszarowych gospodarstw rolnych uprawiających rośliny strączkowe pastewne na ziarno (posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych) z 0,1 tys. do 0,3 tys. oraz powierzchnia uprawy strączkowych pastewnych na ziarno w tych gospodarstwach z 3,5 tys. ha do 11,4 tys. ha.

Na 1 gospodarstwo uprawiające strączkowe pastewne na ziarno przypadało średnio 7,28 ha powierzchni tych upraw.

Najwięcej gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą strączkowych pastewnych na ziarno odnotowano w powiatach: bytowskim (18,6%), chojnickim (11,8%) i słupskim (11,3%), a najmniej w powiecie sztumskim (0,8%) i malborskim (0,9%).

5. Ziemniaki
5. Potatoes

Powierzchnia uprawy ziemniaków (bez powierzchni ziemniaków uprawianych w ogrodach przydomowych) wyniosła 19,3 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 1,4 tys. ha (o 6,6%).

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą ziemniaków wyniosła 8,4 tys. ha, co stanowiło 25,7% ogólnej liczby gospodarstw posiadających grunty pod zasiewami. Analiza liczby gospodarstw uprawiających ziemniaki w ogólnej liczbie gospodarstw w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 42,4% gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej 1-10 ha użytków rolnych, 25,1% w grupie obszarowej 5-10 ha użytków rolnych, a 63,8% w grupie obszarowej 1-15 ha użytków rolnych, natomiast najmniej gospodarstw uprawiających ziemniaki odnotowano w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie – 0,4% oraz 100 ha i więcej użytków rolnych – 1,9%.

Średnia powierzchnia uprawy ziemniaków na 1 gospodarstwo rolne zajmujące się ich uprawą wyniosła 2,29 ha.

Uprawą ziemniaków zajmowały się przede wszystkim gospodarstwa o powierzchni do 50 ha użytków rolnych – w grupie obszarowej 5-50 ha użytków rolnych udział wyniósł 77,0%, a w grupie 1-5 ha użytków rolnych – 17,3%.

Wykres 10. Powierzchnia uprawy ziemniaków oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę ziemniaków według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 10. Cultivation area of potatoes and agricultural holdings cultivating potatoes by area groups of agricultural land in 2020

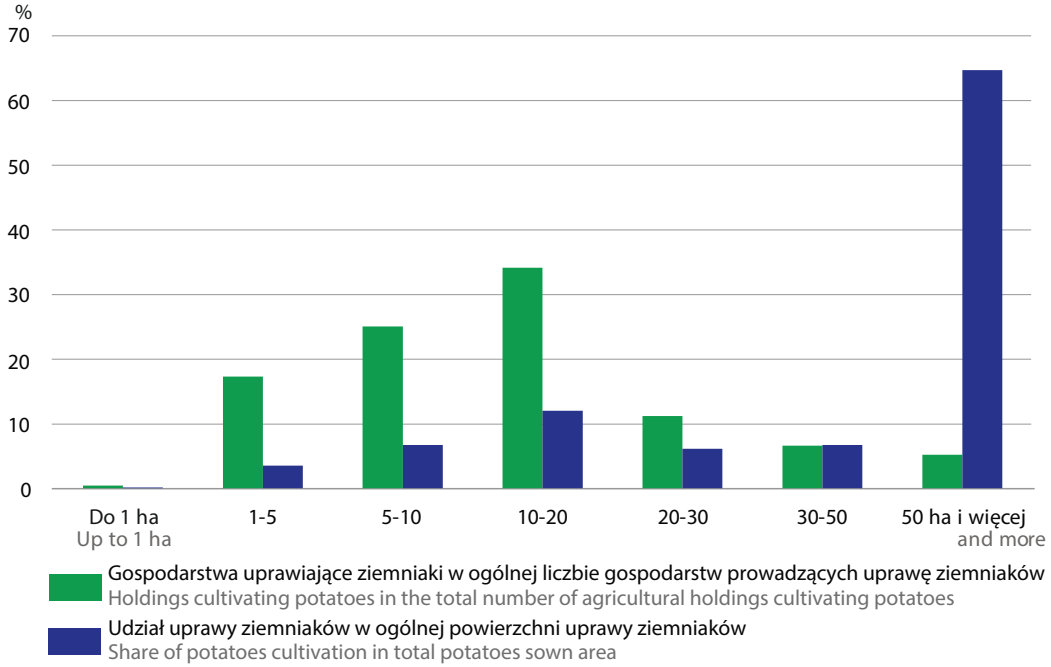

W porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się zarówno liczba wielkoobszarowych gospodarstw uprawiających ziemniaki (o 4,7%), a zwiększyła się powierzchnia uprawy ziemniaków w tych gospodarstwach (o 51,3%).

Najwięcej gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki odnotowano w powiatach: kartuskim (20,3%), wejherowskim (10,9%) oraz bytowskim (10,0%), a najmniej w powiecie malborskim (1,2%) i nowodworskim (1,6%).

Mapa 6. Udział powierzchni uprawy ziemniaków w ogólnej powierzchni zasiewów w 2020 r.
Map 6. Share of potatoes cultivation area in the total sown area in 2020

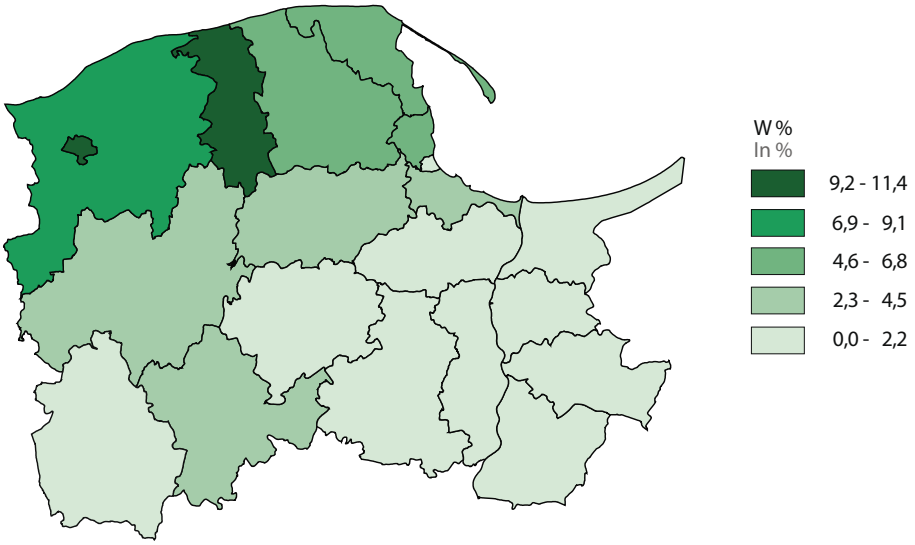

6. Buraki cukrowe
6. Sugar beet

Uprawa buraków cukrowych w 2020 r. zajmowała 10,1 tys. ha, o 0,2 tys. ha (o 2,3%) więcej niż w 2010 r.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą buraków cukrowych w 2020 r. wyniosła 0,8 tys., co stanowiło 2,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Uprawą buraków cukrowych zajmowały się przede wszystkim gospodarstwa o dużym areale. Udział gospodarstw uprawiających buraki cukrowe do produkcji cukru w ogólnej liczbie gospodarstw z zasiewami buraków cukrowych wyniósł w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych 61,0%, w grupie obszarowej 50-100 ha użytków rolnych – 19,4%, a w grupie obszarowej 30-50 ha użytków rolnych – 10,6%.

Średnia powierzchnia uprawy buraków cukrowych na 1 gospodarstwo rolne zajmujące się ich uprawą wyniosła 12,85 ha.

Wykres 11. Powierzchnia uprawy buraków cukrowych oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę buraków cukrowych według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 11. Cultivation area of sugar beets and agricultural holdings cultivating sugar beets by area groups of agricultural land in 2020

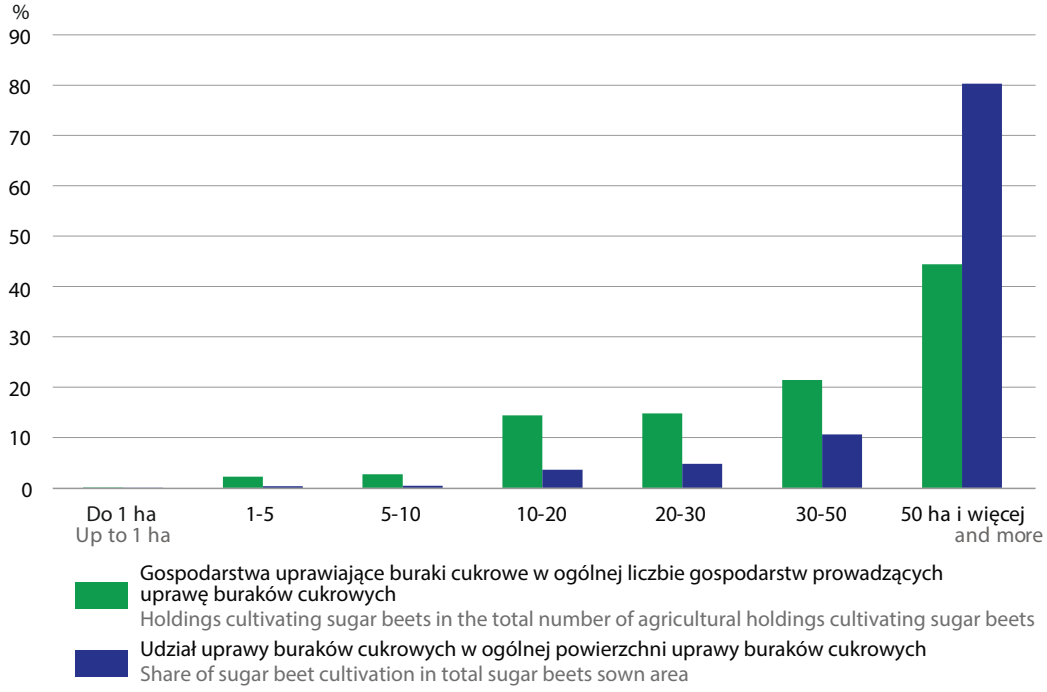

W 2020 r. 0,4% całego areału uprawy buraków cukrowych znajdowało się w gospodarstwach rolnych posiadających 5-10 ha użytków rolnych, które stanowiły 2,7% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających buraki cukrowe. Najwięcej gospodarstw zajmujących się uprawą buraków cukrowych (65,8%) posiadało 30 ha i więcej użytków rolnych, a w gospodarstwach tych znajdowało się 91,0% ogólnej powierzchni zasiewów buraków cukrowych.

W porównaniu z 2010 r. zwiększyła się zarówno liczba wielkoobszarowych gospodarstw uprawiających buraki cukrowe (posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych), jak i powierzchnia uprawy buraków cukrowych odpowiednio o 38,3% i o 19,7%.

Najwięcej gospodarstw rolnych uprawiających buraki cukrowe odnotowano w powiatach: malborskim (30,8%), kwidzyńskim (26,1%) i gdańskim (12,6%), a najmniej w powiecie kościerskim i chojnickim (po 0,1%). Natomiast w powiatach: człuchowskim, bytowskim, lęborskim i puckim nie odnotowano gospodarstw zajmujących się uprawą buraka cukrowego.

7. Rzepak i rzepik
7. Rape and turnip rape

Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku wyniosła 82,3 tys. ha i była wyższa o 9,0 tys. ha (o 12,2%) od powierzchni wykazanej w 2010 r.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku wyniosła 4,7 tys. i była wyższa o 0,7 tys. (o 17,0%) od liczby gospodarstw rolnych uprawiających rzepak i rzepik w 2010 r.

Wykres 12. Powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku oraz gospodarstwa rolne prowadzące uprawę rzepaku i rzepiku według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 12. Cultivation area of rape and turnip rape and agricultural holdings cultivating rape and turnip rape by area groups of agricultural land in 2020

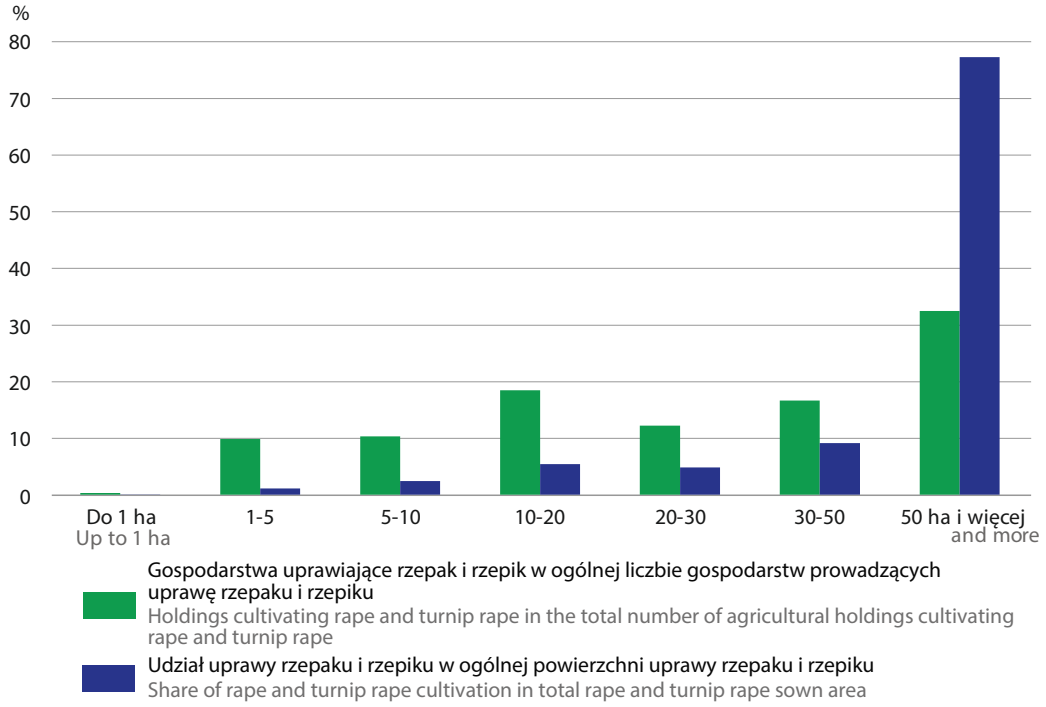

Średnia powierzchnia uprawy rzepaku i rzepiku na 1 gospodarstwo rolne uprawiające rzepak i rzepik wyniosła 17,49 ha.

W gospodarstwach wielkoobszarowych (posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych) znajdowało się 59,9% całego areału uprawy rzepaku i rzepiku, ale gospodarstwa te stanowiły jedynie 15,1% ogólnej liczby gospodarstw zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku.

W grupie obszarowej 5-50 ha użytków rolnych znajdowało się 21,7% powierzchni zasiewów rzepaku i rzepiku, a gospodarstwa te stanowiły 57,6% wszystkich gospodarstw z uprawą rzepaku i rzepiku. Natomiast w gospodarstwach o powierzchni od 1 do 10 ha użytków rolnych znajdowało się 20,1% wszystkich gospodarstw prowadzących uprawę rzepaku i rzepiku (3,5% ogólnej powierzchni zasiewów tej uprawy).

Najwięcej gospodarstw zajmujących się uprawą rzepaku i rzepiku odnotowano w powiatach: tczewskim (12,9%), kwidzyńskim (11,4%) i malborskim (10,3%), a najmniej w powiecie kościerskim (0,7%) i kartuskim (0,8%).

8. Kukurydza na zielonkę
8. Maize for green forage

W porównaniu z 2010 r. zwiększyła się powierzchnia uprawy kukurydzy na zielonkę o 10,0 tys. ha (o 74,7%) i wyniosła 23,3 tys. ha.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą kukurydzy na zielonkę wyniosła 4,3 tys. (13,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami) i była wyższa o 2,0 tys. (o 86,6%) od liczby gospodarstw rolnych uprawiających kukurydzę na zielonkę w 2010 r.

Analiza liczby gospodarstw uprawiających kukurydzę na zielonkę w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 67,8% gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej 10-50 ha użytków rolnych, 52,5% gospodarstw znajdowało się w grupie 10-30 ha, a 18,9% w grupie 10-15 ha. Najmniej gospodarstw uprawiających kukurydzę na zielonkę odnotowano w grupie do 1 ha użytków rolnych (0,1%) oraz 100 ha i więcej użytków rolnych (3,1%).

W gospodarstwach rolnych posiadających od 5 do 50 ha użytków rolnych znajdowało się 47,8% całego areału uprawy kukurydzy na zielonkę. Gospodarstwa te stanowiły 82,0% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających kukurydzę na zielonkę.

Na 1 gospodarstwo posiadające uprawę kukurydzy na zielonkę przypadało średnio 5,47 ha powierzchni tych upraw.

Najwięcej gospodarstw rolnych uprawiających kukurydzę na zielonkę odnotowano w powiatach: kartuskim (16,7%), chojnickim (16,3%) i kościerskim (14,9%), a najmniej w powiecie lęborskimi i malborskim (po 1,1%).

9. Okopowe pastewne
9. Fodder root crops

W 2020 r. powierzchnia uprawy okopowych pastewnych znacznie zmniejszyła się w stosunku do 2010 r. – o 86,8% (o 0,8 tys. ha) i wyniosła 0,1 tys. ha. Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą okopowych pastewnych wyniosła 0,3 tys. (0,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami) i była mniejsza o 1,7 tys. (o 84,9%) od liczby gospodarstw rolnych uprawiających okopowe pastewne w 2010 r.

Analiza gospodarstw uprawiających okopowe pastewne w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 53,9% gospodarstw posiadało 10-50 ha użytków rolnych, a 41,8% – 1-10 ha użytków rolnych. Najmniej gospodarstw uprawiających okopowe pastewne należało do grupy obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych – 0,7%.

W gospodarstwach rolnych posiadających od 5 do 50 ha użytków rolnych znajdowało się 76,2% ogólnej powierzchni uprawy okopowych pastewnych, a gospodarstwa te stanowiły 78,0% ogólnej liczby gospodarstw uprawiających okopowe pastewne.

Na 1 gospodarstwo posiadające uprawę okopowych pastewnych przypadało średnio 0,38 ha powierzchni tych upraw.

Najwięcej gospodarstw rolnych uprawiających okopowe pastewne odnotowano w powiatach: kartuskim (19,4%), kwidzyńskim (11,8%) i tczewskim (7,9%), a najmniej w powiecie lęborskim (0,3%) i malborskim (2,6%).

10. Strączkowe pastewne na zielonkę
10. Forage pulses for green forage

W 2020 r. powierzchnia uprawy strączkowych pastewnych na zielonkę wyniosła 2,8 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 1,2 tys. ha (o 76,7%).

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą strączkowych pastewnych na zielonkę wyniosła 0,7 tys. (2,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami) i była wyższa o 0,2 tys. (o 47,5%) od liczby gospodarstw rolnych uprawiających strączkowe pastewne na zielonkę w 2010 r.

Analiza liczby gospodarstw uprawiających strączkowe pastewne na zielonkę w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 55,4% gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej 10-50 ha, 16,7% w grupie obszarowej 5-10 ha i 15,8% w grupie obszarowej 1-5 ha. Najmniej gospodarstw uprawiających strączkowe pastewne na zielonkę odnotowano w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie – 0,3%.

W gospodarstwach rolnych posiadających od 5 do 50 ha użytków rolnych znajdowało się 52,2% ogólnej powierzchni uprawy strączkowych pastewnych na zielonkę, a gospodarstwa te stanowiły 72,1% ogólnej liczby gospodarstw z tą uprawą.

Na 1 gospodarstwo posiadające uprawę strączkowych pastewnych na zielonkę przypadało średnio 4,29 ha powierzchni tych upraw.

W przekroju terytorialnym największą powierzchnię uprawy strączkowych pastewnych na zielonkę odnotowano w powiatach: kościerskim (20,2%), bytowskim (16,0%) i kartuskim (11,5%), a najmniejszą w powiecie malborskim (0,3%) i nowodworskim (1,1%).

11. Motylkowe pastewne na zielonkę
11. Fodder legumes for green forage

W 2020 r. powierzchnia uprawy motylkowych pastewnych na zielonkę zwiększyła się w porównaniu z 2010 r. o 2,5 tys. ha (o 40,0%) i wyniosła 8,7 tys. ha.

Liczba gospodarstw rolnych zajmujących się uprawą motylkowych pastewnych na zielonkę wyniosła 1,3 tys., co stanowiło 4,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami i w porównaniu z liczbą gospodarstw rolnych uprawiających motylkowe pastewne na zielonkę w 2010 r. była wyższa o 3,5%.

Analiza gospodarstw uprawiających motylkowe pastewne w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 31,3% gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej 1-10 ha, a 27,4% w grupie obszarowej 20-50 ha. Najmniej gospodarstw uprawiających motylkowe pastewne na zielonkę odnotowano w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie – 0,2%.

Największy areał uprawy motylkowych pastewnych na zielonkę odnotowano w gospodarstwach posiadających 50 ha i więcej użytków rolnych – 56,1% oraz w grupie obszarowej 20-50 ha użytków rolnych – 22,9%. Gospodarstwa w grupie obszarowej powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiły 99,9% ogólnej liczby gospodarstw z uprawą motylkowych pastewnych na zielonkę.

Na 1 gospodarstwo posiadające uprawę motylkowych pastewnych na zielonkę przypadało średnio 6,56 ha powierzchni tych upraw.

W przekroju terytorialnym największą powierzchnię uprawy motylkowych pastewnych na zielonkę odnotowano w powiatach: kartuskim (17,1%), bytowskim (9,6%) i starogardzkim (9,0%), a najmniejszą w powiecie malborskim (0,3%) i nowodworskim (1,1%).

12. Trawy polowe na zielonkę
12. Field grasses for green forage

Powierzchnia uprawy traw polowych na zielonkę w 2020 r. wyniosła 12,5 tys. ha i w porównaniu z 2010 r. zwiększyła się o 4,2 tys. ha (o 51,4%). Zwiększyła się również liczba gospodarstw rolnych uprawiających trawy polowe na zielonkę z 0,7 tys. w 2010 r. do 2,9 tys. w 2020 r. (wzrost o 33,0%) i stanowiły one 8,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających grunty pod zasiewami.

Analiza gospodarstw uprawiających trawy polowe na zielonkę w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wykazała, że 49,8% gospodarstw znajdowało się w grupie obszarowej 10-50 ha, 20,3% w grupie obszarowej 1-5 ha, a 21,2% w grupie obszarowej 5-10 ha. Najmniej gospodarstw uprawiających trawy polowe na zielonkę odnotowano w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych włącznie – 0,3%.

Największy areał traw polowych na zielonkę odnotowano w grupie obszarowej 20-50 ha użytków rolnych – 3,0 tys. ha (23,7%) oraz w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych – 2,4 tys. ha (19,5%).

Na 1 gospodarstwo posiadające uprawę traw polowych na zielonkę przypadało średnio 4,30 ha powierzchni tych upraw.

W przekroju terytorialnym największą powierzchnię uprawy traw polowych na zielonkę odnotowano w powiatach: kartuskim (23,1%), kościerskim (17,2%) i bytowskim (16,2%), a najmniejszą w powiecie malborskim (0,2%).

Rozdział IV
Chapter IV

Zwierzęta gospodarskie
Livestock

Według wyników PSR 2020 zwierzęta gospodarskie utrzymywało 17869 gospodarstw (o 28,0% mniej niż w 2010 r.), co stanowiło 45,9% ogólnej liczby gospodarstw rolnych w województwie pomorskim.

Pogłowie zwierząt gospodarskich w województwie pomorskim kształtowało się następująco:

Wyszczególnienie	2010	2020	2010=100	Specification
	w szt. in heads			
Bydło	195339	227645	116,5	Cattle
w tym krowy	75718	77849	102,8	of which cows
Świnie	845108	810374	95,9	Pigs
w tym lochy	90706	68123	75,1	of which breeding sows
Owce	17217	18801	109,2	Sheep
Konie	14010	9097	64,9	Horses
Kozy	2656	1959	73,8	Goats
Drób ogółem	7708825	6897751	89,5	Poultry in total

Ponadto w województwie pomorskim zarejestrowanych było 29,8 tys. pni pszczelich (w 2010 r. – 21,2 tys.), wzrost o 40,5% w porównaniu z 2010 r. oraz 99,4 tys. szt. zwierząt futerkowych pozostałych (łącznie z królikami na futra) i 9,1 tys. szt. królików utrzymywanych na mięso.

Zdecydowana większość zwierząt gospodarskich znajdowała się w gospodarstwach indywidualnych – 93,6% pogłowia bydła (90,9% w 2010 r.), 56,9% pogłowia świń (72,1% w 2010 r.), 94,8% pogłowia drobiu ogółem (92,0% – w 2010 r.) oraz 96,0% pogłowia owiec (92,2% w 2010 r.).

W **strukturze pogłowia bydła** ogółem, w porównaniu z wynikami PSR 2010, wzrósł udział cieląt w wieku poniżej 1 roku (o 1,1 p.proc.) i młodego bydła w wieku 1-2 lata (o 3,9 p.proc.), natomiast zmniejszył się udział bydła powyżej 2 lat o 5,1 p.proc. (w tym krów mlecznych o 7,6 p.proc.). Analiza struktury stada bydła wskazuje na stopniowy wzrost znaczenia chowu bydła w kierunku produkcji żywca wołowego, na co wpływ miał wzrost pogłowia krów pozostałych (o 3,0 p.proc.).

W **strukturze stada świń** na przestrzeni 10 lat odnotowano spadek udziału prosiąt (o 11,8 p.proc.) i loch na chów (o 2,3 p.proc.), natomiast wzrósł udział warchlaków (o 4,5 p.proc.) oraz tuczników (o 9,7 p.proc.).

Mapa 7. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 7. Cattle per 100 ha of agricultural land in 2020

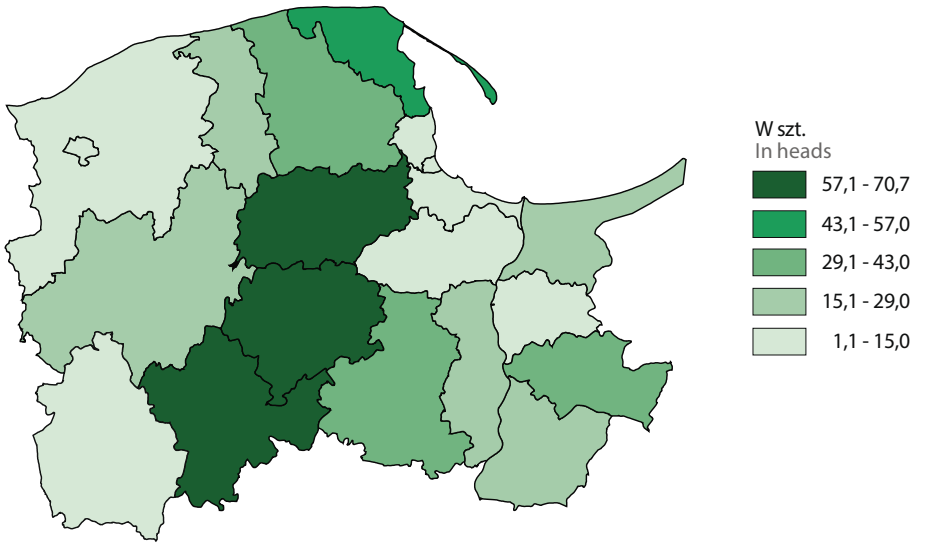

Mapa 8. Obsada świń na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 8. Pigs per 100 ha of agricultural land in 2020

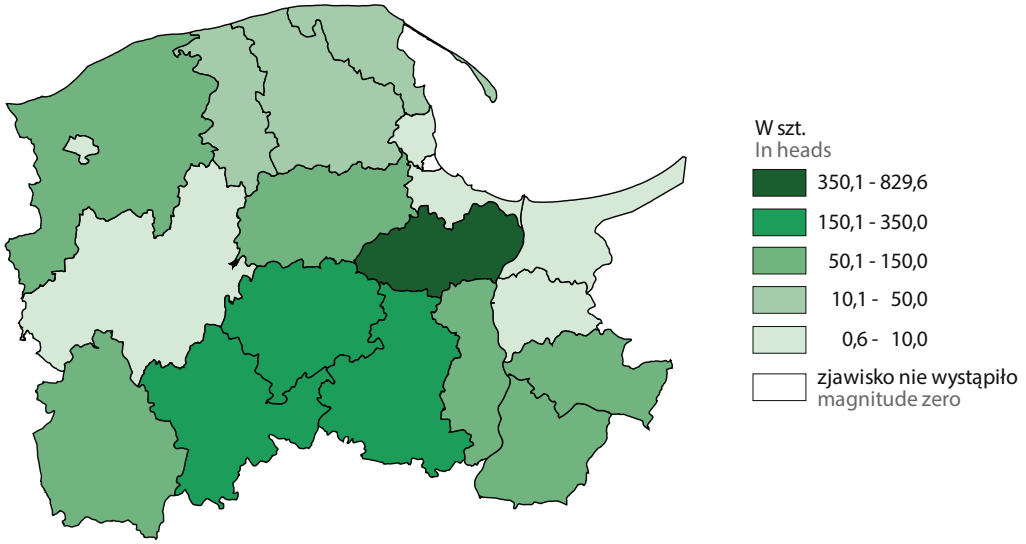

Tablica 4. Obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych/gruntów ornych
Table 4. Livestock per 100 ha of agricultural land/arable land

Wyszczególnienie	2010	2020	Specification
W sztukach na 100 ha użytków rolnych:			In heads per 100 ha of agricultural land
bydło	26,0	29,4	cattle
owce	2,3	2,4	sheep
konie	1,9	1,2	horses
kozy	0,4	0,3	goats
świnie	112,7	104,8	pigs
W sztukach na 100 ha gruntów ornych [a]:			In heads per 100 ha of arable land [a]:
świnie	143,5	130,4	pigs

a Obejmują powierzchnię zasiewów i gruntów ugorowanych.
a Include sown area and fallow land.

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych wyniosła 29,4 szt. i była wyższa o 13,1% od notowanej w 2010 r. Natomiast **obsada świń na 100 ha gruntów ornych** wyniosła 130,4 szt., co oznacza spadek w stosunku do 2010 r. o 9,1%.

Obsada zwierząt gospodarskich **na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące poszczególne gatunki zwierząt** w województwie pomorskim wyniosła:

Wyszczególnienie	2010	2020	Specification
	w szt. in heads		
Bydło	13,0	23,2	Cattle
w tym krowy	5,9	10,7	of which cows
Świnie	65,6	219,7	Pigs
w tym lochy	9,1	22,9	of which breeding sows
Owce	41,7	50,5	Sheep
Konie	3,7	5,4	Horses
Kozy	4,4	5,9	Goats
Drób ogółem	402,6	618,0	Poultry in total

Najwyższy udział pogłowia poszczególnych gatunków zwierząt gospodarskich odnotowano w przypadku:

- bydła (18,5%) – w gospodarstwach o powierzchni 30–50 ha użytków rolnych,
- świń oraz owiec (odpowiednio 60,0% i 19,8%) – w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych,
- koni (19,0%) – w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych,
- drobiu ogółem oraz kóz (odpowiednio 13,3% i 18,6%) – w gospodarstwach posiadających 2-5 ha użytków rolnych.

Obsada zwierząt gospodarskich na 1 gospodarstwo rolne według grup obszarowych użytków rolnych kształtowała się następująco:

Wyszczególnienie	Do 5 ha Up to 5 ha		5-10 [a]		10 ha i więcej [a] and more [a]		Specification
	2010	2020	2010	2020	2010	2020	
	w szt. in heads						
Bydło	0,35	0,46	2,05	2,30	10,06	12,37	Cattle
w tym krowy	0,12	0,12	0,70	0,55	3,97	4,39	of which cows
Świnie	2,12	2,43	6,93	3,59	44,04	45,73	Pigs
w tym lochy	0,38	0,11	0,78	0,29	4,57	3,93	of which breeding sows
Owce	0,03	0,07	0,08	0,14	0,94	1,02	Sheep
Konie	0,13	0,12	0,32	0,20	0,53	0,35	Horses
Kozy	0,04	0,06	0,06	0,04	0,09	0,05	Goats
Drób ogółem	252,97	229,68	127,82	107,66	162,48	167,72	Poultry in total

a Przedziały zostały domknięte lewostronnie.
a Intervals have been left-closed.

W 2020 r. pogłowie zwierząt gospodarskich (bydło, świnie, owce, kozy, drób ogółem oraz króliki) w **przeliczeniowych sztukach dużych** wyniosło 439,8 tys. szt., a ich obsada na 100 ha użytków rolnych wyniosła 57 szt., przy czym na 1 gospodarstwo rolne przypadało 11,3 szt., a na 1 gospodarstwo prowadzące chów zwierząt gospodarskich – 24,6 szt.

1. Bydło
1. Cattle

Chów lub hodowlę **bydła** prowadziło 9,8 tys. gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 15,0 tys.), w tym przede wszystkim gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – 99,4% (w 2010 r. – 99,9%).

W województwie pomorskim 55,0% gospodarstw prowadzących produkcję zwierzęcą posiadało bydło, a najwyższy udział gospodarstw posiadających bydło odnotowano w grupie obszarowej 20-30 ha użytków rolnych (76,1% ogólnej liczby gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie), a najniższy – w gospodarstwach najmniejszych do 1 ha użytków rolnych włącznie oraz 1-2 ha użytków rolnych (odpowiednio 13,3% oraz 13,0%).

W województwie pomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących bydło, 8,7% posiadało 1-2 szt., 30,4% od 3 do 9 szt., a 60,9% – 10 szt. i więcej.

43,9% gospodarstw najmniejszych (do 1 ha użytków rolnych włącznie) posiadało 10 szt. i więcej bydła. Gospodarstwa posiadające 1-5 ha oraz 5-10 ha użytków rolnych najczęściej utrzymywały 3-9 szt. bydła (odpowiednio 49,4% i 51,5%), a gospodarstwa o powierzchni 10-15 ha oraz 15 ha i więcej użytków rolnych posiadały 10 szt. i więcej bydła (odpowiednio 55,9% i 82,4%).

Wykres 13. Gospodarstwa rolne według skali chowu bydła i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 13. Agricultural holdings by cattle breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

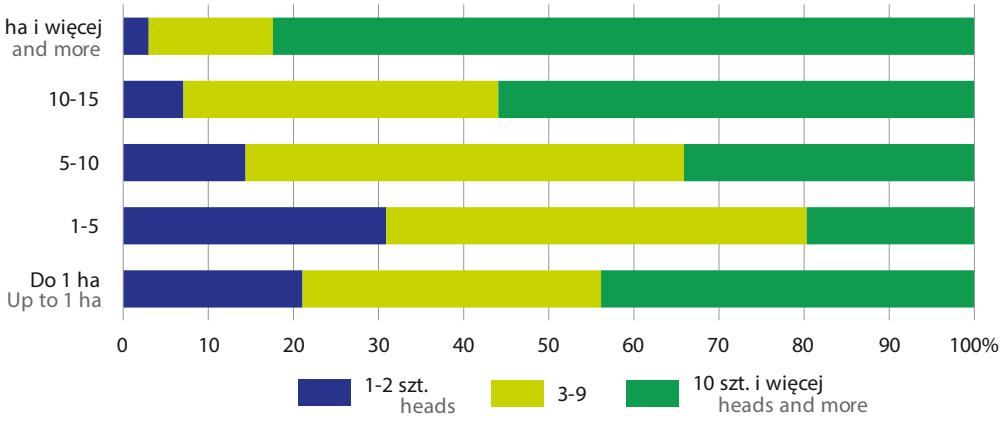

Wyniki PSR 2020 wykazały, że 0,6% wojewódzkiego pogłowia bydła znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 szt. bydła, 7,5% – w gospodarstwach posiadających 3-9 szt., a 91,1% – w gospodarstwach utrzymujących 10 szt. i więcej bydła.

Wykres 14. Gospodarstwa rolne i pogłowie bydła według skali chowu w 2020 r.
Chart 14. Agricultural holdings and cattle stock by cattle breeding scale in 2020

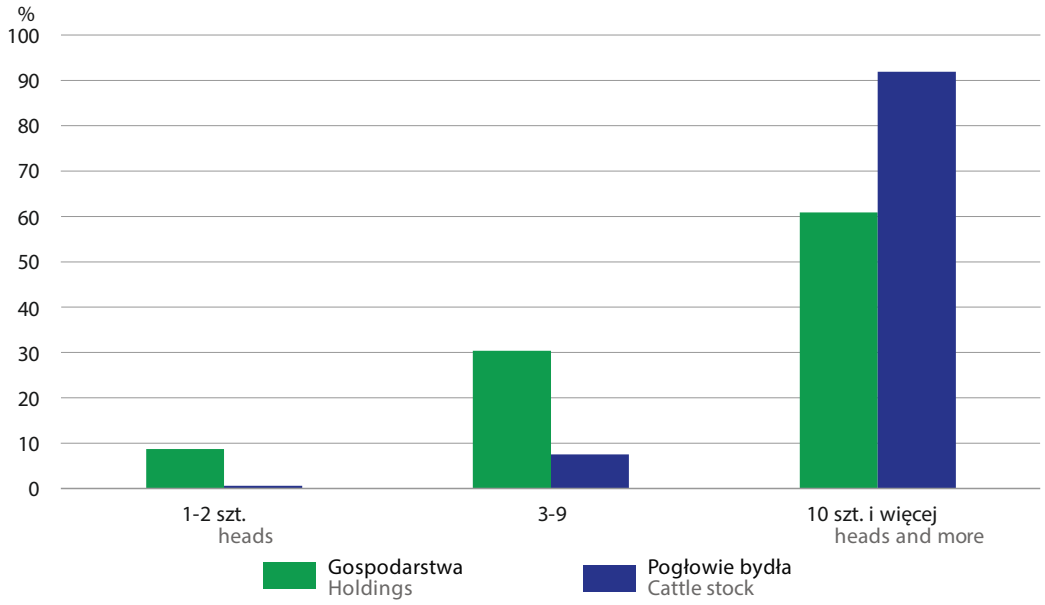

Udział pogłowia bydła utrzymywanego w gospodarstwach o najmniejszej skali chowu, tj. posiadających tylko 1-2 szt. bydła, wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych i wyniósł od 7,0% w gospodarstwach o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych do 0,1% w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

Wykres 15. Pogłowie bydła według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 15. Cattle stock by cattle breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

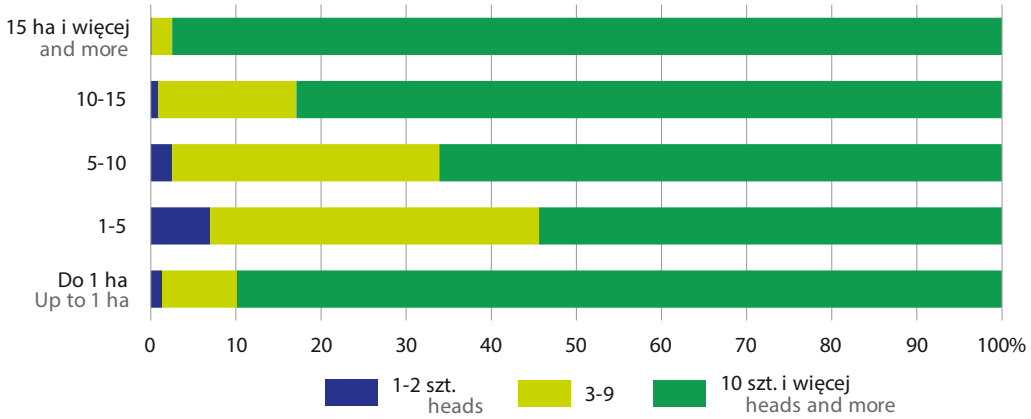

W gospodarstwach rolnych posiadających bydło, niezależnie od powierzchni użytków rolnych, dominowała największa skala chowu bydła, tj. 10 szt. i więcej. Udział pogłowia bydła kształtował się następująco: gospodarstwa do 1 ha użytków rolnych włącznie – 89,9%, gospodarstwa o powierzchni 1-5 ha i 5-15 ha użytków rolnych – odpowiednio 54,4% i 76,2%, a gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych – 97,5%.

Mapa 9. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych prowadzących chów lub hodowlę bydła w 2020 r.

Map 9. Cattle per 100 ha of agricultural land in agricultural holdings breeding or rearing cattle in 2020

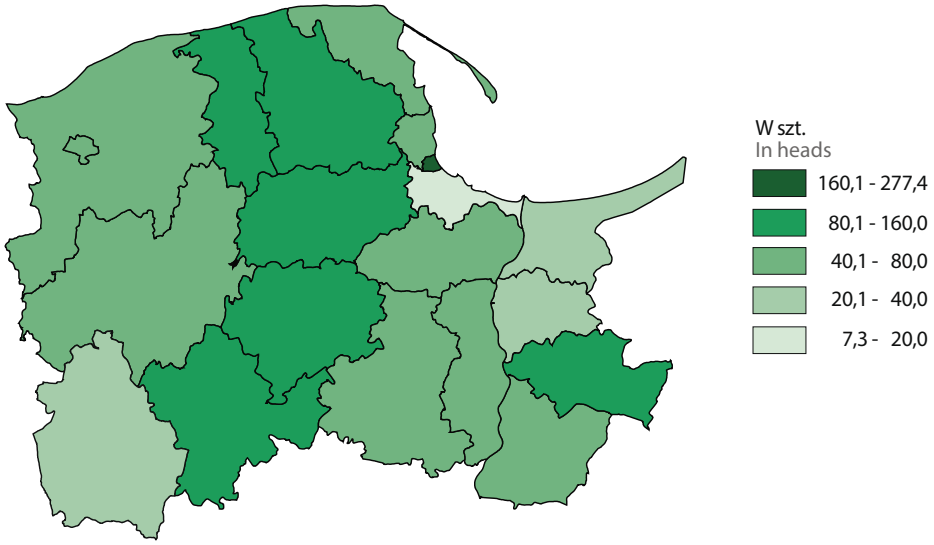

Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w gospodarstwach rolnych utrzymujących bydło wyniosła 96 szt. (w 2010 r. – 62 szt.), przy czym na 1 gospodarstwo rolne przypadały 23 szt. (w 2010 r. – 13 szt.).

W 2020 r. chowem lub hodowlą krów zajmowało się 7,3 tys. gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 12,8 tys.), z których 33,3% posiadało 1-2 szt., 37,0% utrzymywało od 3 do 9 szt., a 29,7% posiadało 10 szt. i więcej.

Wykres 16. Gospodarstwa rolne i pogłowie krów według skali chowu w 2020 r.
Chart 16. Agricultural holdings and cow stock by cow breeding scale in 2020

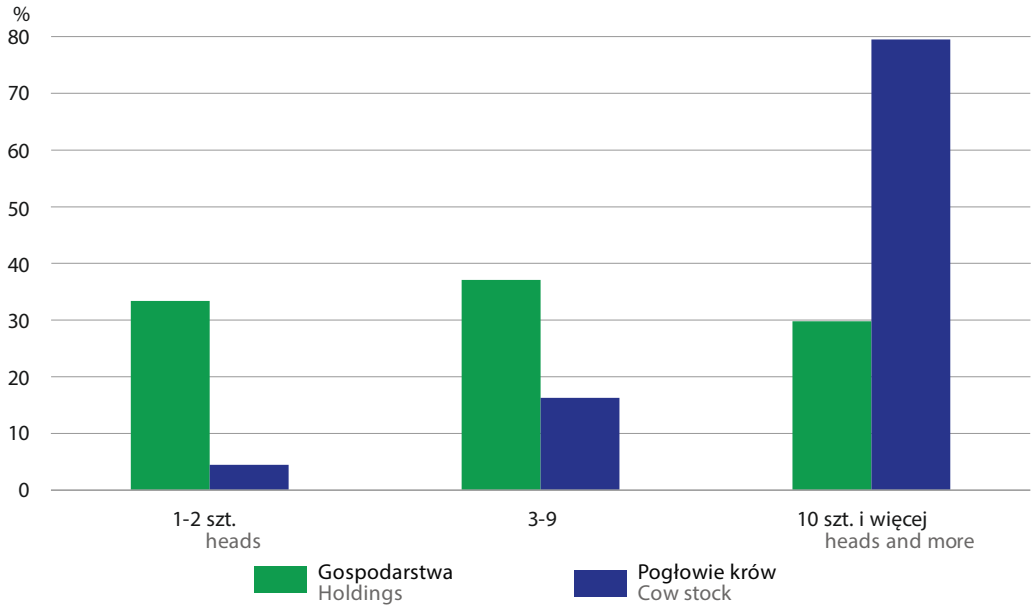

46,9% najmniejszych gospodarstw rolnych o powierzchni użytków rolnych do 1 ha włącznie oraz 73,6% gospodarstw o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych posiadało zaledwie 1-2 krowy. Natomiast 10 krów i więcej utrzymywało 49,7% gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

Wyniki spisu rolnego w 2020 r. wykazały, że 4,3% wojewódzkiego pogłowia krów znajdowało się w gospodarstwach rolnych posiadających 1-2 krowy, 16,2% – w gospodarstwach posiadających 3-9 krów, a 79,4% – w gospodarstwach utrzymujących 10 krów i więcej.

Wykres 17. Pogłowie krów według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 17. Cow stock by cow breeding scale and groups of agricultural land area in 2020

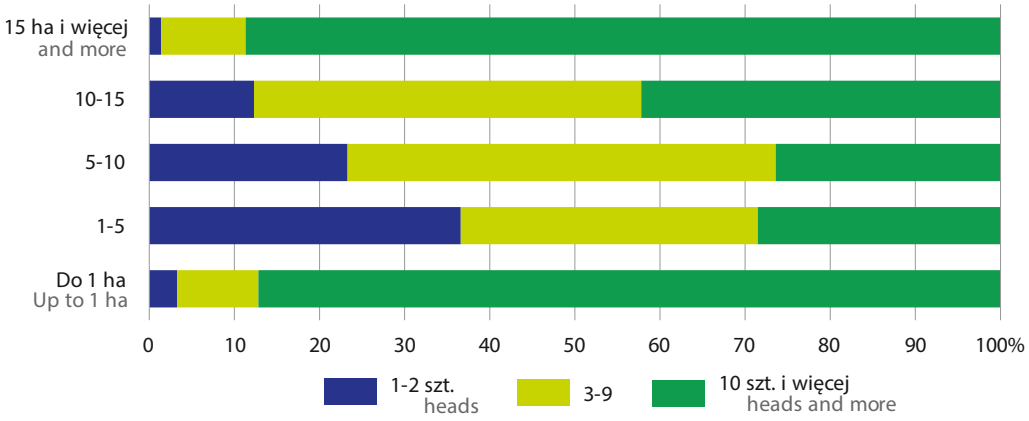

W gospodarstwach rolnych posiadających krowy i utrzymujących najmniejszą skalę ich chowu (1-2 szt.) udział pogłowia zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – od 36,6% w gospodarstwach o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych do 1,4% w gospodarstwach posiadających 15 ha i więcej użytków rolnych. Natomiast w gospodarstwach rolnych o największej skali chowu krów (10 szt. i więcej) udział pogłowia krów zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 4,5% w gospodarstwach o powierzchni 1-5 ha do 49,7% w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

W gospodarstwach rolnych utrzymujących krowy obsada krów na 100 ha użytków rolnych wyniosła 41 szt. (w 2010 r. – 27 szt.), przy czym na 1 gospodarstwo rolne posiadające bydło przypadało 8 szt. (w 2010 r. – 5 szt.), a na 1 gospodarstwo utrzymujące krowy – 11 szt. (w 2010 r. – 6 szt.).

2. Świnie
2. Pigs

W czerwcu 2020 r. chowem lub hodowlą **świń** zajmowało się 3,7 tys. gospodarstw (w 2010 r. – 12,9 tys.), w tym gospodarstwa o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych stanowiły 99,1% (w 2010 r. – 99,8%), a gospodarstwa indywidualne – 99,7% ogólnej liczby gospodarstw rolnych utrzymujących ten gatunek.

Wśród gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie 20,6% zajmowało się chowem lub hodowlą świń, a najwyższy udział gospodarstw posiadających świnie odnotowano wśród gospodarstw posiadających 5-10 ha i 10-15 ha użytków rolnych (odpowiednio 22,1% i 22,7%). Natomiast najniższy udział odnotowano wśród gospodarstw posiadających do 1 ha użytków rolnych, 1-2 ha oraz 100 ha i więcej użytków rolnych (odpowiednio 0,9%, 1,4% oraz 2,0%).

Wykres 18. Gospodarstwa rolne i pogłowie świń według skali chowu w 2020 r.
Chart 18. Agricultural holdings and pig stock by pig breeding scale in 2020

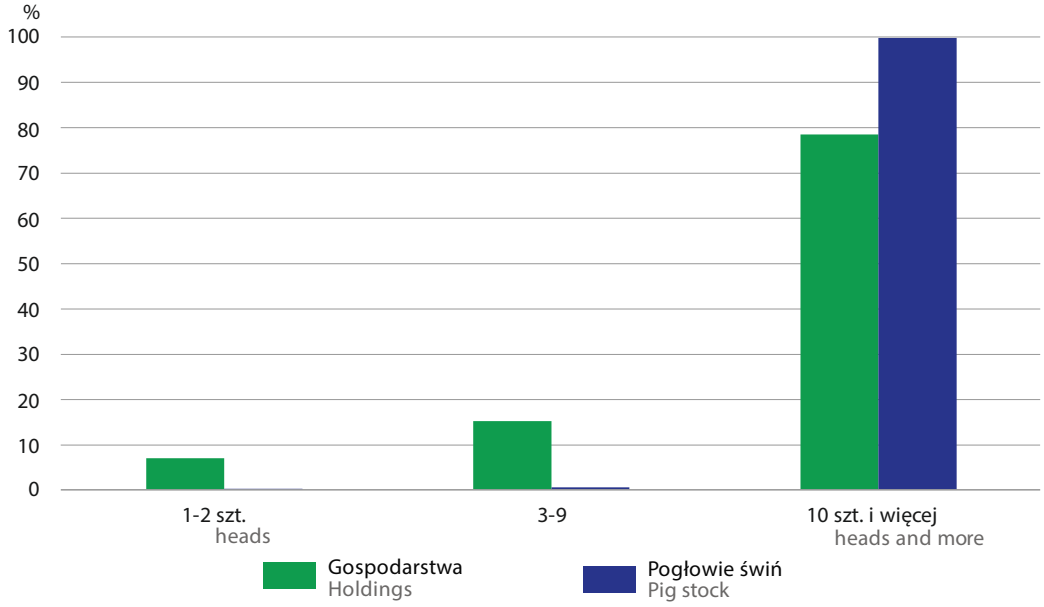

W województwie pomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących świnie, 6,8% posiadało 1-2 szt., 15,0% odpowiednio od 3 do 9 szt., 46,6% od 10 do 49 szt., 14,0% od 50 do 99 szt., 7,9% od 100 do 199 szt., a 9,7% utrzymywało 200 szt. i więcej.

Największy udział gospodarstw rolnych utrzymujących świnie odnotowano wśród gospodarstw posiadających 10-15 ha użytków rolnych (22,7%). Gospodarstwa te utrzymywały 4,5% wojewódzkiego pogłowia świń.

Najwyższy udział gospodarstw utrzymujących od 10 do 49 szt. świń odnotowano w gospodarstwach o powierzchni: do 1 ha użytków rolnych włącznie, 1-2 ha oraz 3-50 ha użytków rolnych (odpowiednio 40,6%, 34,6% i 49,4%). Gospodarstwa posiadające 2-3 ha użytków rolnych utrzymywały przeważnie 3-9 szt. świń (38,2%). Natomiast w gospodarstwach o powierzchni 50-100 ha oraz 100 ha i więcej użytków rolnych dominowała skala chowu 200 szt. i więcej (odpowiednio 40,1% i 71,2%).

Wykres 19. Gospodarstwa rolne według skali chowu świń i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 19. Agricultural holdings by pig breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

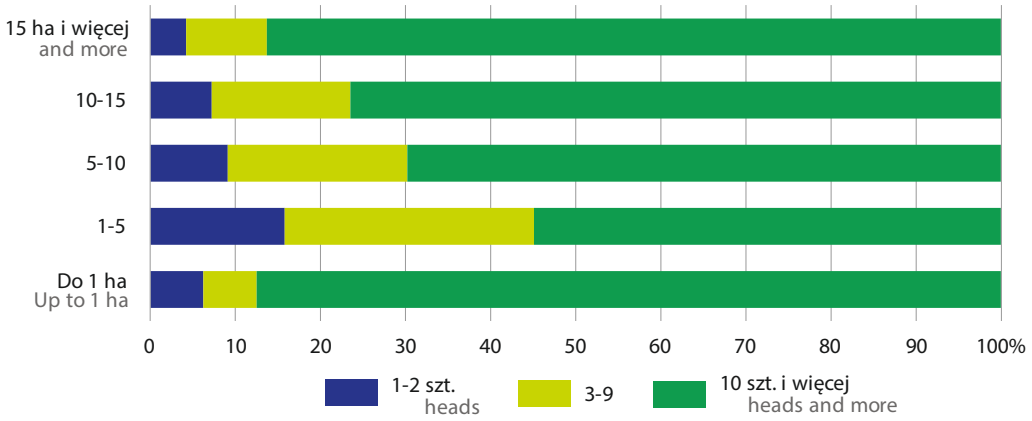

W 2020 r. 99,0% pogłowia świń w województwie pomorskim znajdowało się w gospodarstwach rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Według wyników PSR 2020 0,1% wojewódzkiego pogłowia świń znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-2 szt., 0,4% w gospodarstwach posiadających 3-9 szt., 5,1% w gospodarstwach utrzymujących 10-49 szt., 4,4% w gospodarstwach utrzymujących 50-99 szt., 4,8% w gospodarstwach posiadających 100-199 szt., a najwięcej – 85,2% znajdowało się w gospodarstwach utrzymujących 200 szt. i więcej.

Udział pogłowia świń utrzymywanego w gospodarstwach rolnych o najmniejszej skali chowu (1-2 szt.) w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych był niewielki i kształtował się od 0,02% w gospodarstwach o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych do 0,3% w gospodarstwach o wielkości 1-2 ha użytków rolnych.

Wykres 20. Pogłowie świń według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 20. Pig stock by pig breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

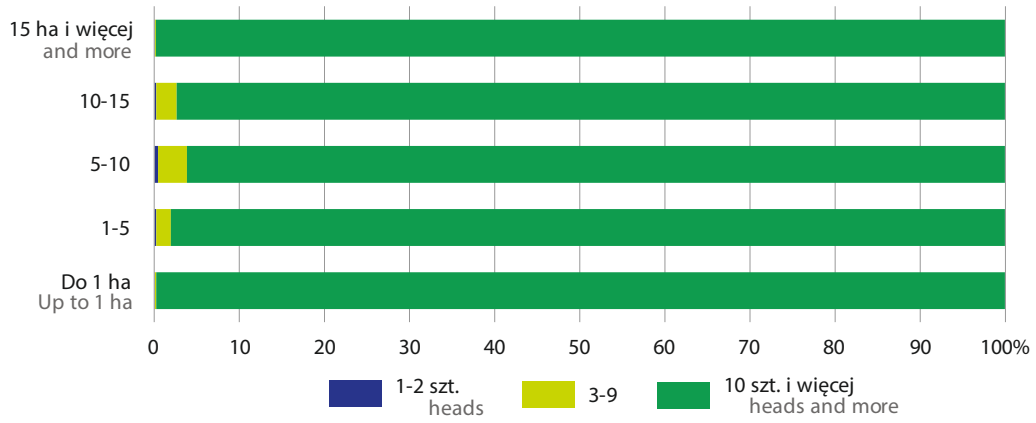

Udział pogłowia świń w gospodarstwach utrzymujących 200 szt. i więcej w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych kształtował się od 39,5% w grupie gospodarstw posiadających 5-30 ha użytków rolnych do 99,6% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Mapa 10. Obsada świń na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę świń w 2020 r.
Map 10. Pigs per agricultural holding breeding or rearing pigs in 2020

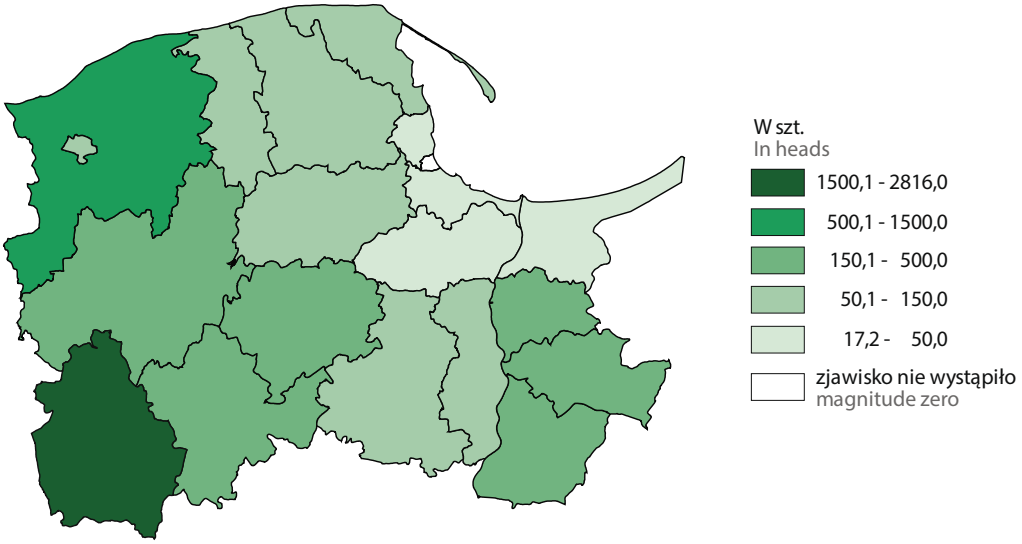

W gospodarstwach rolnych utrzymujących świnie obsada świń na 100 ha użytków rolnych wyniosła 856 szt. (w 2010 r. – 335 szt.), przy czym na 1 gospodarstwo rolne przypadało 220 szt. (w 2010 r. – 66 szt.).

Chowem lub hodowlą **loch** zajmowało się 3,0 tys. gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 10,0 tys.), 80,6% gospodarstw utrzymujących świnie (w 2010 r. – 77,5%). Wśród gospodarstw utrzymujących lochy w województwie pomorskim 40,8% posiadało 1-2 szt., 40,7% 3-9 szt., 15,9% 10-49 szt., a 2,6% 50 szt. i więcej. Największy udział gospodarstw rolnych utrzymujących lochy odnotowano wśród gospodarstw posiadających 10-15 ha użytków rolnych (23,6%), co stanowiło 4,6% wojewódzkiego pogłowia loch.

Wykres 21. Gospodarstwa rolne i pogłowie loch według skali chowu w 2020 r.
Chart 21. Agricultural holdings and sow stock by sow breeding scale in 2020

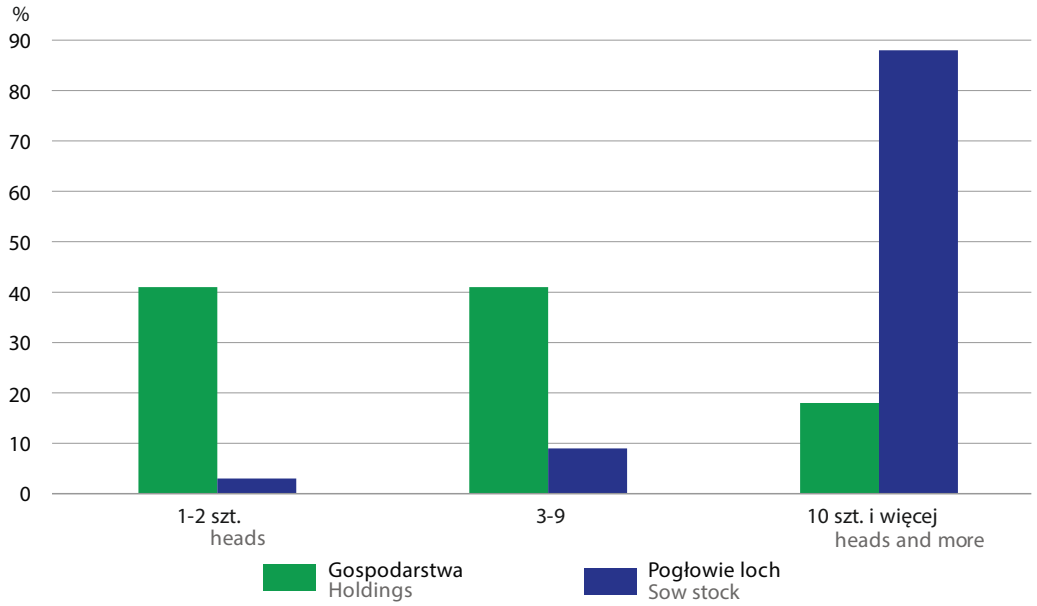

Wyniki PSR 2020 wykazały, że 2,7% wojewódzkiego pogłowia loch znajdowało się w gospodarstwach rolnych posiadających 1-2 szt., 8,8% w gospodarstwach utrzymujących 3-9 szt., 13,1% w gospodarstwach posiadających 10-49 szt., a 75,4% w gospodarstwach utrzymujących 50 szt. i więcej loch.

W grupie gospodarstw o najmniejszej skali chowu (1-2 szt.) udział pogłowia loch w poszczególnych grupach obszarowych użytków rolnych wyniósł: 3,0% w gospodarstwach o powierzchni do 1 ha włącznie, 26,5% w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha, 14,1% w gospodarstwach o powierzchni 2-5 ha, 22,9% w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha, 15,5% w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha oraz 1,0% w gospodarstwach posiadających 15 ha i więcej użytków rolnych.

Udział pogłowia loch w grupie gospodarstw rolnych o największej skali chowu (50 szt. i więcej) kształtował się następująco: 51,9% w gospodarstwach do 1 ha włącznie użytków rolnych, 51,8% w gospodarstwach o powierzchni 2-5 ha, 5,6% w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha oraz 86,2% w gospodarstwach rolnych o powierzchni 20 ha i więcej użytków rolnych. Natomiast w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha oraz 10-20 ha użytków rolnych nie wystąpiło pogłowie loch.

Wykres 22. Gospodarstwa rolne według skali chowu loch i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 22. Agricultural holdings by sow breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

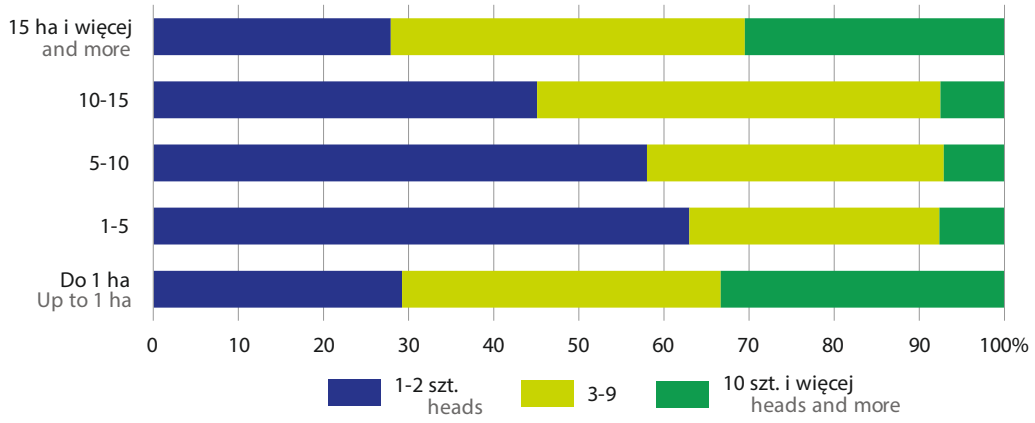

Obsada loch w gospodarstwach rolnych utrzymujących lochy na 100 ha użytków rolnych wyniosła 90 szt. (w 2010 r. – 43 szt.), przy czym na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę świń przypadało 18 loch (w 2010 r. – 7 lochy), a na 1 gospodarstwo rolne utrzymujące maciory przypadały 23 lochy (w 2010 r. – 9 loch).

Wykres 23. Pogłowie loch według skali chowu i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 23. Sow stock by sow breeding scale and area groups of agricultural land in 2020

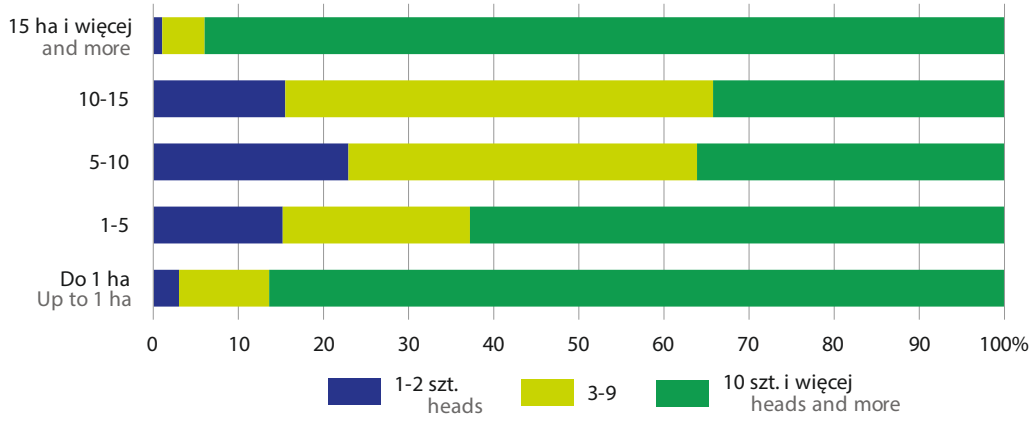

3. Owce
3. Sheep

W 2020 r. chów lub hodowlę **owiec** prowadziły 372 gospodarstwa rolne (w 2010 r. – 413 gospodarstw), z czego 97,3% w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 99,5%).

W skali województwa jedynie 2,1% gospodarstw posiadających zwierzęta gospodarskie posiadało owce. W województwie pomorskim najwyższy udział gospodarstw utrzymujących owce w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych posiadających zwierzęta gospodarskie odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (4,3%), a najniższy w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych (1,5%).

W województwie pomorskim, wśród gospodarstw utrzymujących owce, 35,7% posiadało 1-4 szt. (w 2010 r. – 43,3%), 14,0% od 5 do 9 szt. (w 2010 r. – 14,3%), a 50,3% utrzymywało 10 szt. i więcej (w 2010 r. – 42,4%).

Gospodarstwa rolne o najmniejszej skali chowu owiec (1-4 szt.) najczęściej posiadały powierzchnię do 10 ha użytków rolnych (54,9%). Natomiast gospodarstwa o największej skali chowu owiec (50 szt. i więcej) posiadały powierzchnię 10 ha i więcej użytków rolnych (88,2%) i stanowiły one 22,8% ogólnej liczby gospodarstw utrzymujących owce.

Wyniki spisu w 2020 r. wykazały, że 1,7% wojewódzkiego pogłowia owiec znajdowało się w gospodarstwach rolnych utrzymujących 1-4 szt., 13,4% pozostawało w gospodarstwach posiadających 5-49 szt., a 84,9% – w gospodarstwach posiadających 50 szt. i więcej owiec.

Udział pogłowia owiec utrzymywanego w gospodarstwach rolnych o najmniejszej skali chowu (1-4 szt.) wyraźnie zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 16,9% w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych do 0,2% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych. W gospodarstwach rolnych o największej skali chowu owiec (50 szt. i więcej) i o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie wyniósł 56,0%, natomiast w pozostałych grupach obszarowych udział sukcesywnie zwiększał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 28,2% w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha do 97,5% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej.

Obsada owiec w gospodarstwach rolnych utrzymujących owce na 100 ha użytków rolnych wyniosła 202 szt. (w 2010 r. – 146 szt.), a na 1 gospodarstwo prowadzące chów lub hodowlę owiec przypadało 51 szt. (w 2010 r. – 42 szt.).

4. Drób kurzy
4. Chickens

W 2020 r. 11,0 tys. (61,3%) gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie posiadało **drób kurzy**. Największy udział odnotowano wśród gospodarstw posiadające do 15 ha użytków rolnych (71,6%), a najmniejszy w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (0,8%).

W stosunku do 2010 r. pogłowie drobiu kurzego zmniejszyło się o 11,0% i wyniosło 6,5 mln szt. W gospodarstwach o powierzchni do 15 ha użytków rolnych znajdowało się 73,1% wojewódzkiego pogłowia drobiu kurzego, natomiast w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych tylko 9,1%. W porównaniu z 2010 r. wzrósł udział pogłowia drobiu kurzego utrzymywanego w gospodarstwach o skali chowu 10000 szt. i więcej (o 5,6 p.proc.) do 90,1%.

Chowem lub hodowlą **niosek kurzych** (utrzymywanych w celu pozyskania jaj konsumpcyjnych i wylęgowych) zajmowało się 10,7 tys. gospodarstw (w 2010 r. – 17,6 tys.), 59,8% ogólnej liczby gospodarstw rolnych utrzymujących zwierzęta gospodarskie oraz 98,6% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających nioski kurze i o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 98,9%). Podobnie jak w przypadku drobiu kurzego, najwyższy udział gospodarstw rolnych utrzymujących nioski kurze odnotowano w gospodarstwach posiadających do 15 ha użytków rolnych (71,5%), a najniższy w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych (0,7%).

Wśród gospodarstw rolnych utrzymujących nioski kurze w województwie pomorskim 99,3% posiadało 1-499 szt. (w 2010 r. – 99,5%), 0,3% utrzymywało 500-4999 szt. (w 2010 r. – 0,3%), 0,2% posiadało 5000-9999 szt. (w 2010 r. – 0,1%), a 0,2% utrzymywało 10000 szt. i więcej (w 2010 r. – 0,1%).

Wykres 24. Gospodarstwa rolne i pogłowie niosek kurzych według skali chowu w 2020 r.

Chart 24. Agricultural holdings and laying hen stock by laying hen breeding scale in 2020

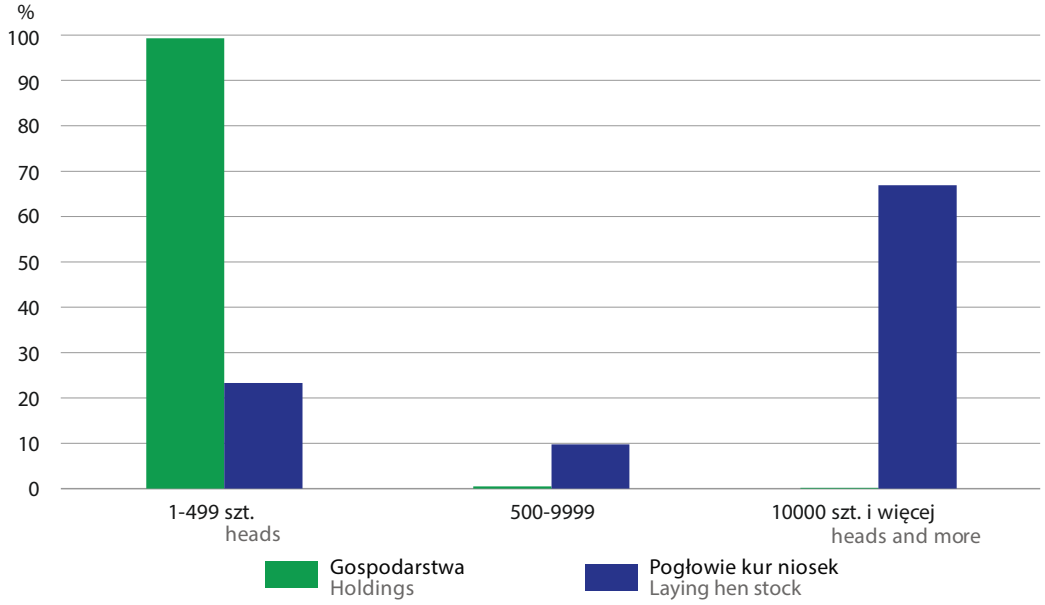

Mapa 11. Obsada drobiu kurzego na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę drobiu kurzego oraz obsada niosek kurzych na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę niosek kurzych [a] w 2020 r.

Map 11. Chickens per agricultural holding breeding or rearing chickens and laying hens per agricultural holding breeding or rearing laying hens [a] in 2020

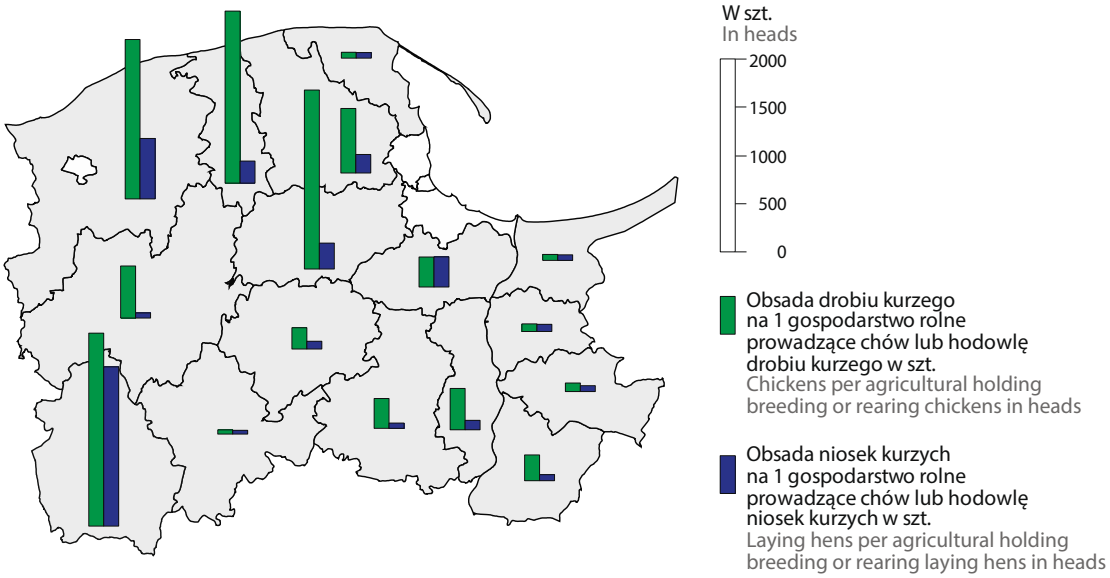

a Bez miast na prawach powiatu.
a Excluding cities with powiat status.

W 2020 r. 74,5% (w 2010 r. – 77,2%) wojewódzkiego pogłowia niosek kurzych znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Wojewódzkie pogłowie niosek kurzych kształtowało się następująco: 23,3% (37,1% w 2010 r.) znajdowało się w gospodarstwach posiadających 1-499 szt., 3,3% (5,2% w 2010 r.) w gospodarstwach utrzymujących 500-4999 szt., 6,5% (7,4% w 2010 r.) w gospodarstwa o skali chowu 5000-9999 szt., a 66,9% (50,3% w 2010 r.) w gospodarstwach utrzymujących 10000 szt. i więcej.

W gospodarstwach rolnych o najmniejszej skali chowu niosek kurzych (1-499 szt.) największy udział pogłowia niosek wystąpił w gospodarstwach o powierzchni 15-20 ha użytków rolnych (87,0%), a najmniejszy w gospodarstwach rolnych posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych (0,8%).

Gospodarstwa rolne o największej skali chowu niosek kurzych (10000 szt. i więcej), niezależnie od posiadanej powierzchni użytków rolnych, utrzymywały największy udział pogłowia niosek kurzych. W gospodarstwach rolnych o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych udział ten wyniósł 72,8%, a w gospodarstwach rolnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie – 85,6%.

W województwie pomorskim na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę niosek kurzych przypadało 158 niosek kurzych (w 2010 r. – 90 szt.).

W 2020 r. chowem **brojlerów kurzych** zajmowało się 1,7 tys. gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 4,2 tys.), 9,4% ogólnej liczby gospodarstw rolnych posiadających zwierzęta gospodarskie oraz 95,3% ogólnej liczby gospodarstw posiadających brojlery kurze i o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych (w 2010 r. – 98,1%).

W województwie pomorskim skala chowu brojlerów kurzych kształtowała się następująco:

• 89,8% gospodarstw posiadało 1-499 szt. (w 2010 r. – 95,9%),

• 0,2% gospodarstw utrzymywało od 500 do 4999 szt. (w 2010 r. – 0,3%),

• 0,4% gospodarstw posiadało od 5000 do 9999 szt. (w 2010 r. – 0,5%),

• 9,6% utrzymywało 10000 szt. i więcej (w 2010 r. – 3,3%).

Wśród gospodarstw rolnych utrzymujących brojlery kurze, niezależnie od areału użytków rolnych, najwyższy udział odnotowano w gospodarstwach utrzymujących najmniejszą skalę chowu (1-499 szt.) – 89,8%.

W 2020 r. 34,4% (w 2010 r. – 25,4%) wojewódzkiego pogłowia brojlerów kurzych znajdowało się w gospodarstwach do 1 ha użytków rolnych włącznie, a 65,6% (w 2010 r. – 74,6%) w gospodarstwach o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych.

Pogłowie brojlerów kurzych w województwie pomorskim kształtowało się następująco: 0,7% (w 2010 r. – 2,3%) znajdowało się w gospodarstwach rolnych posiadających 1-499 szt., 0,2% (0,7% w 2010 r.) w gospodarstwach o skali chowu 500-4999 szt., 1,0% (w 2010 r. – 2,7%) w gospodarstwach o skali chowu 5000-9999 szt., a 98,1% (w 2010 r. – 94,3%) w gospodarstwach utrzymujących 10000 szt. i więcej (w grupie tej przeciętne pogłowie wyniosło 29,7 tys. szt.).

W gospodarstwach rolnych o najmniejszej skali chowu brojlerów kurzych (1-499 szt.) najwyższy udział pogłowia brojlerów kurzych (21,1%) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych, a najmniejszy (0,7%) w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Wykres 25. Gospodarstwa rolne i pogłowie brojlerów kurzych według skali chowu w 2020 r.

Chart 25. Agricultural holdings and chicken broiler stock by breeding scale in 2020

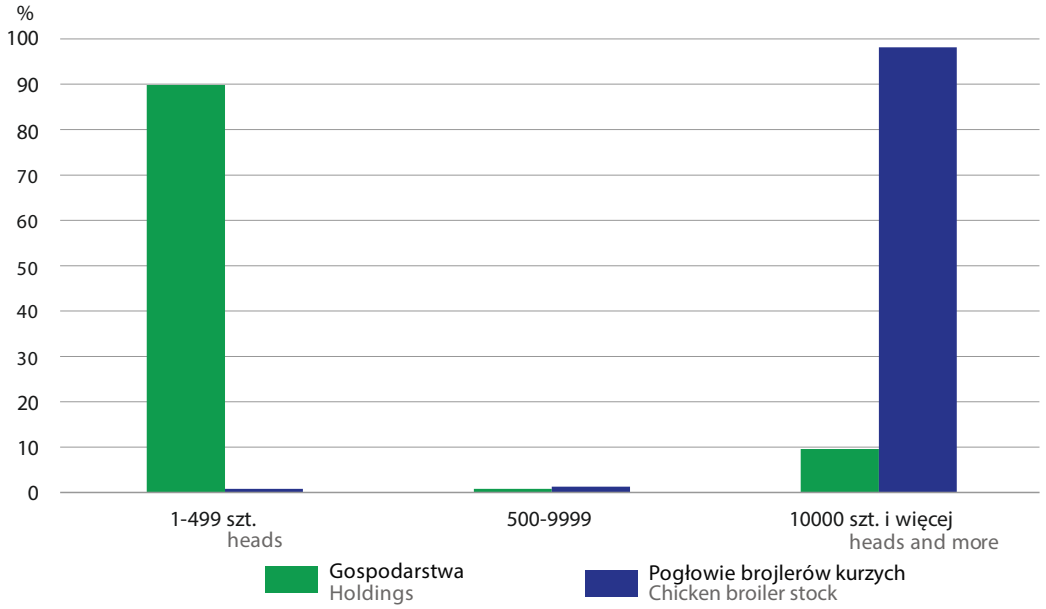

Obsada brojlerów kurzych na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów brojlerów kurzych wyniosła 2893 szt. (w 2010 r. – 1367 szt.).

Rozdział V
Chapter V

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze
Tractors, agricultural machinery and equipment

W 2020 r. w **ciągniki** wyposażone były 25053 gospodarstwa rolne (o 7,4% mniej niż w 2010 r.), 64,4% ogólnej liczby gospodarstw w województwie pomorskim (w 2010 r. 65,8%). W gospodarstwach tych znajdowało się 48,2 tys. ciągników, w tym w gospodarstwach indywidualnych – 47,0 tys. szt. (97,5% ogólnej liczby ciągników).

W porównaniu z wynikami PSR 2010 odnotowano wzrost liczby ciągników o największej mocy (100 kW i więcej) o 103,2%, o mocy 60-100 kW – o 43,2%, o mocy do 15 kW – o 37,6% oraz o mocy 40-60 kW – o 32,8%, natomiast zmniejszyła się liczba ciągników o mocy 15-25 kW i 25-40 kW – odpowiednio o 21,5% i o 35,6%.

Wykres 26. Ciągniki według mocy silnika
Chart 26. Tractors by engine power

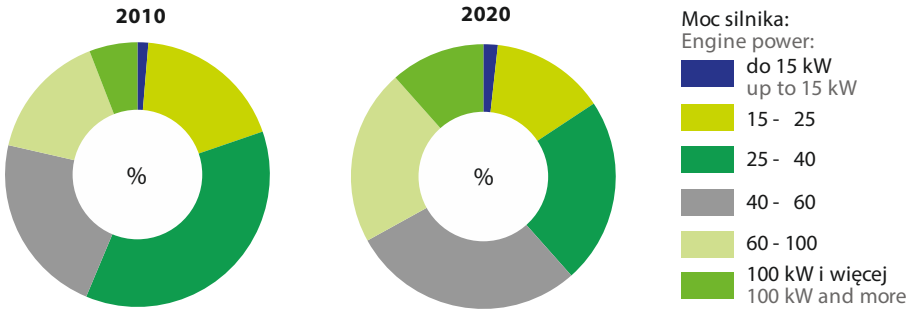

W **strukturze ciągników** według mocy silnika dominowały ciągniki o mocy: 40-60 kW (28,5%, w 2010 r. – 22,3%), 25-40 kW (22,7%, w 2010 r. – 36,6%) oraz 15-25 kW (14,0%, w 2010 r. – 18,4%), które razem stanowiły 65,2% ogólnej liczby ciągników (w 2010 r. – 77,3%). Natomiast udział ciągników o dużej mocy (60 kW i więcej) zwiększył się w porównaniu z 2010 r. i wyniósł 33,0% (21,4% w 2010 r.). Wzrost wyposażenia gospodarstw w ciągniki rolnicze o dużej mocy jest ściśle związane z postępującą modernizacją i intensyfikacją produkcji rolniczej.

Zróżnicowanie gospodarstw rolnych pod względem liczby posiadanych ciągników oraz ich mocy, zależy przede wszystkim od powierzchni użytkowanych gruntów oraz związanej z tym specjalizacji i racjonalizacji produkcji. Rozpatrując efektywność wykorzystania ciągników pod względem ich parametrów technicznych, udział ciągników o mocy 100 kW i więcej w ogólnej liczbie ciągników był niewielki (11,6%) i wzrastał proporcjonalnie wraz z wzrostem powierzchni użytkowanych gruntów – od 0,8% w grupie gospodarstw o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych do 54,1% w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych. Natomiast w grupie obszarowej do 1 ha użytków rolnych udział ciągników o mocy 100 kW i więcej wyniósł 2,8%.

Ciągniki do 15 kW najczęściej występowały w gospodarstwach najmniejszych, a najwyższy ich udział (7,8%) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 1-2 ha użytków rolnych. W tej grupie obszarowej odnotowano również najwyższy udział ciągników o mocy 15-25 kW (27,8%). Natomiast ciągniki o mocy 25-40 kW, 40-60 kW i 60-100 kW najczęściej posiadały gospodarstwa rolne o powierzchni: 3-5 ha, 10-15 ha i 30-50 ha użytków rolnych, a ich udział w ogólnej liczbie ciągników w tych grupach obszarowych wyniósł odpowiednio: 32,6%, 33,6% i 33,4%.

Tablica 5. Ciągniki według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Table 5. Tractors by area groups of agricultural land in 2020

Grupy obszarowe użytków rolnych Area groups of agricultural land	Gospodarstwa z ciągnikami Agricultural holdings with tractors		Liczba ciągników Number of tractors	
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers	2010=100	w sztukach in units	2010=100
Ogółem **Total**	**25053**	**92,6**	**48185**	**103,6**
w tym: of which:				
1-5 ha	4714	100,9	5534	105,0
5-10	6011	88,8	8718	101,7
10-15	4528	81,9	8073	96,9
15-20	2682	83,8	5783	100,3
20-50	4586	93,0	11986	104,3
50-100	1434	125,5	4114	125,9
100 ha i więcej and more	931	131,5	3763	102,5

W porównaniu z wynikami PSR 2010 odnotowano wzrost liczby ciągników we wszystkich grupach obszarowych (z wyjątkiem grupy 10-15 ha i 20-30 ha, gdzie zanotowano spadek odpowiednio o 3,1% i o 1,7%), w tym najwyższy w grupie 50-100 ha użytków rolnych o 25,9%.

Średnio w województwie pomorskim na 1 gospodarstwo wyposażone w ciągniki przypadały 2 ciągniki. Wskaźnik ten wzrastał systematycznie od 1 ciągnika w gospodarstwach o powierzchni poniżej 5 ha użytków rolnych do 4 ciągników w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych.

Zarówno przeobrażenia zachodzące w gospodarstwach rolnych, jak i zmiany w zakresie specjalizacji produkcji, znajdują odzwierciedlenie w racjonalizacji i optymalizacji wyposażenia gospodarstw rolnych w maszyny rolnicze, w tym ciągniki rolnicze. 47,0% gospodarstw rolnych wyposażonych w ciągniki posiadało tylko 1 ciągnik (w 2010 r. – 56,4%), 29,4% gospodarstw dysponowało 2 ciągnikami (w 2010 r. – 28,2%), 15,0% gospodarstw posiadało 3 ciągniki (w 2010 r. – 9,9%), a 5,6% gospodarstw użytkowało 4 ciągniki (w 2010 r. – 3,4%). Największą liczbą ciągników – 5 szt. oraz 6 szt. i więcej dysponowało odpowiednio 1,8% i 1,3% gospodarstw, w tym 5 ciągników najczęściej użytkowały gospodarstwa o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych – 0,5% (w 2010 r. gospodarstwa o powierzchni 50-100 ha – 0,3%), a w 6 ciągników i więcej były głównie wyposażone gospodarstwa o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych – 0,9% (w 2010 r. – 0,8%).

W 2020 r. udział gospodarstw z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych wyniósł 64,4% i zmniejszył się o 1,4 p.proc. w porównaniu z 2010 r. Udział gospodarstw z ciągnikami wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytkowanych gruntów – od 20,4% w gospodarstwach posiadających do 1 ha użytków rolnych włącznie do 86,9% w gospodarstwach o powierzchni 10 ha i więcej użytków rolnych.

W ogólnej liczbie gospodarstw z ciągnikami, najwięcej gospodarstw wyposażonych było w ciągniki o mocy 25-40 kW, 40-60 kW i 60-100 kW (odpowiednio 38,2%, 44,3% i 32,1%). Najmniej gospodarstw rolnych posiadało ciągniki o najniższej (do 15 kW) i o najwyższej mocy (100 kW i więcej) – odpowiednio 3,1% i 14,3%. Natomiast udział gospodarstw rolnych z ciągnikami o mocy 15-25 kW wyniósł 25,6%.

Mapa 12. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r.

Map 12. Area of agricultural land per tractor in 2020

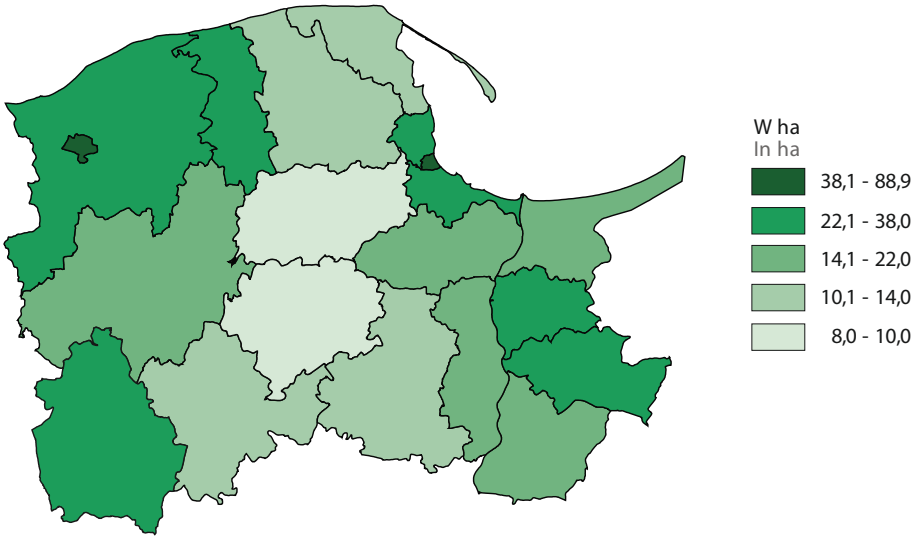

Średnia powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik zmniejszyła się nieznacznie w stosunku do wyników PSR 2010 i wyniosła 16,0 ha użytków rolnych (16,1 ha w 2010 r.). Jednak wartość wskaźnika wzrastała wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – od 5,4 ha w gospodarstwach posiadających 1-2 ha do 75,5 ha w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych.

Wyniki PSR 2020 wskazują na duże zróżnicowanie wyposażenia gospodarstw rolnych w ciągniki rolnicze w przekroju terytorialnym. Najwięcej ciągników odnotowano w powiatach: kartuskim (6,4 tys. szt.), starogardzkim (4,3 tys. szt.), bytowskim (4,2 tys. szt.), kościerskim (4,1 tys. szt.) i chojnickim (4,1 tys. szt.), których udział w ogólnej liczbie ciągników w województwie pomorskim wyniósł odpowiednio: 13,4%, 8,9%, 8,7%, 8,6% i 8,5%.

Udział gospodarstw rolnych z ciągnikami w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych najwyższy był w powiatach (z wyjątkiem miast na prawach powiatu): sztumskim (72,9%), tczewskim (72,4%) i kartuskim (72,0%), a najniższy w powiecie lęborskim (49,2%).

Wykres 27. Wybrane maszyny i urządzenia rolnicze przypadające na 100 gospodarstw rolnych
Chart 27. Selected machines and agricultural equipment per 100 agricultural holdings

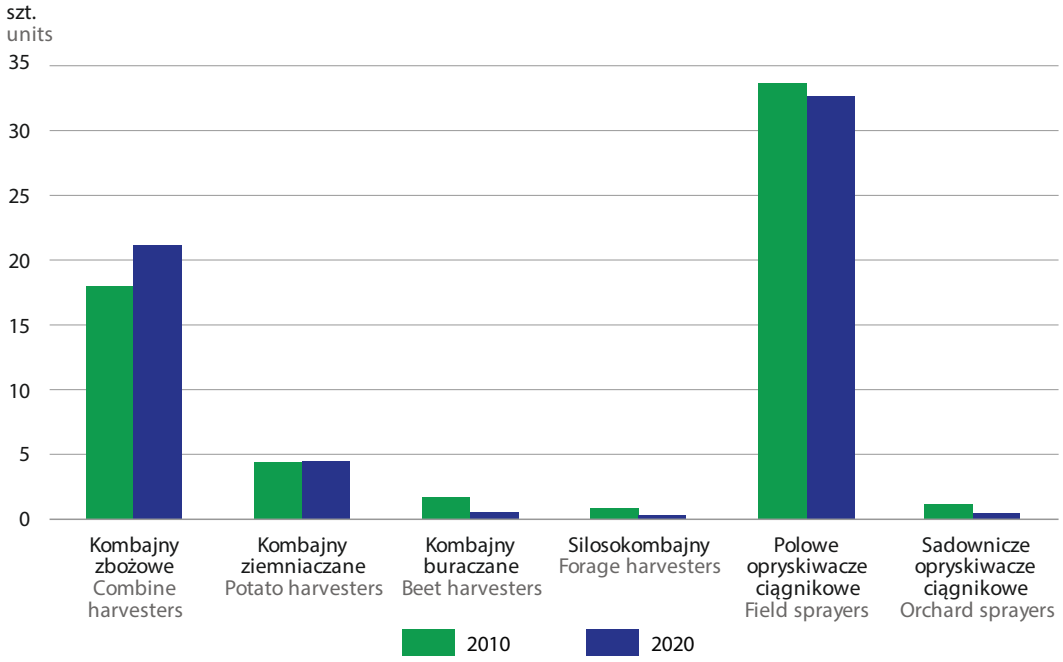

W związku z utrzymującą się przewagą zbóż w strukturze zasiewów oraz wzrostem powierzchni zasiewów w okresie międzyspisowym liczba kombajnów do zbioru zbóż i rzepaku zwiększyła się o 11,3%. W 2020 r. w 7,9 tys. gospodarstw znajdowało się 8,2 tys. kombajnów do zbioru ziarna. Gospodarstwa rolne wyposażone w **kombajny zbożowe** stanowiły 20,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych. Najlepiej w kombajny zbożowe wyposażone były gospodarstwa o powierzchni 30 ha i więcej użytków rolnych – 57,2%. Średnio w województwie pomorskim na 100 gospodarstw rolnych przypadało 21 kombajnów, przy czym w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych wskaźnik wyniósł 80 kombajnów. Natomiast w 2020 r. na 100 ha powierzchni zasiewów zbóż i rzepaku przypadały 2 kombajny zbożowe.

Wraz ze wzrostem od 2010 r. powierzchni buraków cukrowych oraz spadku powierzchni ziemniaków, odnotowano spadek liczby kombajnów do zbioru tych ziemiopłodów odpowiednio o 68,8% i o 3,1%.

W 2020 r. 1,8 tys. szt. **kombajnów ziemniaczanych** odnotowano w 1,7 tys. gospodarstw rolnych (4,5% ogólnej liczby gospodarstw rolnych). Najwięcej gospodarstw z kombajnami ziemniaczanymi odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha i 20-30 ha użytków rolnych (odpowiednio 17,8% i 19,1%), a udział powierzchni ziemniaków w ogólnej powierzchni ich uprawy wyniósł odpowiednio 7,1% i 6,1%. W 2020 r. na 100 gospodarstw przypadało 5 kombajnów, przy czym najwięcej – 12 kombajnów – w gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha i 30-50 ha użytków rolnych. Średnio na 100 ha uprawy ziemniaków przypadało 9 kombajnów (analogicznie jak w 2010 r.).

W 2020 r. 207 gospodarstw posiadało 221 **kombajnów buraczanych**. Najwyższy udział gospodarstw z kombajnami buraczanymi odnotowano wśród gospodarstw o powierzchni 10-15 ha i 20-30 ha użytków rolnych (odpowiednio 15,5% i 20,8%), a udział powierzchni buraków cukrowych w ogólnej powierzchni ich uprawy wyniósł odpowiednio 1,7% i 4,8%. Średnio na 100 ha uprawy buraków cukrowych przypadały 2 kombajny wobec 7 szt. w 2010 r.

Wyniki PSR 2020 wykazały, że 8,7 tys. gospodarstw (22,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych) wykorzystywało 8,8 tys. szt. **kopaczek** do zbioru ziemniaków i innych roślin korzeniowych. Najwięcej kopaczek użytkowały gospodarstwa rolne o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych – 27,5%. Przeciętnie na 100 gospodarstw przypadały 22 kopaczki (w 2010 r. – 30 szt.), przy czym najwięcej – 41 szt. – w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych.

Znaczące zmiany w porównaniu z 2010 r. odnotowano w wyposażeniu gospodarstw w **silosokombajny**. Ich liczba zmniejszyła się o 68,3% i wyniosła 113 szt. Znajdowały się one w 110 gospodarstwach rolnych (0,3% ogólnej liczby gospodarstw rolnych). Najwyższy udział gospodarstw z silosokombajnami w ogólnej liczbie gospodarstw odnotowano wśród gospodarstw o powierzchni 50-100 ha użytków rolnych (1,6%) oraz o powierzchni 30-50 ha użytków rolnych (0,9%), równocześnie gospodarstwa te utrzymywały 34,8% pogłowia bydła. Przeciętnie w województwie na 100 gospodarstw przypadało 0,3 silosokombajnu. Wskaźnik ten osiągnął najwyższą wartość w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych – 2 szt.

Wyniki PSR 2020 odnotowały 12,7 tys. **opryskiwaczy polowych** w 12,3 tys. gospodarstw (31,6% ogólnej liczby gospodarstw rolnych). Podczas spisu w 2020 r. badano opryskiwacze, które mogą obejmować nie tylko maszyny stosowane w ochronie roślin (opryskiwacze w użyciu), ale również maszyny służące do nawożenia, nawadniania i innych celów gospodarczych. W gospodarstwach posiadających 15 ha i więcej użytków rolnych ponad 50% gospodarstw wyposażonych było w opryskiwacze polowe, przy czym najwyższy udział odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych (68,6%). Natomiast 18,4% ogólnej liczby opryskiwaczy polowych znajdowało się w gospodarstwach o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych. Średnio w przeliczeniu na 100 gospodarstw rolnych przypadały 33 opryskiwacze polowe (w 2010 r. – 34 szt.), a najwięcej opryskiwaczy (84 szt.) odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych. W ujęciu powierzchniowym na 100 ha użytków rolnych przypadały 2 opryskiwacze polowe, przy czym maksymalne wartości odnotowano dla gospodarstw o powierzchni 5-10 ha i 10-15 ha użytków rolnych (po 4 opryskiwacze polowe).

Tablica 6. Wyposażenie gospodarstw rolnych w wybrane maszyny w 2020 r.
Table 6. Equipment of agricultural holdings with selected machines in 2020

Wyszczególnienie Specification	Gospodarstwa posiadające maszyny Agricultural holdings with machines		Liczba maszyn Number of machines	
	w liczbach bezwzględnych in absolute numbers	2010=100	w sztukach in units	2010=100
Kombajny zbożowe Combine harvesters	7917	112,1	8241	111,3
Kombajny ziemniaczane Potato harvesters	1709	96,3	1754	96,9
Kombajny buraczane Beet harvesters	207	30,0	221	31,2
Silosokombajny Forage harvesters	110	34,0	113	31,7
Rozsiewacze nawozów i wapna Fertiliser and lime spreaders	16706	87,9	17656	87,4
Rozrzutniki obornika Manure spreaders	10909	87,6	11242	86,9
Kosiarki polowe Field mowers	14033	98,5	14960	99,8
Ładowacze chwytakowe Grab loaders	7711	93,0	8526	92,7
Sadzarki do ziemniaków Potato planters	7654	79,0	7705	79,2
Przyczepy zbierające Collection trailers	1687	61,8	1705	59,0
Prasy zbierające Collecting pressers	7073	100,6	7537	100,0
Polowe opryskiwacze Field sprayers	12300	91,2	12701	91,8
Sadownicze opryskiwacze Orchard sprayers	146	34,4	175	36,6

W 146 gospodarstwach rolnych (0,4% ogólnej liczby gospodarstw w województwie pomorskim) spisano 175 **opryskiwaczy sadowniczych** (o 63,4% mniej niż w 2010 r.). Najwyższy udział gospodarstw wyposażonych w opryskiwacze odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha oraz 10-15 ha użytków rolnych (odpowiednio 25,3% i 16,4%). Jednocześnie w gospodarstwach tych znajdowała się największa liczba tych maszyn – odpowiednio 24,0% i 14,3% ogólnej liczby opryskiwaczy sadowniczych.

Z uwagi na potrzebę przeprowadzania w procesie produkcji rolniczej określonych zabiegów w gospodarstwach rolnych znajdują się również **kosiarki polowe, rozsiewacze nawozów i wapna oraz rozrzutniki obornika**. Maszyny te posiadało odpowiednio 36,0%, 42,9% oraz 28,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych. Gospodarstwa posiadające 20-30 ha i 30-50 ha użytków rolnych w ponad 71% były wyposażone w rozsiewacze nawozów i wapna, a gospodarstwa posiadające 15-20 ha i 20-30 ha użytków rolnych w ponad 54% w rozrzutniki obornika. Gospodarstwa rolne posiadające 15-20 ha oraz 20-30 ha użytków rolnych najliczniej były wyposażone w kosiarki polowe (odpowiednio 61,7% i 60,3%). Najwięcej rozrzutników obornika użytkowały gospodarstwa o powierzchni 10-15 ha użytków rolnych (21,8%), a rozsiewaczy nawozów i wapna oraz kosiarek – gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (21,5% i 21,8%).

Na 100 gospodarstw rolnych przypadało średnio w województwie:

- 38,4 kosiarek polowych (najwięcej w gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha użytków rolnych – 66,4 szt.),
- 45,4 rozsiewaczy nawozów i wapna (najwięcej w gospodarstwach posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych – 97,5 szt.),
- 28,9 rozrzutników obornika (najwięcej w gospodarstwach o powierzchni 20-30 ha użytków rolnych – 56,6 szt.).

Według wyników PSR 2020 68,0% użytkowników gospodarstw rolnych zadeklarowało korzystanie przy pracach rolniczych w gospodarstwie z ciągników, maszyn lub urządzeń rolniczych będących własnością innych gospodarstw, spółdzielni lub firm usługowych.

Rozdział VI
Chapter VI

Nawożenie i ochrona roślin
Fertilisation and plant protection

Wyniki PSR 2020 wykazały, że w okresie od 2 czerwca 2019 r. do 1 czerwca 2020 r. 30,9 tys. (79,4%) użytkowników gospodarstw rolnych (w 2010 r. – 33,2 tys.) stosowało nawozy mineralne, wapniowe lub naturalne. W ogólnej liczbie gospodarstw rolnych udział gospodarstw stosujących nawozy mineralne wyniósł 70,4%, a nawozy wapniowe – 20,6%.

Nawozy azotowe, jako podstawowy czynnik plonotwórczy, stosowało 57,5% gospodarstw rolnych. Równie często (z uwagi na szersze działanie) gospodarstwa rolne stosowały nawozy wieloskładnikowe – 51,9%. Znacznie mniej rolników wzbogacało zawartość gleby nawozami zawierającymi fosfor i potas. Nawozy fosforowe i potasowe stosowane były odpowiednio przez 4,7% i 5,7% gospodarstw rolnych.

Wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych wzrastał udział gospodarstw rolnych stosujących:

- nawożenie mineralne – od 27,2% w gospodarstwach o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie do 84,2% w gospodarstwach o powierzchni 10 ha i więcej użytków rolnych, w tym w grupie gospodarstw o powierzchni 20-30 ha użytków rolnych udział wyniósł 86,5%,
- nawożenie wapniowe – od 3,2% w grupie gospodarstw o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie do 42,6% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Wśród gospodarstw ogółem prowadzących działalność rolniczą najwyższy udział gospodarstw rolnych stosujących poszczególne rodzaje nawozów wystąpił w następujących grupach obszarowych użytków rolnych:

- nawozy azotowe – 80,7% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych oraz 79,8% w gospodarstwach o powierzchni 20-50 ha użytków rolnych,
- nawozy fosforowe – 7,5% w grupie gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych,
- nawozy potasowe – 25,7% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych,
- nawozy wieloskładnikowe – 64,9% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych oraz 62,3% w gospodarstwach o powierzchni 20-50 ha użytków rolnych.

Tablica 7. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych

Table 7. Consumption of mineral and lime fertilisers

Lata gospodarcze Farming years	Nawozy w przeliczeniu na czysty składnik Fertilisers in terms of pure ingredient				
	mineralne mineral				wapniowe lime
	ogółem total	azotowe nitrogenous	fosforowe phosphatic	potasowe potassic	
	W tysiącach ton In thousand tonnes				
2009/10	98,5	58,2	18,7	21,7	46,2
2019/20	**108,1**	**63,7**	**16,2**	**28,2**	**77,0**
	2010=100				
2019/20	**109,7**	**109,5**	**86,5**	**130,0**	**166,7**
	Na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej w kg Per ha of agricultural land in good agricultural condition in kg				
2009/10	135,1	79,8	25,6	29,7	63,3
2019/20	**141,7**	**83,5**	**21,2**	**37,0**	**101,0**

Mapa 13. Zużycie nawozów mineralnych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze w roku gospodarczym 2019/20

Map 13. Consumption of mineral fertilisers in terms of pure ingredient per ha of agricultural land in good condition in the 2019/20 farming year

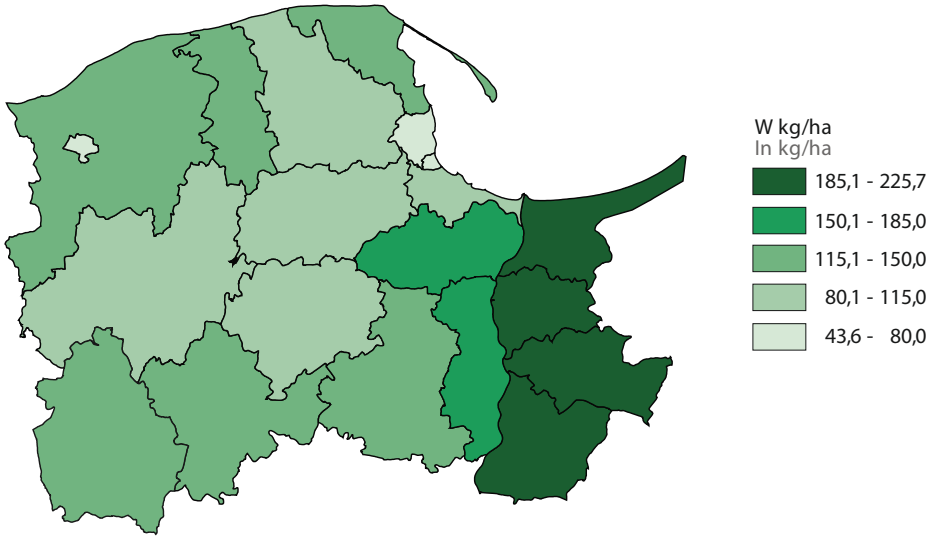

Zużycie **nawozów mineralnych** (azotowych, fosforowych i potasowych – NPK) w przeliczeniu na czysty składnik w roku gospodarczym 2019/20 było o 9,7% wyższe niż w roku gospodarczym 2009/10 i wyniosło 108,1 tys. t. Według wyników PSR 2020 na 1 ha użytków rolnych zużyto przeciętnie 139,8 kg, w tym w gospodarstwach indywidualnych 128,3 kg NPK. W stosunku do 2010 r. najbardziej zwiększyło się zużycie nawozów potasowych – o 66,7% i wyniosło 28,2 tys. t, co w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych dało 36,5 kg. Pod uprawy zastosowano 63,7 tys. t nawozów azotowych (wzrost w stosunku do wyników PSR 2010 o 8,7%) i 16,2 tys. t nawozów fosforowych (odpowiednio spadek o 13,5%).

W roku gospodarczym 2019/20 zużycie nawozów mineralnych pod zbiory w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze osiągnęło poziom 141,7 kg czystego składnika. Wraz ze wzrostem powierzchni użytkowanych gruntów wzrastało zużycie nawozów – od 62,7 kg w grupie gospodarstw o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie do 237,7 kg w gospodarstwach największych zajmujących powierzchnię 1000 ha i więcej użytków rolnych. Intensywne nawożenie – wyższe od średniej wojewódzkiej – odnotowano w gospodarstwach o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych (139,8 kg wobec 173,3 kg).

Z uwagi na duże regionalne zróżnicowanie intensywności produkcji roślinnej wystąpiły znaczne różnice terytorialne w zużyciu nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze. Nawożenie wyższe od średniego zużycia w województwie (139,8 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze) odnotowano w powiatach: malborskim (234,9 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze), nowodworskim (196,7 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze), kwidzyńskim (195,4 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze), sztumskim (190,1 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze), tczewskim (181,9 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze), gdańskim (155,7 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze) oraz puckim (145,7 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze). Natomiast najmniejsze zużycie odnotowano w powiecie bytowskim – 89,9 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze.

Zużycie **nawozów wapniowych** w przeliczeniu na czysty składnik w porównaniu z wynikami PSR 2010 wzrosło i wyniosło 77,0 tys. t (46,2 tys. t w 2010 r.). Na wzrost zużycia tych nawozów wpłynął m.in. wprowadzony w 2019 r. „Ogólnopolski program regeneracji środowiskowej gleb poprzez ich wapnowanie" i związane z tym programem dofinansowanie udzielane przez wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, z wykorzystaniem środków udostępnionych przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, w ramach pomocy *de minimis* [1].

Wyniki PSR 2020 wykazały, że 8,0 tys. gospodarstw rolnych stosowało nawozy wapniowe (6,6 tys. w 2010 r.). Najczęściej wapnowanie gleb stosowali rolnicy użytkujący 100 ha i więcej użytków rolnych – 42,6% ogólnej liczby gospodarstw w tej grupie obszarowej, a zużycie nawozów wapniowych w tych gospodarstwach rolnych wyniosło 147,4 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze. Przeciętnie w województwie pomorskim zużycie nawozów wapniowych kształtowało się na poziomie 101,0 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze i było blisko 40% wyższe niż w 2010 r. (63,3 kg/ha). Znaczące zużycie nawozów wapniowych na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze w ilości ponad 80 kg odnotowano również w gospodarstwach rolnych należących do grup obszarowych 30-50 ha oraz 50-100 ha użytków rolnych (odpowiednio 80,6 kg oraz 111,2 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej).

1 Pomoc *de minimis* oznacza pomoc publiczną, której ogólna kwota przyznana dowolnemu podmiotowi gospodarczemu nie przekracza 200 tys. euro w dowolnie ustalonym okresie trzech lat budżetowych (100 tys. euro w sektorze transportu drogowego). Pułapy te stosuje się bez względu na formę i cel pomocy *de minimis*, a także bez względu na to, czy jest ona w całości lub w części finansowana z środków unijnych.

Zużycie nawozów wapniowych, podobnie jak nawozów mineralnych, jest silnie zróżnicowane regionalnie. Według wyników PSR 2020 największe jednostkowe zużycie wapna nawozowego odnotowano w powiecie malborskim – 235,2 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze. Natomiast niski poziom wapnowania gleb wystąpił w powiecie lęborskim i wejherowskim – odpowiednio 69,6 i 67,3 kg na 1 użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Zważywszy na wysoki stan zakwaszenia gleb w całym kraju poziom nawożenia wapniowego jest nadal niewystarczający. Według szacunków Instytutu Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa – PIB w Puławach sumaryczne zapotrzebowanie krajowego rolnictwa na wapno wynosi ok. 31 mln t CaO, czyli przeciętnie ok. 2 t CaO na 1 ha użytków rolnych. Zastosowanie takiej ilości pozwoliłoby na doprowadzenie odczynu gleb do poziomu odpowiadającego potrzebom produkcji roślinnej.

Wykres 28. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik na 1 ha użytków rolnych

Chart 28. Consumption of mineral and lime fertilisers in terms of pure ingredient per ha of agricultural land

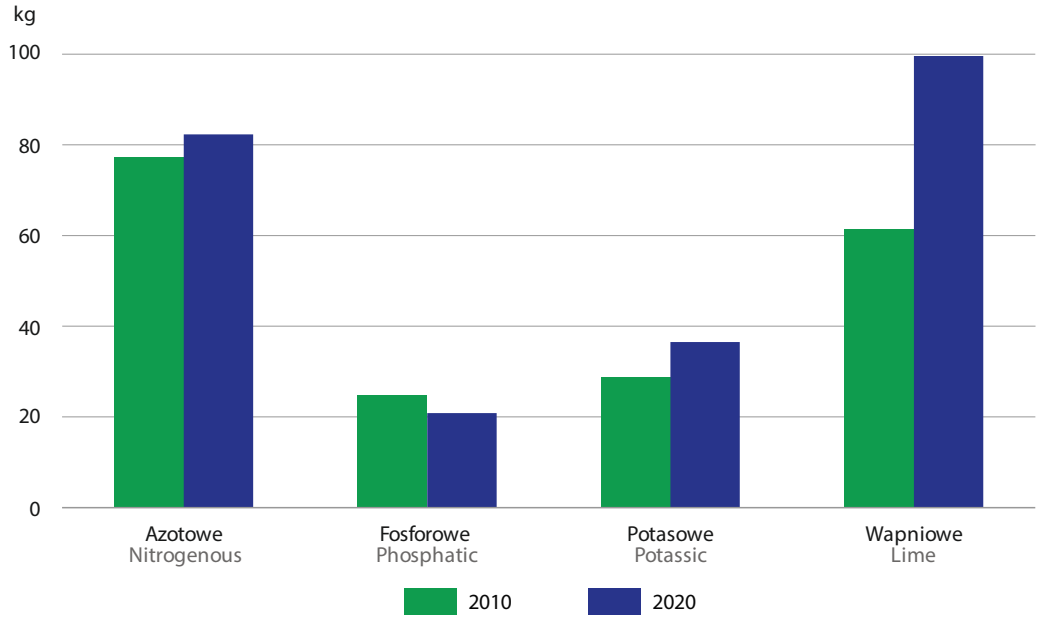

Wykres 29. Zużycie nawozów mineralnych i wapniowych w przeliczeniu na czysty składnik według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 29. Consumption of mineral and lime fertilisers in terms of pure ingredient by area groups of agricultural land in 2020

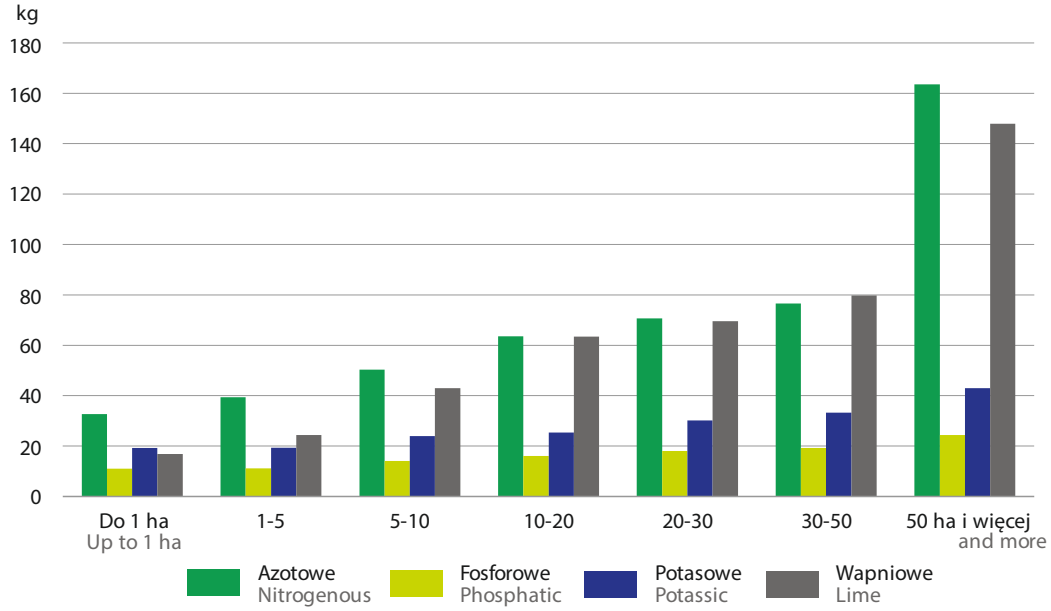

W porównaniu z 2010 r. nastąpił spadek liczby użytkowników gospodarstw rolnych stosujących **nawozy naturalne** (z 21,3 tys. w roku gospodarczym 2009/10 do 16,7 tys. w roku gospodarczym 2019/20). Obornik stosowało 14,9 tys. gospodarstw rolnych, gnojówkę – 3,2 tys., gnojowicę – 1,8 tys., a 2,7 tys. gospodarstw rolnych wykorzystało do nawożenia pomiot ptasi. Nawożenie obornikiem i pomiotem ptasim stosowały głównie gospodarstwa rolne specjalizujące się w uprawach polowych, natomiast gnojówkę i gnojowicę – gospodarstwa rolne specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi.

Zdecydowana większość gospodarstw rolnych stosowała nawozy naturalne rozrzutowo. W 46,9% gospodarstw stosujących nawozy naturalne (7,7 tys.) zostały one przyorane po 4 godzinach, ale przed upływem 24 godzin od aplikacji oraz w 47,1% (7,8 tys.) gospodarstw nawozy zostały przyorane w ciągu 4 godzin. W 2,5 tys. gospodarstw (14,9%) po rozrzutowym zastosowaniu nawozów nie zostały one przyorane (np. na użytkach zielonych) lub zostały przyorane po 24 godzinach od aplikacji. Pasmową i doglebową metodę aplikacji nawozów naturalnych ograniczającą emisję amoniaku stosowało znacznie mniej gospodarstw. Zarówno metodę pasmową z użyciem węży wleczonych, jak i z użyciem redlicy lub płozy wykorzystało po 0,3 tys. gospodarstw rolnych. Aplikację doglebową przez dozowanie płytkie nawozów naturalnych zastosowało 0,5 tys. gospodarstw rolnych, a jedynie w 38 gospodarstwach rolnych zastosowano nawozy naturalne przez dozowanie głębokie.

Do nawożenia zużyto 1,2 mln t obornika, 26,8 tys. t pomiotu ptasiego oraz 314 tys. m^3 gnojówki i 636 tys. m^3 gnojowicy, co w przeliczeniu na czysty składnik wzbogaciło średnio 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze o blisko 40 kg NPK. W porównaniu z wynikami PSR 2010 wzrosło zużycie gnojowicy o 1,3%, kosztem obornika i gnojówki, gdzie odnotowano spadek o 21,5% i o 78,0%.

Według danych PSR 2020 blisko 3 tys. gospodarstw rolnych stosujących nawożenie naturalne pod zbiory wykorzystało ponad 240 tys. t nawozów naturalnych spoza gospodarstwa rolnego. Wywóz (eksport) 248 tys. t wyprodukowanych w gospodarstwie nawozów naturalnych zadeklarowało blisko 1,5 tys. gospodarstw rolnych.

W 2020 r. **zabiegi środkami ochrony roślin** stosowało 60,5% (23,5 tys.) użytkowników gospodarstw rolnych. Najwięcej zabiegów wykonano w celu ochrony zbóż – 51,5 tys., których udział w powierzchni zasiewów był dominujący i wyniósł 62,9% oraz na plantacje upraw trwałych – 1,7 tys., co z kolei związane było z większą niż w innych uprawach częstotliwością i różnorodnością występowania patogenów.

W okresie wegetacji, przeciętnie w gospodarstwie rolnym wykonano 4 zabiegi na uprawach trwałych, 2 zabiegi na zboża i 3 zabiegi na warzywa. Ponadto w badanym okresie wykonano przeciętnie 1 zabieg środkami ochrony roślin w zamkniętej przestrzeni magazynowej. Wraz ze wzrostem wielkości powierzchni użytków rolnych, w gospodarstwach rolnych wykazywano przeciętnie większą liczbę zabiegów – od 2 zabiegów w grupie gospodarstw rolnych o powierzchni 2-3 ha użytków rolnych do maksymalnie 7 zabiegów w grupie gospodarstw rolnych 100 ha i więcej użytków rolnych. Jedynie w przypadku zabiegów na uprawach trwałych największą liczbę zabiegów wykonano w gospodarstwach rolnych posiadających powyżej 100 ha użytków rolnych – 8 zabiegów.

Co szósty użytkownik gospodarstwa rolnego korzystał ze wsparcia w podejmowaniu decyzji w zakresie stosowania środków ochrony roślin. Najczęściej wykorzystywano w tym celu personalne doradztwo rolnicze (81,6%) oraz progi ekonomicznej szkodliwości (72,9%). Udział gospodarstw rolnych korzystających z tych dwóch rodzajów wsparcia wzrastał proporcjonalnie do wzrostu powierzchni użytkowanych gruntów od 1,9% w grupie gospodarstw rolnych 1-2 ha użytków rolnych do 23,8% w gospodarstwach rolnych użytkujących 20-50 ha użytków rolnych. Z tego rodzaju wsparcia najczęściej korzystały gospodarstwa rolne specjalizujące się w uprawach polowych.

Znajomość zasad integrowanej ochrony rolnicy najczęściej ocenili na poziomie średnim (24,8 tys. rolników) lub wysokim (6,5 tys.).

Rozdział VII
Chapter VII

Źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
Sources of income of households with a holder of an agricultural holding

W okresie od 2 czerwca 2019 r. do 1 czerwca 2020 r., 38455 gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego uzyskiwało dochody z prowadzonej działalności rolniczej. Oprócz działalności rolniczej źródłami dochodów były także:

• praca najemna – dla 38,1% ogólnej liczby omawianych gospodarstw (w 2010 r. – 40,9%),

• emerytury i renty – dla 24,0% (w 2010 r. – 21,1%),

• działalność pozarolnicza – dla 18,9% (w 2010 r. – 20,0%),

• inne niezarobkowe źródła utrzymania (poza emeryturą i rentą) – dla 15,4% (w 2010 r. – 7,2%).

Przy spadku udziału gospodarstw domowych uzyskujących dochody z pracy najemnej oraz z działalności pozarolniczej i nieznacznym wzroście udziału gospodarstw pobierających emerytury i renty, należy zauważyć znaczny (ponad dwukrotny) wzrost udziału gospodarstw utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł, do czego przyczynił się w znacznym stopniu m.in. program Rodzina 500 Plus.

Działalność rolnicza stanowiła **główne źródło utrzymania**, czyli źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem, dla 38,2% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego. Udział gospodarstw domowych utrzymujących się głównie z rolnictwa zmniejszył się w okresie międzyspisowym o 5,8 p.proc.

Liczba **gospodarstw indywidualnych**, w których ponad 50% dochodów stanowiły dochody z działalności rolniczej wyniosła 14875 (38,7% ogólnej liczby gospodarstw indywidualnych). Udział gospodarstw utrzymujących się z pracy najemnej wyniósł 26,9%, gospodarstw pobierających emerytury i renty – 10,7%, gospodarstw prowadzących działalność pozarolniczą – 10,2%, a gospodarstw utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł (poza emeryturą i rentą) – 2,1%.

Co czwarte gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie uzyskiwało główne dochody z działalności rolniczej. Udział ten był większy niż dla gospodarstw indywidualnych należących do grup obszarowych 1-5 ha użytków rolnych.

Wykres 30. Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego według głównego źródła dochodów

Chart 30. Households with holder of an agricultural holding by main source of income

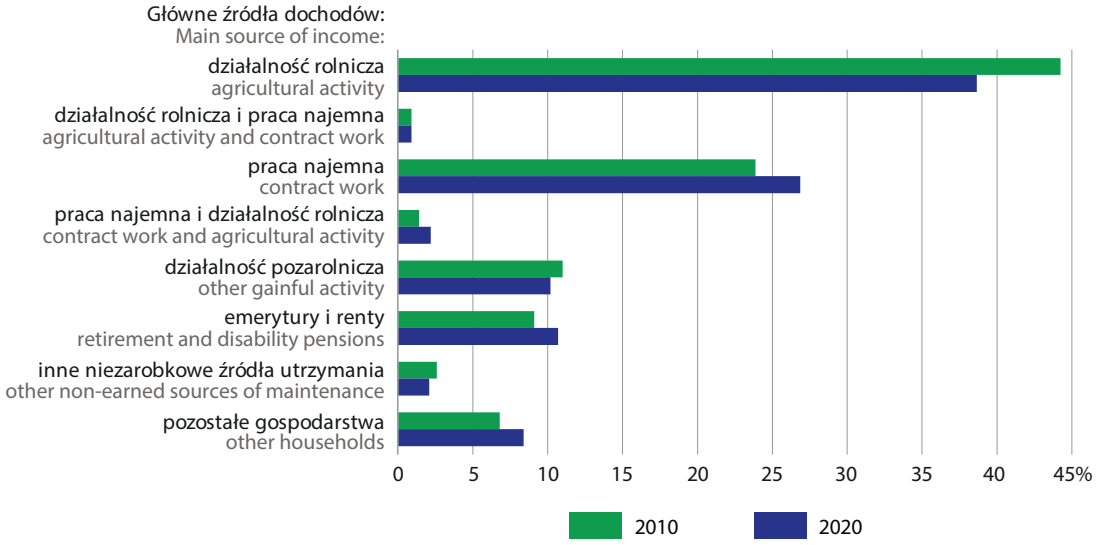

Indywidualne gospodarstwa rolne uzyskiwały również główne dochody ze **źródeł mieszanych**. Udział gospodarstw domowych, dla których łączne dochody z **działalności rolniczej i pracy najemnej** (z przewagą dochodów z działalności rolniczej) przekraczały 50% dochodów ogółem wyniósł 0,9%, a udział gospodarstw, dla których łączne dochody z **pracy najemnej i działalności rolniczej** (z przewagą dochodów z pracy najemnej) przekraczały 50% dochodów ogółem wyniósł 2,2%.

Tablica 8. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego w 2020 r.

Table 8. Selected indicators for natural person's agricultural holdings (private farms) by main source of household income in 2020

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W tym z głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego z Of which with the main source of household income from			
		działalności activity		pracy najemnej contract work	emerytury i renty retirement and disability pensions
		rolniczej agricultural	pozarolniczej other gainful		
Gospodarstwa indywidualne w szt. Natural person's agricultural holdings in units	38455	14875	3929	10332	4116
Udział kierujących w wieku do 40 lat w % Share of managers up to 40 years of age in %	22,7	26,5	19,9	25,9	2,3
Udział kierujących kobiet w % Share of female managers in %	30,9	26,1	29,1	32,6	43,9

Tablica 8. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego w 2020 r. (cd.)

Table 8. Selected indicators for natural person's agricultural holdings (private farms) by main source of household income in 2020 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W tym z głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego z Of which with the main source of household income from			
		działalności activity		pracy najemnej contract work	emerytury i renty retirement and disability pensions
		rolniczej agricultural	pozarolniczej other gainful		
Udział kierujących z wykształceniem rolniczym w % Share of managers with agricultural education in %	47,1	61,3	34,0	33,6	44,9
Udział gospodarstw produkujących głównie na samozaopatrzenie w % Share agricultural holdings producing mainly for self--consumption in %	9,8	4,8	10,7	13,5	16,4
Udział gospodarstw z działalnością inną niż rolnicza w % Share of agricultural holdings conducting other gainful activity in %	3,3	2,2	8,9	1,7	2,2
Udział gospodarstw, gdzie przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższają przychody z działalności rolniczej w % Share of agricultural holdings where income from other gainful activity exceeds income from agricultural activity in %	1,1	0,1	5,9	0,5	0,5
Średnia powierzchnia użytków rolnych na 1 gospodarstwo w ha Area of agricultural land per agricultural holding in ha	17,00	29,81	11,45	6,87	5,00
Obsada zwierząt na 100 gospodarstw posiadających zwierzęta w sztukach dużych Number of livestock per 100 agricultural holding in livestock units	1873	3039	793	358	228
Obsada zwierząt na 100 ha użytków rolnych w sztukach dużych Number of livestock per 100 ha of agricultural land in livestock units	51	65	18	18	15
Ciągniki na 1 gospodarstwo posiadające ciągniki w szt. Tractors per agricultural holding with tractors in units	189	228	161	139	124

Tablica 8. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według głównego źródła dochodu gospodarstwa domowego w 2020 r. (dok.)

Table 8. Selected indicators for natural person's agricultural holdings (private farms) by main source of household income in 2020 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	W tym z głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego z Of which with the main source of household income from			
		działalności activity		pracy najemnej contract work	emerytury i renty retirement and disability pensions
		rolniczej agricultural	pozarolniczej other gainful		
Powierzchnia użytków rolnych na 1 ciągnik w ha Area of agricultural land per tractor in ha	13,92	15,30	15,84	9,61	10,89
Zużycie nawozów mineralnych w kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze Consumption of mineral fertilisers in kg per ha of agricultural land in good condition	129,9	147,3	87,9	83,9	69,9

Analizując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, należy zauważyć, że:

- udział gospodarstw, w których dochody z działalności rolniczej przekraczały 50% dochodów ogółem, wzrastał z 1,4% w gospodarstwach posiadających do 1 ha użytków rolnych włącznie do 17,7% w gospodarstwach o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych, a następnie zmniejszał się, by w grupie gospodarstw posiadających 100 ha i więcej użytków rolnych wynieść 4,9%,
- udział gospodarstw, w których dochody z pracy najemnej przekraczały 50% dochodów ogółem, wahał się od 0,2% w największej grupie obszarowej (100 ha i więcej użytków rolnych) do 26,0% w grupie 5-10 ha użytków rolnych,
- udział gospodarstw, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50% dochodów ogółem, w gospodarstwach posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych zmniejszał się wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych – z 26,5% w grupie gospodarstw posiadających 1-2 ha użytków rolnych do znikomego udziału w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych,
- udział gospodarstw, w których dochody z działalności pozarolniczej przekraczały 50% dochodów ogółem, był najwyższy w grupie gospodarstw rolnych o powierzchni 5-10 ha użytków rolnych (24,2%), a najniższy w grupie gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej (1,4%).

Ekologiczne metody produkcji były najczęściej stosowane w grupie gospodarstw, gdzie głównym dochodem gospodarstwa domowego była działalność rolnicza (1,7% ogólnej liczby gospodarstw tej grupy), a najrzadziej wśród gospodarstw rolnych, gdzie główne dochody gospodarstwa domowego pochodziły z emerytur i rent (0,4%).

W grupie gospodarstw indywidualnych, dla których głównym źródłem dochodów gospodarstwa domowego była działalność rolnicza odnotowano najwyższy udział osób kierujących gospodarstwem rolnym z **wykształceniem rolniczym** (61,3%). Najmniej kierujących posiadało wykształcenie rolnicze wśród gospodarstw, gdzie głównym źródłem utrzymania gospodarstwa domowego były niezarobkowe źródła utrzymania (32,3%). Natomiast najwyższy udział osób kierujących z wykształceniem wyższym rolniczym (4,4%) wystąpił również w grupie gospodarstw indywidualnych, gdzie głównym źródłem utrzymania gospodarstwa domowego była działalność rolnicza, a najniższy (3,4%) wśród gospodarstw utrzymujących się głównie z pracy najemnej.

Wśród gospodarstw domowych, których głównym źródłem utrzymania były dochody z działalności rolniczej odnotowano najniższy udział tych gospodarstw, które zużywały więcej niż **50% wartości końcowej produkcji rolniczej** wytworzonej w gospodarstwie rolnym na samozaopatrzenie żywnościowe – 4,8%. Udział najwyższą wartość osiągnął w grupie gospodarstw, które utrzymywały się głównie z emerytur i rent (16,4%).

Ponad 99% omawianych gospodarstw posiadało gospodarstwa rolne z **użytkami rolnymi ogółem i w dobrej kulturze rolnej**. Najwyższy udział gospodarstw bez użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej odnotowano w grupie gospodarstw utrzymujących się z działalności rolniczej (0,9%). Gospodarstwa utrzymujące się głównie z innych niezarobkowych źródeł utrzymania oraz z działalności pozarolniczej charakteryzował najwyższy udział gospodarstw rolnych z powierzchnią gruntów ugorowanych (odpowiednio 8,5% i 7,6%). Wśród gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza, omawiany udział wyniósł 4,8%.

Gospodarstwa domowe z mieszanymi głównymi źródłami dochodów (działalność rolnicza i praca najemna oraz praca najemna i działalność rolnicza), a także z głównym dochodem z działalności rolniczej i pracy najemnej charakteryzował najwyższy udział gospodarstw rolnych z powierzchnią pod zasiewami (ponad 99%).

Gospodarstwa domowe, których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza posiadały największe obszarowo gospodarstwa rolne. **Średnia powierzchnia użytków rolnych** w tych gospodarstwach wyniosła 29,81 ha. Najmniejsze obszarowo gospodarstwa rolne były użytkowane przez gospodarstwa, gdzie głównym źródłem utrzymania były emerytury i renty (5,00 ha).

Wykres 31. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach indywidualnych według głównego źródła dochodów gospodarstwa domowego

Chart 31. Average area of agricultural land in natural person's agricultural holdings by main source of household income

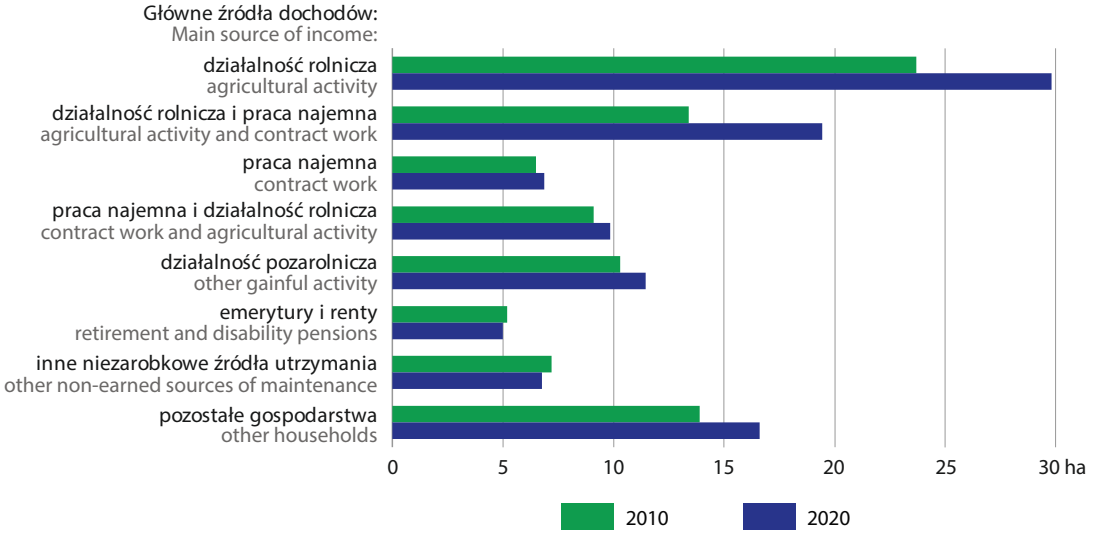

Najpowszechniejszą **uprawą** były zboża, których powierzchnię wykazało 86,0% gospodarstw utrzymujących się głównie z działalności rolniczej oraz 87,6% gospodarstw z głównym mieszanym źródłem dochodu (działalność rolnicza i praca najemna). Należy zauważyć, że w gospodarstwach rolnych użytkowanych przez rolników, których gospodarstwa uzyskiwały ponad 50% dochodów z działalności rolniczej odnotowano najniższy, wynoszący 62,6%, udział zbóż w ogólnej powierzchni zasiewów. Udział ten był najwyższy w gospodarstwach rolnych, które uzyskiwały główne dochody z emerytur i rent (70,8%) oraz z pracy najemnej (70,5%).

Indywidualne gospodarstwa rolne, gdzie głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza, charakteryzowały się najwyższym udziałem gospodarstw uprawiających strączkowe jadalne na ziarno (4,2%), rośliny przemysłowe (22,2%), buraki cukrowe (4,3%) oraz rzepak i rzepik (19,9%). Gospodarstwa, w których ponad 50% stanowiły dochody z emerytur i rent charakteryzowały się najwyższym udziałem gospodarstw posiadających sady. Natomiast gospodarstwa, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna odnotowały najwyższy udział gospodarstw rolnych uprawiających ziemniaki (33,3%), warzywa gruntowe i truskawki (po 5,6%) oraz warzywa pod osłonami (0,6%).

W 2020 r. **zwierzęta gospodarskie** posiadało 46,3% ogólnej liczby gospodarstw indywidualnych, a także 63,3% gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza oraz 60,8% gospodarstw, gdzie głównym źródłem było źródło mieszane – działalność rolnicza i praca najemna. Najniższy udział gospodarstw rolnych (26,1%) prowadzących chów zwierząt odnotowano wśród gospodarstw domowych, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza.

W grupie gospodarstw, dla których 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej odnotowano najwyższy udział gospodarstw rolnych posiadających bydło (70,5%) oraz świnie (28,6%). Omawiany udział był najniższy w gospodarstwach utrzymujących się głównie z emerytury i renty i wyniósł odpowiednio 25,1% i 6,9%.

Gospodarstwa utrzymujące się głównie z działalności pozarolniczej częściej niż pozostałe grupy gospodarstw domowych zajmowały się chowem owiec, koni i zwierząt futerkowych. Natomiast chowem drobiu kurzego najczęściej zajmowały się gospodarstwa, których głównym źródłem dochodów było źródło mieszane praca najemna i działalność rolnicza (77,4%).

Zdecydowanie najwyższą **obsadą zwierząt w sztukach dużych na 100 gospodarstw** utrzymujących zwierzęta cechowały się gospodarstwa utrzymujące się głównie z działalności rolniczej (3039 szt.). Omawiany wskaźnik był najniższy w grupie gospodarstw uzyskujących główne dochody z emerytur i rent (228 szt.).

Wyniki PSR 2020 pokazały, że 64,6% gospodarstw indywidualnych wyposażonych było w **ciągniki**. Wskaźnik ten był znacznie wyższy (87,0%) w gospodarstwach, dla których głównym źródłem utrzymania było źródło mieszane (działalność rolnicza i praca najemna) oraz działalność rolnicza (85,6%). Dla porównania najmniej ciągników posiadały gospodarstwa uzyskujące ponad 50% dochodów z emerytur i rent oraz źródeł niezarobkowych (odpowiednio 37,0% i 38,2%).

W 2020 r. 72,0% gospodarstw indywidualnych **stosowało nawozy** mineralne lub wapniowe, a 43,2% – nawozy naturalne. Najwyższy udział gospodarstw stosujących nawożenie mineralne i wapniowe oraz naturalne odnotowano w gospodarstwach, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza i praca najemna – odpowiednio 89,4% i 59,0% oraz działalność rolnicza – odpowiednio 85,5% i 58,8%, a najniższy w gospodarstwach, gdzie głównym źródłem dochodów były inne niezarobkowe źródła utrzymania (44,5%) oraz działalność pozarolnicza (26,2%).

Zużycie nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze było najwyższe w gospodarstwach, dla których głównym źródłem utrzymania była działalność rolnicza – 147,3 kg, a najniższe w gospodarstwach, gdzie głównym źródłem dochodów były inne niezarobkowe źródła utrzymania – 62,3 kg.

W **przekroju terytorialnym** (bez miast na prawach powiatów) udział poszczególnych głównych źródeł utrzymania kształtowały się następująco:

- dochody z działalności rolniczej – najwyższy udział wystąpił w powiatach: sztumskim (61,2%), malborskim (53,7%) oraz nowodworskim i tczewskim (po 50,6%), a najniższy w powiecie lęborskim (30,0%) i słupskim (30,4%),
- dochody z pracy najemnej – najwyższy udział wystąpił w powiatach: słupskim (34,1%), bytowskim (32,8%) i lęborskim (32,0%), a najniższy w powiecie sztumskim (14,9%) i malborskim (19,5%),
- dochody z działalności pozarolniczej – najwyższy udział wystąpił w powiatach: wejherowskim (13,1%), puckim (12,7%) i kwidzyńskim (12,2%), a najniższy w powiecie sztumskim (5,8%) i malborskim (6,3%),
- dochody z emerytury i renty – najwyższy udział wystąpił w powiatach: lęborskim (13,2%), słupskim (13,0%) i człuchowskim (12,3%), a najniższy w powiecie malborskim (6,4%) i tczewskim (7,0%),
- inne niezarobkowe źródła dochodów – najwyższy udział wystąpił w powiatach: kartuskim (2,7%), wejherowskim (2,5%) i puckim (2,4%), a najniższy w powiecie sztumskim (0,7%) i nowodworskim (0,8%),
- źródło mieszane działalność rolnicza i praca najemna – najwyższy udział wystąpił w powiatach: bytowskim (1,4%) oraz kartuskim, starogardzkim i sztumskim (po 1,1%), a najniższy w powiecie gdańskim i kościerskim (po 0,4%),
- źródło mieszane praca najemna i działalność rolnicza – najwyższy udział wystąpił w powiatach: bytowskim i wejherowskim (po 2,9%) oraz kartuskim (2,6%), a najniższy w powiecie kwidzyńskim (1,0%) i gdańskim (1,3%).

Rozdział VIII
Chapter VIII

Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych
Labour force and labour input in agricultural holdings

Działalność rolnicza prowadzona w gospodarstwach rolnych wymaga udziału i wkładu pracy człowieka. W gospodarstwach indywidualnych jest to zazwyczaj pracujący użytkownik i członkowie jego rodziny (tworzący wspólne gospodarstwo domowe z użytkownikiem lub utrzymujący się oddzielnie), wspomagani przez opłacanych pracowników najemnych lub pracowników kontraktowych (tj. osoby zatrudnione przy świadczeniu zakontraktowanych usług), a czasem także bezpłatną pomoc sąsiedzką. W pozostałych gospodarstwach rolnych, w zależności od formy własności, trzon siły roboczej stanowią pracownicy najemni lub inne osoby pracujące bez wynagrodzenia (członkowie spółdzielni, zakonów, uczniowie szkół i in.), wspomagani pracownikami kontraktowymi. Osobą zarządzającą, podejmującą decyzje co do kierunku i rozmiarów prowadzonej w gospodarstwie produkcji, jest osoba kierująca gospodarstwem rolnym. W gospodarstwach indywidualnych w przeważającej części jest to sam użytkownik, w gospodarstwach pozostałych – najczęściej zatrudniony do tego celu pracownik najemny.

W niniejszym rozdziale zostanie przedstawiony **nakład pracy ludzkiej poniesionej na działalność rolniczą w gospodarstwach rolnych w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny PSR 2020**. Uwzględniono zatem nawet minimalny wkład pracy każdej z osób pracujących w gospodarstwie rolnym przy produkcji rolniczej w każdym z 12 miesięcy w okresie od 2 czerwca 2019 r. do 1 czerwca 2020 r. włącznie, niezależnie od tego czy praca w gospodarstwie rolnym była dla tych osób pracą wyłączną, główną czy dodatkową.

Bardzo ważnym zagadnieniem przy ocenie nakładów pracy w rolnictwie jest wymiar czasu pracy, w jakim pracują poszczególne osoby – zarówno rodzinna siła robocza, jak i pozostali pracownicy. Duży udział pracujących w niepełnym wymiarze czasu zniekształca w pewnym stopniu obraz z punktu widzenia pracochłonności poszczególnych rodzajów gospodarstw. Ponadto m.in. w przypadku pracowników dorywczych, kontraktowych, pomocy sąsiedzkiej – bardziej istotny jest łączny wkład pracy mierzony w godzinach niż sama liczba osób pracujących (tym bardziej, że najczęściej jest to praca zadaniowa, poszczególne osoby wymieniają się w ciągu roku, a wkład pracy każdej z tych osób może być różny). W związku z powyższym podstawą prowadzonej analizy są **nakłady pracy wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy** (z ang. **Annual Work Unit – AWU**), będących **odpowiednikiem rocznego wkładu pracy osoby zatrudnionej w pełnym wymiarze czasu pracy** (tj. po przeliczeniu pracujących w niepełnym wymiarze na pełne etaty).

> **AWU** – roczna jednostka pracy – oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi.

Opisane podejście, stosowane zarówno w spisie rolnym, jak i w cyklicznych badaniach struktury gospodarstw rolnych, znacząco różni się od metodologii rekomendowanej dla badań rynku pracy przez Międzynarodową Organizację Pracy i wykorzystywanej m.in. do zbilansowania pracujących w całej gospodarce narodowej. W ujęciu wykorzystywanym w badaniach rynku pracy ważne jest uwzględnienie tylko tej części pracujących, dla których praca w rolnictwie – przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych – jest wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Założeniem jest, aby w ogólnej liczbie pracujących w gospodarce narodowej nie uwzględniać podwójnie osób mających więcej niż jedno miejsce pracy. Z tego względu stosuje się kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym odcinku czasu – w spisie rolnym w 2020 r. dotyczyło to tygodnia od 26 maja do 1 czerwca 2020 r.

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego z 2020 r. wskazują, że liczba **gospodarstw indywidualnych**, w których pracowali użytkownicy wyniosła 38,0 tys., z czego w 23,5 tys. gospodarstw pracowała rodzina użytkownika, a 4,6 tys. gospodarstw indywidualnych zatrudniało pracowników najemnych (głównie dorywczych i sezonowych). Ponadto 7,0 tys. gospodarstw indywidualnych korzystało z usług rolniczych, a 17,1 tys. – z pomocy sąsiedzkiej, jednak w obu tych przypadkach była to praca raczej okazjonalna (wykonywana sporadycznie). Wyłącznie siłami użytkownika i jego rodziny prowadzonych było 14,0 tys. gospodarstw indywidualnych.

Według wyników PSR 2020 liczba gospodarstw osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej wyniosła 473 i wszystkie zatrudniały pracowników najemnych.

W okresie międzyspisowym zaszły zmiany w gospodarstwach rolnych w zakresie powierzchni, prowadzonej produkcji, umaszynowienia itp., co spowodowało zmiany w zaangażowaniu w produkcję rolną różnych grup pracowników. Gospodarstwa indywidualne w mniejszej skali korzystały z pracy rodzinnej siły roboczej oraz z uwagi na pandemię COVID-19 i problemy z zatrudnianiem pracowników (w tym z zagranicy) odnotowano mniej gospodarstw zatrudniających pracowników najemnych. Natomiast więcej gospodarstw korzystało z pracy pracowników kontraktowych (z usług zewnętrznych) i ponad trzykrotnie zwiększyła się liczba i udział gospodarstw korzystających chociaż w minimalnym wymiarze z pomocy sąsiedzkiej.

Tablica 9. Gospodarstwa indywidualne korzystające przy prowadzonej działalności rolniczej z pracy różnych grup pracujących w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny

Table 9. Natural persons' agricultural holdings (private farms) employing various groups of workers in conducting agricultural activity during 12 months preceding the reference day

Lata Years	Gospodarstwa indywidualne Natural persons' agricultural holdings	Gospodarstwa korzystające z pracy [a] Holdings employing [a]						
		użytkowników holders	rodziny użytkownika holder's family	pracowników najemnych stałych permanent employees	pracowników najemnych dorywczych temporary workers	pracowników kontraktowych (świadczących odpłatne usługi dla gospodarstwa) contract workers (providing paid services for the holding)	pomocy sąsiedzkiej neighbourly assistance	wyłącznie użytkownika i członków jego rodziny the holder and his/her family members exclusively
				W tysiącach In thousands				
2010	40,9	40,3	29,6	1,0	4,3	1,4	5,7	29,6
2020	**38,5**	**38,0**	**23,5**	**0,9**	**3,7**	**7,0**	**17,1**	**14,0**
				W % In %				
2010	100,0	98,6	72,5	2,4	10,4	3,5	13,8	72,4
2020	**100,0**	**98,8**	**61,1**	**2,5**	**9,6**	**18,2**	**44,5**	**36,5**

a Danych nie należy sumować na ogółem.

a The data should not be summed up to the total.

W trakcie 12 miesięcy poprzedzających 1 czerwca 2020 r. w gospodarstwach indywidualnych pracowało w różnym wymiarze czasu 74,5 tys. osób stanowiących rodzinną siłę roboczą, w tym 51,0% (38,0 tys.) stanowili użytkownicy. Byli oni wspierani przez 3,2 tys. stałych pracowników najemnych oraz pozostałe grupy pracowników angażowanych do pracy w gospodarstwie rolnym dorywczo w miarę potrzeb.

W przypadku gospodarstw osób prawnych przy produkcji rolniczej pracowało 2,9 tys. stałych pracowników najemnych.

W ogólnej liczbie pracowników najemnych stałych 79,4% stanowili pracujący w wymiarze co najmniej 3/4 etatu. Natomiast w przypadku rodzinnej siły roboczej 53,8% to pracujący przy produkcji rolniczej w wymiarze mniejszym niż 1/2 etatu.

Tablica 10. Rodzinna siła robocza w gospodarstwach indywidualnych według czasu pracy i płci w 2020 r.

Table 10. Family labour force in natural persons' agricultural holdings (private farms) by working time and sex in 2020

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Wymiar rocznego czasu pracy w godzinach The volume of annual working time in hours				
		530 i mniej and less	531-1060	1061-1590	1591-2119	2120 i więcej and more
	w tys. osób in thousand persons					
Ogółem Total	**74,5**	**28,6**	**11,5**	**7,2**	**4,2**	**23,0**
Mężczyźni Men	45,0	15,6	6,9	4,5	2,7	15,2
Kobiety Women	29,5	13,0	4,6	2,7	1,5	7,8

Po przeliczeniu na pełne etaty nakłady pracy na prowadzenie działalności rolniczej we wszystkich gospodarstwach rolnych w województwie pomorskim wyniosły 46,2 tys. AWU (w tym w gospodarstwach o powierzchni użytków rolnych powyżej 1 ha – 45,3 tys. AWU), z tego zdecydowana większość – w gospodarstwach indywidualnych – 43,1 tys. AWU, co w dużej mierze jest konsekwencją struktury własnościowej polskiego rolnictwa. Natomiast w gospodarstwach rolnych osób prawnych nakłady pracy wyniosły 3,1 tys. AWU.

Schemat 1. Pracujący przy działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych w tys. osób

Scheme 1. Employed persons in agricultural activity on agricultural holdings in thousand persons

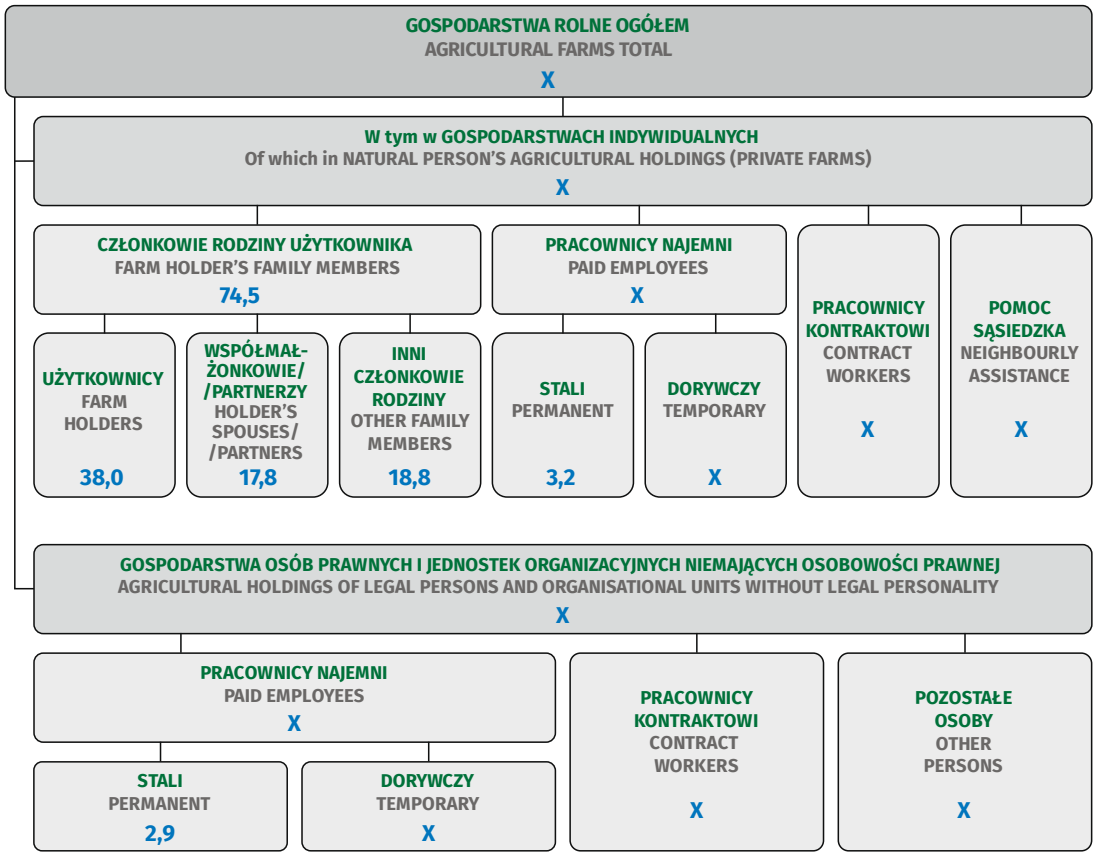

X – brak danych w osobach (dane dostępne tylko w AWU).

X – lack of data in persons (data available only in AWU).

PRACUJĄCY – osoby wnoszące jakikolwiek wkład pracy w działalność gospodarstwa rolnego w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień 1 czerwca 2020 r.

THE EMPLOYED – persons providing any labour input in the activity of agricultural farm during the 12 months preceding 1 June 2020.

Schemat 2. Nakłady pracy przy działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych w tys. AWU

Scheme 2. Labour input in agricultural activity on agricultural holdings in thousand AWUs

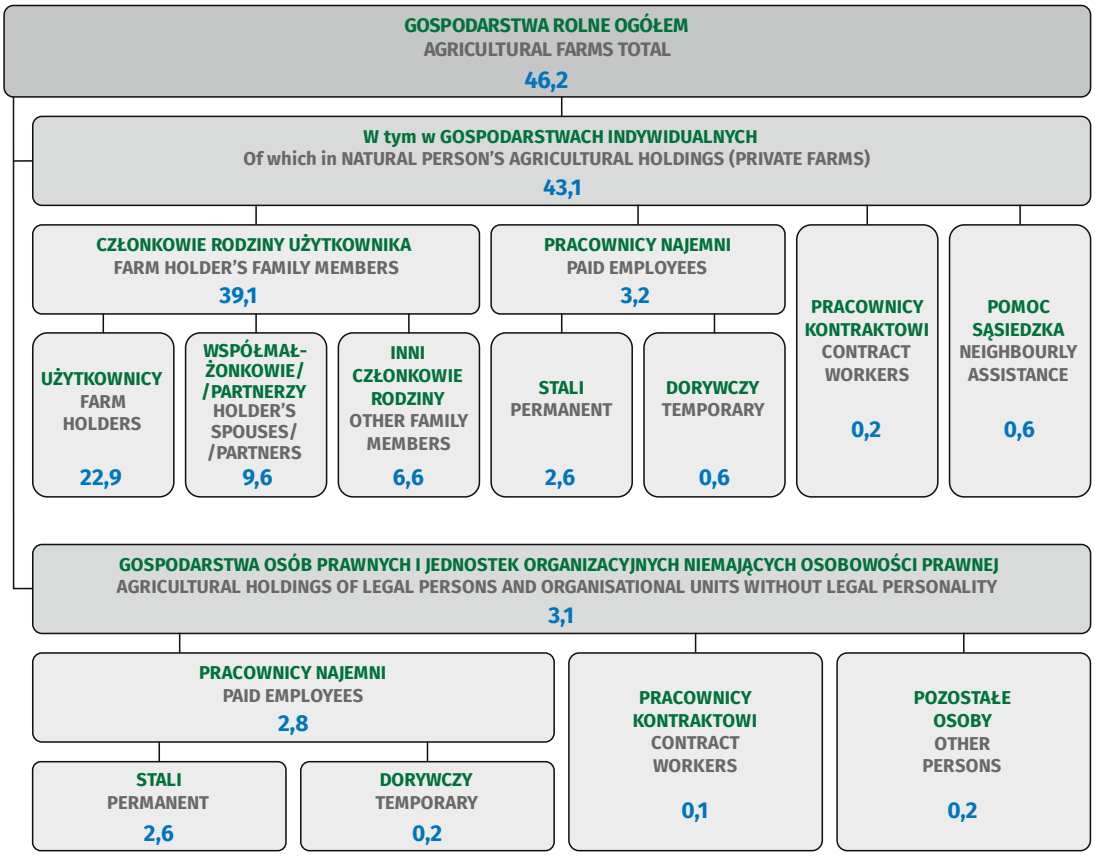

NAKŁADY PRACY – dane o pracujących wyrażone w AWU, tj. pracujący w trakcie 12 miesięcy w różnym wymiarze czasu w przeliczeniu na „pełnozatrudnionych w roku" (min. 2120 godzin pracy w roku).

LABOUR INPUT – data on employed persons expressed in Annual Work Units – AWU, i.e. persons employed during the 12 months working different working time recalculated into "full-time employees in a year" (a minimum of 2,120 hours per year).

W 2020 r., w porównaniu z wynikami spisu rolnego z 2010 r., zaobserwowano spadek zarówno liczby, jak i udziału **gospodarstw indywidualnych** prowadzonych wyłącznie siłami użytkownika i jego rodziny (z 29,6 tys. do 14,0 tys. oraz z 72,4% do 36,5%). Jednak nadal przeważającą część nakładów pracy ponoszonych na prowadzenie działalności rolniczej stanowiła **rodzinna siła robocza** – 90,7% (39,1 tys. AWU)[1].

W 2020 r. liczba gospodarstw indywidualnych wyniosła 38,5 tys. i w porównaniu z 2010 r. zmniejszyła się o 6,0%. Liczba osób stanowiących rodzinną siłę roboczą, zaangażowanych w prace przy produkcji rolniczej w tych gospodarstwach w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym badania, wyniosła 74,5 tys. osób (spadek o 23,6% w porównaniu z 2010 r.). Jednak ze względu na fakt, że część z tych osób pracowała w niepełnym wymiarze, to ostateczna wielkość nakładów pracy po przeliczeniu na pełnozatrudnionych była niższa i wyniosła 39,1 tys. AWU (spadek o 23,6% w stosunku do 2010 r.). Natomiast łączny udział pracujących użytkowników gospodarstw indywidualnych oraz ich współmałżonków lub partnerów w ogólnej liczbie osób stanowiących rodzinną siłę roboczą, a także wielkości nakładów pracy wzrosły w stosunku do 2010 r. odpowiednio o 9,0 p.proc. i o 4,3 p.proc.

Znacząco zmniejszyła się (o 43,7%) liczba **pozostałych członków rodziny** wnoszących swój wkład pracy w gospodarstwo rodzinne (zarówno mieszkających jak i niemieszkających z użytkownikiem) oraz zaangażowanie tych osób w produkcję rolniczą (spadek nakładów pracy poniesionych na 1 gospodarstwo z 0,26 AWU do 0,17 AWU).

Tablica 11. Pracujący i nakłady pracy rodzinnej siły roboczej w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny

Table 11. Employed persons and family labour input during 12 months preceding the reference day

Wyszczególnienie Specification		Pracujący w tysiącach osób Employed persons in thousands	Nakłady pracy w tysiącach AWU Labour input in thousand AWUs
Rodzina ogółem Total family	2010	97,5	51,2
	2020	**74,5**	**39,1**
Użytkownicy i ich współmałżonkowie Holders and their spouses	2010	64,2	40,3
	2020	**55,8**	**32,5**
Pozostali członkowie rodziny użytkownika Holder's other family members	2010	33,3	10,9
	2020	**18,8**	**6,6**

Znaczący spadek liczby osób z rodziny użytkownika pracujących w swoich gospodarstwach rolnych został zrekompensowany wzrostem nakładów **najemnej (nierodzinnej) siły roboczej w gospodarstwach indywidualnych**.

1 Liczba osób stanowiących rodzinną siłę roboczą (użytkowników i członków ich rodzin) zaangażowanych w prace w gospodarstwie rolnym w ciągu 12 miesięcy przed dniem referencyjnym badania jest wyższa niż wielkość nakładów pracy po przeliczeniu na pełnozatrudnionych ze względu na fakt, że część z tych osób pracowała w niepełnym wymiarze. Jednak w każdym gospodarstwie rolnym jest użytkownik (niezależnie od tego, w jakim wymiarze czasu pracuje) i z punktu widzenia pracochłonności produkcji – zasadnicza ocena powinna polegać na łączeniu informacji o nakładach pracy poszczególnych grup pracujących (użytkownik, współmałżonek, pozostałe osoby) w ramach gospodarstwa lub rodzajów gospodarstw. To zróżnicowanie wymiaru faktycznego czasu pracy jest bardziej widoczne przy uwzględnieniu cech opisujących gospodarstwo rolne, tj. powierzchnia użytków rolnych, rodzaj prowadzonej produkcji, stopień specjalizacji, stopień zmechanizowania gospodarstwa i wyposażenia w maszyny, a także czy praca wykonywana w gospodarstwach była dla tych osób jedyną, czy też poszczególne osoby łączyły ją z inną pracą wykonywaną poza gospodarstwem rolnym lub też w gospodarstwie, ale na rzecz działalności innej niż rolnicza.

W porównaniu z 2010 r. zwiększył się o 36,7 p.proc. udział gospodarstw indywidualnych korzystających z **najemnej (nierodzinnej) siły roboczej** i w 63,5% tych gospodarstw pracowali pracownicy spoza rodziny użytkownika.

W porównaniu z 2010 r. zauważyć można różnice analizując rodzaj umowy bądź typ świadczonej pracy:

- udział gospodarstw indywidualnych zatrudniających pracowników na stałe wzrósł z 2,4% do 2,5% pomimo spadku ogólnej liczby gospodarstw rolnych;
- udział gospodarstw indywidualnych zatrudniających pracowników dorywczych zmniejszył się o 0,8 p.proc. i wyniósł 9,6%, co było głównie wynikiem przechodzenia na zatrudnianie na umowę o pracę stałą oraz wprowadzenia ograniczeń w przemieszczaniu się ludności (w tym siły roboczej z zagranicy), mających na celu ograniczanie rozprzestrzeniania się pandemii COVID-19;
- znacząco wzrósł udział gospodarstw indywidualnych korzystających przy produkcji rolniczej z usług firm zewnętrznych i osób w nich zatrudnionych (pracowników kontraktowych) – z 3,5% do 18,2%;
- odnotowano znaczny wzrost udziału gospodarstw indywidualnych korzystających z formy nieodpłatnej wymiany nakładów pracy w ramach pomocy sąsiedzkiej z 13,8% do 44,5%, na co wpływ miały ograniczenia wynikające z pandemii oraz brak możliwości zatrudnienia pracowników dorywczych.

Według danych PSR 2020 w województwie pomorskim odnotowano 2,6 tys. pełnozatrudnionych pracowników najemnych stałych, 0,6 tys. pełnozatrudnionych pracowników dorywczych, 0,2 tys. pracowników kontraktowych oraz 0,6 tys. pełnoetatowej wymiany pracy w ramach usług sąsiedzkich.

Tablica 12. Nakłady pracy osób spoza rodziny użytkownika pracujących w gospodarstwach indywidualnych według rodzaju umowy o pracę w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny

Table 12. Labour input of persons who are not the holder's family members employed in natural persons' agricultural holdings (private farms) by type of employment contract during 12 months preceding the reference day

Lata Years	Pracownicy najemni stali Permanent employees	Pracownicy dorywczy Temporary workers	Pracownicy kontraktowi Contract workers	Pomoc sąsiedzka Neighbourly assistance
	w tys. AWU in thousand AWUs			
2010	2,5	0,7	0,0	0,2
2020	**2,6**	**0,6**	**0,2**	**0,6**

Najczęściej osoby spoza rodziny do pracy w gospodarstwie indywidualnym były zatrudniane w gospodarstwach o powierzchni 50 ha i więcej użytków rolnych (1,6 tys. AWU, w tym 78,8% stanowiły nakłady pracy pracowników stałych). Natomiast udział najmniejszych obszarowo gospodarstw w ogólnej liczbie gospodarstw indywidualnych nie jest duży, stąd też ogólna liczba AWU w tych gospodarstwach nie przekraczała 0,1 tys.

Wykres 32. Nakłady pracy nierodzinnej siły roboczej według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.
Chart 32. Non-family labour input by area groups of agricultural land in 2020

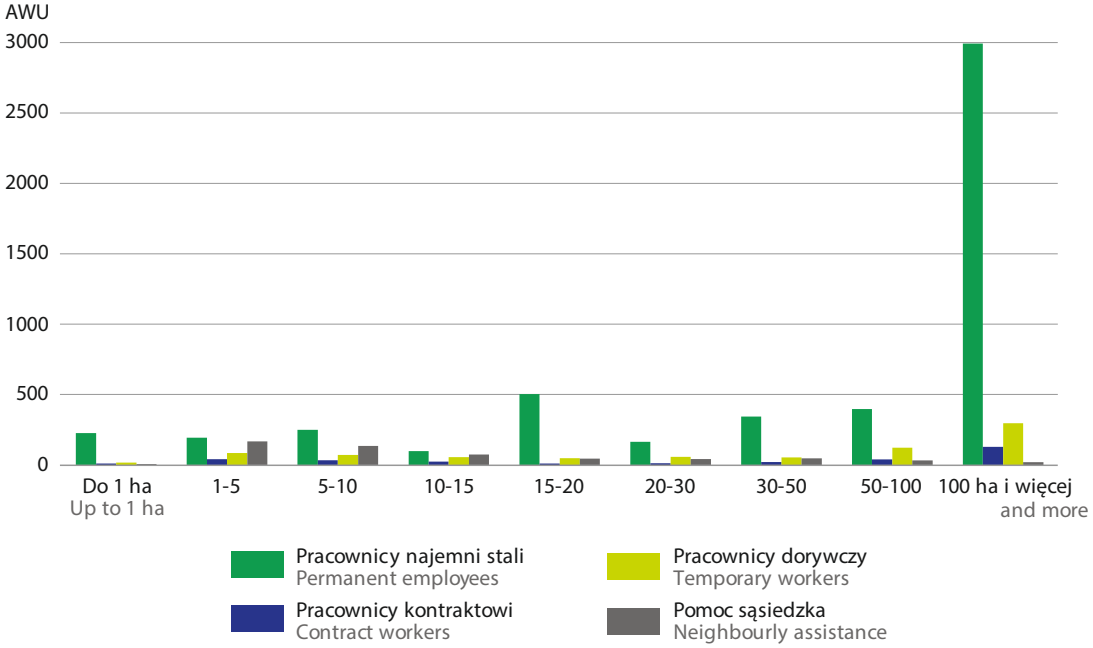

Prowadzenie produkcji rolniczej w **gospodarstwach osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej** wymagało zaangażowania 3,1 tys. osób w przeliczeniu na pełnozatrudnionych, z czego 83,3% stanowili pracownicy najemni stali (2,6 tys. AWU).

Wraz ze wzrostem w stosunku do 2010 r. liczby **gospodarstw osób prawnych** wzrosła również liczba **stałych pracowników najemnych** (z 2,6 tys. osób do 2,9 tys. osób), których **nakłady pracy** wyniosły 2,6 tys. AWU (2,5 tys. AWU w 2010 r.). W porównaniu z 2010 r. wzrósł również udział nakładów pracy poniesiony przez pracowników dorywczych (z 4,9% do 7,9%), przez pozostałe osoby (z 0,8% do 5,1%) oraz przez pracowników kontraktowych (z 1,0% do 3,7%). W efekcie łączne nakłady pracy w gospodarstwach osób prawnych wyniosły 3,1 tys. AWU.

Struktura gospodarstw rolnych według powierzchni użytków rolnych, ich rozdrobnienie agrarne (szczególnie gospodarstw indywidualnych rodzinnych) oraz sytuacja na lokalnym rynku pracy przekładała się wyraźnie na strukturę ludności wnoszącą jakikolwiek wkład pracy w gospodarstwo rolne w ciągu roku. Zgodnie z wynikami PSR 2020 36,2% gospodarstw indywidualnych miało powierzchnię nieprzekraczającą 5 ha użytków rolnych, a udział gospodarstw o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych wyniósł 28,0%. We wszystkich gospodarstwach o powierzchni do 5 ha użytków rolnych odnotowano 30,2% **ogólnej liczby pracujących w ciągu roku** liczonych w osobach fizycznych (20,7% ogólnych nakładów w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Była to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny użytkownika.

Niezależnie od powierzchni użytków rolnych, największy wkład pracy w działalność rolniczą był wnoszony przez użytkowników (58,5%) oraz przez ich współmałżonków (24,6%). Najmniejszy wkład pracy (2,9%), niezależnie od powierzchni gospodarstwa, wnosili członkowie rodziny niemieszkający z użytkownikiem.

Wykres 33. Nakłady pracy w rodzinie użytkownika według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 33. Labour input in the holder's family by area groups of agricultural land in 2020

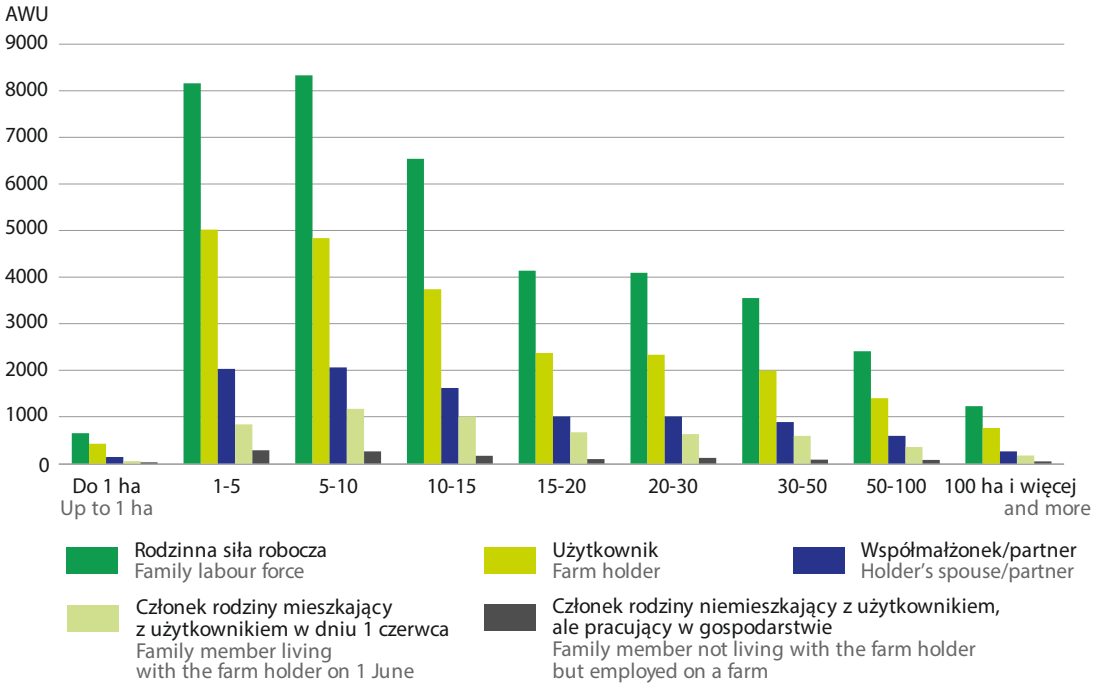

W przypadku rodzinnych indywidualnych gospodarstw rolnych im większe było gospodarstwo tym większy był godzinowy wkład pracy w prowadzenie działalności rolniczej samych użytkowników i ich współmałżonków oraz większe nakłady pracy pozostałych członków rodziny.

Wykres 34. Przeciętna liczba AWU przypadająca na jedną osobę pracującą z rodziny użytkownika gospodarstwa rolnego według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 34. Average number of AWUs per employed person of the agricultural holding holder's family by area groups of agricultural land in 2020

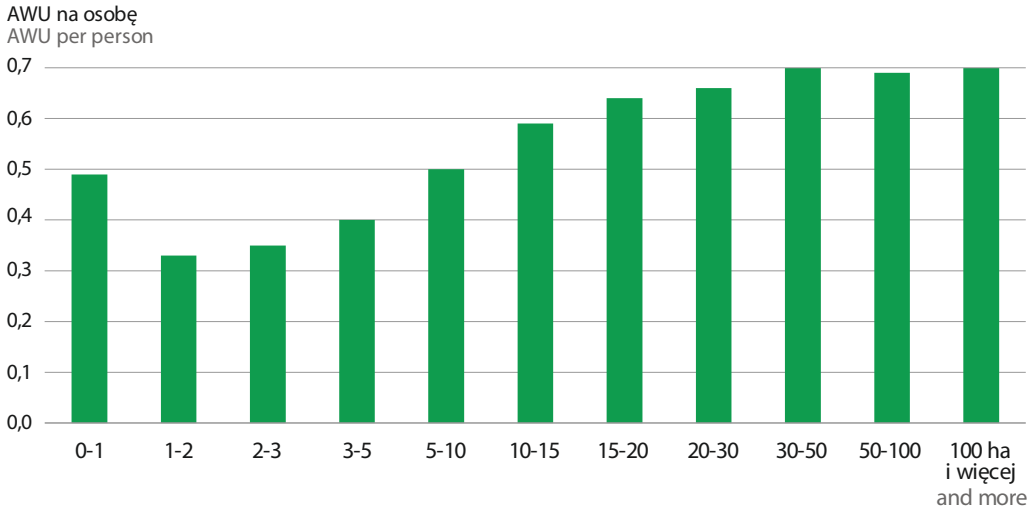

W gospodarstwach indywidualnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie o intensywnej produkcji zwierzęcej lub roślinnej i plasujących się w wysokich klasach wielkości ekonomicznej zatrudniano 4,3% wszystkich pracowników najemnych stałych.

Wykres 35. Kategorie pracujących i nakłady pracy w ciągu badanego roku według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 35. Categories of employed persons and labour input during the surveyed year by area groups of agricultural land in 2020

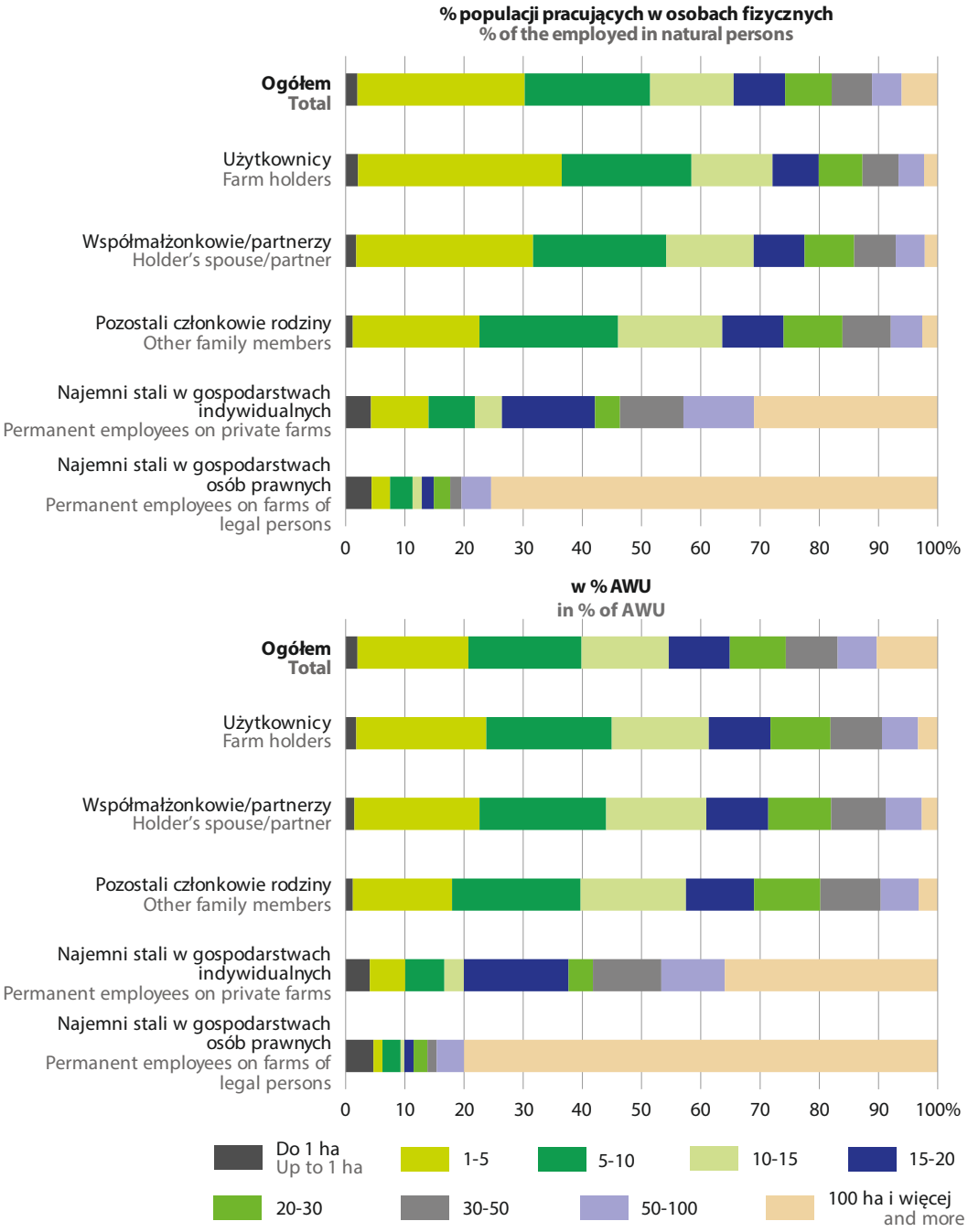

W gospodarstwach indywidualnych prowadzących działalność rolniczą o powierzchni do 5 ha użytków rolnych ulokowane było 31,8% ogólnej liczby rodzinnej siły roboczej liczonej w osobach fizycznych (22,5% nakładów w przeliczeniu na pełnozatrudnionych). Była to praca przede wszystkim użytkownika, współmałżonka, ale także innych członków rodziny. Największe nakłady pracy członków rodzinnej siły roboczej (w przeliczeniu na pełnozatrudnionych i z wyjątkiem miast na prawach powiatu) ulokowano w powiatach: gdańskim (27,0%), lęborskim (26,2%) i słupskim (25,0%).

W gospodarstwach indywidualnych o powierzchni 30 ha i więcej użytków rolnych największy udział najemnej siły roboczej odnotowano (z wyjątkiem miast na prawach powiatu) w powiatach: malborskim (46,1%), sztumskim (38,0%), słupskim (28,3%) i puckim (24,7%), co oznacza, że zasoby w ramach własnej rodzinnej siły roboczej były niewystarczające.

Rozkład nakładów pracy w AWU w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych w przekroju terytorialnym pokazuje wyraźną koncentrację w północno-środkowej części województwa (powiaty: kartuski, kościerski i wejherowski), która pokrywa się z rozkładem terytorialnym liczby gospodarstw rolnych.

Natomiast analizując nakłady pracy w przeliczeniu na 1 gospodarstwo rolne w AWU wyraźną koncentrację odnotowano w powiatach: malborskim, sztumskim i człuchowskim.

Zdecydowana większość **użytkowników gospodarstw indywidualnych** (98,8%) zadeklarowała pracę przy produkcji rolnej w ciągu roku, chociaż praca ta mogła być wykonywana przez innego z członków rodziny. Również większość użytkowników (82,2%) pełniła jednocześnie rolę kierujących w gospodarstwach rolnych.

Wykres 36. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych według płci i grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 36. Holders of natural person's agricultural holdings (private farms) by sex and area groups of agricultural land in 2020

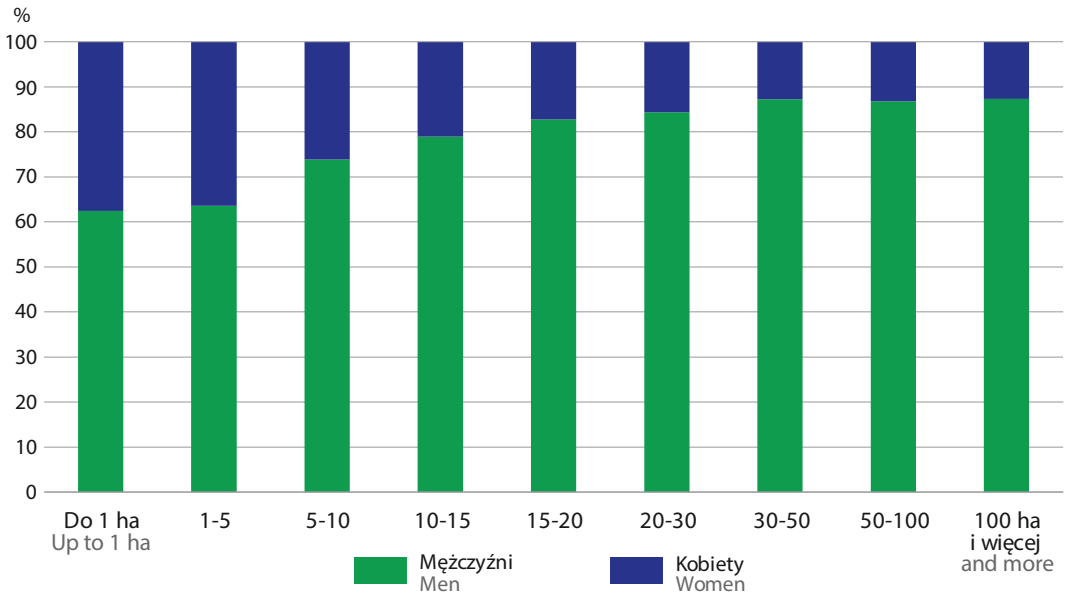

73,9% ogólnej liczby pracujących użytkowników gospodarstw indywidualnych to **mężczyźni**. Natomiast **kobiety** użytkowały mniejsze obszarowo gospodarstwa rolne. Na 9,9 tys. gospodarstw, w których pracującym użytkownikiem była kobieta, 5,1 tys. (51,0%) to gospodarstwa o powierzchni do 5 ha użytków rolnych. Mężczyźni użytkowali 28,1 tys. gospodarstw, z których 8,8 tys. (31,3%) stanowiły gospodarstwa o powierzchni do 5 ha użytków rolnych.

Wyniki PSR 2020 pokazały, że proces starzenia się użytkownika gospodarstwa indywidualnego postępuje i w ciągu dekady średni wiek użytkownika gospodarstwa rolnego zwiększył się o 3 lata. 65,5% ogólnej liczby użytkowników pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych to osoby, które mają więcej niż 44 lata, a 12,1% pracujących użytkowników było w wieku powyżej 65 lat.

Wykres 37. Użytkownicy gospodarstw indywidualnych pracujący w swoim gospodarstwie rolnym według płci i wieku w 2020 r.

Chart 37. Holders of natural person's agricultural holdings (private farms) employed in their own agricultural holdings by sex and age in 2020

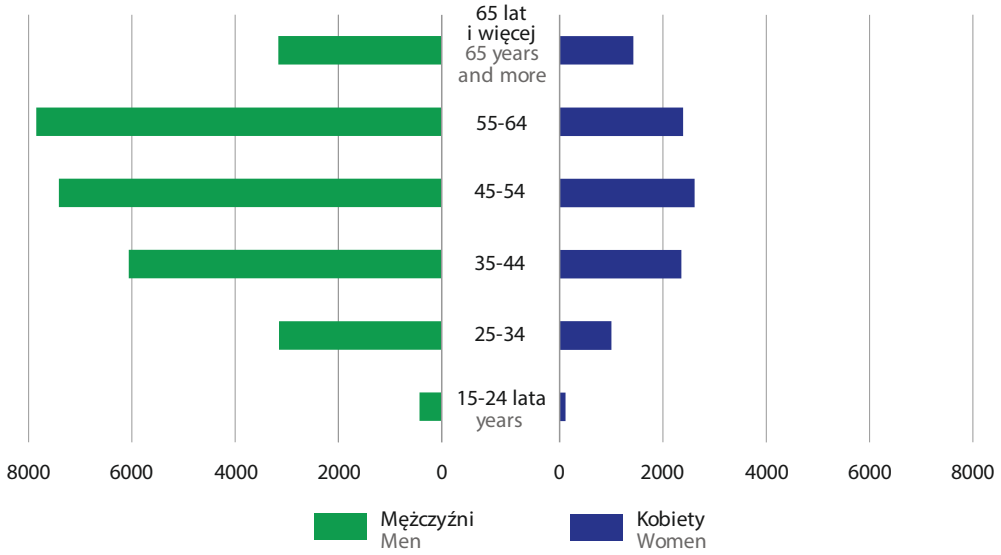

W porównaniu z wynikami PSR 2010 struktura wieku użytkowników gospodarstw indywidualnych uległa przesunięciu w stronę starszych grup wieku. Udział kobiet-użytkowników gospodarstwa w wieku 44 lata i więcej wyniósł 64,9% (26,4% w wieku 45-54 lata, 24,2% w wieku 55-64 lata, 14,4% w wieku 65 lat i więcej), natomiast udział ten dla mężczyzn ukształtował się na poziomie 65,6% (odpowiednio 26,4%, 28,0%, 11,3%).

75,1% pracujących przy produkcji rolniczej **małżonków/partnerów użytkowników** gospodarstw indywidualnych to kobiety, a udział ogółem małżonków/partnerów w wieku 45 lat i więcej wyniósł 65,7%.

Jedną z najmłodszych grup byli **pozostali członkowie rodzin** pracujący w gospodarstwach indywidualnych, wśród których 62,0% nie przekroczyło 44 roku życia. Potwierdziła się też reguła, że im większe gospodarstwo rolne tym młodsze osoby w nim pracowały.

Z ogólnej liczby 74,5 tys. członków rodziny pracujących w swoich rodzinnych gospodarstwach rolnych, 39,6% **łączyło pracę przy produkcji rolniczej z inną działalnością zarobkową**. Z 29,5 tys. osób pracujących w gospodarstwie i posiadających inną pracę 89,2% wykonywało pracę w gospodarstwie jako dodatkową. Częściej prace w gospodarstwie z inną pracą łączyli mężczyźni niż kobiety. 84,2% osób łączących pracę w rolnictwie z inną działalnością pracowało w gospodarstwach indywidualnych o powierzchni 1-20 ha użytków rolnych, z tego 38,6% pracowało w gospodarstwach o powierzchni 1-5 ha użytków rolnych.

Praca w gospodarstwie rolnym stanowiła wyłączne lub główne miejsce pracy w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny PSR 2020 dla 64,7% rodzinnej siły roboczej.

Tablica 13. Rodzinna siła robocza w gospodarstwach indywidualnych według płci i kategorii pracujących w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny

Table 13. Family labour force in natural person's agricultural holdings (private farms) by sex and categories of the employed during the 12 months preceding the reference day

Wyszczególnienie Specification		Rodzinna siła robocza Family labour force	Użytkownicy Holders	Współmałżonkowie użytkowników Holders' spouses	Inni członkowie rodziny Other family members
		W tysiącach In thousands			
Ogółem **Grand total**	**razem** **total**	**74,5**	**38,0**	**17,8**	**18,8**
	mężczyźni men	45,0	28,1	4,4	12,5
	kobiety women	29,5	9,9	13,3	6,3
		W % In %			
Pracujący wyłącznie w swoim gospodarstwie rolnym Persons employed exclusively in their own holding	**razem** **total**	**60,4**	**57,4**	**65,2**	**66,0**
	mężczyźni men	55,4	56,7	41,5	57,6
	kobiety women	68,0	59,5	73,1	70,6
Pracujący w swoim gospodarstwie rolnym i dodatkowo poza gospodarstwem Persons employed in their own holding and additionally outside the holding	**razem** **total**	**4,3**	**5,9**	**2,7**	**2,5**
	mężczyźni men	5,3	6,5	4,1	2,9
	kobiety women	2,7	3,9	2,3	1,6
Pracujący głównie poza swoim gospodarstwem rolnym i dodatkowo w gospodarstwie Persons employed mainly outside their own holding and additionally in the holding	**razem** **total**	**35,3**	**36,7**	**32,1**	**35,6**
	mężczyźni men	39,3	36,8	54,4	39,5
	kobiety women	29,3	36,6	24,7	27,7

Podczas przeprowadzania PSR 2020 zebrano także dodatkowe informacje o wykonywaniu pracy w gospodarstwach indywidualnych **w tygodniu od 26 maja do 1 czerwca 2020 r.** przez użytkownika gospodarstwa rolnego oraz wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej mieszkające z użytkownikiem. Celem było określenie **liczby pracujących w gospodarstwach indywidualnych zgodnie z definicją aktywności bieżącej**, uwzględnianej w wynikach prezentowanych dla gospodarki narodowej według stanu na dany moment (gdzie dane z PSR są sumowane z wynikami innych badań dotyczących sektorów pozarolniczych). Ważne było uwzględnienie tylko tej części pracujących, dla których praca w rolnictwie – przede wszystkim w rodzinnych gospodarstwach rolnych – była wyłącznym lub głównym zajęciem w wybranym tygodniu. Uzupełnienie zbiorowości pracujących w gospodarstwach indywidualnych według aktywności ekonomicznej bieżącej (w badanym tygodniu) stanowią pracownicy najemni zatrudnieni na stałe w gospodarstwach indywidualnych, pracujący wyłącznie lub głównie przy produkcji rolniczej.

Tablica 14. Pracujący wyłącznie lub głównie w gospodarstwach indywidualnych w tygodniu 26 maja – 1 czerwca 2020 r. (według aktywności bieżącej)

Table 14. Persons employed exclusively or mainly in natural persons' agricultural holdings (private farms) during the week 26 May – 1 June 2020 (by current activity)

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Grand total	Pracujący członkowie rodziny Employed family members			Pracownicy najemni stali Permanent employees		
		razem total	wyłącznie w gospodarstwie exclusively in the holding	głównie w gospodarstwie mainly in the holding	razem total	wyłącznie w gospodarstwie exclusively in the holding	głównie w gospodarstwie mainly in the holding
	w tys. osób in thousand persons						
Ogółem Grand total	**32,5**	**29,4**	**26,6**	**2,8**	**3,1**	**3,0**	**0,0**
Mężczyźni Men	19,6	17,2	15,1	2,1	2,4	2,3	0,0
Kobiety Women	12,9	12,2	11,5	0,7	0,7	0,7	0,0

Wyniki spisu rolnego z 2020 r. w badanym ostatnim tygodniu maja wykazały 29,4 tys. użytkowników (wraz z rodziną) pracujących wyłącznie lub głównie w gospodarstwach indywidualnych oraz 3,1 tys. pracowników najemnych zatrudnionych na stałe w gospodarstwie rolnym. Zarówno wśród pracujących członków rodziny, jak i pracowników najemnych większość stanowili mężczyźni.

Rozdział IX
Chapter IX

Typologia gospodarstw rolnych
(dane według siedziby gospodarstwa rolnego)
Typology of agricultural holdings
(data according to the seat of the agricultural holding)

Prezentowana w niniejszej publikacji typologia gospodarstw rolnych została przygotowana z wykorzystaniem wyników PSR 2020 oraz zestawów współczynników standardowych produkcji (SP „2017") opracowanych przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy.

W ramach typologii gospodarstw rolnych, dla każdego gospodarstwa rolnego została obliczona **wielkość ekonomiczna** i określony **typ rolniczy**.

1. Wielkość ekonomiczna
1. Economic size

Z ogólnej liczby 38,1 tys. gospodarstw rolnych, 52,7% charakteryzowało się wielkością ekonomiczną do 8 tys. euro (54,5% w 2010 r.), a 4,9% gospodarstw należało do klas wielkości ekonomicznej 100 tys. i więcej euro (w 2010 r. – 2,5%).

Ogólna wielkość ekonomiczna gospodarstw rolnych w województwie pomorskim w 2020 r. przekroczyła 1,2 mld euro. Udział gospodarstw najsłabszych ekonomicznie (do 2 tys. euro, które stanowiły 22,6% ogólnej liczby gospodarstw) i najsilniejszych (500 tys. euro i więcej – odpowiednio 0,5%) w omawianej wielkości ekonomicznej wyniósł odpowiednio 0,7% i 27,8%.

Wykres 38. Gospodarstwa rolne według klasy wielkości ekonomicznej w 2020 r.
Chart 38. Agricultural holdings by economic size class in 2020

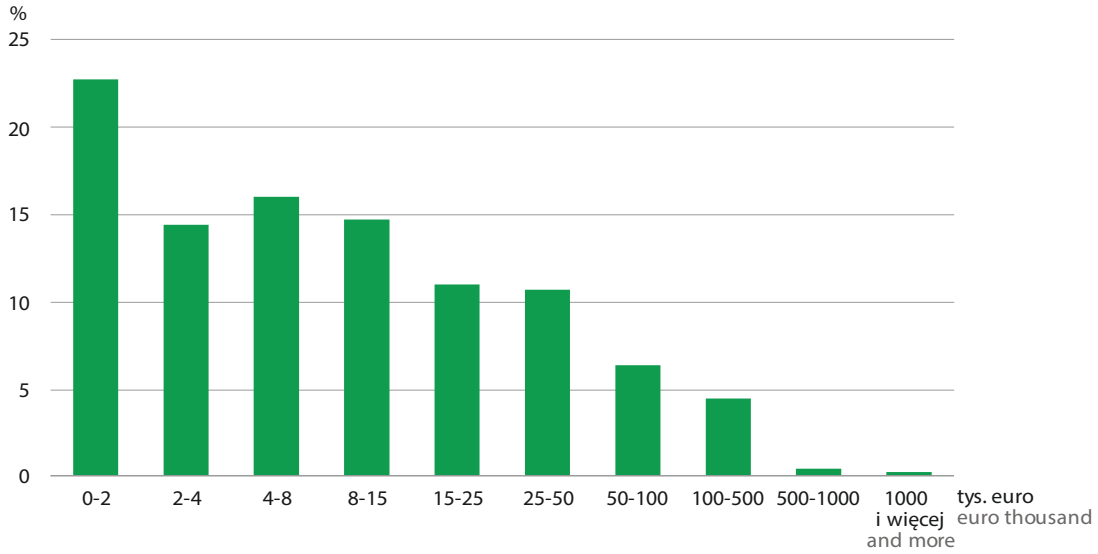

77,3% wojewódzkiej wielkości ekonomicznej wytwarzały gospodarstwa o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych.

Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego w województwie pomorskim wyniosła w 2020 r. 30,6 tys. euro (w 2010 r. – 20,5 tys. euro), w tym gospodarstwa indywidualnego o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych – 24,5 tys. euro (w 2010 r. – 16,6 tys. euro), co oznacza wzrost o 7,9 tys. euro w porównaniu z 2010 r.

Gospodarstwa rolne najsłabsze ekonomicznie w większości należały do najmniejszych grup obszarowych użytków rolnych. 44,4% gospodarstw zakwalifikowanych do klasy wielkości ekonomicznej 0-2 tys. euro posiadało powierzchnię użytków rolnych poniżej 2 ha. 43,9% gospodarstw o wielkości ekonomicznej 100-500 tys. euro oraz 71,5% gospodarstw o wielkości ekonomicznej 500 tys. euro i więcej, prowadziło działalność rolniczą na powierzchni co najmniej 100 ha użytków rolnych.

Tablica 15. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według klas wielkości ekonomicznej w 2020 r.

Table 15. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by economic size classes in 2020

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Klasy wielkości ekonomicznej w tys. euro Economic size classes in thousand euros							
		0-2	2-4	4-8	8-15	15-25	25-50	50-100	100 i więcej and more
Gospodarstwa rolne w % Agricultural holdings in %	100,0	22,7	14,4	15,9	14,7	10,9	10,6	6,3	4,4
Gospodarstwa rolne prowadzone przez osobę kierującą w wieku poniżej 40 lat w % Agricultural holdings with farm managers aged less than 40 years in %	22,9	16,0	17,9	20,6	24,4	29,1	31,5	32,3	25,9
Udział kierujących kobiet w % Percentage of female managers in %	30,6	38,5	34,8	30,2	27,2	26,5	24,3	24,8	23,7
Udział kierujących z wykształceniem rolniczym w % Percentage of managers with agricultural education in %	47,6	31,4	35,6	42,7	51,0	58,6	66,4	70,4	70,5
Udział gospodarstw domowych, gdzie działalność rolnicza jest głównym źródłem utrzymania w % Percentage of households where agricultural activity is the main source of income in %	39,3	8,4	15,0	25,9	44,5	63,3	78,0	87,8	86,0
Udział gospodarstw domowych produkujących głównie na samozaopatrzenie w % Percentage of households producing mainly for self--consumption in %	9,9	15,2	19,3	16,5	5,8	0,8	0,5	0,0	0,2

Tablica 15. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według klas wielkości ekonomicznej w 2020 r. (dok.)

Table 15. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by economic size classes in 2020 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Klasy wielkości ekonomicznej w tys. euro Economic size classes in thousand euros							
		0-2	2-4	4-8	8-15	15-25	25-50	50-100	≥ 100
Udział gospodarstw z działalnością inną niż rolnicza w % Percentage of agricultural holdings conducting other gainful activity in %	3,4	3,1	3,3	3,3	3,0	3,4	3,2	3,5	6,5
Udział gospodarstw, gdzie przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższają przychody z działalności rolniczej w % Percentage of agricultural holdings where income from other gainful activity exceeds income from agricultural activity in %	32,4	51,1	38,2	36,2	31,5	21,4	19,5	17,1	12,0
Powierzchnia użytków rolnych na 1 gospodarstwo w ha Area of agricultural land per agricultural holding in ha	17,28	2,82	4,63	7,86	11,86	17,25	27,45	48,67	114,83
Obsada zwierząt na 1 gospodarstwo w sztukach dużych Number of livestock per agricultural holding in LSU	8,9	0,1	0,2	0,8	2,9	6,8	12,8	24,6	103,8
Obsada zwierząt na 100 ha użytków rolnych w sztukach dużych Number of livestock per 100 ha of agricultural land in LSU	51,3	1,9	5,4	10,3	24,2	39,2	46,7	50,5	90,4
Ciągniki na 1 gospodarstwo w szt. Number of tractors per agricultural holding in units	1,2	0,3	0,6	1,0	1,4	1,8	2,2	2,7	2,8
Powierzchnia użytków rolnych na 1 ciągnik w ha Area of agricultural land per tractor in ha	13,90	10,20	7,81	8,13	8,36	9,38	12,32	18,13	40,72
Zużycie nawozów mineralnych w kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze Consumption of mineral fertilisers in kg per ha of agricultural land in good condition	130,9	40,9	70,2	83,0	57,9	108	130,1	144,7	172,3

Analiza gospodarstw rolnych zakwalifikowanych do określonego typu rolniczego w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej wykazała, że:

- w przedziale do 8 tys. euro najwyższy udział gospodarstw odnotowano dla typu „specjalizujące się w uprawach polowych" (77,3%), a najniższy dla typu „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych" (0,6%),
- w przedziale 8-25 tys. euro najwyższy udział stanowiły gospodarstwa typu „specjalizujące się w uprawach polowych" oraz „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" (odpowiednio 46,2% i 25,1%), a najniższy typu „specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)" – 0,9%,
- w przedziałach: 25-50 tys. euro i 50-100 tys. euro najwyższy udział stanowiły gospodarstwa typu „specjalizujące się w uprawach polowych" (odpowiednio 36,7% i 36,8%), a najniższy gospodarstwa typu „specjalizujące się w uprawie drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)" (odpowiednio 0,8% i 0,5%),
- w przedziale od 100 tys. euro najwyższy udział gospodarstw odnotowano dla typu „specjalizujące się w uprawach polowych" (43,6%) oraz dla typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" (20,2%), a najniższy dla typu „specjalizujące się w uprawach drzew i krzewów owocowych (uprawy trwałe)" – 0,9%.

Wykres 39. Gospodarstwa rolne i ich wielkość ekonomiczna według grup obszarowych użytków rolnych w 2020 r.

Chart 39. Agricultural holdings and their economic size by area groups of agricultural land in 2020

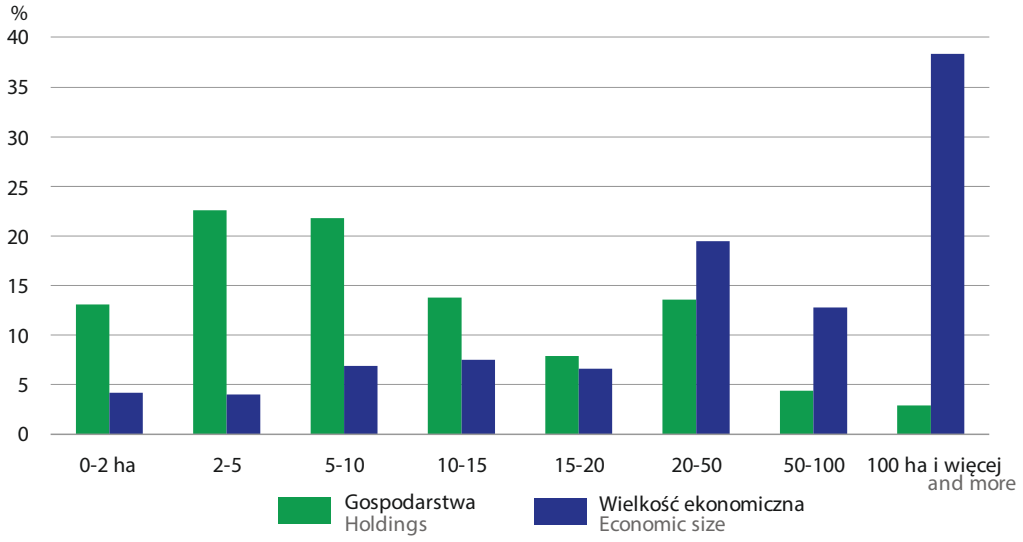

Udział gospodarstw rolnych posiadających **użytki rolne w dobrej kulturze rolnej** w ogólnej liczbie gospodarstw należących do danej klasy ekonomicznej był najwyższy w klasie 50-100 tys. euro i wyniósł 99,6%.

Najwyższy udział gospodarstw rolnych posiadających:

- zasiewy odnotowano w klasie 50-100 tys. euro (97,4% ogólnej liczby gospodarstw w tej klasie),
- grunty ugorowane – w klasie 1000 tys. i więcej euro (odpowiednio 23,0%),

• łąki – w klasie 15-25 tys. euro (odpowiednio 67,6%),

• pastwiska – w klasie 15-25 tys. euro (odpowiednio 24,0%),

• uprawy trwałe – w klasie 500-1000 tys. euro (odpowiednio 11,5%).

Średnia powierzchnia użytków rolnych zwiększała się w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa rolnego od 2,88 ha w klasie 0-2 tys. euro i 4,66 ha w klasie 2-4 tys. euro do 371,39 ha w klasie 500–1000 tys. euro oraz 989,16 ha w klasie 1000 tys. euro i więcej.

We wszystkich klasach wielkości ekonomicznej dominowały gospodarstwa rolne **uprawiające** zboża (73,8% ogólnej liczby gospodarstw w danej klasie, z wyjątkiem klasy 0-2 tys. euro, gdzie omawiany udział wyniósł 45,5%). Najwyższy udział gospodarstw rolnych uprawiających zboża wystąpił w klasie 25-50 tys. euro (88,7%).

Produkcję ziemniaków prowadziło 40,8% gospodarstw o wielkości ekonomicznej 15-25 tys. euro. Natomiast gospodarstwa uprawiające rośliny przemysłowe i ziemniaki dominowały wśród gospodarstw o wielkości ekonomicznej 25 tys. euro i więcej (odpowiednio 34,1% i 29,0%).

Najwyższy udział gospodarstw rolnych uprawiających:

• rośliny strączkowe jadalne odnotowano wśród gospodarstw o wielkości ekonomicznej 1000 tys. euro i więcej (9,8% ogólnej liczby gospodarstw w tej klasie),

• warzywa gruntowe – w klasie 1000 tys. euro i więcej (odpowiednio 14,8%),

• truskawki – w klasie 15-25 tys. euro (odpowiednio 4,2%),

• warzywa pod osłonami – w klasie 1000 tys. i więcej euro (odpowiednio 3,3%).

Analiza gospodarstw rolnych utrzymujących **zwierzęta gospodarskie** wykazała, że w gospodarstwach do 15 tys. euro i 500-1000 tys. euro najczęściej prowadzony był chów drobiu kurzego, w gospodarstwach o wartości 15-500 tys. euro – chów bydła, a w gospodarstwach o wartości powyżej 1000 tys. euro – chów świń.

Najwyższy udział gospodarstw prowadzących chów:

• bydła odnotowano w klasie wielkości ekonomicznej 50-100 tys. euro (54,2% ogólnej liczby gospodarstw w tej klasie),

• drobiu kurzego – w klasie 8-50 tys. euro (odpowiednio 39,3%),

• świń – w klasie 1000 tys. i więcej euro (odpowiednio 24,6%),

• owiec – w klasie 15-25 tys. euro (odpowiednio 1,4%),

• kóz – w klasie 4-8 tys. euro (odpowiednio 1,3%),

• koni – w klasie 15-25 tys. euro (odpowiednio 5,9%).

Obok prowadzenia produkcji rolniczej 1,3 tys. gospodarstw rolnych prowadziło także **działalność inną niż rolnicza** bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym. Analizując te gospodarstwa w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej należy zauważyć, że:

• 54,7% gospodarstw najmniejszych ekonomicznie (do 4 tys. euro) oraz 27,5% gospodarstw o wielkości ekonomicznej 4 tys. i więcej euro prowadziło agroturystykę,

• najczęściej prowadzonym rodzajem działalności innej niż rolnicza były:

- w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej do 25 tys. euro – poza agroturystyką, tzw. „inne" rodzaje działalności innej niż rolnicza (np. prowadzenie sklepu oferującego produkty wytworzone w gospodarstwie) – 19,2%,

- w gospodarstwach o wielkości 25 tys. i więcej euro – rolnicze prace kontraktowe (41,1%).

Najwyższy udział gospodarstw rolnych, w których przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższały przychody z działalności rolniczej odnotowano w gospodarstwach o wielkości do 15 tys. euro. Natomiast najniższy udział odnotowano wśród gospodarstw należących do klasy wielkości ekonomicznej 100-500 tys. euro (10,1%).

Ciągniki posiadało 25,1% gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej 0-2 tys. euro oraz 50,5% gospodarstw o wielkości ekonomicznej 2-4 tys. euro. W pozostałych klasach wielkości ekonomicznej udział wyniósł od 71,7% do 91,6% w klasie 50-100 tys. euro.

Wśród gospodarstw rolnych o wielkości ekonomicznej do 8 tys. euro najpopularniejsze były ciągniki o mocy 25-40 kW, w gospodarstwach o wielkości 8-50 tys. euro – ciągniki o mocy 40-60 kW, w gospodarstwach o wielkości 50-1000 tys. euro – ciągniki o mocy 60-100 kW, a w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej co najmniej 1000 tys. euro – ciągniki o mocy 100 kW i więcej.

Udział gospodarstw rolnych posiadających ciągniki o największej mocy (100 kW i więcej) wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej gospodarstwa – od 0,3% w klasie 0-2 tys. euro do 64,0% w klasie 500-1000 tys. euro.

Najsłabsze ekonomicznie gospodarstwa rolne o wielkości do 8 tys. euro użytkujące ciągniki posiadały średnio 1 ciągnik na gospodarstwo. Wskaźnik ten wzrastał wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej i wyniósł:

• w klasie 8-15 tys. euro – 1,7 ciągnika,

• w klasie 15-25 tys. euro – 2,1 ciągnika,

• w klasie 25-50 tys. euro – 2,5 ciągnika,

• w klasie 50-1000 tys. euro – 3,1 ciągnika,

• w klasie 1000 tys. euro i więcej – 10,4 ciągników.

Wraz ze wzrostem wielkości ekonomicznej wzrastała powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w gospodarstwie rolnym. Najmniejszą powierzchnię użytków rolnych przypadającą na 1 ciągnik odnotowano w gospodarstwach rolnych o wielkości ekonomicznej 2-4 tys. euro (7,89 ha), a największą – w klasie 1000 tys. euro i więcej (118,54 ha).

Udział osób kierujących gospodarstwami rolnymi, które posiadały **wykształcenie rolnicze** w ogólnej liczbie pracujących w danej klasie wielkości ekonomicznej wzrastał od 31,4% w klasie 0-2 tys. euro do 80,3% w klasie 1000 tys. i więcej euro.

Najwyższy udział osób, dla których kurs rolniczy był najwyższym poziomem wykształcenia rolniczego wystąpił w gospodarstwach rolnych o wielkości ekonomicznej do 15 tys. euro (14,2% ogólnej liczby kierujących w tej klasie), a najniższy odnotowano w klasie 1000 tys. i więcej euro (odpowiednio 6,6%). Natomiast najwyższy udział osób kierujących, które posiadały wyższe wykształcenie rolnicze odnotowano w najwyższej klasie wielkości ekonomicznej (49,2%), a najniższy w klasie 0-2 tys. euro i 4-8 tys. euro (po 2,9%).

63,1% gospodarstw indywidualnych, w których **gospodarstwa domowe zużywały więcej niż 50% wartości produkcji rolniczej** należały do klasy wielkości ekonomicznej 0-4 tys. euro, a 26,7% do klasy 4-8 tys. euro.

Udział **gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, których dochody** z działalności rolniczej przekraczały 50% dochodów ogółem, najwyższą wartość osiągnął w gospodarstwach rolnych o wielkości ekonomicznej co najmniej 25 tys. euro (82,5%), a najniższą w klasie 0-2 tys. euro (8,4%).

W klasie wielkości ekonomicznej 100-1000 tys. euro udział gospodarstw domowych, które uzyskiwały główne dochody z działalności rolniczej wyniósł 85,7%. Jednocześnie w gospodarstwach najsłabszych ekonomicznie udział gospodarstw domowych, których głównym źródłem utrzymania była działalność pozarolnicza wyniósł 15,5% w klasie wielkości ekonomicznej 0-2 tys. euro oraz 14,8% w klasie 2-4 tys. euro.

W miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa zmniejszał się udział gospodarstw domowych uzyskujących główne dochody z pracy najemnej (z 42,1% w klasie 0-2 tys. euro do 1,9% w klasie 100 tys. i więcej euro) oraz emerytur i rent (z 22,6% w klasie 0-2 tys. euro do 0,5% w klasie 100 tys. euro i więcej).

Wykres 40. Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego według typów rolniczych w 2020 r.

Chart 40. Average economic size of agricultural holding by types of farming in 2020

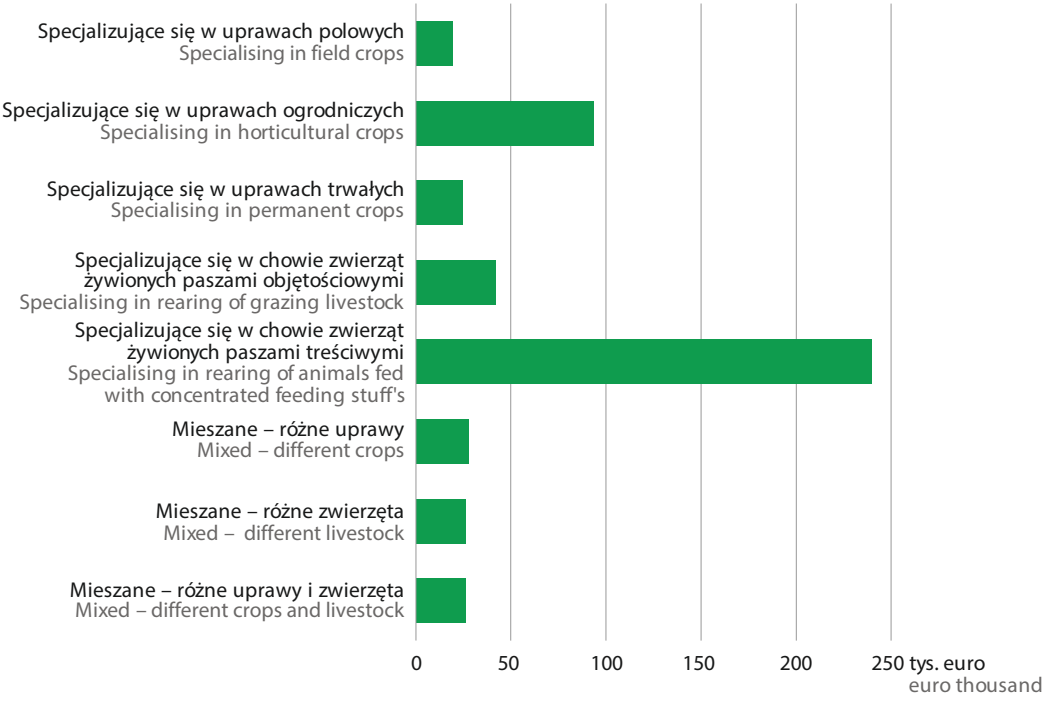

46,4% **osób pełnozatrudnionych w rolnictwie liczonych w AWU** odnotowano w gospodarstwach o wielkości ekonomicznej nie przekraczającej 15 tys. euro. Nakłady pracy na 1 gospodarstwo o wielkości ekonomicznej: 0-2 tys. euro wyniosły 0,5 AWU, 2-8 tys. euro – 0,9 AWU, 8-100 tys. euro – 1,5 AWU, 100-1000 tys. euro – 2,9 AWU oraz 1000 tys. i więcej euro – 27,8 AWU.

W **przekroju terytorialnym** (bez miast na prawach powiatu) najwyższy udział gospodarstw rolnych najsilniejszych ekonomicznie o wielkości 100 tys. euro i więcej odnotowano w powiecie sztumskim i malborskim (odpowiednio 11,2% i 11,1% ogólnej liczby gospodarstw w powiecie), a najniższy wystąpił w powiecie kościerskim (2,0%). Jednocześnie najwyższym udziałem gospodarstw najsłabszych ekonomicznie o wielkości do 2 tys. euro charakteryzował się powiat lęborski (34,2%) i słupski (30,5%), a najniższym powiat malborski (10,6%) i tczewski (13,4%).

2. Typy rolnicze
2. Types of farming

W 2020 r. 77,3% gospodarstw rolnych to gospodarstwa specjalistyczne[1], w których dominowały uprawy lub chów zwierząt (w 2010 r. – 58,6%). Przeważały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych – 60,8% (w 2010 r. – 41,4%) oraz gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi – 10,9% (w 2010 r. – 9,1%). Udział gospodarstw specjalizujących się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi oraz specjalizujących się w uprawach ogrodniczych wyniósł odpowiednio 2,9% i 1,8% (w 2010 r. – 4,7% i 2,4%). Najmniej gospodarstw, analogicznie jak w 2010 r., specjalizowało się w uprawach trwałych (odpowiednio 0,9% i 1,0%).

Udział gospodarstw zakwalifikowanych do typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" wyniósł 14,7% (w 2010 r. – 24,3%), natomiast gospodarstw niesklasyfikowanych – 2,8% (w 2010 r. – 3,1%).

Wykres 41. Gospodarstwa rolne według typu rolniczego w 2020 r.
Chart 41. Agricultural holding by type of farming in 2020

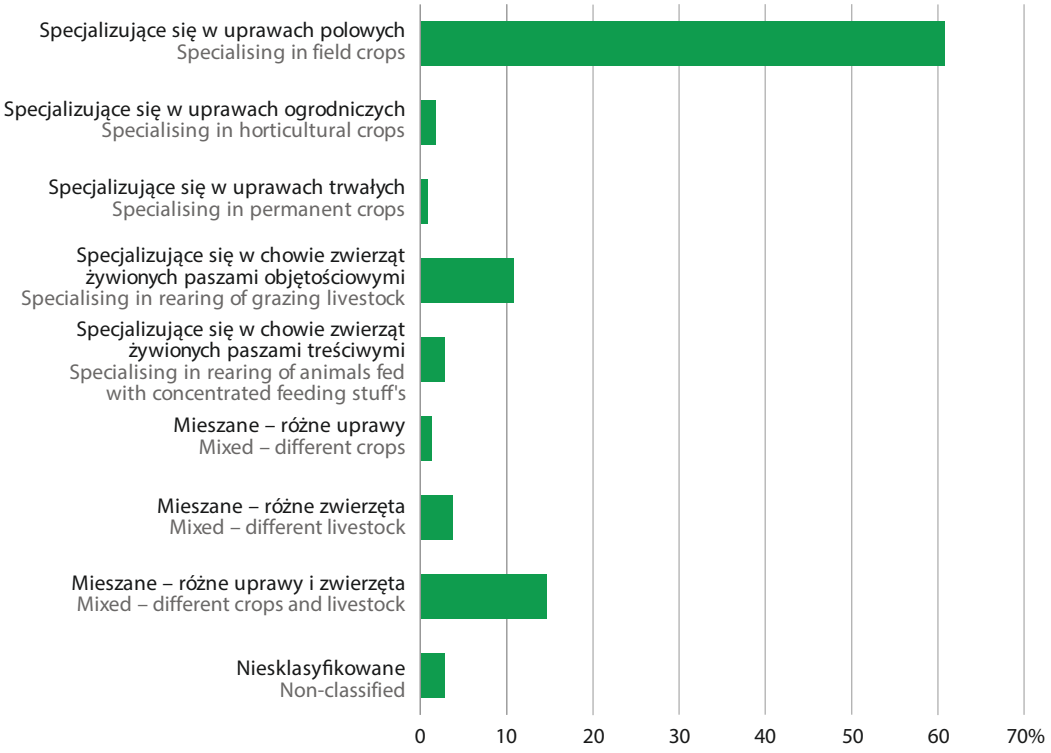

1 Obejmują gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych, uprawach ogrodowych, uprawach trwałych oraz gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt żywionymi paszami objętościowymi i treściwymi.

Gospodarstwa specjalistyczne wytworzyły 82,8% wojewódzkiej wielkości ekonomicznej. Średnia wielkość ekonomiczna w poszczególnych typach rolniczych wahała się od 19,5 tys. euro dla gospodarstw rolnych typu „specjalizujące się w uprawach polowych", poprzez 24,7 tys. euro dla typu „specjalizujące się w uprawach trwałych" oraz 93,7 tys. euro dla gospodarstw typu „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych" do 239,4 tys. euro dla typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi".

Dla 48,4% gospodarstw należących do typu „specjalizujące się w uprawach polowych" wielkość ekonomiczna nie przekraczała 4 tys. euro. Najwyższy udział gospodarstw najsilniejszych ekonomicznie (100 tys. i więcej euro) odnotowano w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" (34,0% ogólnej liczby gospodarstw rolnych tego typu).

Tablica 16. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według typów rolniczych w 2020 r.

Table 16. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by types of farming in 2020

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Typy rolnicze [a] Types of farming [a]								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Gospodarstwa rolne w % Agricultural holdings in %	100,0	60,6	1,8	0,9	10,9	2,9	1,4	3,8	14,9	2,8
Gospodarstwa rolne prowadzone przez osobę kierującą w wieku poniżej 40 lat w % Agricultural holdings with farm managers aged less than 40 years in %	22,9	22,0	18,3	14,6	29,8	19,5	19,4	24,6	24,1	16,2
Udział kierujących kobiet w % Percentage of female managers in %	30,6	32,1	36,8	37,0	26,5	28,4	33,7	27,0	26,9	36,5
Udział kierujących z wykształceniem rolniczym w % Percentage of managers with agricultural education in %	47,6	44,1	48,7	44,2	58,8	54,6	47,5	54,6	54,1	27,4
Udział gospodarstw domowych, gdzie działalność rolnicza jest głównym źródłem utrzymania w % Percentage of households where agricultural activity is the main source of income in %	39,3	29,6	44,2	27,2	70,9	59,9	34,2	64,7	51,2	9,7

a Patrz uwagi metodyczne na str. 166.

a See methodological notes, on page 180.

Tablica 16. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według typów rolniczych w 2020 r. (cd.)

Table 16. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by types of farming in 2020 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Typy rolnicze [a] Types of farming [a]								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Udział gospodarstw domowych produkujących głównie na samozaopatrzenie w % Percentage of households producing mainly for self--consumption in %	9,9	10,3	7,4	7,2	4,2	11,0	13,3	5,7	14,7	2,7
Udział gospodarstw z działalnością inną niż rolnicza w % Percentage of agricultural holdings conducting other gainful activity in %	3,4	3,3	5,4	6,6	3,3	4,2	7,2	1,7	3,2	3,5
Udział gospodarstw, gdzie przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższają przychody z działalności rolniczej w % Percentage of agricultural holdings where income from other gainful activity exceeds income from agricultural activity in %	32,4	34,9	27,8	40,9	19,4	41,3	31,6	33,3	25,0	54,1
Średnia wielkość ekonomiczna gospodarstwa w tys. euro Average economic size of an agricultural holding in thousand euro	24,8	15,9	89,3	18,7	39,5	149,2	23,5	26,4	22,8	•
Powierzchnia użytków rolnych na 1 gospodarstwo w ha Area of agricultural land per agricultural holding in ha	17,28	17,81	7,69	8,82	21,64	16,46	13,85	13,94	17,07	5,65
Obsada zwierząt na 1 gospodarstwo w sztukach dużych Number of livestock per agricultural holding in LSU	8,9	0,4	0,3	0,1	24,2	126,0	1,0	18,4	10,3	•

a Patrz uwagi metodyczne na str. 166.

a See methodological notes, on page 180.

Tablica 16. Wybrane wskaźniki dla gospodarstw indywidualnych według typów rolniczych w 2020 r. (dok.)

Table 16. Selected indicators for natural persons' agricultural holdings (private farms) by types of farming in 2020 (cont.)

Wyszczególnienie Specification	Ogółem Total	Typy rolnicze [a] Types of farming [a]								
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Obsada zwierząt na 100 ha użytków rolnych w sztukach dużych Number of livestock per 100 ha of agricultural land in LSU	51,3	2,4	4,2	1,1	111,9	765,3	7,4	131,8	60,4	•
Ciągniki na 1 gospodarstwo w szt. Tractors per agricultural holding in units	1,2	0,9	0,8	0,8	2,3	1,4	1,1	2,1	1,7	0,2
Powierzchnia użytków rolnych na 1 ciągnik w ha Area of agricultural land per tractor in ha	13,90	18,82	9,26	11,23	9,43	11,40	12,78	6,69	10,03	23,65
Zużycie nawozów mineralnych w kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze Consumption of mineral fertilisers in kg per ha of agricultural land in good condition	130,9	143,3	85,6	37,6	106,1	115,1	113,1	121,3	119,6	10,7

a Patrz uwagi metodyczne na str. 166.

a See methodological notes, on page 180.

Największe obszarowo gospodarstwa rolne odnotowano w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" oraz w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi", gdzie **średnia powierzchnia użytków rolnych** wyniosła odpowiednio 28,54 ha oraz 22,78 ha. Najmniejsze gospodarstwa wystąpiły w grupie gospodarstw niesklasyfikowanych (5,88 ha), a wśród sklasyfikowanych – w typie „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych" (8,27 ha) oraz w typie „specjalizujące się w uprawach trwałych" (10,20 ha).

W większości typów rolniczych udział gospodarstw posiadających **użytki rolne w dobrej kulturze rolnej** wyniósł od 98,0% do 100,0%, tylko w typie: „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" i w typie „niesklasyfikowane" udział wyniósł odpowiednio 82,8% i 96,5%.

Wykres 42. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych według typów rolniczych w 2020 r.

Chart 42. Average area of agricultural land in agricultural holdings by types of farming in 2020

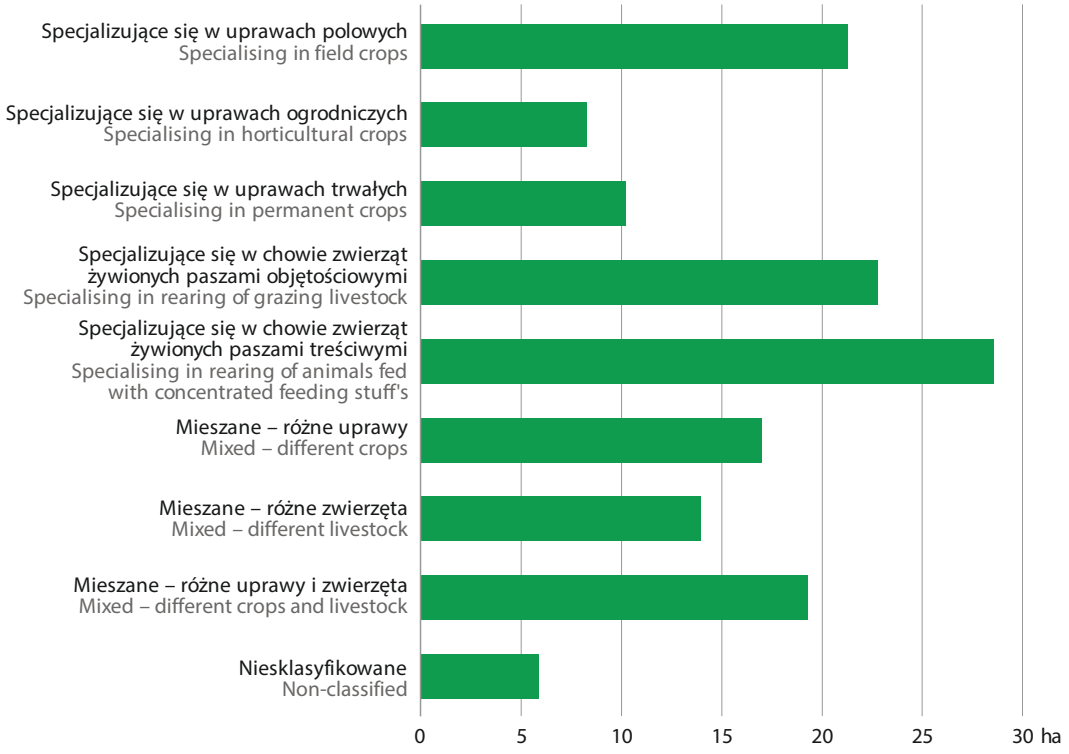

Najwyższy udział gospodarstw rolnych posiadających **grunty pod zasiewami** odnotowano w typie „mieszane – różne zwierzęta" (96,7%), a najniższy w typie „specjalizujące się w uprawach trwałych" (30,5%). Grunty ugorowało 29,1% gospodarstw niesklasyfikowanych, a wśród gospodarstw sklasyfikowanych – najwięcej gospodarstw w typie „mieszane – różne uprawy" (14,2%), a najmniej w typie „mieszane – różne zwierzęta" (3,1%).

Łąki użytkowało 84,3% gospodarstw rolnych należących do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi" oraz 85,7% gospodarstw należących do typu „mieszane – różne zwierzęta". Wśród tych typów gospodarstw odnotowano także najwyższy udział gospodarstw z **pastwiskami** (odpowiednio 36,4% i 33,4%).

Najwyższy udział gospodarstw rolnych z sadami wystąpił w typie „specjalizujące się w uprawach trwałych" (71,6% ogólnej liczby gospodarstw tego typu) oraz w typie „mieszane – różne uprawy" (57,8%). Najrzadziej sady występowały w gospodarstwach typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" oraz „specjalizujące się w uprawach polowych" (po 2,1%).

Analiza poszczególnych typów gospodarstw rolnych prowadzących podstawowe grupy **upraw** wykazała, że najwyższy udział:

- gospodarstw produkujących zboża i ziemniaki wystąpił dla typu „mieszane – różne zwierzęta" i typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" (odpowiednio 94,8% i 90,2% gospodarstw uprawiających zboża oraz 57,2% i 46,1% gospodarstw uprawiających ziemniaki),

- producentów roślin strączkowych jadalnych wystąpił w typie „mieszane – różne uprawy” (3,5%),
- gospodarstw uprawiających rośliny przemysłowe odnotowano w typie „specjalizujące się w uprawach polowych” (18,0%),
- gospodarstw zajmujących się uprawą zarówno warzyw gruntowych, jak i pod osłonami wystąpił w typie „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” (odpowiednio 27,8% i 12,3%).

Jednocześnie należy zauważyć, że w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” odnotowano najwyższe średnie powierzchnie upraw zbóż i roślin przemysłowych przypadające na 1 gospodarstwo posiadające wymienione uprawy (odpowiednio 27,76 ha i 31,23 ha). Najwyższą średnią powierzchnię upraw strączkowych jadalnych, ziemniaków, warzyw gruntowych, jak również truskawek gruntowych i spod osłon odnotowano w typie „specjalizujące się w uprawach polowych” (odpowiednio 11,29 ha, 4,25 ha, 10,00 ha i 1,50 ha). Średnia powierzchnia warzyw pod osłonami była najwyższa w typie „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” (0,65 ha).

Najwyższy udział gospodarstw rolnych prowadzących chów poszczególnych gatunków **zwierząt gospodarskich** odnotowano:

- dla gospodarstw utrzymujących bydło, konie lub kozy należących do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi” oraz „mieszane – różne zwierzęta” (odpowiednio dla gospodarstw z bydłem – 95,7% i 96,9%; dla gospodarstw z końmi – 8,6% i 9,8%; dla gospodarstw z kozami – 3,2% i 2,9% ogólnej liczby gospodarstw omawianego typu),
- dla gospodarstw utrzymujących świnie należących do typu „mieszane – różne zwierzęta” oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” (67,3% oraz 52,9%),
- dla gospodarstw utrzymujących owce należących do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi” oraz „mieszane – różne zwierzęta” (3,8% i 2,4%),
- dla gospodarstw utrzymujących drób kurzy należących do typu „mieszane – różne zwierzęta” oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” (74,2% oraz 61,9%).

Liczba poszczególnych gatunków zwierząt przypadająca na 1 gospodarstwo rolne, jak i obsada na 100 ha użytków rolnych, była zdecydowanie największa w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi” (w przypadku bydła, owiec i koni) oraz w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi” (w przypadku świń i drobiu).

Działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym najchętniej podejmowały gospodarstwa rolne typu „mieszane – różne uprawy” (7,1% ogólnej liczby gospodarstw tego typu).

Najwyższy udział gospodarstw rolnych, gdzie przychody z działalności innej niż rolnicza przewyższały przychody z działalności rolniczej odnotowano w gospodarstwach typu „niesklasyfikowane” i typu „specjalizujące się w uprawach trwałych” (odpowiednio 55,3% i 40,9%), a najniższy w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi” (19,4%).

89,6% gospodarstw należących do typów: „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi”, „mieszane – różne uprawy i zwierzęta” oraz „mieszane – różne zwierzęta” posiadało **ciągniki rolnicze**. Najniższy udział gospodarstw z ciągnikami, spośród gospodarstw sklasyfikowanych, odnotowano w gospodarstwach rolnych typu „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych” (52,3%) oraz w gospodarstwach niesklasyfikowanych – 20,2%.

W typach „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi", „mieszane – różne zwierzęta" oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" przypadało najwięcej ciągników na 1 gospodarstwo posiadające ciągniki (odpowiednio 2,5 szt., 2,2 szt. i 2,1 szt.).

Największą powierzchnię użytków rolnych przypadającą na 1 ciągnik odnotowano w gospodarstwach niesklasyfikowanych (23,53 ha), a wśród sklasyfikowanych w typie „specjalizujące się w uprawach polowych" (22,01 ha). Natomiast najmniejsza powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik wystąpiła w gospodarstwach typu „mieszane – różne zwierzęta" (6,69 ha).

Najwyższe **nawożenie mineralne** w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze zaobserwowano w gospodarstwach rolnych typu: „specjalizujące się w uprawach polowych", „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" i wyniosło odpowiednio 155,3 kg, 141,8 kg oraz 124,5 kg na 1 ha użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej.

Wyższe **wykształcenie rolnicze** posiadało 10,9% kierujących gospodarstwami rolnymi zaklasyfikowanymi do typu „specjalizujące się w uprawach trwałych" i 9,8% kierujących gospodarstwami rolnymi należącymi do typu „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych". Najmniej kierujących z wyższym wykształceniem rolniczym odnotowano w typie „mieszane – różne zwierzęta" (1,3%) i w typie „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi" (2,5%). Najwyższy udział osób z ukończonym kursem rolniczym odnotowano w typie „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" oraz w typie „mieszane – różne uprawy (odpowiednio 16,3% i 15,5%).

Produkcja **głównie na samozaopatrzenie** gospodarstwa domowego charakteryzowała gospodarstwa indywidualne należące do typów: „mieszane – różne uprawy i zwierzęta", „mieszane – różne uprawy" oraz „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" (odpowiednio 14,7%, 13,3%, 11,0%). Tylko 4,2% gospodarstw zakwalifikowanych do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi" i 5,7% gospodarstw zakwalifikowanych do typu „mieszane – różne zwierzęta" zużywało na potrzeby własne gospodarstwa domowego więcej niż 50% wartości końcowej produkcji rolniczej.

Analiza **źródeł dochodów gospodarstw domowych** w poszczególnych typach gospodarstw indywidualnych pokazuje, że najwyższy udział gospodarstw, dla których głównym źródłem utrzymania były:

- działalność rolnicza – wystąpił wśród gospodarstw zaliczonych do typu „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi" (70,9%) oraz do typu „mieszane – różne zwierzęta" (64,7%),
- praca najemna – wśród gospodarstw niesklasyfikowanych (37,0%) oraz w gospodarstwach zaliczonych do typu „specjalizujące się w uprawach polowych" (31,8%),
- emerytury i renty – wśród gospodarstw niesklasyfikowanych (21,2%) oraz wśród gospodarstw zaklasyfikowanych do typu „specjalizujące się w uprawach trwałych" (15,5%).

Liczba pełnozatrudnionych liczona w AWU była najwyższa w gospodarstwach rolnych zaliczonych do typu „specjalizujące się w uprawach polowych" oraz typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" (odpowiednio 48,4% i 19,1% ogólnej wartości AWU), a najniższa dla gospodarstw typu „specjalizujące się w uprawach trwałych" (0,9%) oraz dla gospodarstw niesklasyfikowanych (1,0%).

Wśród gospodarstw niesklasyfikowanych i należących do typu „specjalizujące się w uprawach polowych" odnotowano najniższe średnie wartości AWU przypadające na 1 gospodarstwo (odpowiednio 0,4 i 0,9). Natomiast najwyższa wartość wystąpiła w gospodarstwach zaklasyfikowanych do typów: „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi", „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi", „mieszane – różne zwierzęta" (po 1,7 AWU). W pozostałych typach rolniczych na 1 gospodarstwo rolne przypadało od 1,2 do 1,6 AWU.

W **ujęciu regionalnym** (bez miast na prawach powiatu) najwyższy udział gospodarstw rolnych w ogólnej liczbie gospodarstw danego powiatu należących do typu:

- „specjalizujące się w uprawach polowych" odnotowano w powiecie malborskim (82,9%) i nowodworskim (77,1%),
- „specjalizujące się w uprawach ogrodniczych" – w powiecie gdańskim (4,0%) i kwidzyńskim (3,0%),
- „specjalizujące się w uprawach trwałych" – w powiecie człuchowskim (2,8%) i tczewskim (1,7%),
- „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi" – w powiecie chojnickim (21,1%) i kościerskim (16,9%),
- „specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi" – w powiecie starogardzkim (5,9%) i kartuskim (5,0%),
- „mieszane – różne uprawy" – w powiecie kwidzyńskim (2,7%) i gdańskim (2,5%),
- „mieszane – różne zwierzęta" – w powiecie kartuskim (8,8%) i wejherowskim (7,4%),
- „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" – w powiecie kartuskim (21,2%) i kościerskim (19,1%).

Część 2

Part 2

Uwaga. Dane prezentowane według siedziby gospodarstwa rolnego.

Note. Data presented according to the seat of the agricultural holding.

Rozdział I
Chapter I

Charakterystyka gospodarstw rolnych
Characteristics of agricultural holdings

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020) największą średnią powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwie odnotowano w gminie miejskiej Kwidzyn (151,6 ha) oraz w gminie wiejskiej Lichnowy (114,8 ha). W porównaniu z wynikami spisu z 2010 r. wzrost średniej powierzchni użytków rolnych odnotowano w 91 gminach województwa pomorskiego, w tym największy wystąpił w gminie miejskiej Kwidzyn oraz w gminie wiejskiej Lichnowy (odpowiednio o 135,9 ha i o 26,1 ha). Natomiast najmniejszą średnią powierzchnię w 2020 r. zarejestrowano w gminie miejskiej Krynica Morska (7,0 ha) oraz w gminie wiejskiej Osiek (7,3 ha). W okresie międzyspisowym średnia powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła się w 28 gminach, a największy spadek wystąpił w gminie miejskiej Malbork (o 46,9 ha).

Mapa 14. Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie rolnym w 2020 r.
Map 14. Average area of agricultural land in an agricultural holding in 2020

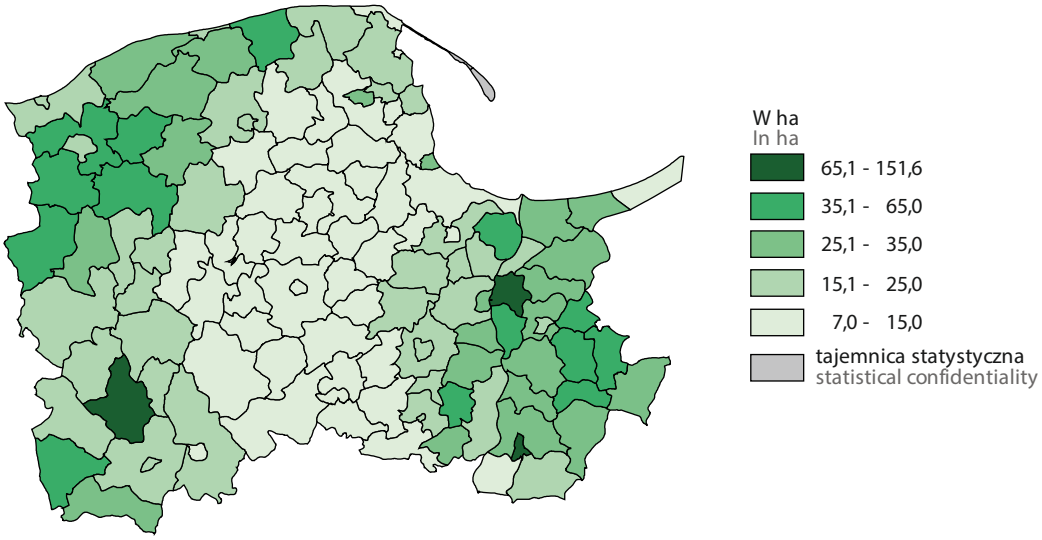

W 2020 r., analogicznie jak w 2010 r., najwięcej gospodarstw rolnych odnotowano w gminach wiejskich Sierakowice – 1089 gospodarstw oraz Chojnice – 944 gospodarstwa (w 2010 r. odpowiednio 1107 i 952). Na przestrzeni 10 lat spadek liczby gospodarstw wystąpił w 97 gminach województwa, w tym największy zanotowano w gminach miejskich Kwidzyn (o 54,8%) oraz Puck (o 52,2%). Wzrost liczby gospodarstw dotyczył tylko 23 gmin, w tym największy odnotowano w gminach miejskich Łeba oraz Człuchów (odpowiednio o 100,0% i o 25,0%).

Mapa 15. Zmiana liczby gospodarstw w latach 2010-2020

Map 15. Change in the amount of agricultural holdings in 2010-2020

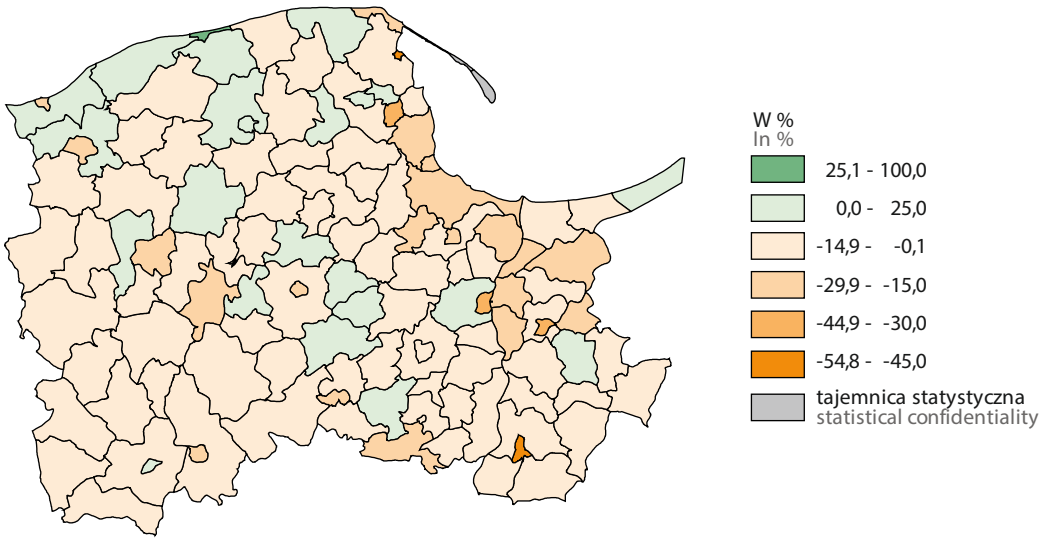

Według wyników PSR 2020 w większości gmin województwa (93) w strukturze gospodarstw rolnych według grup obszarowych dominował udział gospodarstw rolnych posiadających 5-10 ha użytków rolnych, w tym największy był w gminie wiejskiej Przodkowo (41,0%). Tylko w 1 gminie dominował udział gospodarstw rolnych największych obszarowo (100 ha i więcej użytków rolnych) i była to gmina wiejska Dębnica Kaszubska, gdzie udział wyniósł 13,7%. Analizując powierzchnię użytków rolnych w gospodarstwach to najwyższy udział powierzchni gospodarstw rolnych w danej gminie w grupie obszarowej 100 ha i więcej użytków rolnych odnotowano w gminach wiejskich Lichnowy i Przechlewo (odpowiednio 83,5% i 76,9%). Natomiast w 17 gminach województwa nie odnotowano gospodarstw o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych. Gospodarstwa rolne posiadające 1-2 ha dominowały w 12 gminach województwa, a największy ich udział (30,0%) odnotowano w gminach miejskich: Krynica Morska, Łeba i Skórcz.

W 2020 r. w 54 gminach województwa 50% i więcej kierujących gospodarstwem rolnym posiadało wykształcenie rolnicze lub kurs rolniczy. Natomiast w 62 gminach 10% i więcej kierujących gospodarstwem rolnym posiadało wykształcenie wyższe rolnicze, w tym najwyższy udział wyniósł 50%.

Mapa 16. Gospodarstwa, w których osoba kierująca posiada wykształcenie wyższe rolnicze w 2020 r.

Map 16. Holdings where the manager has tertiary agricultural education in 2020

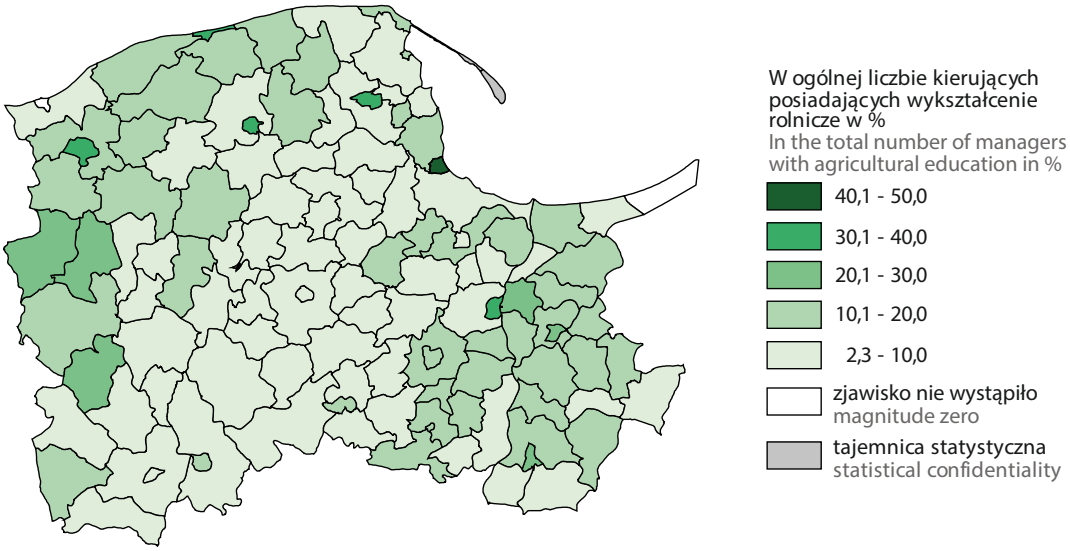

Rozdział II
Chapter II

Użytkowanie gruntów
Land use

W ponad 60% gmin województwa pomorskiego udział użytków rolnych w powierzchni ogółem wyniósł ponad 90%. Jedynie w gminie miejsko-wiejskiej Czarna Woda udział kształtował się poniżej 50% i wyniósł 49,1%. Udział lasów i gruntów leśnych w powierzchni ogółem kształtował się od 37,1% w gminie miejsko-wiejskiej Czarna Woda do 0,1% m.in. w gminach wiejskich Stegna i Stare Pole oraz w gminach miejsko-wiejskich Nowy Dwór Gdański i Nowy Staw. W 3 gminach nie odnotowano lasów i gruntów leśnych.

W strukturze użytków rolnych w zdecydowanej większości gmin województwa pomorskiego (95,1%) przeważały grunty pod zasiewami. Najwyższy udział odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Nowy Staw (97,0%) oraz w gminie wiejskiej Malbork (96,7%), a najniższy w gminie miejskiej Krynica Morska (11,8%). Tylko 2 ze 123 gmin w województwie nie posiadały gruntów pod zasiewami. Jedynie w 6 gminach przeważający udział w strukturze użytków rolnych miały łąki trwałe ze średnim udziałem wynoszącym ponad 50%. W pozostałych gminach udział ten wahał się od 47,1% w gminie wiejskiej Osieczna do 1,5% w gminie miejskiej Kwidzyn.

Z wyjątkiem gminy miejskiej Tczew (31,8%) udział upraw trwałych w strukturze użytków rolnych był niewielki i mieścił się w przedziale od 4,4% w gminie wiejskiej Wicko do 0,1% w 16 gminach. Natomiast 6 gmin nie posiadało w swojej strukturze użytków rolnych upraw trwałych. Pastwiska trwałe wykazało 120 gmin województwa, przy czym tylko w 5 gminach przekroczył on 16%.

Grunty ugorowane posiadało 96,7% gmin województwa, w których najwyższy udział odnotowano w gminie miejskiej Ustka (11,8%), a najniższy – 0,1% – w 10 gminach. Zdecydowanie najniższy udział w strukturze użytków rolnych miały ogrody przydomowe. Powierzchnię ogrodów przydomowych zadeklarowało 96,7% gmin, przy czym największą gmina miejsko-wiejska Bytów i gmina wiejska Kwidzyn.

Rozdział III
Chapter III

Powierzchnia zasiewów
Sown area

We wszystkich gminach województwa pomorskiego (z wyjątkiem gmin miejskich: Lębork, Ustka i Wejherowo) w ogólnej powierzchni zasiewów dominowały zboża. Jedne z największych udziałów odnotowano m.in. w: gminie wiejskiej Przodkowo (83,9%), gminie miejsko-wiejskiej Czarna Woda (81,7%) oraz gminie wiejskiej Lubichowo (79,5%).

W związku ze zmianami nawyków żywieniowych, jakie następują w społeczeństwie popularną uprawą w województwie były strączkowe na ziarno. Jedyną gminą, w której uprawa ta dominowała w ogólnej powierzchni zasiewów była gmina miejska Ustka (84,8%), natomiast w pozostałych gminach udział nie przekraczał 26% i wahał się od 0,4% m.in. w gminie wiejskiej Miłoradz do 25,1% w gminie wiejskiej Choczewo. W gminie miejskiej Krynica Morska nie odnotowano powierzchni zasiewów strączkowych na ziarno.

Powierzchnia uprawy ziemniaków dominowała jedynie w gminie miejskiej Lębork (51,1%), a w pozostałych gminach udział w ogólnej powierzchni zasiewów nie przekraczał 15% i ukształtował się w przedziale od 0,1% w 6 gminach do 14,3% w gminie wiejskiej Choczewo. W 6 gminach nie odnotowano powierzchni uprawy ziemniaków.

Rośliny przemysłowe w województwie pomorskim nie przeważały w ogólnej powierzchni zasiewów. Ich udział kształtował się od 33,0% w gminie wiejskiej Malbork do 0,1% w gminie wiejskiej Kościerzyna. Powierzchni zasiewów roślin strączkowych nie stwierdzono w 9 gminach.

Rośliny pastewne dominowały w ogólnej powierzchni zasiewów jedynie w gminie miejskiej Wejherowo (42,5%). Najwyższy udział roślin pastewnych w ogólnej powierzchni zasiewów odnotowano m.in. w gminie wiejskiej Dziemiany (32,0%) oraz w gminie miejskiej Kościerzyna (29,2%), a najniższy w gminie wiejskiej Ostaszewo (0,5%). W 2 gminach nie odnotowano powierzchni zasiewów pastewnych.

Mapa 17. Powierzchnia zasiewów w gospodarstwach rolnych w 2020 r.

Map 17. Sown area in agricultural holdings in 2020

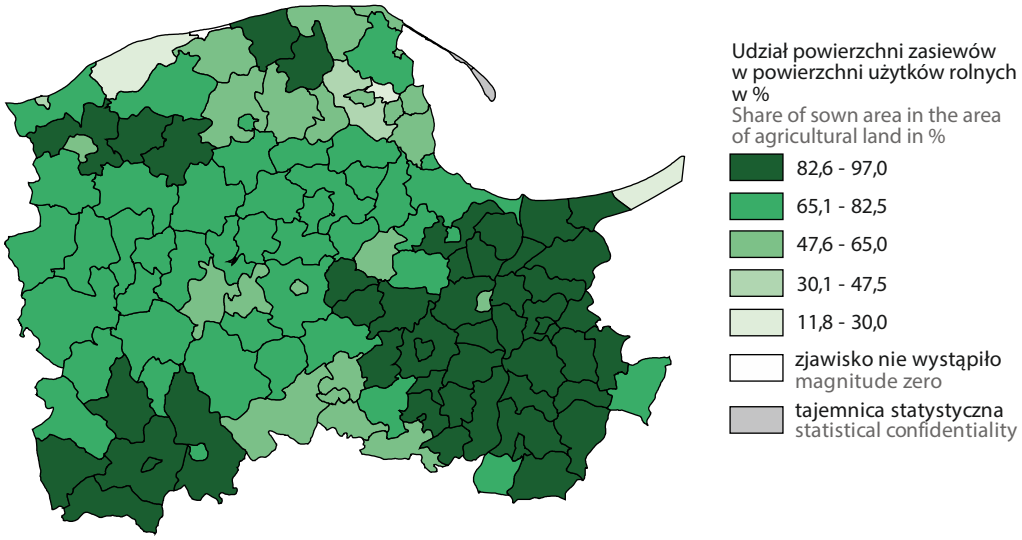

Rozdział IV
Chapter IV

Zwierzęta gospodarskie
Livestock

Według danych PSR 2020 obsada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych według siedziby gospodarstwa w gminach województwa pomorskiego kształtowała się następująco:

- **bydła** – największą obsadę odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Brusy (107,5 szt.) oraz w gminch wiejskich Lipusz (102,5 szt.) i Chmielno (97,0 szt.), a najmniejszą m.in. w gminie miejskiej Słupsk (1,6 szt.),
- **krów** – największą obsadę odnotowano w gminie miejsko-wiejskiej Brusy (38,7 szt.) oraz w gminach wiejskich Osieczna (33,6 szt.) i Lipusz (32,6 szt.), a najmniejszą m.in. w gminie miejskiej Słupsk (0,6 szt.),
- **świń** – największą obsadę odnotowano m.in. w gminach wiejskich Przechlewo (1545,7 szt.) oraz Nowa Karczma (601,6 szt.), a najmniejszą m.in. w gminie miejsko-wiejskiej Czarne (0,5 szt.) oraz w gminie wiejskiej Choczewo (1,4 szt.),
- **loch** – największą obsadę odnotowano m.in. w gminie wiejskiej Przechlewo (170,2 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Sztum (41,2 szt.), a najmniejszą m.in. w gminach wiejskich Potęgowo (0,1 szt.) oraz Słupsk (0,1 szt.),
- **drobiu ogółem** – największą obsadę odnotowano w gminach wiejskich Sierakowice (12624,2 szt.) i Chmielno (8265,3 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Żukowo (7735,0 szt.), a najmniejszą m.in. w gminach wiejskich Lichnowy (10,8 szt.) i Przechlewo (13,5 szt.),
- **drobiu kurzego** – największą obsadę odnotowano w gminach wiejskich Sierakowice (12584,0 szt.) i Chmielno (8220,6 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Żukowo (7705,2 szt.), a najmniejszą m.in. w gminie wiejskiej Lichnowy (6,9 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Dzierzgoń (8,6 szt),
- **niosek kurzych** – największą obsadę odnotowano w gminach miejsko-wiejskich Czarne (5176,4 szt.) i Żukowo (2780,4 szt.) oraz w gminie wiejskiej Szemud (1239,9 szt.), a najmniejszą m.in. w gminie wiejskiej Lichnowy (6,6 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Dzierzgoń (8,1 szt),
- **owiec** – największą obsadę odnotowano m.in. w gminach wiejskich Linia (37,1 szt.) oraz Kołczygłowy (18,1 szt.), a najmniejszą m.in. w gminach wiejskich Karsin (0,2 szt.) oraz Chojnice (0,2 szt.).

W kraju osada zwierząt gospodarskich na 100 ha użytków rolnych wyniosła: bydła – 42,2 szt., krów – 16,6 szt., świń – 74,6 szt., loch – 5,4 szt., drobiu ogółem – 1510,8 szt., drobiu kurzego – 1310,5 szt., niosek kurzych – 370,0 szt. oraz owiec – 2,0 szt.

Mapa 18. Obsada bydła na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 18. Cattle per 100 ha of agricultural land in 2020

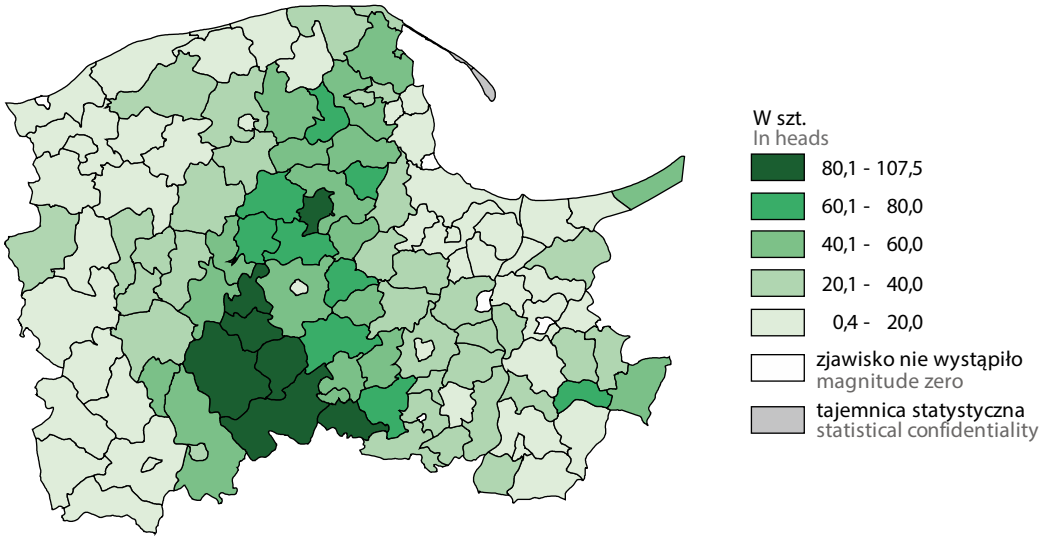

Mapa 19. Obsada krów na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 19. Cows per 100 ha of agricultural land in 2020

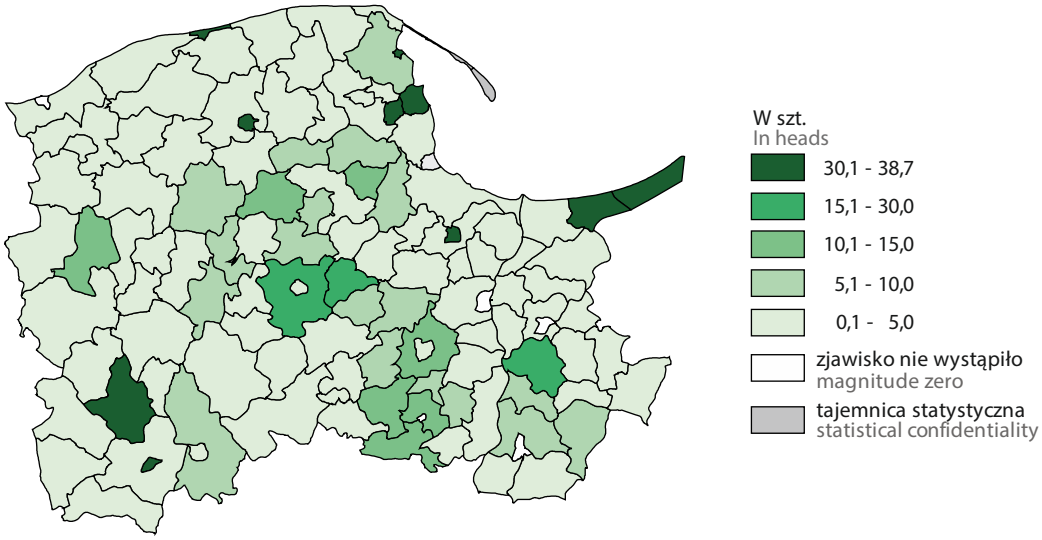

Mapa 20. Obsada świń na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 20. Pigs per 100 ha of agricultural land in 2020

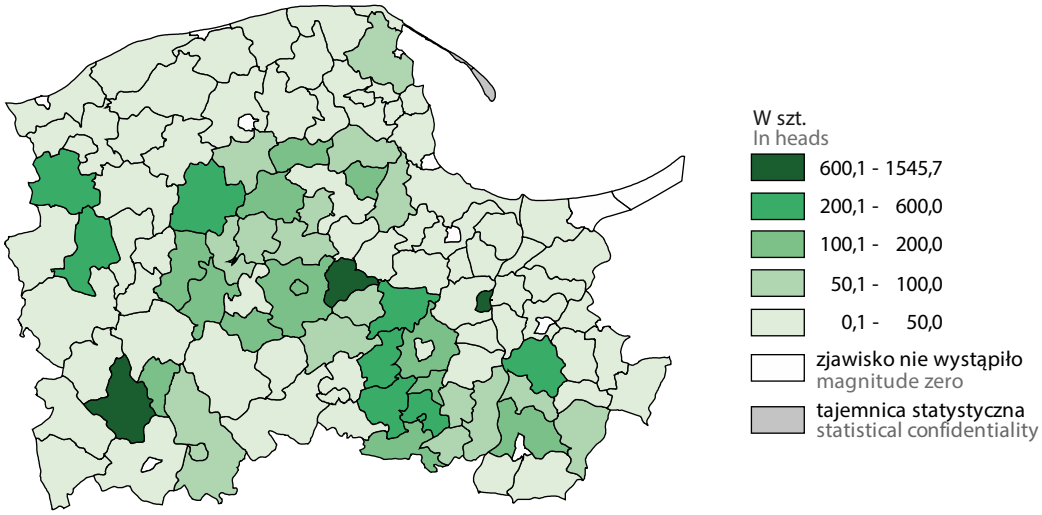

Mapa 21. Obsada loch na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 21. Sows per 100 ha of agricultural land in 2020

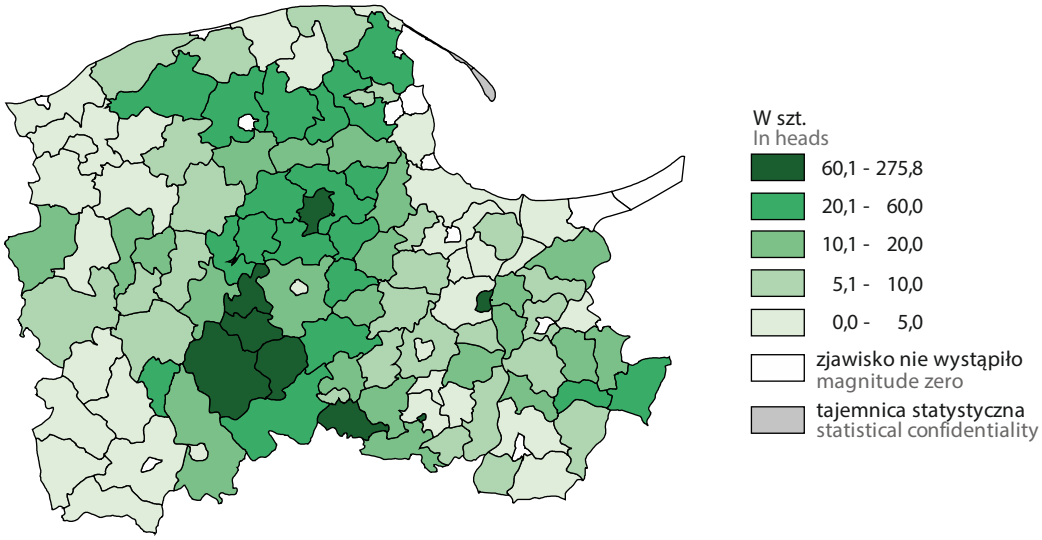

Mapa 22. Obsada drobiu na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 22. Poultry per 100 ha of agricultural land in 2020

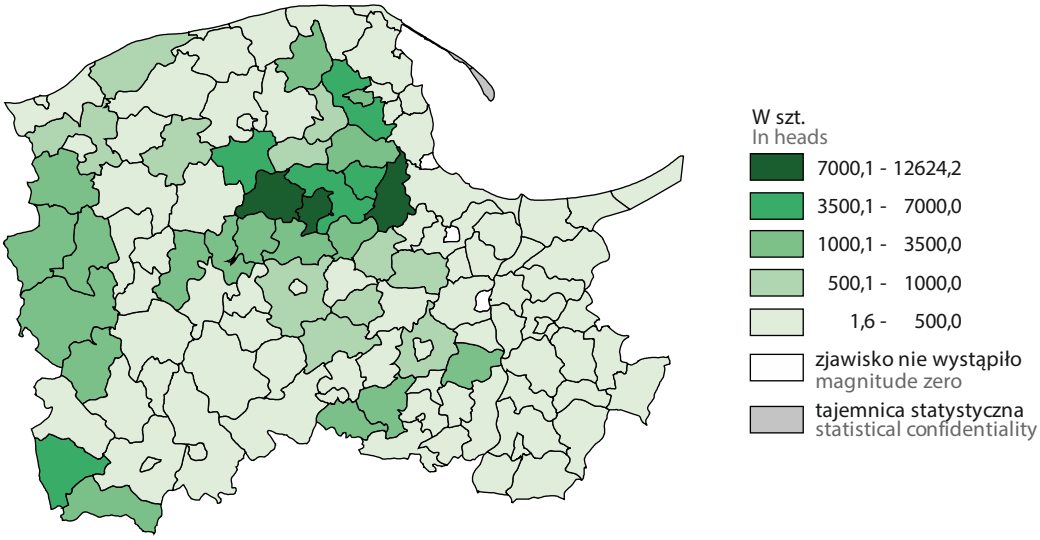

Mapa 23. Obsada drobiu kurzego na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 23. Chickens per 100 ha of agricultural land in 2020

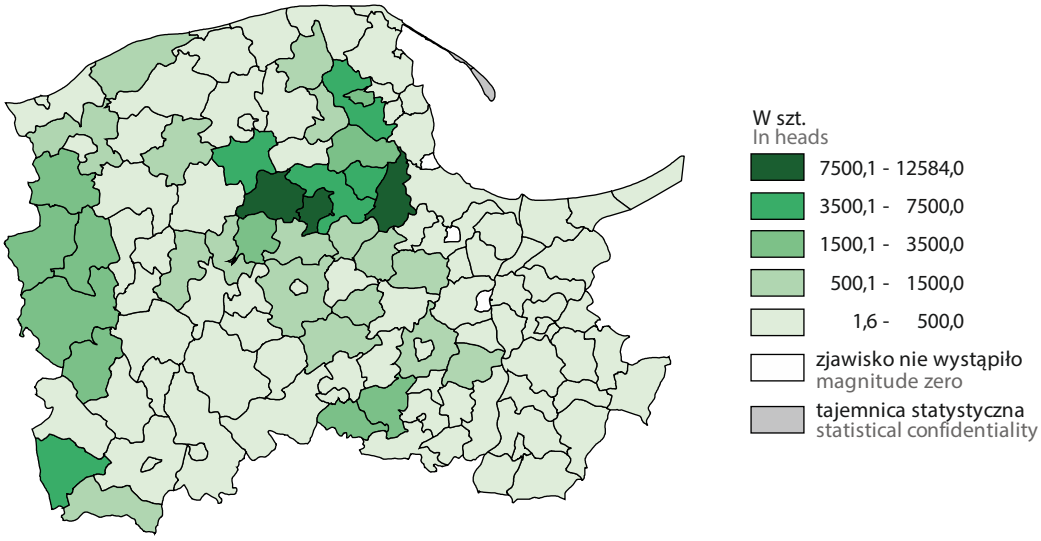

Mapa 24. Obsada niosek kurzych na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 24. Laying hens per 100 ha of agricultural land in 2020

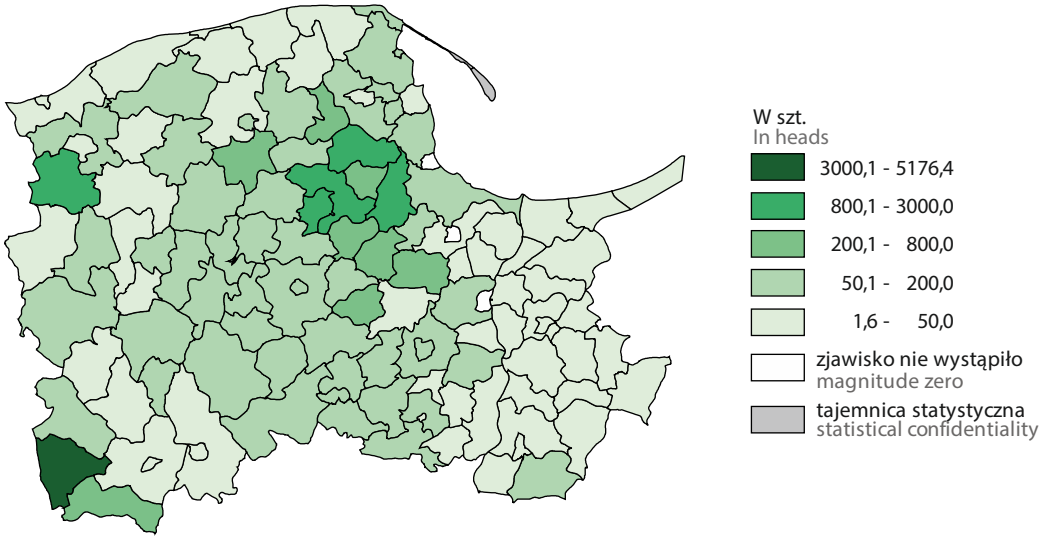

Mapa 25. Obsada owiec na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 25. Sheep per 100 ha of agricultural land in 2020

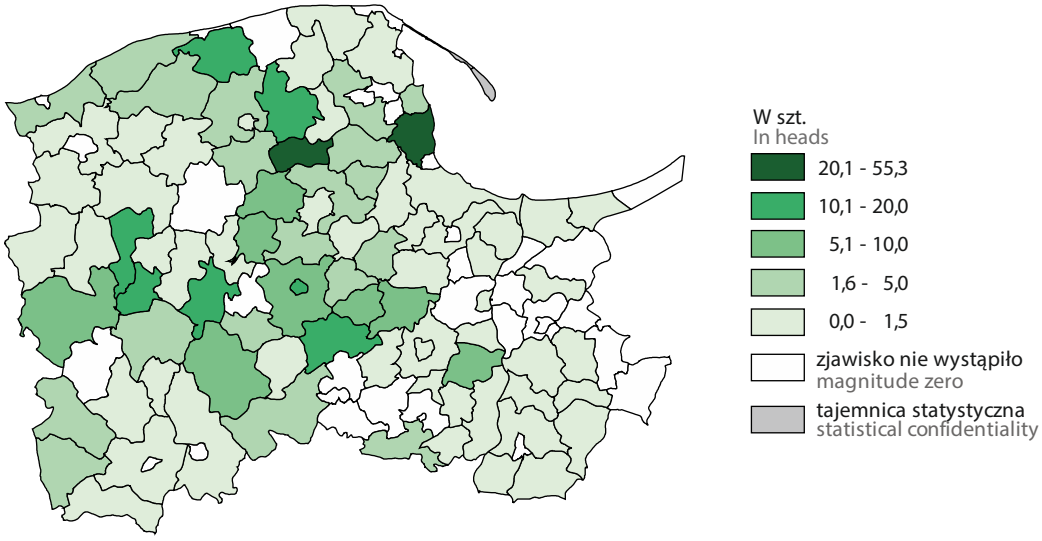

Na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów poszczególnych gatunków zwierząt w gminach województwa pomorskiego przypadało:

- **bydła** – najwięcej w gminach wiejskich Lichnowy (292,8 szt.) i Mikołajki Pomorskie (80,2 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Kępice (74,7 szt.), a najmniej w gminie miejskiej Kościerzyna (6,8 szt.),
- **krów** – najwięcej w gminach wiejskich Lichnowy (185,3 szt.) i Damnica (61,0 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Kępice (49,3 szt.), a najmniej w gminie miejskiej Kościerzyna (2,7 szt.),

- **świń** – najwięcej w gminach wiejskich: Przechlewo (8,6 tys. szt.), Trzebielino (2,5 tys. szt.) oraz Kobylnica (2,4 tys. szt.), a najmniej w gminie miejskiej Reda (13,7 szt.),
- **loch** – najwięcej w gminach wiejskich Przechlewo (974,0 szt.) i Trzebielino (291,3 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Sztum (169,5 szt.), a najmniej w gminie wiejskiej Potęgowo (2,0 szt.),
- **drobiu ogółem** – najwięcej w gminie miejsko-wiejskiej Czarne (12,6 tys. szt.), w gminie miejskiej Wejherowo (6,1 tys. szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Kępice (6,0 tys. szt.), a najmniej w gminie wiejskiej Osiek (31,4 szt.),
- **drobiu kurzego** – najwięcej w gminach miejsko-wiejskich Czarne (12,6 tys. szt.) i Kępice (6,4 tys. szt.) oraz w gminie miejskiej Wejherowo (6,1 tys. szt.), a najmniej w gminie miejskiej Chojnice (925,2 szt.),
- **niosek kurzych** – najwięcej w gminie miejsko-wiejskiej Czarne (12,6 tys. szt.), w gminie wiejskiej Kobylnica (3,2 tys. szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Żukowo (708,0 szt.), a najmniej m.in. w gminie wiejskiej Lipnica (24,8 szt.),
- **owiec** – najwięcej m.in. w gminach wiejskich Łęczyce (284,7 szt.) i Linia (244,4 szt.), a najmniej w gminie wiejskiej Karsin (3,0 szt.).

W kraju na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów poszczególnych gatunków zwierząt przypadło: bydła – 23,0 szt., krów – 12,5 szt., świń – 131,0 szt., loch – 12,5 szt., drobiu ogółem – 615,5 szt., drobiu kurzego – 543,6 szt., niosek kurzych – 156,4 szt. oraz owiec – 30,9 szt.

Mapa 26. Obsada bydła na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę bydła w 2020 r.

Map 26. Cattle per agricultural holding breeding or rearing cattle in 2020

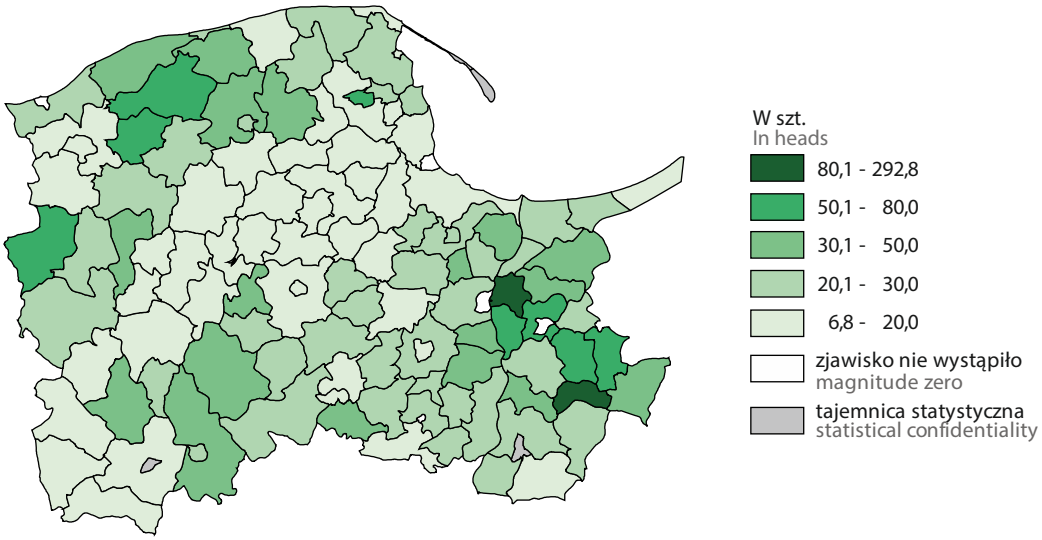

Mapa 27. Obsada świń na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę świń w 2020 r.

Map 27. Pigs per agricultural holding breeding or rearing pigs in 2020

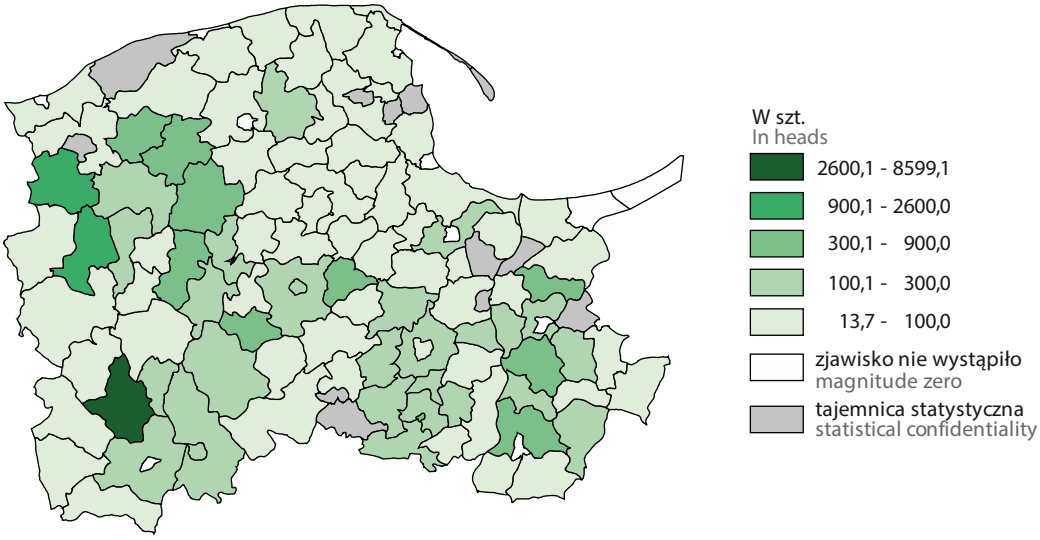

Mapa 28. Obsada drobiu na 1 gospodarstwo rolne prowadzące chów lub hodowlę drobiu w 2020 r.

Map 28. Poultry per agricultural holding breeding or rearing poultry in 2020

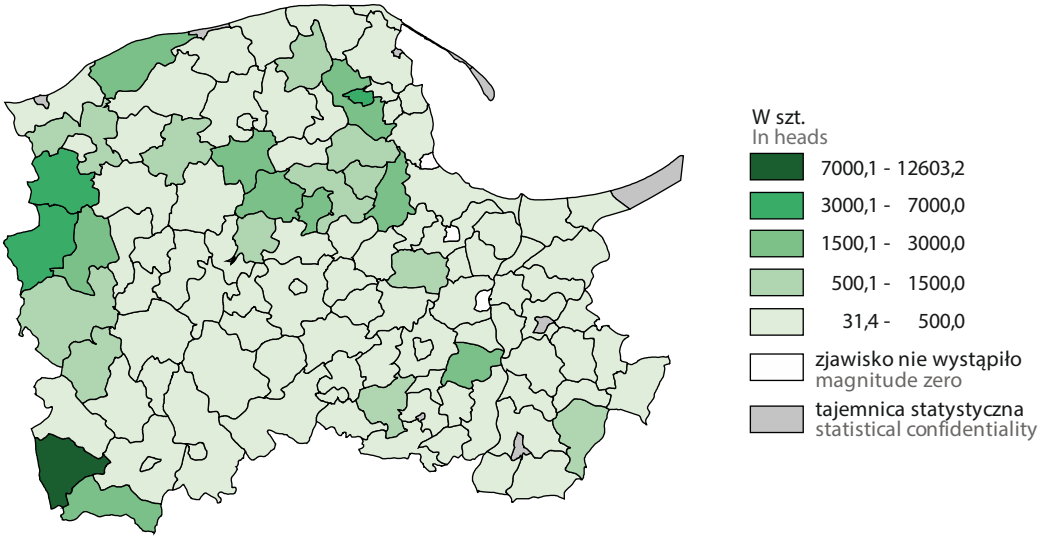

Rozdział V
Chapter V

Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze
Tractors, agricultural machinery and equipment

Wyniki PSR 2020 wskazują na duże zróżnicowanie wyposażenia gospodarstw rolnych położonych w gminach województwa pomorskiego w ciągniki rolnicze. Największą liczbą ciągników charakteryzowały się gminy: wiejska Chojnice (1506 szt.), wiejska Sierakowice (1358 szt.), miejsko-wiejska Brusy (1291 szt.), wiejska Szemud (1132 szt.) oraz wiejska Kościerzyna (1006 szt.). Natomiast najmniej ciągników odnotowano w gminach miejskich: Ustka (8 szt.), Łeba (4 szt.) oraz Sopot (3 szt.).

Mapa 29. Powierzchnia użytków rolnych przypadająca na 1 ciągnik w 2020 r.
Map 29. Area of agricultural land per tractor in 2020

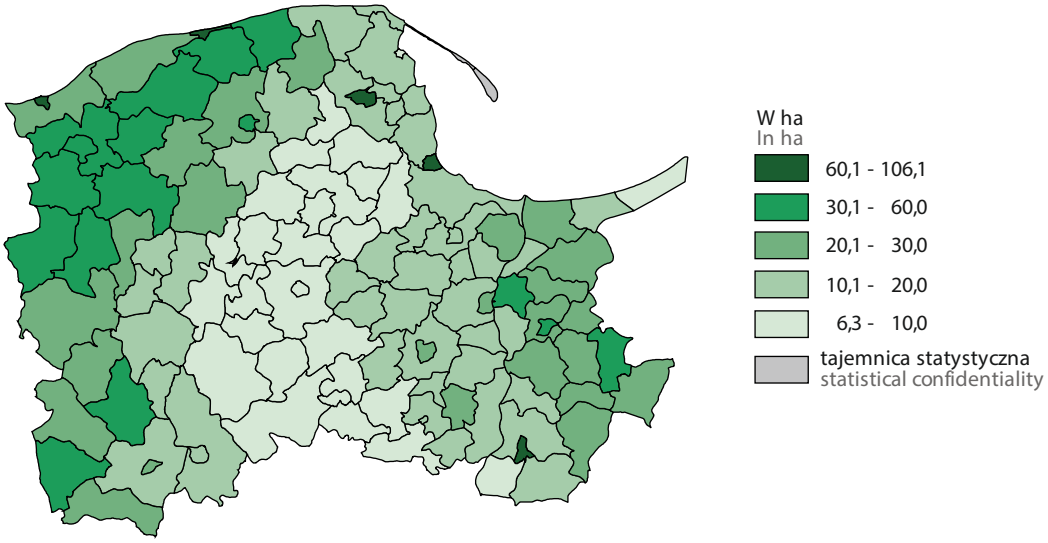

Udział poszczególnych maszyn rolniczych na 100 gospodarstw rolnych w gminach województwa pomorskiego kształtował się następująco:

- **ciągników** – największy odnotowano w gminach wiejskich: Lichnowy (247,2 szt.), Mikołajki Pomorskie (224,4 szt.) i Miłoradz (193,8 szt.), a najmniejszy w gminach miejskich Sopot (25,0 szt.) i Łeba (20,0 szt.),
- **kombajnów zbożowych** – największy odnotowano w gminach wiejskich: Morzeszczyn (47,8 szt.), Lichnowy (44,4 szt.) i Skórcz (41,7 szt.), a najmniejszy m.in. w gminie miejskiej Lębork (4,0 szt.),

- **kombajnów buraczanych** – największy odnotowano w gminach wiejskich: Miłoradz (9,6 szt.), Kwidzyn (9,4 szt.) i Lichnowy (9,3 szt.), a najmniejszy m.in. w gminie miejsko-wiejskiej Nowy Dwór Gdański (1,7 szt.) oraz w gminie wiejskiej Skórcz (0,9 szt.),
- **opryskiwaczy polowych** – największy odnotowano w gminach wiejskich: Lichnowy (81,5 szt.), Morzeszczyn (65,2 szt.) i Miłoradz (64,4 szt.), a najmniejszy m.in. w gminach miejskich Wejherowo (9,1 szt.) i Kościerzyna (6,9 szt.),
- **opryskiwaczy sadowniczych** – największy odnotowano m.in. w gminie wiejskiej Tczew (4,9 szt.) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Debrzno (3,5 szt.), a najmniejszy m.in. w gminach wiejskich Puck i Sierakowice (po 0,4 szt.).

Udział gospodarstw wyposażonych w poszczególne rodzaje maszyn rolniczych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w gminach województwa pomorskiego kształtował się następująco:

- **ciągniki** – największy udział odnotowano w gminach wiejskich: Lichnowy (82,4%), Lipnica (80,5%) i Morzeszczyn (80,3%), a najmniejszy w gminach miejskich Lębork (22,7%) i Łeba (20,0%),

Mapa 30. Gospodarstwa rolne wyposażone w ciągniki w 2020 r.

Map 30. Agricultural holdings with tractors in 2020

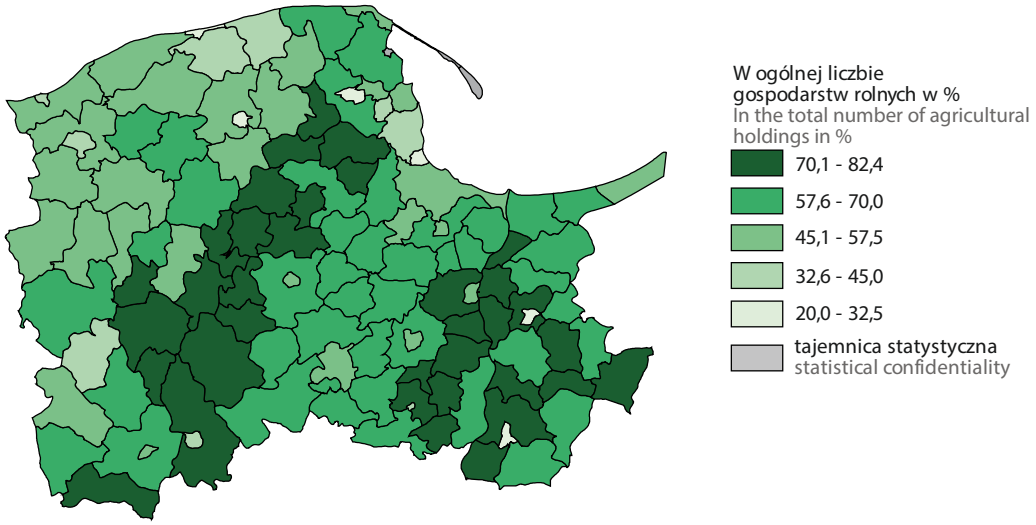

- **kombajny zbożowe** – największy udział odnotowano w gminach wiejskich: Morzeszczyn (43,3%), Lichnowy (40,7%) i Skórcz (40,4%), a najmniejszy w gminie miejskiej Lębork (4,0%),

Mapa 31. Gospodarstwa rolne wyposażone w kombajny zbożowe w 2020 r.
Map 31. Agricultural holdings with combine harvesters in 2020

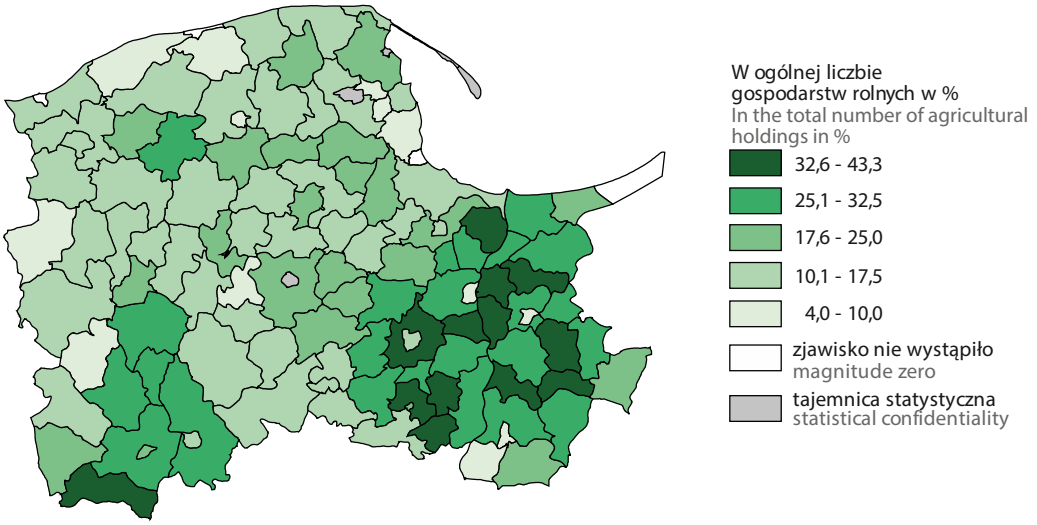

- **opryskiwacze polowe** – największy udział odnotowano w gminach wiejskich: Lichnowy (67,6%), Morzeszczyn (64,0%), Miłoradz (61,6%) i Subkowy (61,4%), a najmniejszy m.in. w gminach miejskich Rumia (8,1%) i Kościerzyna (6,9%),

Mapa 32. Gospodarstwa rolne wyposażone w opryskiwacze polowe w 2020 r.
Map 32. Agricultural holdings with field sprayers in 2020

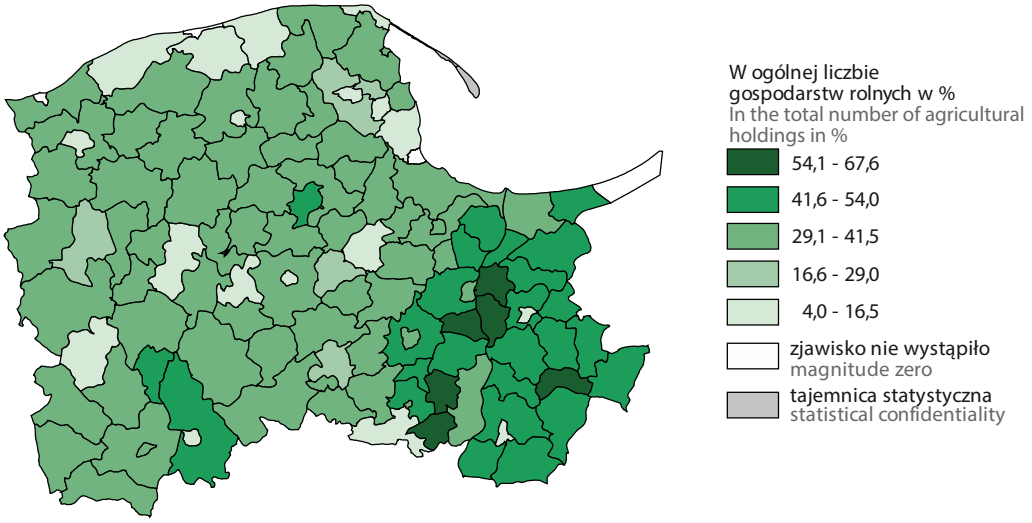

- **kombajny ziemniaczane** – największy udział odnotowano m.in. w gminach wiejskich Chojnice (17,0%) i Sadlinki (15,3%), a najmniejszy m.in. w gminie miejsko-wiejskiej Nowy Staw (1,2%) oraz w gminie wiejskiej Nowa Karczma (0,8%),
- **kopaczki do zbiorów ziemniaków i innych roślin korzeniowych** – największy udział odnotowano w gminach wiejskich: Przodkowo (46,6%), Sulęczyno (43,9%) i Szemud (43,8%), a najmniejszy m.in. w gminach miejskich Słupsk (5,0%) i Lębork (4,0%),
- **kombajny buraczane** – największy udział odnotowano w gminach wiejskich: Miłoradz (9,6%), Lichnowy (8,3%) i Kwidzyn (8,2%), a najmniejszy m.in. w gminie miejsko-wiejskiej Nowy Dwór Gdański (1,7%) i w gminie wiejskiej Skórcz (0,9%).

W 2020 r. na 100 ha powierzchni zasiewów zbóż i rzepaku przypadało 1,8 kombajnu zbożowego, których najwięcej odnotowano w gminach wiejskich: Chmielno (6,5 szt.), Przodkowo (5,2 szt.) i Wejherowo (5,2 szt.), a najmniej m.in. w gminie miejskiej Malbork i w gminie miejsko-wiejskiej Kępice (po 0,5 szt.).

Mapa 33. Kombajny zbożowe na 100 ha powierzchni zbóż i rzepaku w 2020 r.

Map 33. Combine harvesters per 100 ha of cereals and rape area in 2020

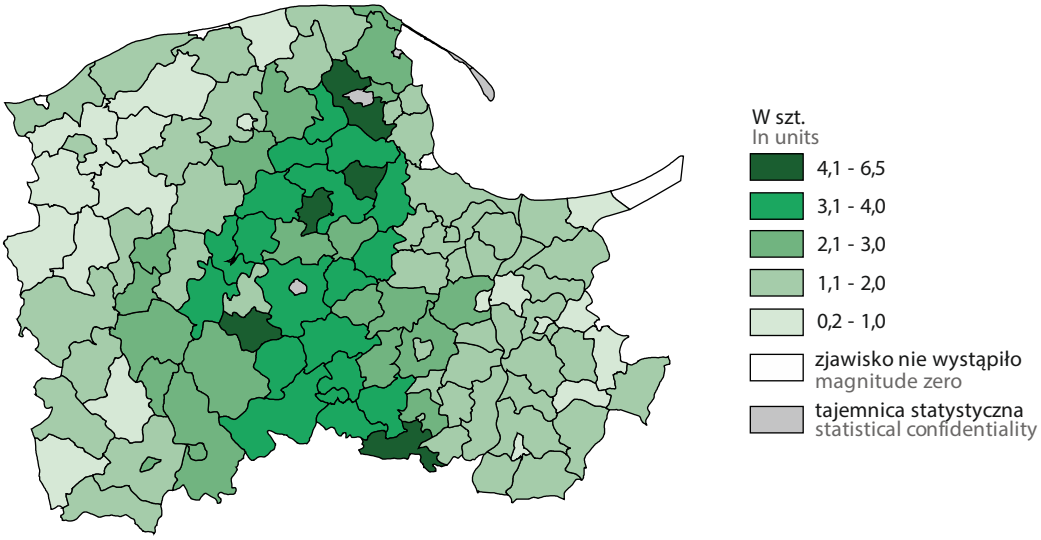

Najwięcej kombajnów buraczanych na 100 ha uprawy buraków cukrowych odnotowano m.in. w gminie wiejskiej Sadlinki (7,7 szt.), w gminie miejsko-wiejskiej Pelplin (4,7 szt.) oraz w gminie wiejskiej Pszczółki (4,5 szt.), a najmniej m.in. w gminach wiejskich Stare Pole i Stary Targ (po 0,8%).

Kombajnów ziemniaczanych na 100 ha uprawy ziemniaków najwięcej odnotowano w gminach wiejskich: Przechlewo (85,7 szt.), Kołczygłowy (64,0 szt.) i Borzytuchom (54,4 szt.), a najmniej m.in. w gminie miejsko-wiejskiej Kępice (1,5 szt.) oraz w gminie wiejskiej Choczewo (0,4 szt.).

Rozdział VI
Chapter VI

Nawożenie
Fertilisation

Według danych PSR 2020 w gminach województwa pomorskiego według siedziby gospodarstwa największy udział gospodarstw stosujących nawozy mineralne odnotowano w gminach wiejskich: Lichnowy – 97,2% (w 2010 r. – 90,2%), Subkowy – 95,3% (w 2010 r. – 95,5%) i Malbork – 94,2% (w 2010 r. – 91,2%), a najmniejszy m.in. w gminie wiejskiej Smołdzino – 25,6% (w 2010 r. – 41,8%) oraz w gminie miejskiej Ustka – 20,8% (w 2010 r. – 51,7%).

Mapa 34. Gospodarstwa rolne stosujące nawożenie mineralne w roku gospodarczym 2019/20
Map 34. Agricultural holdings applying mineral fertilisation in the 2019/20 farming year

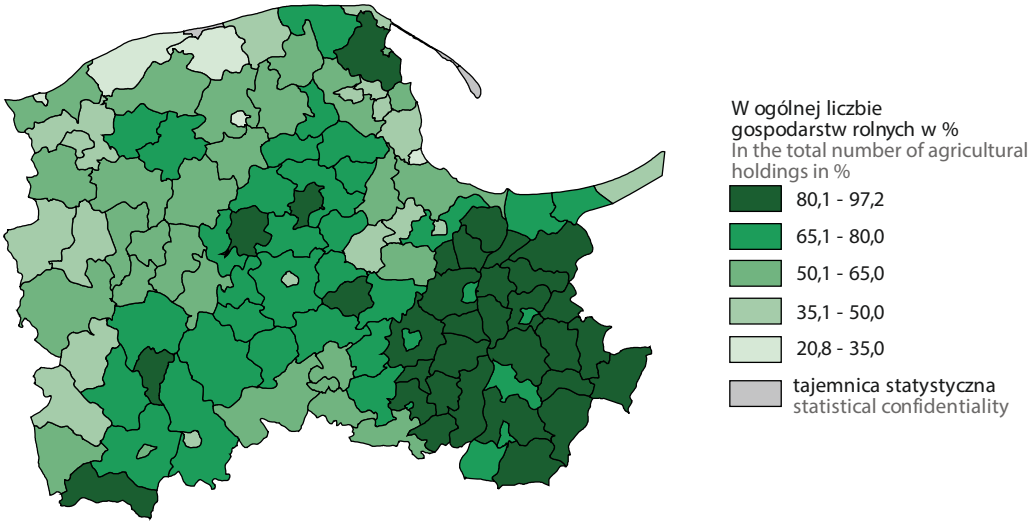

Największe zużycie nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych odnotowano w gminie miejskiej Kwidzyn – 295,5 kg (w 2010 r. – 83,8 kg) oraz w gminach wiejskich Sztutowo – 276,8 kg (w 2010 r. – 200,1 kg) i Lichnowy – 247,2 kg (w 2010 r. – 188,1 kg), a najmniejsze nawożenie mineralne stosowano m.in. w gminie wiejskiej Smołdzino – 14,2 kg (w 2010 r. – 35,1 kg) oraz w gminie miejskiej Ustka – 3,9 kg (w 2010 r. – 49,4 kg).

Mapa 35. Zużycie nawozów mineralnych na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20

Map 35. Consumption of mineral fertilisers per ha of agricultural land in the 2019/20 farming year

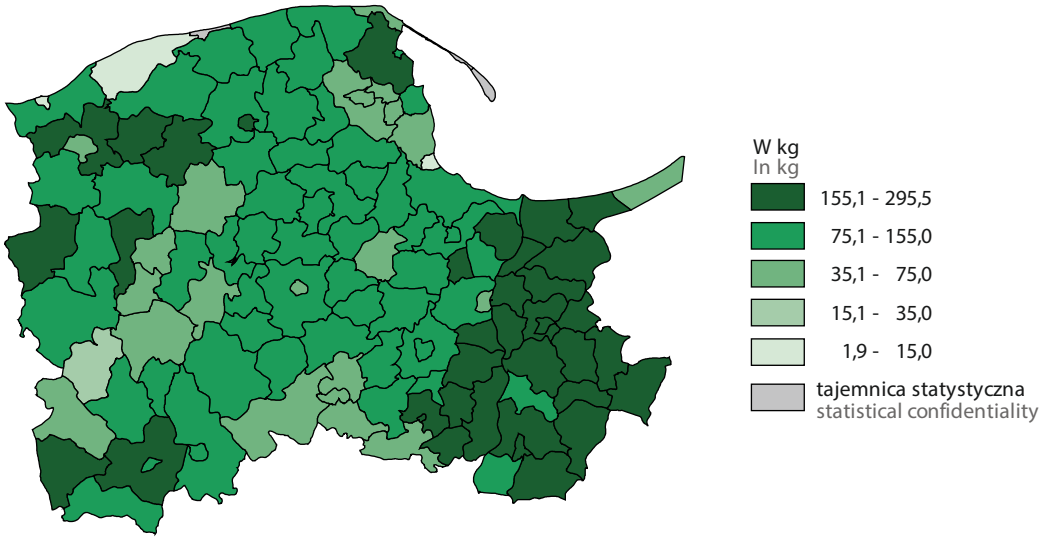

Wśród gospodarstw stosujących nawozy wapniowe i nawozy wapniowo-magnezowe największy udział zaobserwowano w gminach wiejskich: Chmielno – 37,0% (w 2010 r. – 20,3%), Lichnowy – 35,2% (w 2010 r. – 9,1%) i Sulęczyno – 34,2% (w 2010 r. – 39,8%), a najmniejszy m.in. w gminach miejskich Reda – 6,1% (w 2010 r. – 8,3%) i Gdynia – 6,0% (w 2010 r. – 6,1%).

Mapa 36. Gospodarstwa rolne stosujące nawożenie wapniowe i wapniowo-magnezowe w roku gospodarczym 2019/20

Map 36. Agricultural holdings applying lime and lime with magnesium fertilisation in the 2019/20 farming year

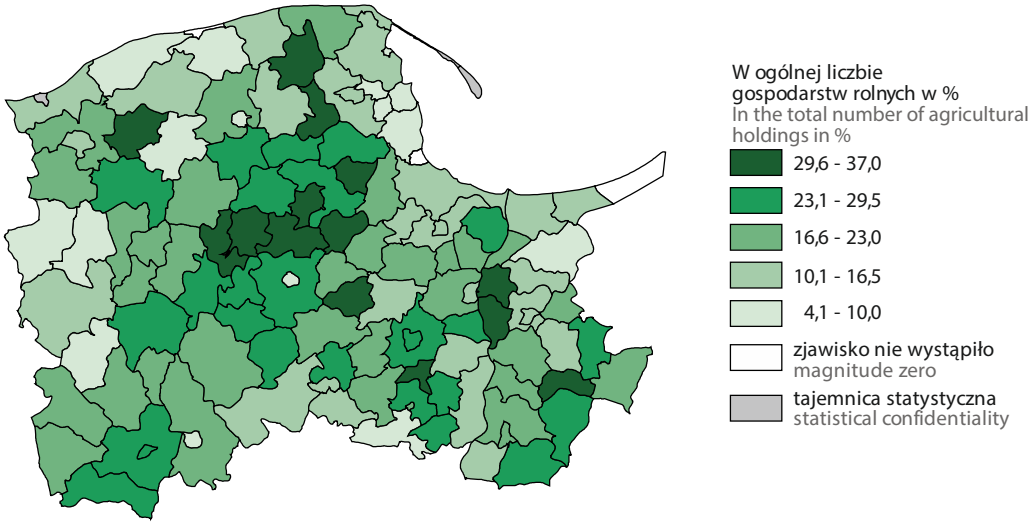

W 2020 r. największe zużycie nawozów wapniowych na 1 ha użytków rolnych odnotowano w gminie miejskiej Skórcz – 529,1 kg (w 2010 r. – 129,0 kg) oraz w gminach wiejskich Lichnowy – 441,2 kg (w 2010 r. – 61,7 kg) i Miłoradz – 249,5 kg (w 2010 r. – 70,7 kg), a najmniejsze zużycie nawozów wapniowych odnotowano m.in. w gminach miejskich: Gdynia – 5,5 kg (w 2010 r. – 2,9 kg), Reda – 3,9 kg (w 2010 r. – 3,2 kg) i Kościerzyna – 1,2 kg (w 2010 r. – 54,8 kg).

Mapa 37. Zużycie nawozów wapniowych i wapniowo-magnezowych na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/20

Map 37. Consumption of lime and lime with magnesium fertilisers per ha of agricultural land in the 2019/20 farming year

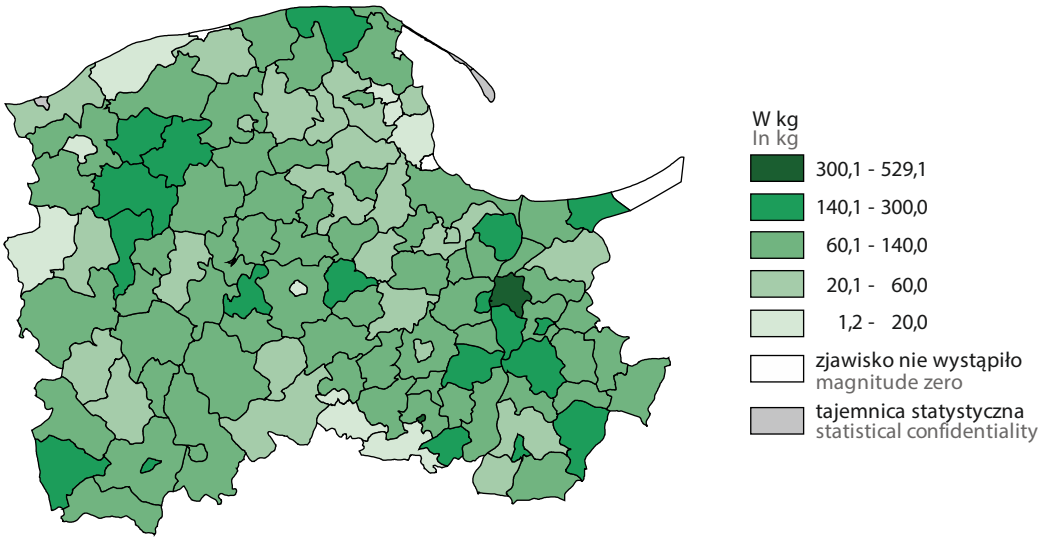

Wśród gospodarstw rolnych stosujących nawożenie obornikiem w 2020 r. największy udział odnotowano w gminach wiejskich Lipusz – 65,9% (w 2010 r. – 72,3%) i Przodkowo – 64,5% (w 2010 r. – 80,9%) oraz w gminach miejsko-wiejskich Brusy i Luzino po 63,7% (w 2010 r. odpowiednio 77,7% i 76,0%), a najmniejszy udział w nawożeniu obornikiem odnotowano m.in. w gminach miejskich: Słupsk – 9,9% (w 2010 r. – 18,6%), Człuchów – 8,9% (w 2010 r. – 13,9%) i Kwidzyn – 7,1% (w 2010 r. – 48,1%).

Mapa 38. Gospodarstwa rolne stosujące nawożenie obornikiem w roku gospodarczym 2019/20

Map 38. Agricultural holdings applying manure in the 2019/20 farming year

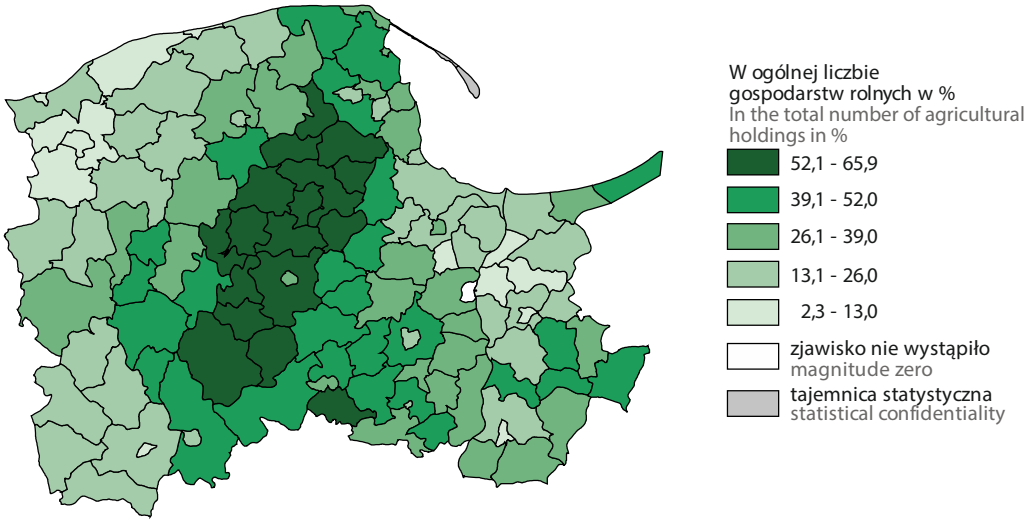

W 2020 r. największe zużycie obornika na 1 ha powierzchni nawożonej odnotowano w gminach wiejskich Lichnowy (369 dt) i Stary Targ (246 dt) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Nowy Staw (226 dt), a najmniejsze zużycie obornika odnotowano w gminach miejskich: Wejherowo (29 dt), Puck (21 dt) oraz Kwidzyn i Skórcz (po 20 dt).

Mapa 39. Zużycie obornika w roku gospodarczym 2019/20

Map 39. Consumption of manure in the 2019/20 farming year

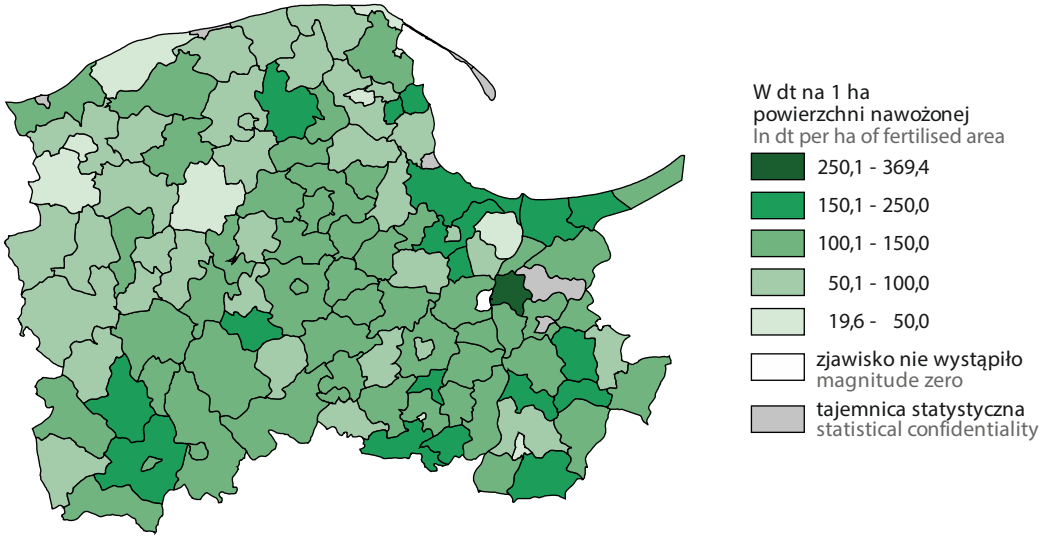

Rozdział VII
Chapter VII

Źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego
Sources of income of households with a holder of an agricultural holding

Według siedziby gospodarstwa rolnego działalność rolnicza stanowiła **główne źródło utrzymania**, czyli źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem, dla blisko 70% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego znajdujących się w gminach województwa pomorskiego. Najwyższy udział gospodarstw uzyskujących główne dochody z działalności rolniczej odnotowano w gminie wiejskiej Mikołajki Pomorskie (68,7%), w gminie miejsko-wiejskiej Dzierzgoń (66,4%) oraz w gminie wiejskiej Morzeszczyn (64,3%). Natomiast w gminach miejskich Kwidzyn i Kościerzyna udział ten był najniższy i nie przekroczył 15%.

Mapa 40. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności rolniczej w 2020 r.

Map 40. Households where over 50% of total income accounted for the income from agricultural activity in 2020

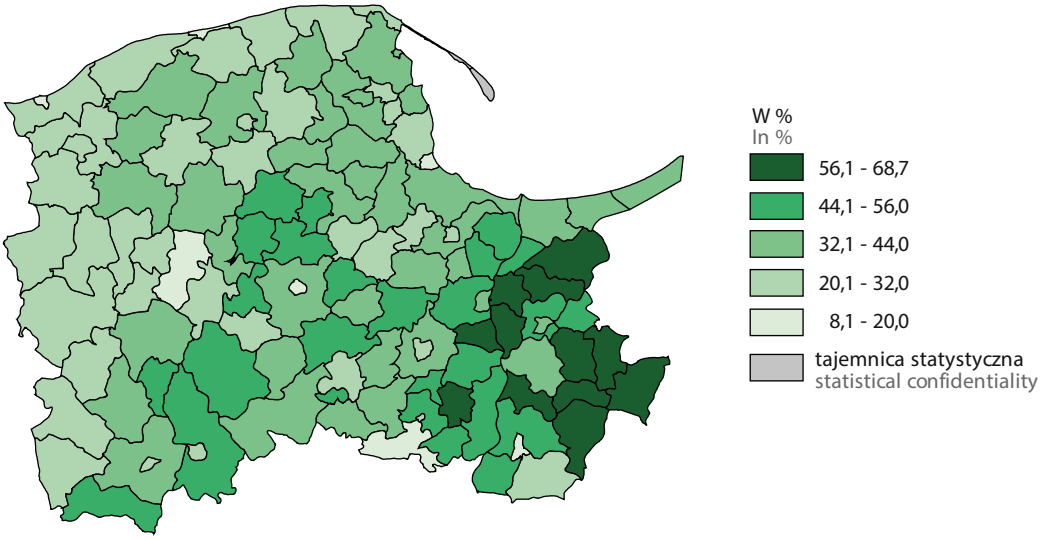

Co trzecie gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskiwało główne dochody z pracy najemnej. Najwyższy udział przekraczający 40% odnotowano w gminach wiejskich: Potęgowo, Borzytuchom i Kaliska, a najniższy, wynoszący ok. 10%, m.in. w gminie miejsko-wiejskiej Dzierzgoń oraz w gminach wiejskich Morzeszczyn i Mikołajki Pomorskie.

Mapa 41. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z pracy najemnej w 2020 r.

Map 41. Households where over 50% of total income accounted for the income from contract work in 2020

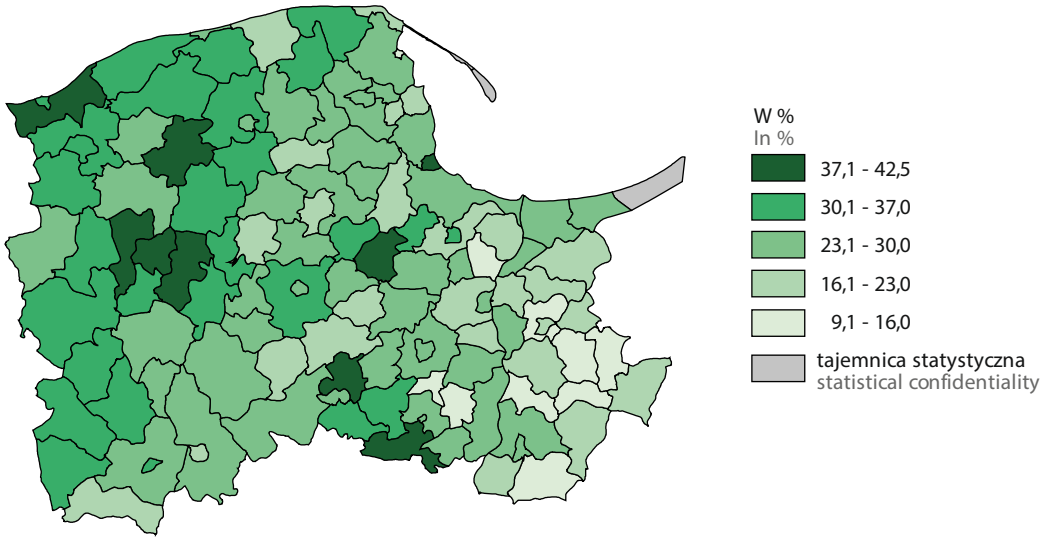

Indywidualne gospodarstwa rolne uzyskiwały również główne dochody z działalności pozarolniczej. Udział gospodarstw domowych, dla których dochody z **działalności pozarolniczej** przekraczały 50% dochodów ogółem, najwyższy odnotowano w gminie miejskiej Krynica Morska (40,0%), w gminie miejsko-wiejskiej Władysławowo (35,8%) oraz w gminie miejskiej Kościerzyna (35,2%), a najmniejszy, nieprzekraczający 3% m.in. w gminie wiejskiej Mikołajki Pomorskie oraz w gminie miejsko-wiejskiej Nowy Staw.

Mapa 42. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z działalności pozarolniczej w 2020 r.

Map 42. Households where over 50% of total income accounted for the income from other gainful activity in 2020

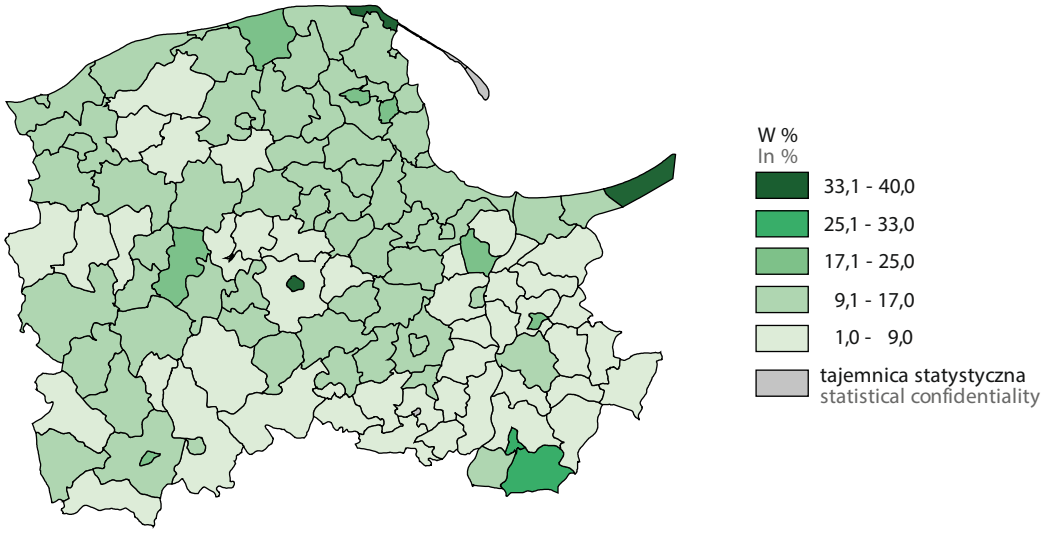

Analizując główne źródła utrzymania gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego, należy zauważyć, że udział gospodarstw, w których dochody z emerytur i rent przekraczały 50% dochodów ogółem kształtował się od 36,4% w gminie miejskiej Puck do zaledwie 2,5% w gminie wiejskiej Smętowo Graniczne.

Mapa 43. Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z emerytury i renty w 2020 r.

Map 43. Households where over 50% of total income accounted for the income from retirement and disability pension in 2020

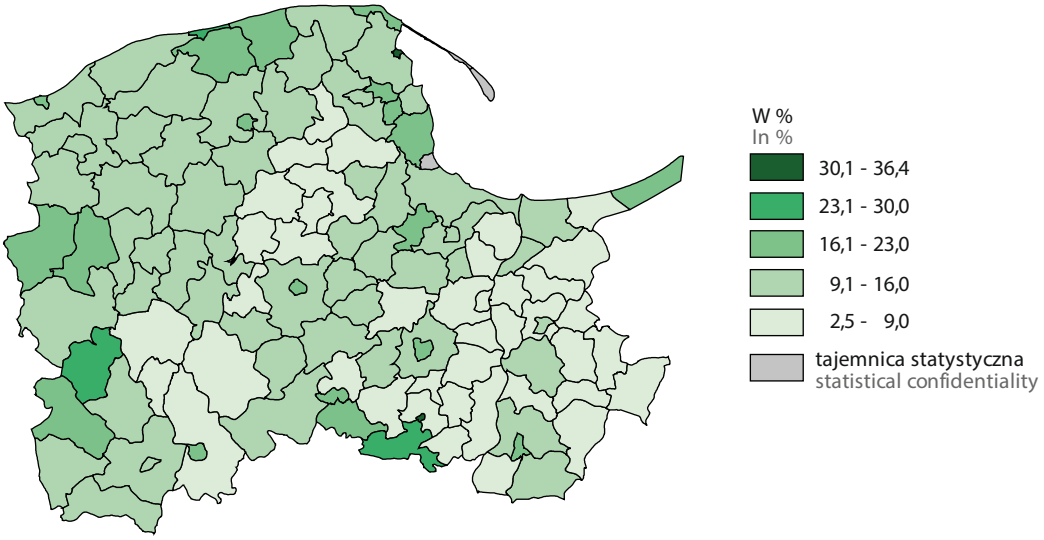

Rozdział VIII
Chapter VIII

Pracujący i nakłady pracy w gospodarstwach rolnych
Labour force and labour input in agricultural holdings

Analizując nakłady pracy (w AWU) zaobserwować można ich koncentrację w centralnej i południowo-zachodniej części województwa pomorskiego. Największy udział w nakładach pracy na prowadzenie gospodarstwa rolnego ogółem zaobserwowano w gminach wiejskich: Sierakowice (1485 AWU), Chojnice (1173 AWU) i Szemud (1100 AWU) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Kartuzy (1087 AWU), a najmniejszy w gminach miejskich: Sopot (5 AWU), Ustka (10 AWU) i Krynica Morska (12 AWU).

Mapa 44. Nakłady pracy w gospodarstwach rolnych ogółem poniesione na produkcję rolniczą w 2020 r.
Map 44. Labour input in total agricultural holdings incurred on agricultural activity in 2020

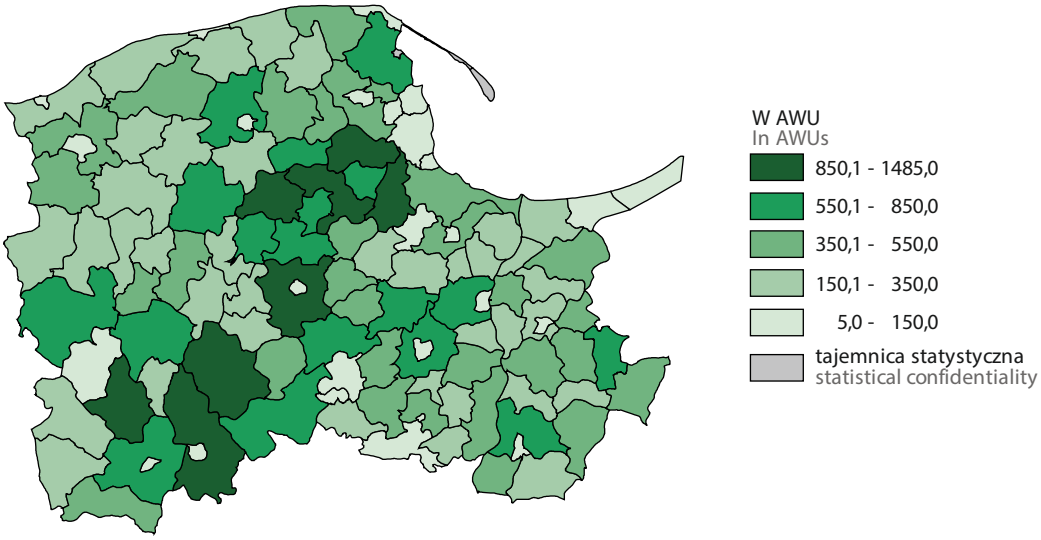

AWU – roczna jednostka pracy – oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi.

Rozkład nakładów pracy w przeliczeniu na 100 hektarów użytków rolnych przedstawia zróżnicowanie gmin w województwie pomorskim z wyraźną koncentracją w centralnej części województwa, kształtującą się podobnie jak rozkład terytorialny liczby gospodarstw rolnych. Największy nakład pracy w przeliczeniu na 100 ha wystąpił w gminie miejskiej Reda (46,4 AWU), w gminie wiejskiej Chmielno (18,1 AWU) oraz w gminie miejskiej Krynica Morska (17,2 AWU), natomiast najmniejszy nakład odnotowano w gminach miejskich: Sopot (1,6 AWU), Kwidzyn (1,7 AWU) oraz Ustka (2,0 AWU).

Mapa 45. Nakłady pracy na 100 ha użytków rolnych w 2020 r.

Map 45. Labour input per 100 ha of agricultural land in 2020

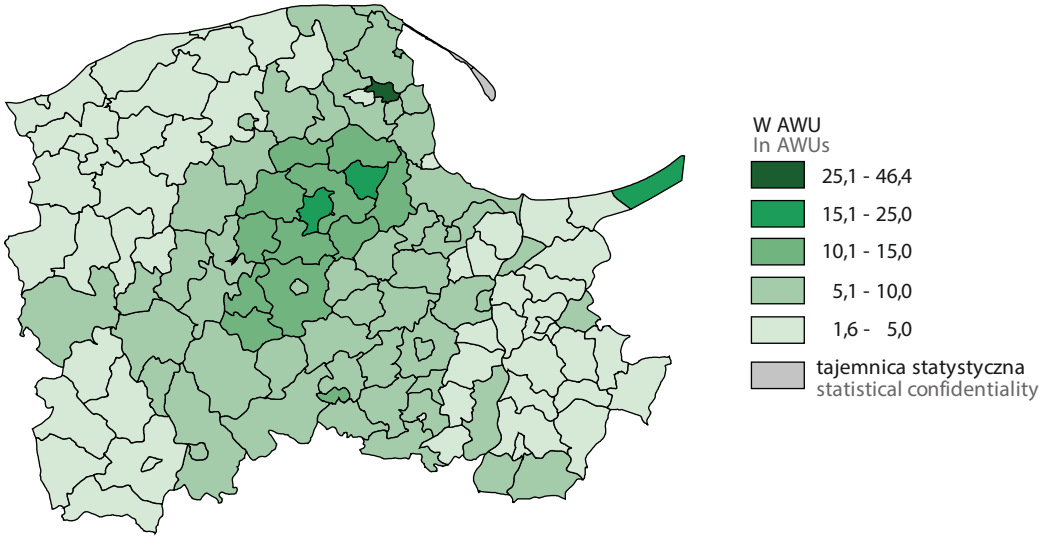

Najwyższą koncentrację nakładów pracy w przeliczeniu na 100 gospodarstw rolnych zaobserwowano w gminie miejskiej Reda (698,5 AWU) oraz w gminach wiejskich Lichnowy (338,9 AWU), Przechlewo (313,3 AWU) i Stare Pole (305,4 AWU), natomiast najniższą koncentrację odnotowano w gminach miejskich Ustka i Sopot (po 41,7 AWU) oraz Chojnice (62,4 AWU).

Mapa 46. Nakłady pracy na 100 gospodarstw rolnych w 2020 r.

Map 46. Labour input per 100 agricultural holdings in 2020

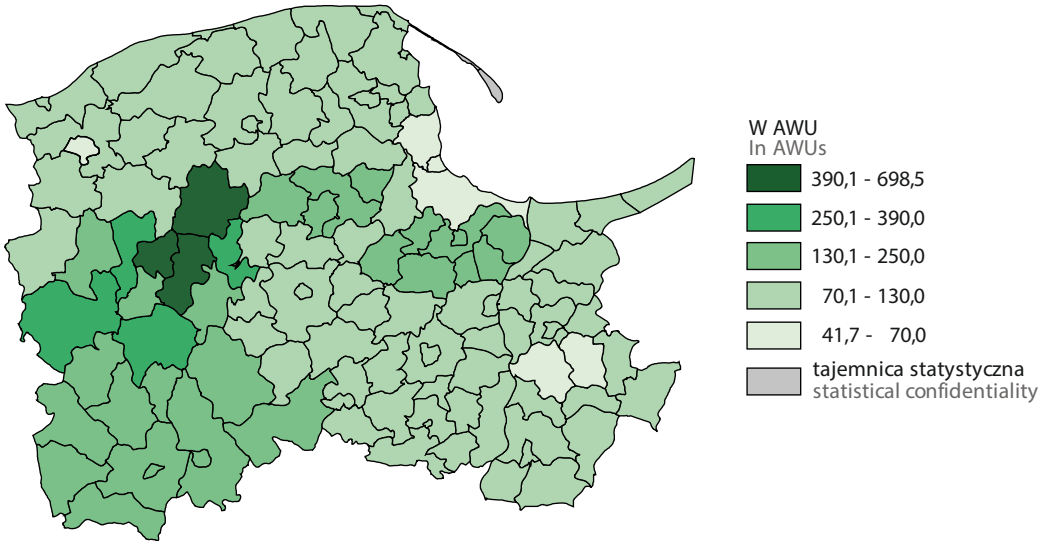

Rozdział IX
Chapter IX

Typologia gospodarstw rolnych
Typology of agricultural holdings

1. Wielkość ekonomiczna
1. Economic size

Analiza gospodarstw rolnych w poszczególnych klasach wielkości ekonomicznej wykazała, że udział gospodarstw rolnych najsłabszych ekonomicznie (do 2 tys. euro) był największy w gminach miejskich województwa pomorskiego: Łeba (60,0%), Ustka (58,3%) oraz Puck (54,5%), a najmniejszy zaobserwowano w gminach wiejskich Lichnowy (4,6%) i Morzeszczyn (6,7%) oraz w gminie miejsko-wiejskiej Dzierzgoń (8,1%).

Mapa 47. Gospodarstwa rolne o wielkości ekonomicznej do 2 tys. euro w 2020 r.
Map 47. Agricultural holdings with up to two thousand euro economic size in 2020

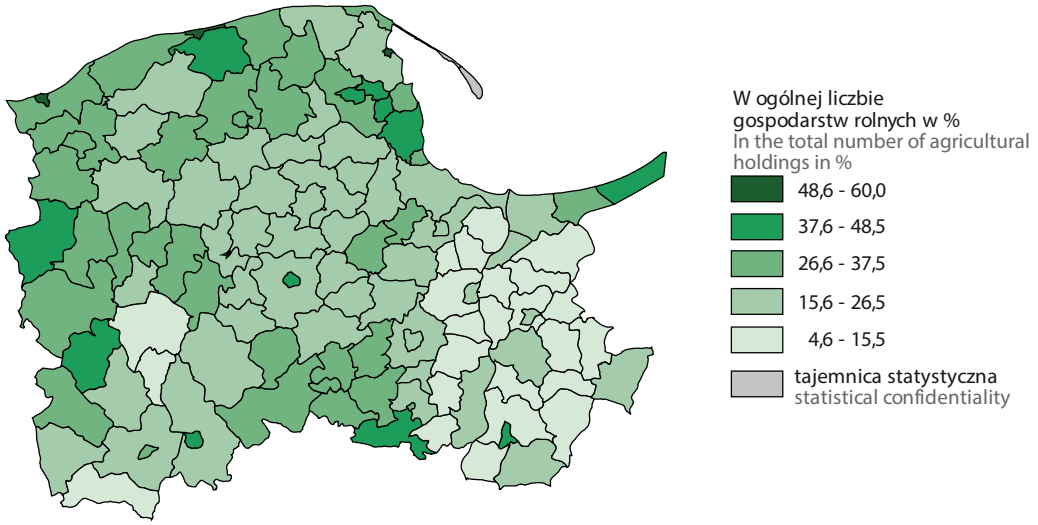

Natomiast największy udział gospodarstw silnych ekonomicznie o wielkości 50 tys. euro i więcej odnotowano m.in. w gminach wiejskich: Lichnowy (27,8%), Stary Targ (26,7%) i Cedry Wielkie (25,7%), a najmniejszy udział zaobserwowano m.in. w gminach wiejskich: Osiek (4,2%), Kościerzyna (4,4%) oraz Wejherowo i Somonino (po 4,5%).

Mapa 48. Gospodarstwa rolne o wielkości 50 tys. euro i więcej w 2020 r.
Map 48. Agricultural holdings with up to 50 thousand euro economic size in 2020

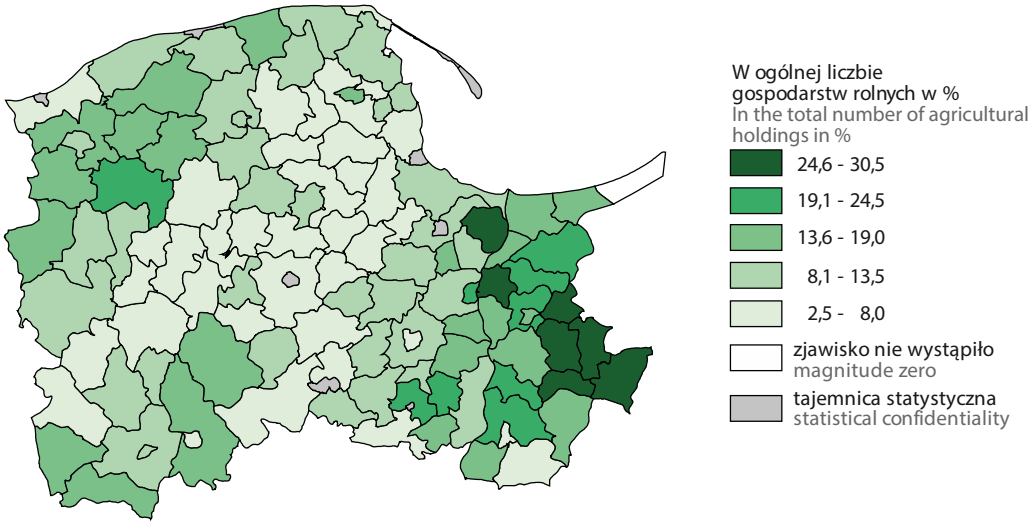

2. Typy rolnicze
2. Types of farming

W 2020 r. wśród gospodarstw specjalistycznych w województwie pomorskim dominowały gospodarstwa specjalizujące się w uprawach polowych oraz gospodarstwa typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta".

W ujęciu regionalnym największy udział gospodarstw specjalizujących się w uprawach polowych zaobserwowano w Sopocie (91,7%) oraz w gminach wiejskich Suchy Dąb (88,8%) i Ostaszewo (87,2%), a najmniejszy udział odnotowano w gminach wiejskich: Przodkowo (38,5%), Luzino (39,3%) oraz Chmielno i Szemud (po 41,6%).

Mapa 49. Gospodarstwa rolne typu „specjalizujące się w uprawach polowych" w 2020 r.
Map 49. Agricultural holdings of the "specialising in field crops" type in 2020

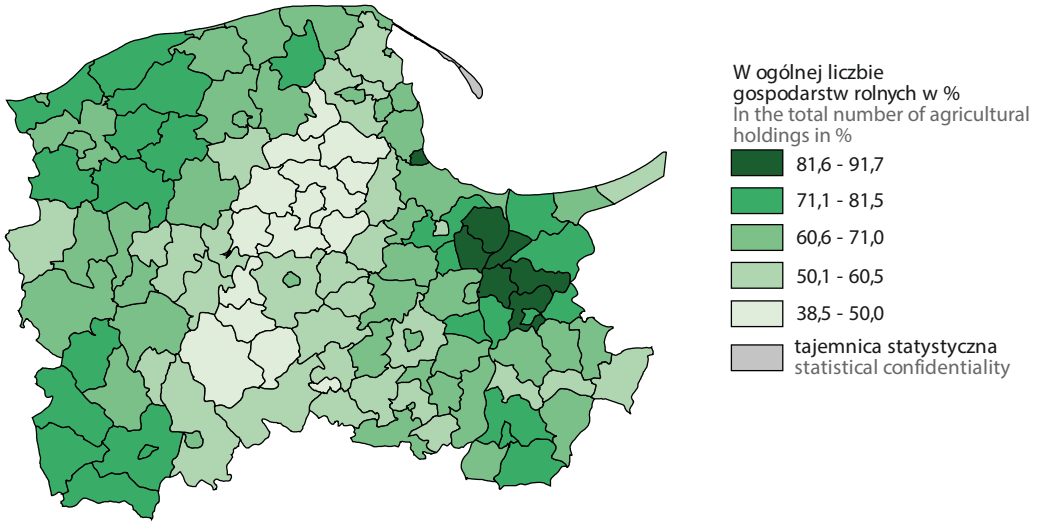

Natomiast największy udział gospodarstw typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" zaobserwowano w gminach wiejskich: Kościerzyna (24,2%), Linia (23,9%) oraz Szemud (23,8%), a najmniejszym udziałem charakteryzowały się gminy wiejskie Suchy Dąb (2,6%) i Pruszcz Gdański (3,0%) oraz gminy miejskie Słupsk (3,0%) i Rumia (3,5%).

Mapa 50. Gospodarstwa rolne typu „mieszane – różne uprawy i zwierzęta" w 2020 r.
Map 50. Agricultural holdings of the "mixed – different crops and livestock" type in 2020

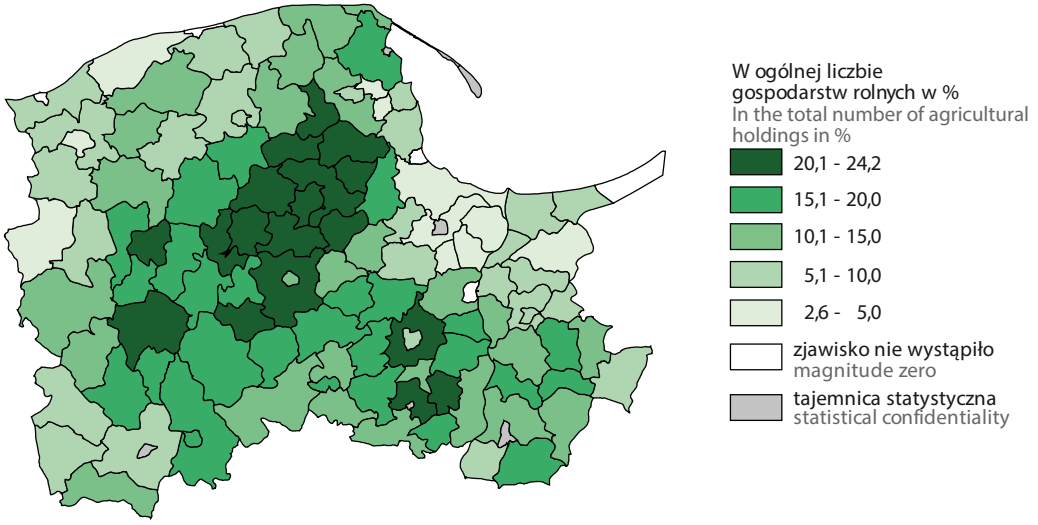

Uwagi metodyczne

1. Wprowadzenie

Niniejszą publikację opracowano na podstawie wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020), który przeprowadzono w Polsce w terminie od 1 września do 30 listopada 2020 r.

Spis został przeprowadzony na potrzeby Unii Europejskiej oraz krajowe, a jego podstawę prawną stanowiły:

- ustawa z dnia 31 lipca 2019 r. o powszechnym spisie rolnym w 2020 r. (Dz. U. z 2019 r. poz. 1728, z późn. zm.). Ustawa ta szczegółowo określiła zasady przeprowadzenia spisu, podmioty podlegające spisowi oraz zakres danych, które należy zebrać,
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2018/1091 z dnia 18 lipca 2018 r. w sprawie zintegrowanych statystyk dotyczących gospodarstw rolnych oraz uchylenia rozporządzeń (WE) nr 1166/2008 i (UE) nr 1337/2011 (Dz. Urz. L 200 z 7 sierpnia 2018 r.),
- rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 223/2009 z dnia 11 marca 2009 r. w sprawie statystyki europejskiej oraz uchylające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE, Euratom) nr 1101/2008 w sprawie przekazywania do Urzędu Statystycznego Wspólnot Europejskich danych statystycznych objętych zasadą poufności,
- rozporządzenie Rady (WE) nr 322/97 w sprawie statystyk Wspólnoty oraz decyzji Rady 89/382/EWG, Euratom w sprawie ustanowienia Komitetu ds. Programów Statystycznych Wspólnot Europejskich (tekst mający znaczenie dla Europejskiego Obszaru Gospodarczego – EOG i Szwajcarii) (Dz. Urz. L 87 z 31 marca 2009 r., str. 164), w zakresie zasad opracowywania, tworzenia i rozpowszechniania statystyk oraz poufności informacji statystycznych,
- ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (Dz. U. z 2020 r. poz. 443, z późn. zm.),
- rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. (RODO) w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz. Urz. UE L 119 z 4 maja 2016 r., str. 1) w zakresie zasad przetwarzania danych osobowych,
- ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1781).

Dniem referencyjnym spisu był 1 czerwca 2020 r. Część danych, ze względu na ich specyfikę, dotyczyła okresu ostatnich 12 miesięcy kończącego się w dniu referencyjnym badania czyli okresu od 2 czerwca 2019 r. do 1 czerwca 2020 r. włącznie.

Dla aktywności ekonomicznej, w części dotyczącej aktywności bieżącej, okresem referencyjnym był dodatkowo tydzień kończący się w dniu referencyjnym badania (tj. okres od 26 maja do 1 czerwca 2020 r.).

2. Uwaga

W związku z wprowadzaniem od 2010 r. zmian w metodologii badań rolniczych, mających na celu dostosowanie do standardów unijnych oraz uwzględnienie przemian dokonujących się w polskim rolnictwie, a także szersze wykorzystanie źródeł administracyjnych, **definicja gospodarstwa rolnego uległa zmianie**. Zgodnie z obowiązującą definicją w spisie rolnym w 2020 r. (podobnie jak w badaniach struktury gospodarstw rolnych w 2013 i 2016 r.) nie ujęto posiadaczy użytków rolnych nieprowadzących działalności rolniczej oraz posiadaczy użytków rolnych o powierzchni poniżej 1 ha prowadzących działalność rolniczą o małej skali.

W związku z powyższym, prezentowane w niniejszym opracowaniu dane dla 2020 r., dotyczące gospodarstw rolnych ogółem oraz gospodarstw rolnych o powierzchni do 1 ha użytków rolnych włącznie są porównywalne z danymi zawartymi w edycji publikacji za lata 2013 i 2016, a nie są porównywalne z informacjami dla lat 2002, 2005, 2007 i 2010 zawartymi we wcześniejszych edycjach publikacji.

Do porównań wykorzystano dane z 2010 r, przeliczone zgodnie z obowiązującą definicją gospodarstwa rolnego.

Dane dla gospodarstw rolnych o powierzchni powyżej 1 ha użytków rolnych są porównywalne z danymi prezentowanymi w poprzednich edycjach publikacji (dla gospodarstw prowadzących działalność rolniczą).

3. Ważniejsze pojęcia, definicje i zasady spisywania

Gospodarstwo rolne to grunty rolne wraz z gruntami leśnymi, budynkami lub ich częściami, urządzeniami i inwentarzem, jeżeli stanowią lub mogą stanowić zorganizowaną całość gospodarczą wraz z prawami związanymi z prowadzeniem gospodarstwa rolnego (art. 553 Kodeksu Cywilnego).

Gospodarstwo rolne osoby fizycznej (gospodarstwo indywidualne) to gospodarstwo użytkowane przez osobę fizyczną obejmujące:

- gospodarstwa rolne o powierzchni 1 ha i więcej użytków rolnych,
- gospodarstwa rolne o powierzchni poniżej 1 ha użytków rolnych (w tym nieposiadające użytków rolnych) prowadzące działy specjalne produkcji rolnej lub produkcję rolną (roślinną i/lub zwierzęcą) o znaczącej, określonej następującymi progami skali: 0,5 ha dla: drzew owocowych, krzewów owocowych, warzyw gruntowych, truskawek gruntowych oraz chmielu; 0,3 ha dla szkółek sadowniczych i szkółek ozdobnych; 0,1 ha dla tytoniu; 5 sztuk dla bydła ogółem; 20 sztuk dla świń ogółem; 5 sztuk dla loch; 20 sztuk dla owiec ogółem i kóz ogółem; 100 sztuk dla drobiu ogółem; 10 sztuk dla zwierząt dzikich utrzymywanych w systemie fermowym; 20 pni dla pszczół.

Gospodarstwo rolne osoby prawnej lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej to gospodarstwo rolne prowadzone przez osobę prawną lub jednostkę organizacyjną niemającą osobowości prawnej, którego **podstawowa działalność jest zaliczana według Polskiej Klasyfikacji Działalności do sekcji A**, dział 01, grupy: 01.1 – uprawy rolne inne niż wieloletnie, 01.2 – uprawy roślin wieloletnich, 01.3 – rozmnażanie roślin, 01.4 – chów i hodowla zwierząt (z podklasy 01.49.Z – tylko strusie, króliki i inne zwierzęta futerkowe oraz pszczoły), 01.5 – uprawy rolne połączone z chowem i hodowlą zwierząt (działalność mieszana), 01.6, klasa 01.61, podklasa 01.6.61.Z – działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną (utrzymywanie gruntów w dobrej kulturze rolnej przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska), a także niezależnie od zaklasyfikowania działalności podstawowej, gdy w gruntach użytkowanych przez jednostkę powierzchnia **użytków rolnych przekracza 1 ha lub prowadzony jest chów/hodowla zwierząt gospodarskich**.

Użytkownik gospodarstwa rolnego to osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, faktycznie użytkująca gospodarstwo rolne, niezależnie od tego, czy jest właścicielem, dzierżawcą tego gospodarstwa, czy też użytkuje je z innego tytułu i niezależnie od tego, czy grunty wchodzące w skład gospodarstwa rolnego są położone na terenie jednej czy kilku gmin.

Za **osobę kierującą gospodarstwem rolnym** uważa się pełnoletnią osobę fizyczną upoważnioną przez właściciela/ /użytkownika gospodarstwa rolnego do podejmowania oraz nadzorowania lub wykonywania decyzji bezpośrednio związanych z procesami produkcyjnymi. W gospodarstwach indywidualnych kierujący jest często tą samą osobą co użytkownik.

Poziom wykształcenia rolniczego osoby kierującej gospodarstwem rolnym określa się jako:

- wyższe rolnicze – uzyskanie dyplomu ukończenia szkoły wyższej o kierunku rolniczym, np. ogrodnictwo, geodezja urządzeń rolniczych, technika urządzeń rolniczych i leśnych, leśnictwo, technologia drewna, ochrona środowiska – melioracja, rybactwo, zootechnika, technologia żywności – mleczarstwo; do kierunków rolniczych należy zaliczyć także weterynarię,
- policealne rolnicze – uzyskanie dyplomu ukończenia szkoły policealnej lub pomaturalnej o kierunku rolniczym, np. ogrodnictwo, urządzanie terenów zieleni,
- średnie zawodowe rolnicze – uzyskanie świadectwa ukończenia technikum lub liceum zawodowego o kierunku rolniczym, np. hodowla zwierząt, uprawa roślin, leśnictwo, melioracja, urządzanie terenów zieleni,
- zasadnicze zawodowe rolnicze – uzyskanie świadectwa ukończenia zasadniczej szkoły rolniczej, szkoły przysposobienia rolniczego, świadectwa ukończenia korespondencyjnego kursu rolniczego o poziomie szkoły zasadniczej, np. ogrodnictwo, hodowla zwierząt, mechanizacja rolnictwa, wiejskie gospodarstwo domowe, rolnik upraw polowych,
- kurs rolniczy – kurs kwalifikacyjny zakończony egzaminem i uzyskaniem tytułu wykwalifikowanego rolnika lub mistrza rolnika,
- brak wykształcenia rolniczego – nieukończenie żadnej szkoły ani kursu o kierunku rolniczym, niezależnie od posiadanego ogólnego poziomu wykształcenia.

Siedziba użytkownika gospodarstwa indywidualnego to adres zamieszkania użytkownika. Adres ten nie zawsze jest taki sam jak adres zameldowania.

Siedziba gospodarstwa indywidualnego to siedlisko gospodarstwa (budynek mieszkalny oraz budynki gospodarskie i urządzenia służące do produkcji rolnej), a w przypadku braku siedliska, największa część gospodarstwa rolnego. Adres siedziby gospodarstwa nie zawsze jest taki sam jak siedziby użytkownika.

Siedziba gospodarstwa rolnego osoby prawnej (lub jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej) to siedziba osoby prawnej lub jednostki lokalnej prowadzącej działalność rolniczą.

Do **działalności rolniczej** prowadzonej przez gospodarstwo rolne zaliczono:

- uprawę roślin, która obejmuje: wszystkie uprawy rolne (w tym również uprawę grzybów jadalnych), warzywnictwo i ogrodnictwo, szkółkarstwo, hodowlę i nasiennictwo roślin rolniczych i ogrodniczych,
- chów i hodowlę zwierząt gospodarskich, tj. bydła, owiec, kóz, koni, świń, drobiu, królików, pozostałych zwierząt futerkowych, zwierząt dzikich utrzymywanych w warunkach fermowych (np. dziki, sarny, daniele, lamy) i pszczół,
- utrzymanie gruntów rolnych, już niewykorzystywanych do celów produkcyjnych, według zasad dobrej kultury rolnej (zgodnie z normami).

Za **zarobkową działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym** przyjęto działalność produkcyjną lub usługową prowadzoną na własny rachunek w celu osiągnięcia zysku, która wykorzystuje zasoby gospodarstwa rolnego (siłę roboczą, teren, budynki, park maszynowy itp.) lub produkty rolne w nim powstałe (np. agroturystyka, przetwórstwo produktów rolnych).

Nie wlicza się tu działalności innej niż rolnicza, jeżeli z zasobów gospodarstwa do jej prowadzenia wykorzystywana jest tylko i wyłącznie siła robocza.

Wartość końcowej produkcji rolniczej to suma wartości sprzedanych oraz zużytych przez gospodarstwo domowe użytkownika (samozaopatrzenie) surowych, nieprzetworzonych produktów rolnych (roślinnych i zwierzęcych).

Wartość ogólnej sprzedaży produkcji gospodarstwa rolnego to suma przychodów ze sprzedaży surowych produktów rolnych i zwierząt gospodarskich oraz wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym, a także płatności bezpośrednich.

Bezpośrednia sprzedaż konsumentom (ostatecznym odbiorcom na ich własne potrzeby) oznacza sprzedaż produktów rolnych, wytworzonych w gospodarstwie rolnym, na targowiskach, we własnych sklepach lub w ramach sprzedaży międzysąsiedzkiej.

Nie zalicza się tu sprzedaży produktów rolnych do punktów skupu oraz zakupów dokonywanych przez właścicieli sklepów, restauracji itp.

Za **gospodarstwo ekologiczne** uważa się gospodarstwo rolne, które posiada certyfikat nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie konwersji na ekologiczne metody produkcji rolniczej (pod kontrolą jednostki certyfikującej) na całość lub część produkcji roślinnej/zwierzęcej prowadzonej w gospodarstwie.

Za **gospodarstwo rolne korzystające ze środków wsparcia rozwoju obszarów wiejskich** uważa się gospodarstwo, z którym zawarto umowę/wydano pozytywną decyzję o przyznaniu płatności w okresie 3 lat kończących się 31 grudnia 2020 r. dla przynajmniej jednego z działań/poddziałań wymienionych poniżej:

- usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i zastępstw w gospodarstwie,
- systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych,
- inwestycje w środki trwałe,
- przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzenie odpowiednich środków zaradczych,
- pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz młodych rolników,
- pomoc na rozpoczęcie działalności gospodarczej na rzecz rozwoju małych gospodarstw,
- inwestycje w rozwój obszarów leśnych i poprawę żywotności lasów,
- działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne,
- usługi leśno-środowiskowe i klimatyczne oraz ochrona lasów, rolnictwo ekologiczne, płatności dla obszarów Natura 2000 i płatności związane z ramową dyrektywą wodną,
- płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi szczególnymi ograniczeniami,
- dobrostan zwierząt,
- usługi leśno-środowiskowe i klimatyczne oraz ochrona lasów,
- zarządzanie ryzykiem.

4. Użytkowanie gruntów

Grunty ogółem to wszystkie grunty niezależnie od tytułu władania – własne, dzierżawione od innych (na zasadzie umowy i bezumownie), użytkowane z tytułu zajmowania określonego stanowiska (leśniczy, ksiądz, nauczyciel itp.) oraz wspólne w części przypadającej użytkownikowi, a także użytkowane przez gospodarstwo grunty należące do gospodarstw opuszczonych. Nie zalicza się tu powierzchni gruntów wydzierżawionych innym i gruntów należących do wspólnot gruntowych.

Użytki rolne ogółem to powierzchnia:

- użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej, na którą składają się:
  - zasiewy,
  - łąki trwałe,
  - pastwiska trwałe,
  - uprawy trwałe, w tym sady,
  - ogrody przydomowe (bez powierzchni przeznaczonej na rekreację),
  - grunty ugorowane (łącznie z powierzchnią upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny),
- użytków rolnych pozostałych.

Powierzchnia **użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej** to użytki rolne, na których stosuje się jakiekolwiek zabiegi uprawne (np. orka, koszenie, mulczowanie itp.), także grunty objęte płodozmianem. Są to grunty, które mogą kwalifikować się np. do otrzymania dopłat i są utrzymywane zgodnie z wymaganiami dotyczącymi dobrej kultury rolnej znajdującymi się w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 7 kwietnia 2004 r. – Dz. U. Nr 65, poz. 600. Zalicza się tu także grunty ugorowane.

Powierzchnia **użytków rolnych pozostałych** (tj. nieużytkowanych i nieutrzymywanych w dobrej kulturze rolnej) to powierzchnia użytków rolnych wyłączonych z produkcji, tj. użytków rolnych uprzednio użytkowanych jako zasiewy oraz grunty ugorowane, łąki i pastwiska trwałe, sady i inne uprawy trwałe, ogrody przydomowe, które w dniu 1 czerwca 2020 r. ze względów ekonomicznych, społecznych lub innych, nie były wykorzystywane już rolniczo i wyłączone z płodozmianu. Grunty te znajdowały się jednak w kondycji, pozwalającej w razie zmiany decyzji co do ich przyszłego użytkowania, na ich szybkie przywrócenie do produkcji rolniczej, przy wykorzystaniu zasobów dostępnych w gospodarstwie rolnym. Jeżeli rekultywacja tych gruntów wymagałaby bardzo długiego okresu czasu i dużych nakładów pracy oraz zasobów niedostępnych w gospodarstwie – powierzchnię tę zalicza się do powierzchni pozostałych gruntów.

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (jednorocznych i wieloletnich, ale bez upraw trwałych), prowadzonych zarówno w gruncie (na odkrytym polu lub pod niskim, przykryciem z brakiem dostępu), jak i pod wysokimi, dostępnymi osłonami (w szklarniach, tunelach wysokich lub inspektach).

Łąki trwałe to grunty pokryte trwale trawami (5 lub więcej lat), z zasady koszone, a w rejonach górskich również powierzchnia koszonych hal i połonin. Łąki powinny być utrzymywane w dobrej kulturze rolnej i przynajmniej raz w roku koszone, a zbiory niekoniecznie wykorzystywane do celów produkcyjnych.

Pastwiska trwałe to grunty pokryte trwale trawami (5 lub więcej lat), które z zasady nie są koszone, lecz wypasane, a w rejonach górskich również powierzchnia wypasanych hal i połonin utrzymywanych w dobrej kulturze rolnej (łącznie z pastwiskami trwałymi niewykorzystywanymi do celów produkcyjnych oraz z ekstensywnie wypasanymi pastwiskami położonymi na terenach pagórkowatych lub na znacznej wysokości, na glebach niskiej klasy, na których nie stosuje się nawożenia, podsiewów, melioracji itp.).

Powierzchnia **upraw trwałych** to powierzchnia: plantacji drzew i krzewów owocowych, szkółek drzew i krzewów owocowych oraz ozdobnych, szkółek drzew i krzewów leśnych do celów handlowych, plantacji wikliny oraz innych gruntowych upraw trwałych (np. derenia, tarniny, morwy, wierzby mandżurskiej, głogu, rokitnika, jarzębiny, choinek bożonarodzeniowych uprawianych na użytkach rolnych), a także upraw trwałych pod osłonami (np. malina, winorośl, brzoskwinia).

Sady to uprawy drzew i krzewów owocowych posadzonych na miejscu stałym, w regularnej rozstawie, na powierzchni minimum 10 arów. Do sadów zaliczamy także szkółki drzew i krzewów owocowych.

Ogrody przydomowe to powierzchnia zlokalizowana najczęściej wokół siedziby gospodarstwa, często oddzielona od reszty gospodarstwa, która obejmuje uprawy (rolne, ogrodnicze zarówno jednoroczne, jak i wieloletnie oraz drzewa i krzewy owocowe) przeznaczone na spożycie w gospodarstwie domowym użytkownika (samozaopatrzenie). Sporadycznie, nadwyżki zbiorów mogą być sprzedawane.

Do ogrodów przydomowych nie zalicza się powierzchni trawników i ogrodów ozdobnych oraz powierzchni przeznaczonej na rekreację (należą do gruntów pozostałych).

Grunty ugorowane to grunty orne niewykorzystywane do celów produkcyjnych, ale utrzymane według zasad dobrej kultury rolnej, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska.

Do gruntów ugorowanych zalicza się powierzchnię upraw na przyoranie uprawianych jako plon główny (nawóz zielony), a także grunty przygotowane pod jesienne nasadzenia np. truskawek oraz obsiane roślinami miododajnymi.

Zaliczamy tu grunty zarówno uprawnione, jak i nieuprawnione do płatności obszarowych.

Do gruntów ugorowanych nie zaliczamy gruntów, które były przygotowane pod tegoroczne zasiewy (np. warzyw), a do 1 czerwca 2020 r. nie zostały jeszcze obsiane lub obsadzone (zaliczamy je do powierzchni zasiewów).

Powierzchnia **lasów i gruntów leśnych** to powierzchnia o wielkości co najmniej 0,10 ha:

• zalesiona (pokryta roślinnością leśną),

• niezalesiona (przejściowo pozbawiona roślinności leśnej),

• gruntów związanych z gospodarką leśną,

• plantacji o krótkiej rotacji (łącznie z założonymi na użytkach rolnych).

Uwzględnia się tu powierzchnię szkółek drzew leśnych założonych na terenach leśnych i wykorzystywanych na potrzeby własne gospodarstwa (niehandlowe).

Powierzchnia **pozostałych gruntów** to grunty będące pod zabudowaniami, podwórzami, placami i ogrodami ozdobnymi, parkami, powierzchnia wód śródlądowych (własnych i dzierżawionych), rowów melioracyjnych, powierzchnia porośnięta wikliną w stanie naturalnym, powierzchnia terenów bagiennych, powierzchnia innych gruntów (torfowiska, żwirownie), nieużytków (w tym gruntów zadrzewionych i zakrzaczonych), powierzchnia przeznaczona dla rekreacji (np. zlokalizowana wokół domu, pola golfowe, ogrody ozdobne itp.).

Do pozostałych gruntów zalicza się także powierzchnię gruntów rolnych, które nie są użytkowane rolniczo, jeżeli wiadomo, że grunty te nie powrócą już do użytkowania rolniczego, np. grunty rolne przeznaczone pod budowę drogi, supermarketu.

5. Powierzchnia zasiewów

Powierzchnia zasiewów to powierzchnia wszystkich upraw zasianych i zasadzonych w gospodarstwie rolnym (jednorocznych i wieloletnich, ale bez upraw trwałych), prowadzonych zarówno w gruncie (na odkrytym polu lub pod niskim, przykryciem z brakiem dostępu), jak i pod wysokimi, dostępnymi osłonami (w szklarniach, tunelach wysokich lub inspektach), które są uprawiane w plonie głównym.

Do powierzchni zasiewów zalicza się również powierzchnię, która była zaplanowana i obsiana/obsadzona po 1 czerwca 2020 r., pod zbiór w bieżącym roku (np. późnych odmian warzyw).

Powierzchnia zasiewów **w gruncie** to powierzchnia upraw prowadzonych zarówno na odkrytym polu, jak również pod **niskim, niedostępnym przykryciem**. Kategoria ta obejmuje powierzchnię upraw przykrytych przy użyciu mat/arkuszy z tworzywa sztucznego ułożonych płasko na ziemi oraz upraw pod tunelami niskimi (poniżej 1,5 m wysokości w szczycie).

Powierzchnia zasiewów w **szklarniach, tunelach foliowych wysokich** oraz **inspektach** to powierzchnia upraw prowadzonych pod wysokimi osłonami (o wysokości min. 1,5 m w szczycie) oraz pod osłonami niskimi z możliwością stałego dostępu czyli inspektach, tzw. przyspiesznikach („miniaturowe szklarnie") – są to skrzynie nakryte oknami służące np. do produkcji rozsad.

W powierzchni zasiewów ujęto uprawę chmielu oraz plantacje truskawek i poziomek, a także powierzchnię traw polowych.

Do grupy „**zbóż ogółem**" zaliczono zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi, kukurydzę na ziarno, grykę, proso i pozostałe zbożowe (amarantus, kanar, żyto stuletnie itp.).

W grupie „**zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi**" ujęto zboża podstawowe (pszenica, żyto, jęczmień, owies i pszenżyto) oraz powierzchnię zasiewów mieszanek zbożowych ozimych i jarych.

Grupa „**przemysłowe**" obejmuje buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lnem oleistym), słonecznik na ziarno, konopie, tytoń, chmiel, cykorię oraz inne oleiste (mak, gorczyca, soja, itp.).

Do grupy „**strączkowych na ziarno**" zalicza się strączkowe jadalne (groch, fasolę, bób oraz inne strączkowe jadalne uprawiane na ziarno, np. ciecierzyca), strączkowe pastewne na ziarno oraz mieszanki zbożowo strączkowe na ziarno. Powierzchnię zasianą grochem, fasolą, bobem itp. przewidzianą do zbioru w stanie niedojrzałym zaliczono do warzyw gruntowych.

Grupa „**pastewne**" obejmuje uprawy okopowych pastewnych, kukurydzy na zielonkę, strączkowych pastewnych na zielonkę i motylkowych drobnonasiennych, innych pastewnych i traw na zielonkę (bez upraw przeznaczonych na nawozy zielone).

Grupa „**pozostałe**" obejmuje warzywa gruntowe, truskawki i poziomki gruntowe, uprawy nasienne, kwiaty i rośliny ozdobne gruntowe, pozostałe przemysłowe (np. krokosz barwierski, uprawy wieloletnie na cele energetyczne), zioła i przyprawy, a także uprawy pod osłonami (bez upraw trwałych pod osłonami) oraz pozostałe uprawy.

Do **warzyw** zaliczono: kapustę głowiastą (wczesną i późną, białą, czerwoną i włoską), cebulę, marchew jadalną, buraki ćwikłowe, ogórki, pomidory, kalafiory (wczesne i późne), warzywa pozostałe (pietruszkę, selery, pory, brukselkę, szczaw, szpinak, sałatę, rzodkiewkę, chrzan, rabarbar, skorzonerę, kalarepę, czosnek, dynię, szparagi, brokuły, kapustę pekińską, cykorię liściastą, cukinię, szalotkę itp.). Grupa ta obejmuje również groch, bób itp. zebrane w stanie niedojrzałym (zielonym), fasolę szparagową, z której zebrano niedojrzałe strąki oraz kukurydzę z przeznaczeniem na zbiór kolb w stanie niedojrzałym, a także rozsady warzyw gruntowych na potrzeby własne gospodarstwa.

Powierzchnia uprawy „**truskawek**" to powierzchnia obsadzona truskawkami i poziomkami (łącznie z nowymi, wiosennymi nasadzeniami) w gruncie oraz pod osłonami. Nie uwzględniono tu powierzchni przygotowanej do nasadzeń jesiennych oraz powierzchni plantacji truskawek przeznaczonych na sadzonki (którą ujęto w grupie „pozostałe").

Do grupy **roślin przemysłowych** zaliczono buraki cukrowe, rzepak i rzepik, len (łącznie z lnem oleistym), słonecznik na ziarno, konopie, tytoń, chmiel, cykorię oraz inne oleiste (mak, gorczyca, soja, itp.).

Do **ziemniaków** zaliczono sadzeniaki, ziemniaki jadalne oraz uprawiane do przemysłu, odmian zarówno wczesnych, średniowczesnych, jak i późnych. Powierzchnia uprawy ziemniaków nie obejmuje uprawy tej rośliny w ogrodach przydomowych.

Dane o **burakach cukrowych** dotyczą tylko tych upraw, które są przeznaczone do przemysłu. Nie ujmuje się tu buraków cukrowych uprawianych na wysadki/nasiona.

Trawy polowe są to krótkotrwałe użytki zielone (uprawiane z reguły mniej niż 5 lat), tj. trawy w czystym siewie (np. rajgras, stokłosa, mozga, wiechlina, kostrzewa, tomka, kupkówka, wyczyniec, mietlica, tymotka, kłosówka, życica i inne) lub mieszanki tych gatunków, wykorzystywane na zielonkę/siano lub nasiona (użytkowane zazwyczaj kośnie) lub wypasane (tzw. pastwiska polowe).

Międzyplony (poplony) jare – rośliny wysiane po zbiorze plonu głównego i przyorane przed zimą, lub wysiane wiosną i przyorane przed zasianiem upraw zbieranych jako plon główny. Poplony jare mogą być także przeznaczone na paszę.

Międzyplony (poplony) ozime – rośliny wysiane jesienią 2019 r., po zbiorze plonu głównego, z przeznaczeniem na paszę dla zwierząt lub na przyoranie jako zielony nawóz wiosną 2020 r. Poplony ozime zimują na polu.

Powierzchnia grzybów jadalnych – powierzchnia zajmowana przez uprawy grzybów jadalnych np. pieczarek, boczniaków, twardziaka jadalnego (shiitake), pierścieniaka uprawnego i innych. Powierzchnia ta obejmuje stanowiska, które co najmniej raz w okresie 12 miesięcy do 1 czerwca 2020 r. włącznie były zajęte pod uprawę grzybów jadalnych.

Powierzchnię uprawy ziemniaków, warzyw gruntowych, truskawek i poziomek gruntowych oraz grupy „**pozostałych upraw**” od 2007 r. podaje się bez powierzchni w ogrodach przydomowych, która zgodnie z klasyfikacją UE jest odrębną pozycją wyszczególnioną w użytkowaniu gruntów.

6. Zwierzęta gospodarskie

W spisie ujęto zwierzęta gospodarskie, które znajdowały się w gospodarstwie rolnym oraz zwierzęta wysłane na redyki, wypasy i do bacówek. Rejestrowane były wszystkie zwierzęta, tj. zarówno stanowiące własność użytkownika gospodarstwa rolnego lub członków jego gospodarstwa domowego, jak również zwierzęta przetrzymywane czasowo lub stale w gospodarstwie, tj. przyjęte na wychów, opas, tucz (np. umowy kontraktacyjne dla świń), przechowywanie (np. hotele dla koni) itp., niezależnie od tego, czy przyjęto je od gospodarstw indywidualnych, czy od jednostek państwowych, spółdzielczych, spółek.

Zwierzęta gospodarskie to zwierzęta utrzymywane w celu osiągnięcia korzyści gospodarczych, np. produkcji mięsa, mleka i innych produktów zwierzęcych, a także w przypadku koni, wykorzystywane jako siła pociągowa i do celów rekreacyjnych oraz sportowych.

Do zwierząt gospodarskich zalicza się następujące gatunki: konie domowe i inne koniowate, bydło, świnie, owce, kozy, drób (tj. brojlery, kury nioski, koguty, indyki, kaczki, gęsi, przepiórki, perliczki, gołębie, strusie i inne gatunki, ale bez ptactwa utrzymywanego do celów łowieckich, a nie do produkcji mięsa), króliki, pozostałe zwierzęta futerkowe, inne zwierzęta utrzymywane w gospodarstwie rolnym dla pozyskania produktów zwierzęcych, np. mięsa czy wełny (tj. jelenie, sarny, daniele, łosie, renifery, dziki, świniodziki, lamy, alpaki itp.) oraz pszczoły.

Do zwierząt gospodarskich (z wyjątkiem koni) nie zalicza się zwierząt utrzymywanych wyłącznie dla celów rekreacyjnych lub terapeutycznych.

Spisowi podlegały zwierzęta gospodarskie, które **1 czerwca 2020 r. znajdowały się w gospodarstwie rolnym**, niezależnie od tego czy w dniu przeprowadzania spisu nadal w nim przebywały czy już nie.

Nie ujmowano zwierząt, które po północy z 1 na 2 czerwca 2020 r. urodziły się, zostały zakupione lub trafiły do gospodarstwa z innych powodów, pomimo że znajdowały się one w gospodarstwie w czasie przeprowadzania spisu.

Wyjątek stanowiły pnie pszczele (ule), które spisywane były u ich właściciela niezależnie od miejsca gdzie się znajdowały.

W spisie zebrano dane o pogłowiu **drobiu** poszczególnych gatunków. Jeżeli 1 czerwca 2020 r. w gospodarstwie rolnym o dużej skali chowu drobiu (ferma wielkotowarowa, np. ferma tuczu brojlerów, ferma niosek jaj konsumpcyjnych, wylęgowych) nie było na stanie drobiu w związku z trwającą właśnie przerwą technologiczną w produkcji (przerwa pomiędzy cyklami produkcyjnymi, jeśli nie przekraczała 8 tygodni), należało wpisać stany drobiu z okresu przed opróżnieniem kurników.

W celu przeliczenia pogłowia zwierząt w sztukach fizycznych na **sztuki przeliczeniowe duże (SD)** wykorzystano następujące współczynniki:

- bydło, tj. cielęta ogółem w wieku poniżej 1 roku – 0,40; bydło w wieku 1-2 lata – 0,70; byki w wieku 2 lata i więcej – 1,00; jałówki w wieku 2 lata i więcej – 0,80; krowy pozostałe – 0,80, krowy mleczne – 1,00,
- świnie, tj. prosięta o wadze do 20 kg – 0,027; lochy ogółem – 0,50; warchlaki, knury rozpłodowe i tuczniki – 0,30,
- owce ogółem – 0,10,
- kozy ogółem – 0,10,
- drób, tj. brojlery kurze – 0,007; nioski kurze – 0,014; indyki – 0,03, gęsi – 0,02, kaczki – 0,01 drób pozostały (bez strusi) – 0,001; strusie – 0,35,
- króliki ogółem – 0,02.

7. Nawożenie

Dane o zastosowanych w gospodarstwie rolnym nawozach mineralnych, wapniowych oraz nawozach naturalnych pochodzenia zwierzęcego obejmują okres od 2 czerwca 2019 r. do 1 czerwca 2020 r.

W spisie zbierano dane dla następujących **rodzajów nawozów naturalnych**:

- **obornik** – stała mieszanina odchodów (kału i moczu) zwierząt gospodarskich (świń, bydła, koni, owiec, kóz, królików) wraz ze ściółką,
- **pomiot ptasi** – odchody drobiu,
- **gnojówka** – przefermentowany mocz zwierząt gospodarskich (odciek z obornika),
- **gnojowica** – rozwodniona mieszanina odchodów zwierząt (kału, moczu).

Zużycie nawozów mineralnych (azotowych, fosforowych, potasowych) oraz wapniowych prezentowane jest w przeliczeniu na czysty składnik NPK i CaO. Przeliczeń zużycia nawozów na 1 ha użytków rolnych w roku gospodarczym 2019/2020 dokonano na powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze rolnej według stanu w dniu 1 czerwca 2020 r.

8. Środki ochrony roślin

Środki ochrony roślin to substancje lub ich mieszaniny oraz żywe organizmy przeznaczone do ochrony roślin uprawnych przed organizmami szkodliwymi (m.in. przed grzybami, wirusami, bakteriami, insektami, ślimakami, gryzoniami), a także niszczenia roślin niepożądanych (np. chwastów), regulowania rozwoju oraz wzrostu i innych procesów biologicznych w roślinach uprawnych. Do środków ochrony roślin zaliczane są również preparaty wykorzystywane do zabiegów w magazynach, w których przechowywane są pasze, nasiona siewne lub przeznaczone do konsumpcji.

W spisie zebrano informacje o **ilości zabiegów** zastosowanych na zboża, warzywa, sady i inne uprawy trwałe, pozostałą powierzchnię użytków rolnych w dobrej kulturze.

Dodatkowo w spisie zebrano informacje dotyczące korzystania z różnych **rodzajów wsparcia przy podejmowaniu decyzji o stosowaniu środków ochrony roślin** oraz oceny stopnia znajomości **zasad integrowanej ochrony roślin**.

9. Ciągniki, maszyny i urządzenia rolnicze

Badaniem zostały objęte ciągniki (kołowe dwuosiowe i gąsienicowe) oraz maszyny i urządzenia rolnicze **własne** (stanowiące wyłączną własność użytkownika gospodarstwa lub członka jego gospodarstwa domowego) i **wspólne** (będące współwłasnością i użytkowane przez więcej niż jedno gospodarstwo rolne), które wykorzystywane były wyłącznie lub częściowo **do prac związanych z rolnictwem**. Ciągniki oraz maszyny i urządzenia rolnicze należące do kilku rolników spisano u tego rolnika, u którego znajdowały się w dniu referencyjnym spisu.

Spisano sprzęt sprawny technicznie, jak również znajdujący się w remoncie oraz przeznaczony do naprawy (niesprawny technicznie przez okres krótszy niż rok).

Nie spisywano **ciągników jednoosiowych**, używanych często w ogrodnictwie.

Dochody gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego.

Dane dotyczą okresu 12 miesięcy, tj. okresu od 2 czerwca 2019 r. do 1 czerwca 2020 r.

Za **gospodarstwo domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego** uważa się zespół osób mieszkających i utrzymujących się wspólnie, jeżeli wśród nich jest osoba prowadząca gospodarstwo indywidualne.

Za **dochód całkowity gospodarstwa domowego** uważa się łączne dochody (z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej oraz z tytułu: pracy najemnej, pobierania emerytur i rent, zasiłku z pomocy społecznej, zasiłku wychowawczego, alimentów, stypendiów, posiadania lokat kapitałowych, uzyskiwania pomocy zagranicznej, wygranych w grach liczbowych i loteriach itp.) wszystkich osób (spokrewnionych i niespokrewnionych) zamieszkujących wspólnie z użytkownikiem gospodarstwa rolnego i wspólnie się z nim utrzymujących.

Dla potrzeb publikacji przyjęto, że **główne źródło dochodu** to źródło dochodów przekraczające 50% dochodów ogółem gospodarstwa domowego.

Do gospodarstw uzyskujących dochody z działalności rolniczej oraz z działalności pozarolniczej zaliczono również te gospodarstwa, w których omawiane rodzaje działalności nie przyniosły jeszcze dochodów lub przynosiły straty.

10. Pracujący w gospodarstwach rolnych

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności stałej** dotyczą nakładów pracy ponoszonych na wytworzenie produkcji rolnej w ciągu 12 miesięcy poprzedzających dzień referencyjny spisu, a więc uwzględniają cały roczny cykl produkcyjny w gospodarstwie rolnym.

Dane o pracujących w rolnictwie według **aktywności bieżącej** (na podstawie metodologii rekomendowanej dla badań rynku pracy przez Międzynarodową Organizację Pracy i wykorzystywanej m.in. do zbilansowania pracujących w całej Gospodarce Narodowej) dotyczą tylko tej części pracujących, dla których praca w rodzinnych gospodarstwach rolnych jest wyłącznym lub głównym zajęciem użytkownika i osób z nim mieszkających. Z tego względu stosuje się kryterium bieżącej aktywności ekonomicznej poszczególnych osób w określonym odcinku czasu, to jest w tygodniu od 26 maja do 1 czerwca 2020 r.

W **gospodarstwach indywidualnych** zebrano dane o nakładach pracy użytkownika gospodarstwa rolnego i członków jego rodziny oraz o nakładach pracy osób spoza rodziny użytkownika.

Dla **gospodarstw rolnych osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej**, zebrano dane o nakładach pracy osób tam zatrudnionych lub pracujących na innych zasadach (np. uczniowie, praktykanci, członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych, zakonnicy) – rozpatrywana była tylko aktywność stała (z uwzględnieniem podziału według płci).

Za **pracę w gospodarstwie rolnym przy produkcji rolniczej** uważa się wykonywanie prac bezpośrednio związanych z produkcją roślinną i zwierzęcą oraz utrzymywaniem gruntów w dobrej kulturze rolnej (działalność rolnicza), a także innych prac, które są niezbędne przy prowadzeniu gospodarstwa rolnego, takich jak: zakup środków produkcji, sprzedaż produktów i przygotowanie ich do sprzedaży, prace związane z magazynowaniem, transport na potrzeby gospodarstwa rolnego, bieżące naprawy sprzętu rolniczego, prace konserwacyjne budynków, maszyn, instalacji, organizację i zarządzanie pracą w gospodarstwie rolnym, załatwianie spraw urzędowych, prowadzenie rachunków, wypełnianie wniosków o dopłaty bezpośrednie i inne.

Nie zalicza się tu prac związanych z leśnictwem, łowiectwem, połowem lub hodowlą ryb oraz prac wykonywanych w ramach prowadzonej pozarolniczej działalności gospodarczej (bez względu na to, czy prowadzone są w gospodarstwie czy poza nim).

Do pracy w gospodarstwie indywidualnym nie zalicza się takich prac jak: przyrządzanie posiłków, pranie, sprzątanie, opieka nad dziećmi oraz innych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa domowego oraz prac rolnych wykonywanych w ramach pomocy sąsiedzkiej na rzecz innego gospodarstwa rolnego.

Za **pracę (działalność zarobkową) inną niż przy produkcji rolniczej w swoim (rodzinnym) gospodarstwie rolnym** uważa się każdą pracę (również dorywczą lub nierejestrowaną) najemną lub na własny rachunek, wykonywaną zarówno w gospodarstwie, jak i poza jego terenem. Zaliczono tu także pracę przy produkcji rolniczej w innym gospodarstwie rolnym.

Praca główna to praca zajmująca najwięcej czasu (dot. osób, które wykonują więcej niż jedną pracę). Jeżeli prace zajmują tyle samo czasu, to pracą główną jest ta, która przynosi największy dochód.

Praca dodatkowa to praca zajmująca najwięcej czasu, poza pracą główną. Jeżeli kilka prac zajmuje tyle samo czasu, to pracą dodatkową jest ta, z której osiągany jest wyższy dochód.

Spis w zakresie aktywności ekonomicznej dotyczyło wszystkich osób **w wieku 15 lat i więcej** (tzn. urodzonych 1 czerwca 2005 r. i wcześniej).

Ze względu na duży udział pracy w niepełnym wymiarze godzin oraz sezonowego zatrudnienia pracowników dorywczych, kontraktowych, pracujących w ramach pomocy sąsiedzkiej i „pozostałych osób pracujących" nakłady pracy w rolnictwie zostały wyrażone w umownych rocznych jednostkach pracy (Annual Work Unit – AWU).

Roczna jednostka pracy (AWU) oznacza ekwiwalent pełnego etatu. Oblicza się ją przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi. W Polsce jako ekwiwalent pełnego etatu przyjęto 2120 godzin pracy w roku, tzn. 265 dni roboczych po 8 godzin pracy dziennie. Przy wyliczaniu nakładów pracy wyrażonych w AWU (zgodnie z metodologią Eurostatu) zachowano warunek, że na 1 osobę nie może przypadać więcej niż 1 AWU, nawet jeżeli w rzeczywistości pracuje ona dłużej.

Wymiar rocznego czasu pracy przy produkcji rolniczej określa się w częściach etatu:

- poniżej 0,25 etatu (1-66 dni, 1-530 godzin) oznacza mniej niż 1/4 etatu lub okres do 3 miesięcy,
- od 0,25 do poniżej 0,5 etatu (67-132 dni, 531-1060 godzin) – oznacza 1/4 etatu, ale mniej niż 1/2 etatu lub okres od 3 miesięcy włącznie do 6 miesięcy,
- od 0,5 do poniżej 0,75 etatu (133-198 dni, 1061-1590 godzin) – oznacza 1/2 etatu, ale mniej niż 3/4 etatu lub okres od 6 miesięcy włącznie do 9 miesięcy,
- od 0,75 do poniżej 1 etatu (199-264 dni, 1591-2119 godzin) – oznacza 3/4 etatu, ale mniej niż 1 etat lub okres od 9 miesięcy włącznie do 12 miesięcy,
- 1 etat (265 dni i więcej, 2120 i więcej godzin) – oznacza 1 pełny etat lub 12 miesięcy w roku i przedział ten dotyczy również osób, które przepracowały większą liczbę godzin w ciągu roku niż odpowiadającą 1 etatowi.

Jako **pracowników najemnych** należy rozumieć osoby zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę, otrzymujące wynagrodzenie pieniężne lub w naturze. Częścią wynagrodzenia mogą być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Jako **pracowników najemnych stałych** traktuje się osoby, które pracowały za wynagrodzeniem w każdym tygodniu 12 miesięcy do 1 czerwca 2020 r. włącznie, bez względu na liczbę godzin pracy w ciągu tygodnia. Do pracowników najemnych stałych należy również zaliczyć osoby, które przepracowały tylko część tygodni w roku z następujących przyczyn:

- specyfika produkcji rolnej w gospodarstwie (np. uprawa owoców, warzyw gruntowych) wymagająca zatrudniania pracowników tylko w ciągu kilku miesięcy w roku,
- urlop, choroba, wypadek, kwarantanna lub izolacja wywołana zagrożeniem epidemicznym,
- rozpoczęcie lub zakończenie pracy w gospodarstwie (czyli osoby, które zmieniły miejsce pracy w ciągu roku),
- całkowite wstrzymanie pracy w gospodarstwie spowodowane przyczynami naturalnymi (powódź, pożar).

Pracownicy najemni dorywczy – osoby, które w ciągu ostatnich 12 miesięcy pracowały tylko w wybranym okresie i nie mają stałej umowy o pracę, zatrudnione na podstawie pisemnej lub ustnej umowy o pracę i otrzymujące wynagrodzenie pieniężne lub w naturze, którego częścią mogą być również koszty utrzymania (np. nocleg, wyżywienie).

Inni pracownicy – to inne osoby pracujące **w gospodarstwach osób prawnych**, tj. członkowie rolniczych spółdzielni produkcyjnych (jeżeli pracowali w gospodarstwie rolnym, ale nie byli zatrudnieni jako pracownicy najemni stali), uczniowie pracujący w szkolnych gospodarstwach rolnych, osoby pracujące (w tym duchowni) w gospodarstwach prowadzonych przez zakony (niebędące pracownikami najemnymi stałymi).

Pracownicy kontraktowi – są to osoby wykonujące określoną usługę w gospodarstwie rolnym, które nie zostały zatrudnione bezpośrednio przez użytkownika/kierującego gospodarstwem rolnym.

Pomoc sąsiedzka – praca **w gospodarstwie indywidualnym** wykonana **przez osoby z innego gospodarstwa rolnego bez wynagrodzenia** (w formie pieniężnej lub w naturze) za tę pracę. Jako pomoc sąsiedzką należy traktować też m.in. pracę wykonywaną przez osoby z innego gospodarstwa rolnego w ramach tzw. „odrobku" (ale bez wynagrodzenia).

11. Typologia gospodarstw rolnych

Podstawę prawną obowiązującej w UE klasyfikacji gospodarstw rolnych (nazywanej Wspólnotową Typologią Gospodarstw Rolnych, w skrócie „typologia") stanowią:

- rozporządzenie Rady (WE) nr 1217/2009 z dnia 30 listopada 2009 r. ustanawiające sieć zbierania danych rachunkowych o dochodach i działalności gospodarczej gospodarstw rolnych we Wspólnocie Europejskiej,
- rozporządzenie delegowane Komisji (UE) nr 1198/2014 z dnia 1 sierpnia 2014 r. uzupełniające rozporządzenie Rady (WE) nr 1217/2009,
- rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2015/220 z dnia 3 lutego 2015 r. ustanawiającym zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1217/2009.

Podstawowym celem typologii jest dostarczenie narzędzia umożliwiającego:

- spełnienie potrzeb informacyjnych Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- sporządzanie analiz porównawczych sytuacji ekonomiczno-produkcyjnej gospodarstw rolnych:
  - pomiędzy różnymi klasami wielkości ekonomicznej i różnymi typami rolniczymi gospodarstw,
  - pomiędzy poszczególnymi krajami członkowskimi i ich regionami,
  - pomiędzy różnymi okresami czasowymi (analizy pionowe).

Dane pochodzące ze spisu rolnego w 2020 r. oraz wartości współczynników standardowej produkcji (opracowane przez Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy) dla każdej uprawy i kategorii zwierząt, pozwoliły na ustalenie dla każdego objętego spisem gospodarstwa rolnego **wielkości ekonomicznej** oraz **typu rolniczego**.

Produkcja określonej działalności rolniczej jest to wartość produkcji rolnej brutto uzyskanej z 1 ha uprawy lub od jednego zwierzęcia gospodarskiego. Wartość oblicza się poprzez przemnożenie produkcji z 1 ha lub od 1 zwierzęcia przez cenę na terenie gospodarstwa rolnego, bez VAT, podatków od produktów i dopłat bezpośrednich.

Standardowa produkcja (SP) oznacza wartość produkcji odpowiadającej przeciętnej sytuacji w danym regionie. Jest obliczana jako średnia z pięciu lat wartość produkcji z określonej działalności rolniczej (roślinnej i zwierzęcej).

Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa rolnego (GSP) jest sumą wartości uzyskanych dla każdej działalności rolniczej prowadzonej w gospodarstwie przez przemnożenie współczynników SP dla danej działalności przez liczbę hektarów lub liczbę zwierząt.

Wartość SP produktów roślinnych jest odnoszona do 1 ha, z wyjątkiem upraw grzybów, gdzie stosuje się standardową powierzchnię 100 m^2. W przypadku produkcji zwierzęcej współczynniki SP liczone są na jedną sztukę zwierzęcia.

Wyjątek stanowią drób i pszczoły, dla których SP liczone są odpowiednio na 100 sztuk i 1 pień pszczeli.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa rolnego jest to całkowita standardowa produkcja gospodarstwa rolnego wyrażona w euro.

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zaklasyfikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Wielkość ekonomiczna gospodarstwa pozwala na jego zaklasyfikowanie do jednej z poniżej podanych klas:

Klasa wielkości ekonomicznej	Całkowita standardowa produkcja gospodarstwa w euro		
I		<	2 000
II	2 000	– <	4 000
III	4 000	– <	8 000
IV	8 000	– <	15 000
V	15 000	– <	25 000
VI	25 000	– <	50 000
VII	50 000	– <	100 000
VIII	100 000	– <	250 000
IX	250 000	– <	500 000
X	500 000	– <	750 000
XI	750 000	– <	1 000 000
XII	1 000 000	– <	1 500 000
XIII	1 500 000	– <	3 000 000
XIV		> =	3 000 000

Typ rolniczy gospodarstwa określany jest na podstawie wielkości udziału standardowej produkcji poszczególnych działalności rolniczych prowadzonych w gospodarstwie w całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego.

Typologia gospodarstw rolnych ma charakter hierarchiczny. Wyróżnia się 9 typów ogólnych, 22 typy podstawowe oraz 62 typy szczegółowe.

Dla potrzeb definicji typów ogólnych, wskaźnikom standardowej produkcji z działalności rolniczych ujmowanych w spisie zostały nadane następujące symbole:

- **P1** – standardowa produkcja z następujących upraw: zboża (pszenica zwyczajna, pszenica twarda, żyto, pszenżyto, jęczmień, owies, kukurydza na ziarno, gryka, proso, pozostałe zboża), strączkowe łącznie z mieszankami zbóż z roślinami strączkowymi (groch jadalny, fasola jadalna, inne strączkowe jadalne, strączkowe pastewne na ziarno), ziemniaki, buraki cukrowe, rośliny przemysłowe (tytoń, chmiel, rzepak i rzepik, słonecznik, soja, len, konopie, zioła i rośliny aromatyczne, pozostałe uprawy przemysłowe), warzywa i truskawki w uprawie polowej, uprawy nasienne i sadzonki, pastewne na sprzedaż, pozostałe uprawy, grunty ugorowane bez dopłat,
- **P2** – standardowa produkcja z następujących upraw: warzywa i truskawki w uprawie polowej – ogrody towarowe, warzywa i truskawki w uprawie pod osłonami, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie polowej, kwiaty i rośliny ozdobne w uprawie pod osłonami, szkółki drzew i krzewów owocowych, ozdobnych i leśnych oraz uprawy grzybów,
- **P3** – standardowa produkcja z następujących upraw: plantacje drzew i krzewów owocowych, winnice, pozostałe uprawy trwałe (np. wiklina), uprawy trwałe pod osłonami,
- **P4** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: konie, bydło, owce, kozy oraz roślin pastewnych (łąki i pastwiska z wyłączeniem nieuprawianych terenów do wypasu, rośliny okopowe, rośliny na zielonkę: strączkowe, motylkowe, kukurydza, inne pastewne na zielonkę oraz trawy polowe na zielonkę),
- **P5** – standardowa produkcja z następujących gatunków zwierząt: trzoda chlewna, drób, króliki (samice hodowlane).

Wyróżnia się następujące **typy ogólne** gospodarstw:

I – **specjalizujące się w uprawach polowych** – gospodarstwa, dla których: P1 > 2/3 całkowitej standardowej produkcji gospodarstwa rolnego (GSP),

II – **specjalizujące się w uprawach ogrodniczych** (warzyw, truskawek, kwiatów i roślin ozdobnych), grzybów i w szkółkarstwie – gospodarstwa, dla których: P2 > 2/3 GSP,

III – **specjalizujące się w uprawach trwałych** (drzew i krzewów owocowych) – gospodarstwa, dla których: P3 > 2/3 GSP,

IV – **specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami objętościowymi** – gospodarstwa, dla których: P4 > 2/3 GSP,

V – **specjalizujące się w chowie zwierząt żywionych paszami treściwymi** – gospodarstwa, dla których: P5 > 2/3 GSP,

VI – **mieszane – różne uprawy** – gospodarstwa, dla których: (P1 + P2 + P3) > 2/3 GSP; P1 ≤ 2/3 GSP; P2 ≤ 2/3; P3 ≤ 2/3 GSP,

VII – **mieszane – różne zwierzęta** – gospodarstwa, dla których: (P4 + P5) > 2/3 GSP; P4 ≤ 2/3 GSP; P5 ≤ 2/3 GSP,

VIII – **mieszane – różne uprawy i zwierzęta** – gospodarstwa niespełniające warunków klasyfikacji dla typów 1-7,

IX – **gospodarstwa niesklasyfikowane** – gospodarstwa, dla których GSP = 0.

12. Ważniejsze grupowania i zakres publikowanych danych

W tablicach przedstawiono dane dla dwóch grup gospodarstw: gospodarstw rolnych ogółem i gospodarstw indywidualnych.

Dane prezentowane w publikacji opracowano **według siedziby użytkownika gospodarstwa**, z wyjątkiem tablic dotyczących **typologii gospodarstw rolnych oraz danych na gminy**, gdzie dane zaprezentowano **według siedziby gospodarstwa rolnego**.

W zależności od tematyki, dane zostały opracowane według niżej wymienionych grupowań:

• grup obszarowych powierzchni użytków rolnych,

• rodzaju prowadzonej działalności,

• głównego źródła dochodów gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego,

• płci i wieku osoby kierującej gospodarstwem rolnym,

• nakładów pracy w AWU,

• wielkości ekonomicznej gospodarstw,

• typu rolniczego gospodarstw rolnych.

Przedziały grup obszarowych użytków rolnych są lewostronnie zamknięte, z wyjątkiem grup:

• „0-1”, gdzie przedział jest obustronnie zamknięty,

• „1-2”, gdzie przedział jest obustronnie otwarty.

Wszystkie przedziały grup obszarowych upraw oraz klas wielkości ekonomicznej są lewostronnie zamknięte.

W tablicach zawierających dane sumaryczne mogą wystąpić pewne nieścisłości rachunkowe wynikające z **zaokrągleń automatycznych**.

Methodological notes

1. Introduction

This publication has been prepared on the basis of the results of the 2020 Agricultural Census (AC 2020), which was carried out in Poland from 1 September to 30 November 2020.

The census was carried out in response to the needs of the European Union and for national purposes, and its legal basis were:

- Act of 31 July 2019 on the Agricultural Census 2020 (Journal of Laws 2019 item 1728, as amended). This act specifies detailed rules for conducting the census, entities subject to the census and the scope of data to be collected,
- Regulation (EU) 2018/1091 of the European Parliament and of the Council of 18 July 2018 on integrated farm statistics and repealing Regulations (EC) No 1166/2008 and (EU) No 1337/2011 (Official Journal L 200 of 7 August 2018),
- Regulation (EC) No 223/2009 of the European Parliament and of the Council of 11 March 2009 on European statistics and repealing Regulation (EC, Euratom) No 1101/2008 of the European Parliament and of the Council on the transmission of data subject to statistical confidentiality to the Statistical Office of the European Communities,
- Council Regulation (EC) No 322/97 on Community Statistics and Council Decision 89/382/EEC, Euratom on the establishment of a Statistical Program Committee of the European Communities (text with relevance to the European Economic Area – EEA and Switzerland) (Official Journal L 87 of 31 March 2009, p. 164) as regards the rules for the development, production and dissemination of statistics and statistical confidentiality,
- Act of 29 June 1995 on Official Statistics (Journal of Laws 2020 item 443, as amended),
- Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation),
- Act of 10 May 2018 on the Protection of Personal Data (Journal of Laws 2019 item 1781).

The census reference date was 1 June 2020. Part of the data, due to their specificity, related to the last 12-month period ending on the survey reference date, i.e. the period from 2 June 2019 to 1 June 2020 inclusive.

For economic activity, in the part concerning current activity, the reference period was the additionally the week ending on the reference day of the survey (i.e. the period from 26 May to 1 June 2020).

2. Note

Due to the introduction of changes in the methodology of agricultural surveys from 2010, aimed at adapting to EU standards and taking into account the changes taking place in Polish agriculture, as well as the wider use of administrative sources, **the definition of an agricultural holding has changed**. According to the current definition in the agricultural census in 2020 (similarly to the Farm Structure Surveys in 2013 and 2016), owners of agricultural land not engaged in agricultural activity and owners of agricultural land with an area of less than 1 ha conducting low-scale agricultural activities were not included.

Therefore, the data for 2020 presented in this survey, concerning agricultural holdings in total and agricultural holdings with an area of up to 1 ha of agricultural land inclusive, are comparable to the data included in the 2013 and 2016 edition of the publication, and are not comparable with the information for the years 2002, 2005, 2007 and 2010 included in previous editions of the publication.

The 2010 data, recalculated in accordance with the binding definition of an agricultural holding, were used for comparisons.

Data for agricultural holdings with an area of more than 1 ha of agricultural land are comparable with the data presented in previous editions of the publication (for agricultural holdings conducting agricultural activity).

3. Major concepts, definitions and rules of conducting the census

Agricultural holding is understood as agricultural land together with forest land, buildings or their parts, equipment and livestock, if they constitute or may constitute an organised economic unit with the rights related to conducting an agricultural holding (Article 553 of the Civil Code).

Natural person's agricultural holding (private farms) is understood as a holding utilised by a natural person, including:

- agricultural holdings with an area of 1 ha and more of agricultural land,
- agricultural holdings with an area of less than 1 ha of agricultural land (including holdings without agricultural land) running special branches of agricultural production or agricultural production (crop and/ /or animal) with a significant scale defined by the following thresholds: 0.5 ha for: fruit trees, fruit bushes, field vegetables, field strawberries and hops; 0.3 ha for fruit and ornamental nurseries; 0.1 ha for tobacco; 5 head of cattle in total; 20 head of pigs in total; 5 head of sows; 20 head of sheep in total and of goats in total; 100 head of poultry in total; 10 head of farmed game; 20 beehives.

An agricultural holding of a legal person or an organisational unit without legal personality is a holding run by a legal person or an organisational unit without legal personality, **the basic activity of which is classified according to the Polish Classification of Activities to section A**, division 01, groups: 01.1 – agricultural crops other than perennial, 01.2 – cultivation of perennial plants, 01.3 – plant propagation, 01.4 – animal breeding and rearing (from subclass 01.49.Z – only ostriches, rabbits and other fur animals and bees), 01.5 – agricultural crops combined with animal breeding and rearing (mixed farming, 01.6, class 01.61, subclass 01.6.61.Z – service activities supporting crop production (maintaining land in good agricultural condition while maintaining environmental protection requirements), as well as, regardless of the classification of the basic activity, **when the area of agricultural land utilised by the holding exceeds 1 ha or breeding/rearing of livestock is conducted**.

Holder of an agricultural holding is a natural person, a legal person and an organisational unit without legal personality, actually using the agricultural holding, regardless of whether he or she is the owner, leaseholder of the holding or uses the land for some other reason and regardless of whether the land constituting the holding is located in one or in several gminas.

Manager of an agricultural holding is an adult natural person authorised by the owner/holder of the agricultural holding to make and supervise or implement decisions directly related to the production processes. In natural person's agricultural holdings, the manager is often also the holder.

The attainment level of agricultural education of the manager of an agricultural holding is defined as:

- tertiary agricultural education – obtaining a higher education diploma in agriculture, e.g. horticulture, geodesy of agricultural equipment, agricultural and forestry equipment technology, forestry, wood technology, environmental protection – irrigation and drainage, fishing, animal husbandry, food technology – dairy; agricultural fields of study also include veterinary medicine,
- post-secondary agricultural education – obtaining a diploma of graduation from agricultural post-secondary school in, e.g. gardening, landscaping,
- vocational secondary agricultural education – obtaining a technical or vocational agricultural secondary school graduation certificate, e.g. animal husbandry, plant cultivation, forestry, irrigation and drainage, landscaping,
- basic agricultural vocational education – obtaining a basic agricultural school graduation certificate, an agricultural training school graduation certificate, a certificate of completion of a correspondence agricultural course at the level of a basic vocational school, e.g. gardening, animal husbandry, agricultural mechanisation, rural household, farmer of field crops,
- agricultural course – a qualification course ending with an examination and the award of the title of a qualified farmer or master farmer,
- lack of agricultural education – failure to complete any school or course in agriculture, regardless of the general level of educational attainment.

The seat of the holder of a private agricultural holding is the holder's residence address. This address is not always the same as the registered address.

The seat of a natural person's agricultural holding is the settlement of the holding (residential building, farm buildings and equipment for agricultural production), and in the case of absence of the settlement, the largest part of the agricultural holding. A holding's seat address is not always the same as that of the holder.

The seat of a legal person's agricultural holding (or of an organisational unit without legal personality) is the seat of a legal person or a local unit conducting agricultural activity.

The agricultural activity conducted by an agricultural holding includes:

- cultivation of plants which includes: all field crops (including the cultivation of edible mushrooms), vegetable gardening and horticulture, nursery, cultivation and seed production of agricultural and horticultural crops,
- breeding and rearing of livestock, i.e. cattle, sheep, goats, horses, pigs, poultry, rabbits, other fur animals, farmed game (e.g. wild boars, does, fallow deer, llamas) and bees,
- maintenance of agricultural land, no longer used for production purposes, in accordance with the principles of good agricultural condition (according to the norms).

Non-agricultural gainful activity directly related to an agricultural holding is defined as a production or service activity carried out on one's own account in order to achieve profit, which uses the resources of the agricultural holding (labour force, land, buildings, machinery, etc.) or agricultural products made within the holding (e.g. agritourism, processing of agricultural products).

Non-agricultural activity that uses only labour force from the holding's resources to conduct this activity is not included here.

The value of the final output of a holding is the sum of the values of raw, unprocessed agricultural (crop and animal) products sold and consumed by the holder's household (self-consumption).

The value of the total sale of an agricultural holding is the sum of revenues from the sale of raw agricultural products and livestock as well as products and services from non-agricultural gainful activity directly related to the agricultural holding, as well as direct payments.

Direct sale to consumers (final users for their own needs) means the sale of agricultural products, produced in an agricultural holding, in marketplaces, in own shops or through sales between neighbours.

The sale of agricultural products to procurement units and purchases made by owners of shops, restaurants, etc. are not included.

Organic agricultural holding is an agricultural holding that has a certificate issued by a certification body or is being converted to organic agricultural production methods (under the control of the certification body) for all or part of crop/animal production carried out in the holding.

Agricultural holding benefiting from rural development support measures is a holding with which a contract was concluded/a positive decision on granting payments was issued during the period of 3 years ending on 31 December 2020 for at least one of the activities/sub-activities listed below:

- advisory services, farm management and farm replacement services,
- quality systems for agricultural products and food-stuffs,
- investments in physical assets,
- restoring agricultural production potential damaged by natural disasters and catastrophic events and introducing appropriate countermeasures,
- business start-up aid for young farmers,
- business start-up aid for the development of small holdings,
- investments in forest development and improvement the viability of forest,
- agricultural-environment-climate action,
- forest-environmental and climate services and forest protection, organic farming, payments for Natura 2000 and Water Framework Directive payments,
- payments to areas facing natural or other specific constraints,
- animal welfare,
- forest-environmental and climate services and forest protection,
- risk management.

4. Land use

Land in total is all land regardless of the ownership – own land, leased from others (on a contractual basis and without a contract), utilised by virtue of the holder's occupancy of a particular post (forester, priest, teacher, etc.), land shared in the part attributable to the holder, and also areas from derelict holdings being worked by the holding. Land leased to others and land belonging to land communities is excluded.

Total agricultural land is the area of:

- agricultural land in good agricultural condition, which consists of:
  - sown area,
  - permanent meadows,
  - permanent pastures,
  - permanent crops, including orchards,
  - kitchen gardens (without recreational space),
  - fallow land (including the area of crops for ploughing, cultivated as the main crop),
- other agricultural land.

The area of **agricultural land in good agricultural condition** is the area of agricultural land where any type of cultivation is applied (e.g. ploughing, mowing, mulching, etc.), including land subject to crop rotation. These are lands that may qualify, for example, for subsidies and are maintained in accordance with the requirements of good agricultural condition contained in the regulation of the Minister of Agriculture and Rural Development of 7 April 2004 – Journal of Laws No 65, item 600. Fallow land is also included.

The area of **other agricultural land** (i.e. unutilised and not maintained in good agricultural condition) is the area of agricultural land excluded from production, i.e. agricultural land previously utilised as sown area and fallow land, meadows and permanent pastures, orchards and other permanent crops, kitchen gardens that on 1 June 2020 were no longer framed, for economic, social or other reasons, and which were not used in the crop rotation system. However, these lands were in a condition that, in the event of a change in the decision as to their future use, allowed for their quick return to agricultural production, using the resources available in the agricultural holding. If the rehabilitation of this land would require a very long period of time and a lot of work and resources not available in the holding – this area is counted as the area of the other land.

Sown area is the area of all crops (annual and perennial, excluding permanent crops) sown and planted in the agricultural holding both in the field (in the open field or under low, non-accessible cover) and under high, accessible covers (in greenhouses, tall tunnels or frames).

Permanent meadows are lands permanently overgrown with grass (5 years or more), usually mowed, and in mountainous, regions also the area of mown pastures and meadows. Meadows should be kept in good agricultural condition and mowed at least once a year, and the harvest should not necessarily be used for production purposes.

Permanent pastures are lands permanently overgrown with grass (5 years or more), which, as a rule, are not mowed but grazed. In mountainous regions, also grazed pastures and meadows kept in good agricultural condition (including permanent pastures not used for production purposes and with extensive grazed pastures located in hilly areas or at high altitudes, on low-class soils not fertilised, sub-sown, drained or irrigated, etc.).

Permanent crops is the area of: fruit and berry plantations, nurseries of fruit and ornamental trees and bushes, nurseries of forest trees and bushes for commercial purposes, wicker plantations and other permanent field crops (e.g. dogwood, blackthorn, mulberry, Manchurian willow, hawthorn, sea buckthorn, rowan, Christmas trees grown on agricultural land), as well as permanent crops under cover (e.g. raspberry, grapevine, peach).

Orchards are the cultivation of fruit trees and bushes planted in a permanent place, with a regular spacing, on an area of at least 10 areas. The orchards also include nurseries of fruit trees and bushes.

Kitchen gardens are areas most often located around the seat of the holding, often separated from the rest of the holding, which includes crops (agricultural, horticultural, both annual and perennial, and fruit trees and bushes) intended for consumption by the holder and his household (self-consumption). Occasionally, surplus crops may be sold.

Kitchen gardens do not include the area of lawns and ornamental gardens and areas intended for recreation (they belong to the other land).

Fallow land is arable land not used for production purposes, but maintained in accordance with the principles of good agricultural condition, in compliance with the environmental protection requirements.

Fallow land includes the area of crops for ploughing, cultivated as the main crop (green manure) as well as land prepared for autumn planting, e.g. strawberries and sowing with honey plants.

Land both eligible and not eligible for area payments is included.

Fallow land does not include land prepared for the current year's sowing (e.g. vegetables), but not yet sown or planted until 1 June 2020 (it is counted as the sown area).

Forests and forest land is an area of at least 0.10 ha:

• forested (covered with forest vegetation),

• non-forested (temporarily devoid of forest vegetation),

• land related to forest management,

• short-rotation plantations (including those established on agricultural land).

The area of forest tree nurseries established in forest areas and used for the needs of the holding (non-commercial) is taken into account here.

Other land is the land occupied by buildings, farmyards, ornamental gardens, parks, inland water area (own and leased), drainage ditches, the area covered with wicker in its natural state, the area of marshes, the area of other lands (peat bogs, gravel pits), wasteland (including wooded area), areas intended for recreation (e.g. around the house, golf courses, ornamental gardens, etc.).

Other land also includes the area of unutilised agricultural land which is no longer farmed, e.g. agricultural land intended for the construction of a road or a supermarket.

5. Sown area

The sown area is the area of all crops (annual and perennial, excluding permanent crops) sown and planted in the agricultural holding both in the field (in the open field or under low, inaccessible cover) and under high, accessible covers (in greenhouses, tall tunnels or frames) that are grown in the main crop.

The sown area also includes the area that was planned and sown/planted after 1 June 2020 for the current year's harvest (e.g. late varieties of vegetables).

The sown area **in the field** is the area of crops grown both in the open field and **under low, inaccessible cover**. This category includes crops covered by plastic mats/sheets laid flat on the ground, and crops under low tunnels (less than 1.5 m high at the top).

The sown area in **greenhouses, high foil tunnels** and **frames** is the area of crops grown under high covers (at least 1.5 m high at the top) and under low covers with the possibility of permanent access, i.e. frames, so-called accelerators ("miniature greenhouses"); these are boxes covered with windows, for example for the production of seedlings.

The area of crops includes the cultivation of hops and strawberry and wild strawberry plantations, as well as the area of field grasses.

The group of ”**cereals in total**” includes basic cereals with cereal mixtures, grain maize, buckwheat, millet and other cereals (amaranth, canary, 100-year-old rye, etc.).

The group “**basic cereals with cereal mixtures**” includes basic cereals (wheat, rye, barley, oats and triticale) and the sown area of winter and spring cereal mixtures.

The “**industrial**” group includes sugar beet, rape and turnip rape, flax (including linseed), sunflower for grain, hemp, tobacco, hops, chicory and other oil seed plants (poppy, mustard, soya, etc.).

The group of “**pulses for the production of grain**” includes edible pulses (peas, beans, broad beans and other edible pulses grown for the production of grain, e.g. chickpeas), forage pulses for the production of grain and cereal-pulses mixtures for the production of grain. The area sown with peas, beans, broad beans etc., intended for harvesting when unripe, has been classified as field vegetables.

The “**fodder**” group includes fodder root crops, maize for green forage, forage pulses and small-seed legumes for green forage, other fodder plants and grasses designated for green forage (excluding crops intended for green manure).

The group “**other**” includes field vegetables, field strawberries and wild strawberries, seed crops, field ornamental flowers and plants, other industrial crops (e.g. safflower, perennial crops for energy purposes), herbs and spices, as well as crops under cover (excluding permanent crops under cover) and other crops.

Vegetables include: cabbage (early and late, white, red and Italian), onions, carrots, beetroot, cucumbers, tomatoes, cauliflowers (early and late), other vegetables (parsley, celery, leeks, Brussels sprouts, sorrel, spinach, lettuce, radish, horseradish, rhubarb, black salsify, kohlrabi, garlic, pumpkin, asparagus, broccoli, Chinese cabbage, leafy endive, zucchini, scallions, etc.). This group also includes peas, broad beans and etc. harvested unripe (green), green beans from which unripe pods have been harvested and maize for harvesting unripe cobs, as well as field vegetable seedlings for the holding’s own use.

The area where “**strawberries**” are grown is the area planted with strawberries and wild strawberries (including new spring plantings) in the field and under cover. The area prepared for autumn plantings and the area of strawberry plantations intended for seedlings (included in the group “other”) is not included here.

The group of **industrial plants** includes sugar beet, rape and turnip rape, flax (including oil seed flax), sunflower for grain, hemp, tobacco, hops, chicory and other oil seed plants (poppy, mustard, soya, etc.).

Potatoes include seed, edible and industrial potatoes, both early, medium-early and late varieties. Potato cultivation area does not include the cultivation of this plant in kitchen gardens.

Data on **sugar beets** concern only the crops intended for industry. Sugar beets grown for sets/seeds are not included here.

Field grasses are short-term grasslands (usually cultivated for less than 5 years), i.e. grasses in pure sowing (e.g. ryegrass, brome grass, canary grass, meadow grass, fescue, vernal grass, cocksfoot grass, foxtail, bent-grass, timothy, soft grass, darnel and other) or mixtures of these species, used for green forage/hay or seeds (usually for mowing) or grazed (so-called field pastures).

Spring catch crops (intercrops) – plants sown after harvesting the main crop and plowed in before winter, or sown in spring and plowed in before sowing crops harvested as the main crop. Spring catch crops can also be used for fodder.

Winter catch crops (intercrops) – plants sown in autumn 2019, after harvesting the main crop, intended for animal feed or for plowing as green manure in spring 2020. Winter catch crops overwinter in the field.

Edible mushroom area – area under the cultivation of edible mushrooms, e.g. champignons, oyster mushrooms, shiitake, stropharia and others. This area covers the surfaces that were under the cultivation of edible mushrooms at least once during the 12 month period up to 1 June 2020 inclusive.

The cultivation areas of potatoes, field vegetables, strawberries and field wild strawberries and the group of "**other crops**", since 2007, has been reported excluding kitchen garden area, which according to the EU classification is a separate entry for land use.

6. Livestock

The census covered livestock that were kept in the agricultural holding and animals sent for herding, grazing and to shepherds' huts. All animals were registered, i.e. those owned by the agricultural holding holder or members of his household, as well as animals kept temporarily or permanently in the holding, i.e. accepted for rearing, fattening (e.g. pig contracting contracts), keeping (e.g. hotels for horses), etc., regardless of whether they were received from private agricultural holdings or from state-owned or cooperative entities, companies.

Livestock are animals kept for economic gain, such as the production of meat, milk and other animal products, and in the case of horses, used for traction and for recreational and sporting purposes.

Livestock includes the following species: horses and other equidae, cattle, pigs, sheep, goats, poultry (i.e. broilers, laying hens, cocks, turkeys, ducks, geese, quails, guinea fowls, pigeons, ostriches and other species, but excluding birds kept for hunting purposes and not for meat production), rabbits, other fur animals, other farm animals kept for the production of animal products, e.g. meat or wool (i.e. deer, roe deer, fallow deer, elks, reindeer, wild boars, hybrids of wild boar and domestic pig, llamas, alpacas etc.) and bees.

Animals (except horses) kept solely for recreational or therapeutic purposes are not included in the livestock.

The census covered livestock that were present **in the farm on 1 June 2020**, regardless of whether they were still there on the day of the census or not.

Animals that were born, purchased or entered the farm for other reasons after midnight on 1-2 June 2020 were not included, even though they were on the farm at the time of the census.

An exception were beehives which were recorded by their owner regardless of where they were located.

The census contains data on the number of **poultry** of individual species. If on 1 June 2020, an agricultural holding with large-scale poultry rearing (large-scale farm, e.g. broiler fattening farm, laying hen farm producing eggs for consumption and for hatching) had no poultry in stock due to the ongoing technological break in production (break between production cycles if it did not exceed 8 weeks), it was necessary to enter the numbers of poultry from the period before emptying the animal houses.

In order to convert the livestock in physical heads into **livestock units (LSU)**, the following coefficients were used:

- bovine animals, i.e. calves in total under the age of 1 year – 0.40; bovine animals aged 1-2 years – 0.70; male bovine animals aged 2 years and more – 1.00; heifers aged 2 years and more – 0.80; other cows – 0.80, dairy cows – 1.00,
- pigs, i.e. piglets weighing up to 20 kg – 0.027; breeding sows in total – 0.50; young pigs, breeding boars and fattening pigs – 0.30,
- sheep in total – 0.10,

- goats in total – 0.10,
- poultry, i.e. broilers – 0.007; laying hens – 0.014; turkeys – 0.03, geese – 0.02, ducks – 0.01, other poultry (without ostriches) – 0.001; ostriches – 0.35,
- rabbits in total – 0.02.

7. Fertilisation

Data on mineral and lime fertilisers and natural fertilisers of animal origin (manure) used in the agricultural holding cover the period from 2 June 2019 to 1 June 2020.

The census collected data for the following **types of natural fertilisers**:

- **solid manure** – a solid mixture of excrements (faeces and urine) of livestock (pigs, cattle, horses, sheep, goats, rabbits) together with bedding,
- **poultry manure** – poultry excrements,
- **liquid manure** – fermented urine of farm animals (manure leachate),
- **slurry** – a diluted mixture of animal excrements (faeces, urine).

The consumption of mineral (nitrogen, phosphorus, potassium) and lime fertilisers is presented in terms of the pure ingredient of NPK and CaO. Conversions of fertiliser consumption per 1 ha of agricultural land in the 2019/2020 farming year were made to the area of agricultural land in good agricultural condition as of 1 June 2020.

8. Plant protection products

Plant protection products are substances or their mixtures and living organisms intended for the protection of cultivated plants against harmful organisms (e.g. against fungi, viruses, bacteria, insects, snails, rodents), as well as the destruction of undesirable plants (e.g. weeds), and regulating development and growth and other biological processes in crops. Plant protection products also include preparations used for treatments in warehouses where fodder, sowing seeds or seeds intended for consumption are stored.

The census contains information on **the number of treatments** applied to cereals, vegetables, orchards and other permanent crops, and to the other agricultural land in good condition.

In addition, the census contains information on the use of various **types of support when making decisions on the use of plant protection products** and the assessment of the knowledge of **the principles of integrated plant protection**.

9. Tractors, agricultural machinery and equipment

The survey covered tractors (two-axle and tracked wheels) as well as **own** agricultural machinery and equipment (being the sole property of the holder of the agricultural holding or a member of his household) and **shared** (jointly owned and used by more than one agricultural holding), which were used exclusively or partially **for agricultural work**. Tractors and agricultural machinery and equipment belonging to several farmers were assigned to the farmer who had them on the census reference date.

The technically operational equipment was taken into account, as well as that under renovation and intended for repair (technically inoperative for a period of less than a year).

Single-axle tractors, often used in horticulture, were not included.

The income of households with a holder of an agricultural holding.

The data relates to a period of 12 months, i.e. the period from 2 June 2019 to 1 June 2020.

A household with a holder of an agricultural holding (farm holder) is a group of persons residing together and maintaining the household jointly, if at least one of them runs a private holding.

Total income of a household is total income (from agricultural and non-agricultural activity as well as from paid work, retirement pays and disability pensions, social assistance benefits, maternity benefit, alimony, scholarships, capital investments, foreign assistance, wins in numerical and other lotteries, etc.) of all persons (relatives and non-relatives) living together with the agricultural farm holder and maintaining the household jointly.

For the purposes of this publication, it was assumed that **the main source of income** is the source of income exceeding 50% of total income of a household.

The group of holdings receiving income from agricultural activity or non-agricultural activity contains also the holdings where the above-mentioned types of activity have not yet generated any income or generated losses.

10. Labour force in agricultural holdings

The data on persons employed in agriculture according to **permanent activity** refer to labour input incurred on agricultural production during the 12 months preceding the census reference date, thus they take into account the entire annual production cycle in an agricultural holding.

The data on persons employed in agriculture according to their **current activity** (based on the methodology recommended for labour market surveys by the International Labour Organisation and used, inter alia, to balance employed persons in the entire National Economy) concern only that part of the employed for whom work in family agricultural holdings is the exclusive or the main job of the holder and those who live with him/her. For this reason, the criterion of the current economic activity of particular persons in a specific period of time, i.e. the week from 26 May to 1 June 2020 is used.

In **natural person's agricultural holdings**, the data were collected on the labour input of the holder of an agricultural holding and his/her family members, as well as on the labour input of persons from outside the holder's family.

For **agricultural holdings of legal persons and organisational units without legal personality**, the data were collected on the labour input of persons employed there or working on different principles (e.g. students, apprentices, members of agricultural production cooperatives, monks) – only permanent activity was considered (taking into account the division by sex).

Work in an agricultural holding in agricultural production is the work that directly contributes to the crop and animal production, and maintaining the land in good agricultural condition (agricultural activity), as well as other work that is necessary for running an agricultural holding, such as: purchase of means of production, sale of products and their preparation for sale, work related to storing, transport for the needs of the agricultural holding, ongoing repairs of agricultural equipment, maintenance works on buildings, machinery, installations, organisation and management of work in the agricultural holding, dealing with official matters, keeping accounts, filling out applications for direct payments and other.

It does not include work related to forestry, hunting, fishing or fish farming as well as work performed as part of non-agricultural economic activity (regardless of whether it is conducted in the holding or not).

Work in a natural person's agricultural holding does not include such work as: preparing meals, washing, cleaning, childcare and other work related to running a household and agricultural work performed as part of neighbourly assistance for another agricultural holding.

Work (paid activity) other than agricultural production in one's (family) agricultural holding is understood as any hired or own-account (including casual or unregistered) work, performed both in the holding and outside its area. It also includes work in agricultural production in another agricultural holding.

Major occupation is the activity with the longest working hours (for persons who perform more than one gainful activity). If the activities take the same amount of time, the one that generates the highest income will be considered a major occupation.

Subsidiary occupation is the activity that, apart from the major occupation, takes the most time. If several activities take the same amount of time, the one that generates higher income will be considered a subsidiary occupation.

Within the scope of economic activity, the census covered all persons **aged 15 and more** (i.e. born on June 1, 2005 and earlier).

Due to the large share of part-time work and seasonal employment of temporary workers, contract workers, persons working within the confines of neighbourly assistance and other employed persons, labour input in agriculture was expressed in conventional (Annual Work Units AWU).

Annual Work Unit (AWU) is an equivalent of a full-time work. It is calculated by dividing the number of hours worked during a year by the annual number of hours equivalent to a full-time work. In Poland, 2,120 hours of work per year have been assumed as the equivalent of a full-time work, i.e. 265 working days, 8 hours of work per day. When calculating the labour input expressed in AWU (in accordance with the Eurostat methodology), the condition was kept that 1 person may not have more than 1 AWU, even if in reality he/ /she works longer.

The volume of the annual working time in agricultural production is defined in parts of a full-time work:

- less than 0.25 of a full-time work (1-66 days, 1-530 hours) means less than 1/4 of a full-time work or a period of up to 3 months,
- from 0.25 to less than 0.5 of a full-time work (67-132 days, 531-1,060 hours) – means 1/4 of a full-time work, but less than 1/2 of a full-time job or a period from 3 months up to 6 months,
- from 0.5 to less than 0.75 of a full-time work (133-198 days, 1,061-1,590 hours) – means 1/2 of a full-time work, but less than 3/4 of a full-time job or a period from 6 months up to and including 9 months,
- from 0.75 to less than 1 full-time work (199-264 days, 1,591-2,119 hours) – means 3/4 of a full-time job, but less than 1 of a full-time work or a period from 9 months up to and including 12 months,
- 1 full-time work (265 days and more, 2,120 hours and more) – means 1 full-time work or 12 months of a year, and this range also applies to persons who have worked more hours during a year than the equivalent of 1 full-time work.

Employees are persons employed on the basis of a written or oral employment contract, receiving remuneration in cash or in kind. Subsistence costs (e.g. accommodation, meals) may also be part of the remuneration.

Permanent employees are persons who worked for remuneration each week for 12 months until 1 June 2020, regardless of the number of working hours per week. Permanent employees also include persons who worked only some weeks in a year for the following reasons:

- the specificity of agricultural production in a holding (e.g. growing fruit, field vegetables) requiring hiring employees only for a few months of a year,
- vacation, illness, accident, quarantine or isolation due to an epidemic threat,
- starting or ending work in a holding (i.e. persons who changed their place of work during year),
- complete stoppage of work in a holding due to natural causes (flood, fire).

Temporary workers – persons who in the last 12 months have worked only during a selected period and do not have a permanent employment contract, are employed under a written or oral employment contract and receive remuneration in cash or in kind. Subsistence costs may also be part of the remuneration (e.g. accommodation, meals).

Other employees – are other persons working **in holdings of legal persons**, i.e. members of agricultural production cooperatives (if they worked in an agricultural holding but were not employed as permanent employees), students working on school agricultural holdings, persons working (including clergy) in holdings run by monasteries (who are not permanent employees).

Contract workers – are persons who perform a specific service in an agricultural holding, and who are not employed directly by the holder of/the manager of agricultural holding.

Neighbourly assistance – work **in a natural person's agricultural holding** performed **by persons from another agricultural holding without remuneration** (in cash or in kind) for this work. The work performed by persons from another agricultural holding as part of the so-called 'repayment' (but without remuneration) is also considered a neighbourly assistance.

11. Typology of agricultural holdings

The legal basis for the classification of agricultural holdings in the EU (known as the Community Typology for Agricultural Holdings, abbreviated as 'typology') are:

- Council Regulation (EC) No. 1217/2009 of November 30, 2009 setting up a network for the collection of accountancy data on the incomes and business operation of agricultural holdings in the European Union,
- Commission Delegated Regulation (EU) No. 1198/2014 of August 1, 2014 supplementing Council Regulation (EC) No 1217/2009,
- Commission Implementing Regulation (EU) 2015/220 of 3 February 2015 laying down rules for the application of Council Regulation (EC) No. 1217/2009.

The typology is mainly intended to serve as an instrument that enables:

- satisfying information-related needs arising from the Common Agricultural Policy of the European Union,
- conducting comparative analyses of the economic and output situation of agricultural holdings:
  - between different economic size classes and different types of farming of holdings,
  - between individual Member States and their regions,
  - between different time periods (vertical analyses).

Data from the agricultural census in 2020 and the values of standard production coefficients (prepared by the Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute) for each crop and livestock category allowed to determine **the economic size** and **type of farming** for each surveyed agricultural holding.

The output of a given type of agricultural activity represents the gross value of agricultural output per hectare of crop or head of livestock. The value is calculated by multiplying the output per hectare or per head of livestock by the price applicable in the agricultural holding, excluding VAT, taxes on products and direct payments.

Standard output (SO, Polish acronym: **SP)** represents the output value reflecting the average status in a given region. It is calculated as the five-year average of the output value of a specific agricultural activity (crop or livestock).

Total standard output of a holding (Polish acronym: GSP) is the sum of the values obtained for each agricultural activity conducted in the holding by multiplying the SO coefficients for a given type of activity by the number of hectares or the number of animals.

The SO value of crop products is referred to 1 ha, except for mushroom cultivation where a standard area of 100 m^2 is used. In the case of animal production, SO coefficients are calculated for one head of livestock.

The exceptions are poultry and bees, for which the SO is calculated for 100 heads and 1 beehive, respectively.

The economic size of an agricultural holding is the total standard output of an agricultural holding expressed in euro.

The economic size of a holding allows it to be classified into one of the following classes:

The economic size of a holding allows it to be classified into one of the following classes:

Economic size class	Total standard output of a holding in euro		
I		<	2 000
II	2 000	– <	4 000
III	4 000	– <	8 000
IV	8 000	– <	15 000
V	15 000	– <	25 000
VI	25 000	– <	50 000
VII	50 000	– <	100 000
VIII	100 000	– <	250 000
IX	250 000	– <	500 000
X	500 000	– <	750 000
XI	750 000	– <	1 000 000
XII	1 000 000	– <	1 500 000
XIII	1 500 000	– <	3 000 000
XIV		> =	3 000 000

The type of farming of the holding is determined on the basis of the share of standard outputs from various types of agricultural activity conducted in the holding in the total standard output of this holding.

The typology of agricultural holdings is hierarchical. There are 9 general types, 22 basic types and 62 specific types.

For the purpose of defining general types, the following symbols were assigned to SO indicators for various types of agricultural activity included in the census:

- **P1** – standard output from the following crops: cereals (common wheat, durum wheat, rye, triticale, barley, oats, grain maize, buckwheat, millet, other cereals), pulses including mixtures of cereals with pulses (edible peas, edible beans, other edible pulses, fodder pulses for grain), potatoes, sugar beet, industrial plants (tobacco, hops, rape and turnip rape, sunflower, soya, flax, hemp, herbs and aromatic plants, other industrial crops), fresh vegetables and strawberries in field cultivation, seeds and seedlings, fodder crops for sale, other crops, fallow land without subsidies,
- **P2** – standard output from the following crops: vegetables and strawberries cultivated in the field – market gardens, vegetables and strawberries cultivated under cover, flowers and ornamental plants grown in the field, flowers and ornamental plants grown under cover, nurseries of fruit, ornamental and forest trees and bushes, and mushroom cultivation areas,
- **P3** – standard output from the following crops: plantations of fruit trees and bushes, vineyards, other permanent crops (e.g. wicker), permanent crops under cover,
- **P4** – standard output from the following animal species: horses, cattle, sheep, goats and fodder crops (meadows and pastures, excluding uncultivated grazing areas, root crops, crops for green forage: leguminous plants, pulses, corn, other fodder plants for green forage and field grasses for green forage),
- **P5** – standard output from the following animal species: pigs, poultry, rabbits (breeding females).

The following **general types** of holdings are distinguished:

I – **specialising in field crops** – holdings for which: P1 > 2/3 of the total standard output of a holding (GSP),

II – **specialising in horticultural crops** (vegetables, strawberries, flowers and ornamental plants), mushrooms and nurseries – holdings for which: P2 > 2/3 GSP,

III – **specialising in permanent crops** (fruit trees and bushes) – holdings for which: P3 > 2/3 GSP,

IV – **specialising in rearing of grazing livestock** – holdings for which: P4 > 2/3 GSP,

V – **specialising in rearing animals fed with concentrated feeding stuff's** – holdings for which: P5 > 2/3 GSP,

VI – **mixed – different crops** – holdings for which: (P1 + P2 + P3) > 2/3 TSO; P1 ≤ 2/3 TSO; P2 ≤ 2/3; P3 ≤ 2/3 GSP,

VII – **mixed – different livestock** – holdings for which: (P4 + P5) > 2/3 TSO; P4 ≤ 2/3 TSO; P5 ≤ 2/3 GSP,

VIII – **mixed – different crops and livestock** – holdings that do not meet the classification conditions for types 1-7,

IX – **non-classified holdings** – holdings for which GSP = 0.

12. Major groupings and the scope of published data

The tables present data for two groups of holdings: agricultural holdings in total and natural person's agricultural holdings (private farms).

The data presented in the publication have been compiled **according to the seat of the holder of a holding**, with the exception of the tables on **the typology of agricultural holdings as well as data for gminas**, where the data have been presented **according to the seat of the agricultural holding**.

Depending on the subject matter, the data have been compiled according to the following groupings:

• area groups of agricultural land,

• type of conducted activity,

• main income source for households with a holder of an agricultural holding,

• sex and age of manager of agricultural holding,

• labour input in AWU,

• economic size of holdings,

• type of farming of agricultural holdings.

The ranges of area groups of agricultural land are closed on the left side, except for the groups:

• "0-1", where the range is closed on both sides,

• "1-2", where the range is open on both sides.

All ranges of area groups of crops and economic size classes are closed on the left side.

In the tables containing summary data, there may be some arithmetic inaccuracies due to **automatic rounding**.

Tablica przeglądowa
Review table

TABL. I. WAŻNIEJSZE DANE O ROLNICTWIE NA PODSTAWIE SPISÓW POWSZECHNYCH
MAJOR DATA ON AGRICULTURAL HOLDINGS ON THE BASIS OF NATIONAL CENSUSES

Wyszczególnienie	PSR 2010	PSR 2020		Specification
		ogółem total	Polska=100 Poland=100	
Liczba gospodarstw rolnych	41136	38928	3,0	Number of agricultural holdings
w tym prowadzące:				of which with:
wyłącznie produkcję roślinną	16321	21059	2,9	exclusively crop production
produkcję roślinną i zwierzęcą	24546	17485	3,0	crop and animal production
Średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w ha	18,2	19,9	•	Average area of agricultural land per agricultural holding in ha
w tym prowadzących:				of which with:
wyłącznie produkcję roślinną	17,2	19,7	•	exclusively crop production
produkcję roślinną i zwierzęcą	19,1	20,4	•	crop and animal production
Powierzchnia zasiewów w ha	567933	613528	5,6	Sown area in ha
w tym:				of which:
zboża	406322	385970	5,2	cereals
ziemniaki	20707	19341	8,6	potatoes
buraki cukrowe	9870	10098	4,1	sugar beets
rzepak i rzepik	73303	82278	8,4	rape and turnip rape
warzywa gruntowe	5749	9238	5,5	field vegetables
Zwierzęta gospodarskie w szt.:				Livestock in heads:
bydło	195339	227645	3,6	cattle
świnie	845108	810374	7,3	pigs
drób	7708825	6897751	3,1	poultry
Zwierzęta gospodarskie na 100 ha użytków rolnych w szt.:				Livestock in heads per 100 ha of agricultural land:
bydło	26	29	•	cattle
świnie	113	105	•	pigs
drób	1028	892	•	poultry
Zużycie nawozów mineralnych (w przeliczeniu na czysty składnik) w tonach	98484	108064	5,5	Consumption of mineral fertilisers (in terms of pure ingredient) in tonnes
azotowych	58154	63665	6,2	nitrogenous
fosforowych	18685	16166	4,5	phosphatic
potasowych	21645	28232	5,1	potassic
Zużycie nawozów wapniowych (w przeliczeniu na czysty składnik) w tonach	46164	77017	5,8	Consumption of lime fertilisers (in terms of pure ingredient) in tonnes

TABL. I. WAŻNIEJSZE DANE O ROLNICTWIE NA PODSTAWIE SPISÓW POWSZECHNYCH (dok.)

MAJOR DATA ON AGRICULTURAL HOLDINGS ON THE BASIS OF NATIONAL CENSUSES (cont.)

Wyszczególnienie	PSR 2010	PSR 2020		Specification
		ogółem total	Polska=100 Poland=100	
Zużycie nawozów mineralnych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych w kg	131,3	139,8	•	Consumption of mineral fertilisers (in terms of pure ingredient) in kg per 1 ha of agricultural land
azotowych	77,5	82,3	•	nitrogenous
fosforowych	24,9	20,9	•	phosphatic
potasowych	28,9	36,5	•	potassic
Zużycie nawozów wapniowych (w przeliczeniu na czysty składnik) na 1 ha użytków rolnych w kg	61,5	99,6	•	Consumption of lime fertilisers (in terms of pure ingredient) in kg per 1 ha of agricultural land
Ciągniki rolnicze w szt.	46517	48185	3,3	Tractors in units
Kombajny zbożowe w szt.	7404	8241	4,9	Combine harvesters in units
Opryskiwacze polowe w szt.	13834	12701	2,7	Field sprayers in units
Gospodarstwa domowe z użytkownikiem gospodarstwa rolnego, które uzyskały dochód z:				Households with a farm holder which obtained revenue from:
działalności rolniczej	40899	38455	2,9	agricultural activity
pracy najemnej	16835	14836	2,5	contract work